

spēkā esošs no 2006.12.23

Publicēts: Vēstnesis 204 2006.12.22.
(ZIŅOTĀJS 7 2007.03.12.)

LATVIJAS REPUBLIKAS MINISTRU KABINETS

2006.12.19.

Noteikumi nr. 1027

Rīgā

Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem

Grozījumi: MK 15.05.2007. not. nr.329 (L.V., 24.maijs, nr.83; Ziņotājs, 2007, nr.14)
MK 03.03.2008. not. nr.141 (L.V., 5.marts, nr.36; Ziņotājs, 2008, nr.9)

(prot. Nr.68 10.§)

Izdoti saskaņā ar Izglītības likuma
14.panta 19.punktu un
Vispārējās izglītības likuma
4.panta 11.punktu

I. Vispārīgais jautājums

1. Noteikumi nosaka valsts standartu pamatizglītībā – pamatizglītības programmu galvenos mērķus un uzdevumus, pamatizglītības obligāto saturu, izglītojamo iegūtās pamatizglītības vērtēšanas pamatprincipus un kārtību, kā arī pamatizglītības mācību priekšmetu standartus – mācību priekšmetu galvenos mērķus un uzdevumus, mācību priekšmetu obligāto saturu, pamatprasības attiecībā uz mācību priekšmetu apguvi, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskos paņēmienus.

II. Pamatizglītības programmu galvenie mērķi un uzdevumi

2. Pamatizglītības programmu galvenie mērķi ir šādi:

- 2.1. nodrošināt izglītojamo ar sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamajām pamatzināšanām un pamatprasmēm;
- 2.2. radīt pamatu izglītojamā turpmākajai izglītībai;
- 2.3. veicināt izglītojamā harmonisku veidošanos un attīstību;
- 2.4. sekmēt izglītojamā atbildīgu attieksmi pret sevi, ģimeni, sabiedrību, apkārtējo vidi un valsti.

3. Pamatizglītības programmu galvenie uzdevumi ir šādi:

- 3.1. veidot priekšstatu un sapratni par galvenajiem dabas, sociālajiem un ilgtspējīgas attīstības procesiem, morāles un ētikas vērtībām;
- 3.2. nodrošināt valodas un matemātikas pamatzināšanu un pamatprasmju apguves iespēju;
- 3.3. nodrošināt iespēju apgūt mācīšanās pamatprasmes un informācijas tehnoloģiju izmantošanas pamatiemaņas;

- 3.4. nodrošināt iespēju apgūt Latvijas pilsonim nepieciešamās zināšanas un demokrātijas vērtības;
- 3.5. nodrošināt iespēju gūt radošās darbības pieredzi;
- 3.6. veidot pamatpriekšstatu par Latvijas, Eiropas un pasaules kultūras mantojumu;
- 3.7. izkopt saskarsmes un sadarbības spējas.

III. Pamatizglītības programmu obligātais saturs

4. Pamatizglītības programmu obligāto saturu veido šādas izglītības jomas:
  - 4.1. tehnoloģiju un zinātņu pamati;
  - 4.2. valoda;
  - 4.3. māksla;
  - 4.4. cilvēks un sabiedrība.

5. Izglītības jomām raksturīgie mācību priekšmeti, galvenie uzdevumi, izglītošanas aspekti un vispārīgais saturs noteikts šo noteikumu 1.pielikumā.

6. Pamatizglītības programmu saturs tiek īstenots šādos mācību priekšmetos:
  - 6.1. matemātika;
  - 6.2. dabaszinības;
  - 6.3. fizika;
  - 6.4. ķīmija;
  - 6.5. bioloģija;
  - 6.6. ģeogrāfija;
  - 6.7. informātika;
  - 6.8. latviešu valoda latviešu mācībvalodas izglītības iestādēs;
  - 6.9. latviešu valoda un literatūra mazākumtautību pamatizglītības programmām;
  - 6.10. mazākumtautības valoda mazākumtautību pamatizglītības programmām;
  - 6.11. svešvaloda;
  - 6.12. literatūra;
  - 6.13. mūzika;
  - 6.14. vizuālā māksla;
  - 6.15. Latvijas un pasaules vēsture;
  - 6.16. sociālās zinības;
  - 6.17. mājturība un tehnoloģijas;
  - 6.18. sports;
  - 6.19. ētika;
  - 6.20. kristīgā mācība.

7. Pamatizglītības programmu saturu nosaka šādi mācību priekšmetu standarti:
  - 7.1. Matemātika. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (2.pielikums);
  - 7.2. Dabaszinības. Mācību priekšmeta standarts 1.–6.klasei (3.pielikums);
  - 7.3. Fizika. Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei (4.pielikums);
  - 7.4. Ķīmija. Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei (5.pielikums);
  - 7.5. Bioloģija. Mācību priekšmeta standarts 7.–9.klasei (6.pielikums);
  - 7.6. Ģeogrāfija. Mācību priekšmeta standarts 7.–9.klasei (7.pielikums);
  - 7.7. Informātika. Mācību priekšmeta standarts 5.–7.klasei (8.pielikums);
  - 7.8. Latviešu valoda. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (9.pielikums);
  - 7.9. Latviešu valoda un literatūra mazākumtautību izglītības programmās. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (10.pielikums);

- 7.10. Mazākumtautības valoda. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (11.pielikums);
- 7.11. Svešvaloda. Mācību priekšmeta standarts 3.–9.klasei (12.pielikums);
- 7.12. Literatūra. Mācību priekšmeta standarts 4.–9.klasei (13.pielikums);
- 7.13. Mūzika. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (14.pielikums);
- 7.14. Vizuālā māksla. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (15.pielikums);
- 7.15. Latvijas un pasaules vēsture. Mācību priekšmeta standarts 6.–9.klasei (16.pielikums);
- 7.16. Sociālās zinības. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (17.pielikums);
- 7.17. Mājturība un tehnoloģijas. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (18.pielikums);
- 7.18. Sports. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (19.pielikums);
- 7.19. Ētika. Mācību priekšmeta standarts 1.–3.klasei (20.pielikums);
- 7.20. Kristīgā mācība. Mācību priekšmeta standarts 1.–3.klasei (21.pielikums).

8. Latviešu valodas lietojumu mazākumtautību pamatizglītības programmās nosaka Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātie mazākumtautību pamatizglītības programmu paraugi un izglītības iestāžu īstenotās licencētās pamatizglītības programmas.

9. Pamatizglītības programmās 1.–3.klasē pēc vecāku (aizbildņu) izvēles izglītojamie apgūst ētiku vai kristīgo mācību.

10. Izglītības iestāde pamatizglītības programmas ietvaros var īstenot šo noteikumu 6.punktā neminētus mācību priekšmetus, nepārsniedzot Vispārējās izglītības likumā pamatizglītības programmām noteikto mācību stundu skaitu dienā un slodzi. Izglītības iestādes šādu mācību priekšmetu standartus izstrādā patstāvīgi un saskaņo tos ar Izglītības satura un eksaminācijas centru.

11. Izglītības iestāde speciālajās izglītības programmās šajos noteikumos minētās prasības īsteno atbilstoši Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas noteiktajam izglītojamā attīstības traucējuma veidam, viņa spējām un veselības stāvoklim.

12. Visās pamatizglītības programmās iekļauj šādas tēmas: vide, drošība un veselība.

IV. Izglītojamo iegūtās pamatizglītības vērtēšanas pamatprincipi un kārtība

13. Standartā noteiktās pamatprasības attiecībā uz mācību priekšmeta apguvi noteiktas atbilstoši optimālajam izglītojamo zināšanu un prasmju līmenim.

14. Izglītojamo iegūtās pamatizglītības vērtēšanas pamatprincipi ir šādi:

14.1. prasību atklātības un skaidrības princips. Mācību priekšmetu standartos ir noteikts obligātais mācību priekšmeta saturs un pamatprasības izglītojamā sasniegumiem;

14.2. pozitīvo sasniegumu summēšanas princips. Iegūtā pamatizglītība tiek vērtēta, summējot pozitīvos sasniegumus iegaumēšanas un izpratnes, zināšanu lietošanas un radošās darbības līmenī;

14.3. vērtējuma atbilstības princips. Noslēguma pārbaudes darbā tiek piedāvāta iespēja apliecināt savas zināšanas, prasmes un iemaņas visiem mācību sasniegumu

vērtēšanas līmeņiem atbilstošos uzdevumos, jautājumos, piemēros un situācijās. Pārbaudes darba organizācija nodrošina adekvātu un objektīvu vērtējumu;

14.4. vērtējuma noteikšanai izmantoto pārbaudes veidu dažādības princips. Mācību sasniegumu vērtēšanā izmanto rakstiskas, mutiskas un kombinētas pārbaudes, individuālo un grupas sasniegumu vērtēšanu un dažādus pārbaudes darbus;

14.5. vērtēšanas regularitātes princips. Mācību sasniegumi tiek vērtēti regulāri, lai pārliecinātos par izglītojamā iegūtajām zināšanām, prasmēm, iemaņām un mācību sasniegumu attīstības dinamiku;

14.6. vērtējuma obligātuma princips. Izglītojamam nepieciešams iegūt vērtējumu visos pamatzglītības programmas mācību priekšmetos un valsts pārbaudījumos, izņemot tos mācību priekšmetus un valsts pārbaudījumus, no kuriem izglītojamais ir atbrīvots.

15. Izglītojamā mācību sasniegumus 1.klasē vērtē aprakstoši. Tas ir īss mutisks un rakstisks vērtējums par izglītojamā mācību darbību, mācīšanās stilu, saskarsmes un sadarbības prasmēm, attieksmi pret mācībām un mācību sasniegumu attīstības dinamiku.

16. Izglītojamā mācību sasniegumus 2. un 3.klasē šo noteikumu 6.1., 6.8., 6.9. un 6.10.apakšpunktā minētajos mācību priekšmetos vērtē 10 ballu skalā (22.pielikums), pārējos mācību priekšmetos izglītojamā mācību sasniegumus vērtē aprakstoši.
(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar MK 15.05.2007. noteikumiem nr.329)

17. Izglītojamā mācību sasniegumus 4.klasē šo noteikumu 6.1., 6.2., 6.8., 6.9. un 6.10.apakšpunktā minētajos mācību priekšmetos vērtē 10 ballu skalā, pārējos mācību priekšmetos izglītojamā mācību sasniegumus vērtē aprakstoši.
(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar MK 15.05.2007. noteikumiem nr.329)

18. Izglītojamā mācību sasniegumus 5.–9.klasē vērtē 10 ballu skalā.

19. Centralizēto eksāmenu pamatzglītības programmās vērtē līmeņos – A, B, C, D, E, F (23.pielikums).

20. Valsts pārbaudījumi, beidzot 3.klasi, ir šādi:

20.1. ieskaite ar kombinētu mācību saturu;

20.2. ieskaite latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās.

21. Valsts pārbaudījumi, beidzot 6.klasi, ir šādi:

21.1. ieskaite latviešu valodā latviešu mācībvalodas izglītības iestādēs;

21.2. ieskaite latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās;

21.3. ieskaite matemātikā;

21.4. ieskaite mazākumtautības valodā mazākumtautību izglītības programmās.

22. Valsts pārbaudījumi, beidzot 9.klasi, ir šādi:

22.1. eksāmens latviešu valodā latviešu mācībvalodas izglītības iestādēs;

22.2. centralizēts eksāmens latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās;

22.3. eksāmens matemātikā;

22.4. eksāmens Latvijas un pasaules vēsturē;

22.5. eksāmens mazākumtautības valodā mazākumtautību izglītības programmās;

22.6. ieskaite svešvalodā;

- 22.7. ieskaite dabaszinībās;
- 22.8. ieskaite sportā.

V. Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

23. Izglītojamā mācību sasniegumus vērtē atbilstoši izglītojamo iegūtās pamatizglītības vērtēšanas pamatprincipiem un kārtībai.

24. Ir šādas mācību sasniegumu vērtēšanas formas:

- 24.1. mutiskā;
- 24.2. rakstiskā;
- 24.3. praktiskā;
- 24.4. kombinētā.

25. Mācību sasniegumu vērtēšana ir integrēta mācību procesa sastāvdaļa izglītojamā zināšanu, prasmju, attieksmju, kā arī mācību sasniegumu attīstības dinamikas noteikšanai.

26. Mācību sasniegumus vērtē:

- 26.1. pedagogs;
- 26.2. izglītojamais, patstāvīgi novērtējot savus sasniegumus;
- 26.3. izglītojamie, savstarpēji novērtējot savus sasniegumus;
- 26.4. izglītības iestādes administrācija;
- 26.5. izglītības pārvalde;
- 26.6. Izglītības satura un eksaminācijas centrs.

27. Mācību sasniegumu vērtēšanas metodiskie paņēmieni ir:

- 27.1. ievadvērtēšana mācību procesa sākumā pirms temata vai mācību priekšmeta apguves, nosakot izglītojamā zināšanu un prasmju apguves līmeni, lai pieņemtu lēmumu par turpmāko mācību procesu;
- 27.2. kārtējā vērtēšana mācību procesa laikā, nosakot izglītojamā mācību sasniegumus, lai tos uzlabotu un saskaņotu mācību procesa norises, mācību mērķa un izmantoto mācību metožu savstarpējo atbilstību, kā arī veicinot izglītojamā pašnovērtēšanas prasmes un atbildību;
- 27.3. robežvērtēšana, nosakot izglītojamā sasniegumus pirms noslēguma vērtēšanas;
- 27.4. noslēguma vērtēšana, nosakot izglītojamā zināšanu un prasmju apguves līmeni, kā arī izglītojamā produktīvās darbības prasmes temata, semestra, mācību gada, kursa vai izglītības pakāpes noslēgumā.

28. Mācību sasniegumu vērtēšanas formas, metodiskos paņēmienus, pārbaudījumu apjomu, skaitu, izpildes laiku un vērtēšanas kritērijus nosaka mācību sasniegumu vērtētājs, ievērojot attiecīgā mācību priekšmeta saturu un izglītības iestādē īstenoto pamatizglītības programmu.

VI. Noslēguma jautājumi

29. Atzīt par spēku zaudējušiem Ministru kabineta 2000.gada 5.decembra noteikumus Nr.462 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu" (Latvijas Vēstnesis, 2000, 473./476.nr.).

30. 2006./2007.mācību gadā pamatizglītības programma 3., 6. un 9.klasē attiecīgajos mācību priekšmetos tiek īstenota atbilstoši šādiem mācību priekšmetu standartiem:
- 30.1. Latviešu valoda. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (24.pielikums);
- 30.2. Latviešu valoda mazākumtautību izglītības programmās. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (25.pielikums);
- 30.3. Mazākumtautības valoda. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (26.pielikums);
- 30.4. Matemātika. Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei (27.pielikums);
- 30.5. Dabaszinības. Mācību priekšmeta standarts 1.–3.klasei (28.pielikums);
- 30.6. Literatūra. Mācību priekšmeta standarts 5.–9.klasei (29.pielikums);
- 30.7. Latvijas un pasaules vēsture. Mācību priekšmeta standarts 5.–9.klasei (30.pielikums);
- 30.8. Bioloģija. Mācību priekšmeta standarts 6.–9.klasei (31.pielikums);
- 30.9. Ģeogrāfija. Mācību priekšmeta standarts 6.–9.klasei (32.pielikums);
- 30.10. Fizika. Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei (33.pielikums);
- 30.11. Ķīmija. Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei (34.pielikums);
- 30.12. Civilzinības. Mācību priekšmeta standarts 9.klasei (35.pielikums).

31. Pamatizglītības programma informātikā 2007./2008.mācību gadā 9.klasē tiek īstenota atbilstoši mācību priekšmeta standartam "Informātika. Mācību priekšmeta standarts 5.–7.klasei" (8.pielikums).

32. Līdz 2007.gada 30.augustam izglītojamā mācību sasniegumus civilzinībās vērtē ar "ieskaitīts" vai "neieskaitīts".

33. Mācību priekšmetu standarti, kas izglītības iestādei apstiprināti Izglītības satura un eksaminācijas centrā līdz šo noteikumu spēkā stāšanās dienai, ir spēkā līdz to apstiprinājuma termiņa beigām.

Ministru prezidents

A.Kalvītis

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

1.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Izglītības jomām raksturīgie mācību priekšmeti,
galvenie uzdevumi, izglītošanas aspekti un vispārīgais saturs

1. Izglītības jomām raksturīgie mācību priekšmeti un galvenie uzdevumi

Nr. p.k.	Izglītības joma	Mācību priekšmeti	Galvenie uzdevumi
1	2	3	4
1.1.	Tehnoloģiju un zinātņu pamati	Matemātika Dabaszinības Fizika	Nodrošināt iespēju apgūt pamatzināšanas par matemātikas un dabaszinātņu likumsakarībām, informācijas tehnoloģiju

		<p>Ķīmija Bioloģija Ģeogrāfija Informātika</p>	<p>izmantošanas iespējām, veicinot dabas vienotības izpratni. Veicināt pētniecības darba pamatu apguvi, vērojot parādības un procesus dabā, izmantojot matemātiskos modeļus un informācijas tehnoloģijas. Attīstīt izpratni par saistību starp matemātikas un dabaszinātņu sasniegumiem, tehnoloģijām, cilvēka ikdienas dzīvi, saimniecisko darbību un vidi, radot nepieciešamību rūpēties par vides un veselības saglabāšanu. Attīstīt daudzveidīgu mācību pieredzi.</p>
1.2.	Valoda	<p>Latviešu valoda Latviešu valoda un literatūra (mazākumtautību izglītības programmās) Mazākumtautības valoda (mazākumtautību izglītības programmās) Svešvaloda</p>	<p>Veidot valodas kompetenci, tas ir, saprast runātā un rakstītā teksta domu; radoši izteikt savas domas rakstos un runā. Pilnveidot zināšanas par valodas sistēmu, tās likumsakarībām un īpatnībām. Izkopt valodas un saskarsmes kultūru. Mācīt uztvert valodu kā cilvēces un nacionālās kultūras sastāvdaļu un veidot personisku atbildību par savas valodas kultūru. Pilnveidot patstāvīgas mācīšanās prasmes.</p>
1.3.	Māksla	<p>Literatūra Mūzika Vizuālā māksla</p>	<p>Iepazīstināt ar dažādām mākslinieciskās izteiksmes formām. Rosināt izteikt sevi radošajos darbos, piedalīties mākslinieciskajā darbībā (piemēram, dziedāt, spēlēt, zīmēt, veidot, rakstīt), attīstīt mākslas darba uztveri. Iepazīstināt ar mākslas pasaules daudzveidību. Pilnveidot mācīšanās prasmes.</p>
1.4.	Cilvēks un sabiedrība	<p>Latvijas un pasaules vēsture Sociālās zinības Mājturība un tehnoloģijas Sports Ētika Kristīgā mācība</p>	<p>Veidot izpratni par cilvēka garīgās un fiziskās attīstības un pilsoniskuma vispārējiem nosacījumiem. Pilnveidot izpratni par sabiedrības uzbūvi un attīstību. Pilnveidot izpratni par ilgtspējīgu attīstību. Attīstīt pieredzi patstāvīgi, radoši un argumentēti interpretēt pagātnes un mūsdienu notikumus. Veidot saskarsmes un sadarbības prasmes. Sekmēt pozitīvu un aktīvu attieksmi pret dzīvi sabiedrībā un attīstīt demokrātiskas pilsoniskas līdzdalības prasmes. Pilnveidot patstāvīgas mācīšanās prasmes.</p>

2. Izglītības jomās ietvertie izglītošanas aspekti un to vispārīgais saturs

Nr. p.k.	Izglītošanas aspekti	Vispārīgais saturs
1	2	3
2.1.	Pašizpaušmes un radošais aspekts	Radošās darbības pieredze. Patstāvīga iespēja meklēt un atrast risinājumu praktiskām problēmām, atklāt kopsakarības. Atjautības, iztēles kopšana. Iespēja nodarboties ar māksliniecisko jaunradi, sportu.
2.2.	Analītiski kritiskais aspekts	Intelektuālās darbības pieredze – patstāvīga, loģiska, bez pretrunām, motivēta, kritiska un produktīva domāšana. Prasme formulēt un pamatot savu viedokli. Pagātnes, tagadnes un nākotnes saikne.
2.3.	Morālais un estētiskais aspekts	Izpratne par jēdzieniem, kas saistīti ar cilvēku savstarpējo saskarsmi – taisnīgums, cieņa, vienlīdzība, godīgums, uzticamība, atbildība, savaldība, izpalīdzība, iejūtība, laipnība. Izpratne par cilvēka tiesībām uz vienlīdzību. Pozitīva attieksme pret kultūras mantojumu.
2.4.	Sadarbības aspekts	Prasme sadarboties, strādāt komandā. Prasme uzklaut un respektēt dažādus viedokļus. Prasme pieņemt lēmumu un uzņemties atbildību par tā īstenošanu. Prasme atbildīgi rīkoties konfliktsituācijās, ekstremālās situācijās un rūpēties par savu un citu cilvēku drošību, ja nepieciešams, meklēt palīdzību.
2.5.	Saziņas aspekts	Latviešu valodas prasme. Praktiska pieredze valodas lietošanā. Prasme sazināties (sarunāties, rakstīt, lasīt) vairākās valodās. Prasme publiski uzstāties, izteikt un pamatot savu viedokli.
2.6.	Mācīšanās un praktiskās darbības aspekts	Prasme patstāvīgi mācīties, arī plānot un organizēt mācīšanās procesu. Dažādu zināšanu un prasmju apgūšana un lietošana praktiskā darbībā. Prasme mācību procesā izmantot dažādu veidu informāciju, konsultēties, atrast palīdzību. Prasme izmantot modernās tehnoloģijas.
2.7.	Matemātiskais aspekts	Matemātikas izmantošana praktiskajā dzīvē (piemēram, mērīšana, aprēķināšana, salīdzināšana, ilustrēšana diagrammās, grafikos).

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

2.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Matemātika.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Matemātika" mērķis ir veidot skolēnu izpratni par matemātiskām metodēm un attīstīt prasmes tās lietot pasaules izzināšanā, citos mācību priekšmetos un daudzveidīgā darbībā.

2. Mācību priekšmeta "Matemātika" uzdevums ir radīt skolēnam iespēju:

2.1. apgūt prasmes izpildīt darbības ar reāliem skaitļiem, izmantot sakarības un analītiskas metodes, pētīt plaknes ģeometriskās figūras un to īpašības, attīstīt telpiskos priekšstatus;

2.2. apgūt prasmes pētīt un risināt praktiskus uzdevumus, izmantojot matemātiskos modeļus, iegūstot, sakārtojot, analizējot datus un prognozējot iegūstamo rezultātu;

2.3. veicināt domāšanas attīstību, veidojot prasmi izteikt matemātiski pamatotus spriedumus un apgūstot problēmrisināšanas pieredzi.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Matemātiskā instrumentārija izveide:

3.1. skaitļi un darbības ar tiem:

3.1.1. naturālie skaitļi;

3.1.2. parastās daļas;

3.1.3. decimāldaļas;

3.1.4. racionālie skaitļi;

3.1.5. reālie skaitļi;

3.2. algebriskās izteiksmes un darbības ar tām:

3.2.1. algebriskās izteiksmes;

3.2.2. vienādojumi ar vienu mainīgo un to sistēmas;

3.2.3. nevienādības ar vienu mainīgo un to sistēmas;

3.2.4. viena argumenta funkcijas;

3.2.5. skaitļu virknes;

3.3. ģeometriskās figūras un to pētīšana:

3.3.1. ģeometrijas pamatelementi;

3.3.2. trijstūri;

3.3.3. četrstūri;

3.3.4. riņķa līnija un riņķis;

3.3.5. daudzstūri ar patvaļīgu malu skaitu, regulāri daudzstūri;

3.3.6. plaknes figūru simetrija;

3.3.7. ģeometriskie ķermeņi.

4. Matemātikas lietojums dabas un sabiedrības procesu analīzē:

4.1. lielumi un to mērīšana, sakarības starp tiem;

4.2. informācijas apstrādes, statistikas un varbūtību teorijas elementi:

4.2.1. informācijas iegūšana, apstrāde un analīze;

4.2.2. elementu grupēšana un varbūtības jēdziens.

5. Matemātisko modeļu veidošana un pētīšana ar matemātikai raksturīgām metodēm:

5.1. matemātiskā valoda;

5.2. matemātisko modeļu veidošana un analizēšana:

- 5.2.1. problēmas precizēšana, tās formulēšana, izmantojot matemātisko modeli;
- 5.2.2. matemātiskā modeļa atrisināšana un atrisinājuma interpretācija.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Matemātiskā instrumentārija izveide:

- 6.1. ar naturāliem skaitļiem pirmā simta robežās prot veikt četras aritmētiskās darbības galvā un rakstos, kā arī nosaukt darbības un to locekļus;
- 6.2. ar naturāliem skaitļiem pirmā tūkstoša robežās prot veikt šādas darbības:
  - 6.2.1. nolasīt un pierakstīt naturālos skaitļus decimālajā pierakstā;
  - 6.2.2. atlikt naturālos skaitļus uz skaitļu ass un nolasīt no tās; parādīt, ka naturālo skaitļu ir bezgalīgi daudz;
  - 6.2.3. saskaitīt un atņemt rakstos un ar kalkulatoru;
  - 6.2.4. galvā aptuveni novērtēt sagaidāmo skaitlisko aprēķinu rezultātu;
  - 6.2.5. risināt praktiskus uzdevumus, kas saistīti ar sadzīves, dabaszinātņu, vides un veselības jautājumiem;
- 6.3. izmantojot parastās daļas, prot veikt šādas darbības:
  - 6.3.1. izmantot sakarību, ka pozitīva lieluma īsta daļa ir mazāka nekā veselais;
  - 6.3.2. izmantot daļas jēdzienu praktisku uzdevumu risināšanā;
- 6.4. izmantojot decimāldaļas, prot nolasīt cenu, kas pierakstīta decimāldaļas formā;
- 6.5. prot salīdzināt un sakārtot pēc lieluma naturālos skaitļus, pierakstīt salīdzināšanas rezultātus;
- 6.6. prot nosaukt reālās dzīves situācijas, kurās ir svarīgs skaitļu sakārtojums virknē;
- 6.7. prot noteikt zīmējumā un uzzīmēt taisni, nogriezni;
- 6.8. prot izmērīt nogriežņa garumu, uzzīmēt noteikta garuma nogriezni;
- 6.9. pazīst zīmējumā un modelī trijstūri un prot uzzīmēt to;
- 6.10. pazīst zīmējumā un modelī četrstūri un prot uzzīmēt to (arī taisnstūri, kvadrātu);
- 6.11. pazīst zīmējumā un prot uzzīmēt riņķa līniju;
- 6.12. prot noteikt zīmējumā un modelī kubu, cilindru, lodi.

7. Matemātikas lietojums dabas un sabiedrības procesu analīzē:

- 7.1. prot atšķirt salīdzināmus un nesalīdzināmus lielumus;
- 7.2. prot lielumus raksturot ar skaitļiem; pareizi lietot laika, masas, temperatūras, garuma, naudas mērvienības;
- 7.3. prot mērīt laiku, garumu, kā arī precīzi veikt mērījumus;
- 7.4. prot pāriet no lielākām uz mazākām mērvienībām, risinot praktiskus uzdevumus;
- 7.5. prot sakārtot augošā vai dilstošā secībā lielumus, kas izteikti ar naturāliem skaitļiem, pierakstīt salīdzināšanas rezultātus;
- 7.6. prot nodarbībās brīvā dabā uzskaitīt dažādus objektus vidē un pazīt to formas;
- 7.7. prot iegūt informāciju no tabulām, stabiņveida diagrammām, tekstiem;
- 7.8. prot salīdzināt, šķirot, sakārtot objektus pēc norādītas vai paša izvēlētas pazīmes.

8. Matemātisko modeļu veidošana un pētīšana ar matemātikai raksturīgām metodēm:

- 8.1. prot lietot matemātiskos terminus;
- 8.2. prot ar piemēriem paskaidrot matemātikas kursā sastopamos jēdzienus un apgalvojumus un pazīt to pareizu lietojumu;
- 8.3. prot pareizi lietot vārdus "tik reižu", "par tik", "pulksteņa rādītāja kustības virzienā", "pretēji pulksteņa rādītāja kustības virzienam", "pa labi", "pa kreisi";
- 8.4. prot uzklaut citu viedokli;
- 8.5. prot izteikt savu viedokli;

- 8.6. prot izvirzīt pieņēmumu reālas problēmas risināšanai;
- 8.7. prot apkopot matemātisku informāciju;
- 8.8. prot izmantot atbilstošus paņēmienus problēmas risināšanai;
- 8.9. prot matemātiski risināt problēmu;
- 8.10. prot aktīvi iesaistīties grupas darbā, veidot grupas darba prezentāciju;
- 8.11. glīti un pareizi raksta ciparus un matemātiskas izteiksmes.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 8.10. un 8.11. apakšpunktā minētās prasības.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

10. Matemātiskā instrumentārija izveide:

10.1. izmantojot naturālos skaitļus, prot veikt šādas darbības:

10.1.1. nolasīt un decimālajā sistēmā pierakstīt skaitļus līdz triljonam (miljardam) ieskaitot;

10.1.2. veikt četras aritmētiskās darbības, kāpināšanu kvadrātā un kubā, aprēķināt izteiksmes vērtību;

10.1.3. izmantot darbību īpašības aprēķinu atvieglošanai;

10.1.4. sadalīt skaitli pirmreizinātājos;

10.1.5. lietot dalāmības pazīmes ar 2; 3; 5; 9; 10; n (n – naturāls skaitlis);

10.1.6. noskaidrot, vai viens skaitlis ir otra dalāmais/dalītājs, atrast skaitļu lielāko kopīgo dalītāju un mazāko kopīgo dalāmo;

10.1.7. nolasīt un pierakstīt gadskaitļus, izmantojot romiešu ciparus;

10.2. izmantojot parastās daļas, prot veikt šādas darbības:

10.2.1. aprēķināt īstas un neīstas daļas vērtību no dotā skaitļa;

10.2.2. izteikt vienu skaitli kā otra skaitļa daļu;

10.2.3. aprēķināt visu skaitli, zinot tā daļas vērtību;

10.2.4. izmantot daļas pamatīpašību tās pārveidošanā;

10.2.5. veikt četras aritmētiskās darbības, saīsināšanu, kāpināšanu kvadrātā un kubā rakstos un ar kalkulatoru;

10.2.6. aprēķināt dotajam skaitlim apgriezto skaitli;

10.2.7. aprēķināt divu skaitļu attiecību;

10.2.8. aprēķināt attālumu kartē pēc dotā mēroga;

10.3. izmantojot galīgas decimāldaļas, prot veikt šādas darbības:

10.3.1. pierakstīt un lasīt galīgas decimāldaļas, norādīt šķiru vērtības decimāldaļu pierakstā;

10.3.2. veikt četras aritmētiskās darbības, kāpināšanu kvadrātā un kubā rakstos un ar kalkulatoru;

10.3.3. pārveidot parastu daļu par galīgu decimāldaļu un otrādi;

10.3.4. izteikt procentus galīgas decimāldaļas veidā un otrādi;

10.3.5. aprēķināt procentus no skaitļa un skaitli, ja zināma tā procentu vērtība, izteikt divu skaitļu attiecību procentos;

10.4. izmantojot racionālus skaitļus, prot veikt šādas darbības:

10.4.1. atrast dotajam skaitlim pretēju skaitli;

10.4.2. veikt četras aritmētiskās darbības ar parastās daļas vai galīgas decimāldaļas formā dotiem racionāliem skaitļiem vienkopus, kāpināt tos kvadrātā vai kubā rakstos un ar kalkulatoru, aptuveni galvā novērtēt izteiksmes sagaidāmo rezultātu;

10.4.3. atvērt iekavas un ieslēgt iekavās, ja pirms tām ir mīnusa (plusa) zīme;

10.4.4. atrast skaitļa moduli (algebriskā un ģeometriskā izpratnē);

- 10.4.5. risināt praktiskus uzdevumus, kas saistīti ar sadzīves, dabaszinātņu, vides un veselības jautājumiem, apzinās to nozīmi ikdienas dzīvē;
- 10.5. prot aprēķināt nezināmo darbības locekli;
- 10.6. prot salīdzināt pēc lieluma patvaļīgā formā dotus racionālos skaitļus;
- 10.7. izmantojot sakarības, prot veikt šādas darbības:
  - 10.7.1. saskatīt sakarības starp mainīgiem lielumiem dabā, sabiedrībā, tehnikā;
  - 10.7.2. atlikt punktu ar racionālām koordinātām uz koordinātu ass (koordinātu plaknē), nolasīt punkta koordinātu (koordinātas);
  - 10.7.3. attēlot sakarības tabulās;
- 10.8. prot nosaukt pirmskaitļu virknes pirmos locekļus;
- 10.9. zina, ka pirmskaitļu ir bezgalīgi daudz;
- 10.10. prot noteikt zīmējumā un uzzīmēt staru;
- 10.11. prot uzzīmēt perpendikulāras un paralēlas taisnes, pazīt tās rūtiņu lapā;
- 10.12. prot raksturot ģeometrisku figūru izmērus ar garumu, laukumu, tilpumu, leņķa lielumu;
- 10.13. prot uzzīmēt noteikta lieluma leņķi, izmērīt ar transportieri leņķa lielumu, novērtēt to pēc acumēra;
- 10.14. prot veikt nepieciešamos mērījumus un aprēķināt trijstūra perimetru;
- 10.15. prot veikt mērījumus un aprēķināt četrstūra (arī kvadrāta, taisnstūra) perimetru;
- 10.16. prot veikt mērījumus un aprēķināt taisnstūra un kvadrāta laukumu;
- 10.17. prot noteikt zīmējumā riņķa līnijas centru un rādiusu;
- 10.18. prot veikt nepieciešamos mērījumus un aprēķināt riņķa līnijas garumu;
- 10.19. prot noteikt un uzzīmēt taisnstūra paralēlskaldni (arī kubu);
- 10.20. prot veikt nepieciešamos mērījumus un aprēķināt taisnstūra paralēlskaldņa (kuba) virsmas laukumu un tilpumu.

11. Matemātikas lietojums dabas un sabiedrības procesu analīzē. Skolēns prot veikt šādas darbības:

- 11.1. lietot laukuma, tilpuma, ātruma mērvienības;
- 11.2. izmantot tiešu mērījumu rezultātus citu lielumu noteikšanai;
- 11.3. novērtēt apgūto ģeometrisko figūru lielumu pēc acumēra;
- 11.4. atsevišķos gadījumos pāriet no mazākām mērvienībām uz lielākām, risinot praktiskus uzdevumus;
- 11.5. sakārtot augošā vai dilstošā secībā lielumus, kas izteikti ar racionāliem skaitļiem;
- 11.6. savākt un pierakstīt dažādos eksperimentos, pētījumos un aptaujās iegūtos datus, tos sakārtot, sistematizēt, attēlot vizuāli;
- 11.7. attēlot informāciju tabulās, stabiņveida diagrammās un iegūt informāciju no tām, iegūt informāciju no sektora diagrammām;
- 11.8. aprēķināt skaitļu vidējo aritmētisko;
- 11.9. izmantot datoru informācijas iegūšanai;
- 11.10. sakārtot objektus pēc lieluma vai alfabēta secībā.

12. Matemātisko modeļu veidošana un pētīšana ar matemātikai raksturīgām metodēm. Skolēns prot veikt šādas darbības:

- 12.1. aprakstoši vispārīgā veidā paskaidrot matemātikas kursā sastopamos jēdzienus un apgalvojumus un tos pareizi lietot;
- 12.2. uzrakstīt skaitlisku izteiksmi pēc tās vārdiska apraksta;
- 12.3. izprast pamatojuma nepieciešamību;
- 12.4. uzklaut un izprast dažādus viedokļus;

- 12.5. izvirzīt hipotēzes reālās problēmas formulēšanai matemātiskā valodā;
- 12.6. apkopot matemātisko informāciju un saskatīt likumsakarības tajā;
- 12.7. lietot piemērotus paņēmienus, lai atrisinātu problēmas, izmantojot skaitliskus modeļus;
- 12.8. precīzi lietot simbolus un apzīmējumus;
- 12.9. lietot shēmas, stabiņu diagrammas un tabulas, prezentējot problēmas risinājumu;
- 12.10. rūpīgi izveidot grupas darba prezentāciju un pastāstīt par to;
- 12.11. pilnveido savu matemātisko izpratni.

13. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.4.5., 12.10. un 12.11. apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

- 14. Matemātiskā instrumentārija izveide. Skolēns prot veikt šādas darbības:
  - 14.1. aprēķināt kvadrātsakni, ja tā ir naturāls skaitlis;
  - 14.2. izmantojot parastās daļas:
    - 14.2.1. aprēķināt kvadrātsakni, ja tā ir racionāls skaitlis formā m/n (m un n – naturāli skaitļi);
    - 14.2.2. sastādīt proporciju un aprēķināt proporcijas nezināmo locekli;
  - 14.3. izmantojot decimāldaļas:
    - 14.3.1. pārveidot parastu daļu par galīgu vai bezgalīgu decimāldaļu;
    - 14.3.2. noapaļot bezgalīgu decimāldaļu;
    - 14.3.3. kāpināt galīgu decimāldaļu pakāpē ar naturālu kāpinātāju;
    - 14.3.4. aprēķināt kvadrātsaknes vērtību, ja tā ir galīga decimāldaļa;
  - 14.4. izmantojot racionālus skaitļus:
    - 14.4.1. pārveidot parastu daļu par bezgalīgu periodisku decimāldaļu un otrādi;
    - 14.4.2. kāpināt skaitli pakāpē ar veselu kāpinātāju (neatkarīgi no skaitļa uzdošanas formas);
    - 14.4.3. vilkt kvadrātsakni no skaitļa, ja tā ir racionāls skaitlis;
  - 14.5. izmantojot reālos skaitļus:
    - 14.5.1. noteikt to piederību kopām N (visu naturālo skaitļu kopa), Z (visu veselo skaitļu kopa), Q (visu racionālo skaitļu kopa), R (visu reālo skaitļu kopa);
    - 14.5.2. pazīt vienkāršāko skaitlisko izteiksmju racionalitāti/iracionalitāti un noteikt atbilstošās decimāldaļas periodiskumu;
    - 14.5.3. veikt aritmētiskās darbības ar skaitliskām izteiksmēm, kas satur racionālus skaitļus un iracionālus skaitļus kvadrātsakņu un simboliskā formā;
    - 14.5.4. lietot pakāpju īpašības skaitlisku izteiksmju pārveidojumos;
    - 14.5.5. pierakstīt skaitli normālformā un nolasīt šādu pierakstu;
    - 14.5.6. veikt darbības ar skaitļiem normālformā;
    - 14.5.7. lietot kvadrātsaknes īpašības skaitlisku izteiksmju pārveidojumos;
    - 14.5.8. novērtēt darbību rezultātus aptuvenos aprēķinos;
    - 14.5.9. mērķtiecīgi pilnveidot skaitlisku praktiska satura uzdevumu risināšanas prasmi;
  - 14.6. izmantojot algebriskās izteiksmes:
    - 14.6.1. saskaitīt, atņemt, dalīt, reizināt, kāpināt monomus, savilkt polinoma līdzīgos locekļus, noskaidrot tā pakāpi;
    - 14.6.2. pārbaudīt, vai skaitlis ir viena mainīgā polinoma sakne;
    - 14.6.3. noteikt kvadrātrinoma saknes;
    - 14.6.4. saskaitīt, atņemt, reizināt polinomus;

- 14.6.5. reizināt un dalīt polinomu ar monomu;
- 14.6.6. sadalīt polinomu reizinātajos, iznesot kopīgo reizinātāju, grupējot saskaitāmos, lietojot saīsinātās reizināšanas formulas $a^2 - b^2$, $(a + b)^2$ un $(a - b)^2$, atrodot saknes;
- 14.6.7. saskaitīt, atņemt, reizināt, dalīt, kāpināt algebriskas daļas;
- 14.6.8. noskaidrot algebriskas daļas definīcijas apgabalu;
- 14.6.9. izmantot algebriskas daļas pamatīpašību tās pārveidojumos;
- 14.7. izmantojot vienādojumus ar vienu mainīgo:
  - 14.7.1. noteikt atšķirību starp identitāti un vienādojumu;
  - 14.7.2. pārveidot vienādojumu vai vienādojumu sistēmu, iegūstot tiem ekvivalentas izteiksmes;
  - 14.7.3. atrisināt lineāru vienādojumu un kvadrātvienādojumu;
  - 14.7.4. noteikt daļveida racionāla vienādojuma (skaitītājā un saucējā var būt pirmās vai otrās pakāpes polinomi) definīcijas apgabalu un atrisināt to;
- 14.8. izmantojot vienādojumu sistēmas ar diviem mainīgajiem:
  - 14.8.1. paskaidrot, kas ir atrisinājums vienādojumam ar diviem mainīgajiem;
  - 14.8.2. paskaidrot, kas ir atrisinājums vienādojumu sistēmai;
  - 14.8.3. atrisināt vienādojumu sistēmas ar diviem mainīgajiem ar ievietošanas, saskaitīšanas un grafisko paņēmieni (sistēmā divi pirmās pakāpes vienādojumi vai viens pirmās un viens otrās pakāpes vienādojums);
  - 14.8.4. risināt praktiskus uzdevumus, kas saistīti ar sadzīves, dabaszinātņu, vides un veselības jautājumiem, sastādot vienādojumus, to sistēmas, noteikt atšķirību starp teksta uzdevuma atrisinājumu un atbilstošā vienādojuma vai vienādojumu sistēmas atrisinājumu;
  - 14.8.5. mērķtiecīgi pilnveidot algebrisku praktisku uzdevumu risināšanas prasmi, izvērtēt uzdevumu teksta saturu;
- 14.9. izmantojot nevienādības ar vienu mainīgo un to sistēmas:
  - 14.9.1. noteikt, kuri pārveidojumi nodrošina skaitlisko nevienādību ekvivalenci;
  - 14.9.2. paskaidrot, kas ir nevienādības atrisinājums, ko nozīmē atrisināt nevienādību;
  - 14.9.3. salīdzināt reālus skaitļus, kas doti decimālajā pierakstā, daļas formā, skaitliskas izteiksmes formā;
  - 14.9.4. atrisināt lineāru nevienādību;
  - 14.9.5. atrisināt otrās pakāpes nevienādību un daļveida racionālu nevienādību (skaitītājā un saucējā var būt pirmās pakāpes polinomi), arī ar intervālu metodi;
  - 14.9.6. atrisināt divkāršu lineāru nevienādību;
  - 14.9.7. atrisināt divu lineāru nevienādību sistēmu;
- 14.10. izmantojot viena argumenta funkcijas:
  - 14.10.1. uzdot funkciju tabulāri, grafiski, ar formulu, vārdiski, izmantojot piemērus no dabas, sabiedrības, tehnikas;
  - 14.10.2. izmantojot funkcijas vērtību tabulu vai grafiku, pēc argumenta vērtības noskaidrot funkcijas vērtības (var būt aptuveni) un otrādi;
  - 14.10.3. konstruēt un shematiski attēlot kvadrātfunkcijas, lineāras, apgrieztās proporcionalitātes, kvadrātsaknes funkciju grafikus koordinātu plaknē;
  - 14.10.4. analītiski noskaidrot minēto funkciju un daļveida racionālu funkciju definīcijas apgabalus un grafiku krustpunktus ar koordinātu asīm, intervālus, kuros to vērtībām ir nemainīga zīme;
  - 14.10.5. izmantojot minēto funkciju grafikus, noteikt definīcijas un vērtību apgabalus, augšanas un dilšanas intervālus, funkcijas saknes, intervālus, kuros funkcijas vērtībām ir nemainīga zīme, funkcijas lielāko un mazāko vērtību, funkciju grafiku krustpunktus ar koordinātu asīm;

- 14.10.6. nekonstruējot lineāras funkcijas un kvadrātfunkcijas grafikus, noskaidrot to novietojumu koordinātu plaknē, aprēķināt parabolas virsotnes koordinātas;
- 14.10.7. analizēt dabas, tehnikas un sabiedrības procesus, vispirms sastādot to matemātiskos modeļus minēto funkciju formā;
- 14.11. izmantojot skaitļu virknes:
- 14.11.1. nosaukt galīgu, bezgalīgu, periodisku, neperiodisku virkņu piemērus matemātikā, dabā, tehnikā, ekonomikā (arī skaitļa tuvinājumu virknes);
- 14.11.2. izmantot virknes pirmos locekļus un rekurento uzdošanas formu tās tālāko locekļu skaitlisko vērtību aprēķināšanā;
- 14.11.3. lietot aritmētiskās progresijas un ģeometriskās progresijas vispārīgā locekļa un pirmo n locekļu summas formulas;
- 14.11.4. veidot un analizēt procesu matemātiskos modeļus ar aritmētiskās progresijas/ģeometriskās progresijas palīdzību;
- 14.12. pazīt zīmējumā un uzzīmēt krustleņķus, blakusleņķus, iekšējos šķērsleņķus, kāpšļu leņķus, iekšējos vienpusleņķus, lauztu līniju (arī vienkāršu, slēgtu lauztu līniju);
- 14.13. konstruēt nogriežņa viduspunktu, leņķa bisektrisi, nogriežņa vidusperpendikulu, perpendikulu no punkta pret taisni, ar dotu leņķi vienādu leņķi, taisni caur dotu punktu, kas paralēla dotajai taisnei;
- 14.14. noteikt vienādas, vienlielas, līdzīgas figūras;
- 14.15. izmantot nogriežņa un laužas līnijas garuma, leņķa lieluma, leņķa bisektrises punktu, nogriežņa vidusperpendikula punktu, paralēlu taisni (tai skaitā paralēlu taisni, ko krusto trešā taisne) īpašības/pazīmes uzdevumu risināšanā;
- 14.16. pētīt figūru savstarpējo novietojumu;
- 14.17. izmantojot trijstūrus, noteikt zīmējumā, uzzīmēt un apzīmēt visu veidu trijstūrus (iedalījums pēc malu un leņķu lielumiem), to mediānas, bisektrises, augstumus, viduslīnijas;
- 14.18. konstruēt trijstūri (dots: trīs malas, divas malas un leņķis starp tām, mala un tās pielenķi);
- 14.19. izmantot uzdevumu risināšanā:
- 14.19.1. sakarības starp trijstūra malu garumiem, starp malu garumiem un perimetru;
- 14.19.2. sakarības starp dažādmalu trijstūru malu garumiem un leņķu lielumiem;
- 14.19.3. vienādmalu un vienādsānu trijstūru īpašības un pazīmes;
- 14.19.4. trijstūru vienādības pazīmes;
- 14.19.5. teorēmu par trijstūra leņķu summu;
- 14.19.6. trijstūra viduslīnijas īpašības un pazīmi, mediānu īpašības;
- 14.19.7. Pitagora teorēmu un tai apgriezto teorēmu;
- 14.19.8. trijstūru līdzības pazīmes un līdzīgu trijstūru īpašības, teorēmu par līdzīgu trijstūru lineāro elementu un laukumu attiecību;
- 14.19.9. trijstūra laukuma formulas ($S = 0,5ah$ un $S = 0,5absinC$ ($C < 90^\circ$));
- 14.20. aprēķināt taisnleņķa trijstūra elementus, izmantojot šaurā leņķa trigonometriskās funkcijas (sinuss, kosinuss, tangenss), to vērtības 30° , 45° , 60° leņķu lielumiem;
- 14.21. noteikt zīmējumā, uzzīmēt un apzīmēt izliektus un ieliektus četrstūrus – arī paralelogramus, rombus, taisnstūrus, kvadrātus, trapeces (vienādsānu un taisnleņķa trapeces), to diagonāles un trapeces viduslīniju, paralelograma, romba un trapeces augstumus;
- 14.22. konstruēt paralelogramu (dots: divas malas un leņķis starp tām, divas malas un diagonāle), rombu (dots: mala un leņķis, diagonāle un leņķis, diagonāles);
- 14.23. izmantot uzdevumu risināšanā:

- 14.23.1. paralelograma, romba, taisnstūra, kvadrāta, trapeces (tai skaitā vienādsānu trapeces) īpašības un pazīmes;
- 14.23.2. paralelograma, romba, taisnstūra, kvadrāta, trapeces (tai skaitā vienādsānu trapeces) perimetru un laukuma aprēķināšanas formulas;
- 14.23.3. trapeces viduslīnijas īpašības un pazīmes;
- 14.24. noteikt zīmējumā, uzzīmēt un apzīmēt riņķa līnijas diametru, pieskari, hordu, loku, centra leņķi, ievilkto leņķi, riņķa sektoru, riņķa segmentu, ap trijstūri apvilktu un tajā ievilkto riņķa līniju;
- 14.25. konstruēt trijstūrī ievilkto un tam apvilktu riņķa līniju;
- 14.26. izmantot uzdevumu risināšanā:
  - 14.26.1. riņķa līnijas un tās loka garuma aprēķināšanas formulas un riņķa laukuma formulu;
  - 14.26.2. sakarību starp ievilkta leņķa, centra leņķa lielumu un tā loka lielumu, uz kura tie balstās;
  - 14.26.3. pieskaru nogriežņu īpašību, kas vilkti no viena punkta ārpus riņķa līnijas;
  - 14.26.4. teorēmas par trijstūrī ievilkta un tam apvilktas riņķa līnijas centru atrašanās vietu;
- 14.27. uzzīmēt un apzīmēt regulārus trijstūrus, četrstūrus, sešstūrus un to centrus, neregulārus (arī ieliektus) daudzstūrus;
- 14.28. izmantot uzdevumu risināšanā:
  - 14.28.1. teorēmas par daudzstūra leņķu summu, regulāra daudzstūra leņķa lielumu;
  - 14.28.2. sakarības starp regulāra trijstūra, četrstūra, sešstūra malas garumu un ievilkta/apvilktas riņķa līnijas rādiusa garumu;
  - 14.28.3. aprēķināt apkārtmēru un laukumu tādām figūrām, kas sastāv no planimetrijas kursā aplūkotajām figūrām, izmantojot arī vienlielu figūru īpašības;
- 14.29. pazīt zīmējumā, dzīvajā dabā, tehnikā un mākslā centrāli/aksiāli simetriskas figūras;
- 14.30. konstruēt dotajai figūrai simetrisku figūru attiecībā pret doto punktu/taisni;
- 14.31. atrast (uzzīmēt/konstruēt) ģeometrijas kursā aplūkoto figūru simetrijas asis/centru;
- 14.32. izmantot centrāli/aksiāli simetrisku figūru īpašības uzdevumu risināšanā;
- 14.33. noteikt dabā un tehnikā ķermeņus, kas saistīti ar šādiem jēdzieniem: taisna prizma, regulāra prizma, piramīda, regulāra piramīda, cilindrs, konuss, lode, kā arī uzzīmēt minēto ķermeņu attēlus;
- 14.34. izmērīt minēto ķermeņu virsmas laukuma un tilpuma aprēķināšanai pietiekamos lielumus un aprēķināt virsmas laukumu un tilpumu.

15. Matemātikas lietojums dabas un sabiedrības procesu analīzē. Skolēns prot veikt šādas darbības:

- 15.1. izteikt norādīto lielumu no dotās formulas;
- 15.2. mērīt un salīdzināt daudzumus, lietojot piemērotas mērvienības un instrumentus;
- 15.3. pāriet no vienas mērvienības citā, risinot praktiskus uzdevumus;
- 15.4. sakārtot augošā vai dilstošā secībā lielumus, kas izsakāmi ar reāliem skaitļiem;
- 15.5. formulēt jautājumus par nepieciešamajiem datiem, kas jāvāc un jāapkopo, apsverot, kādi secinājumi no tiem tiks izdarīti un kāda statistiskā analīze nepieciešama;
- 15.6. savākt datus no dažādiem piemērotiem avotiem, ietverot eksperimentus, pētījumus un aptaujas; apstrādāt un attēlot datus sektora diagrammās un grafikos; piedalīties informācijas apmaiņā;

- 15.7. precīzi un objektīvi interpretēt un apspriest datus – atbildēt uz izvirzītajiem jautājumiem, izdarot secinājumus no datiem;
- 15.8. sazināties matemātiski, lietojot dažādu veidu diagrammas un ar tām saistīto paskaidrojošo tekstu, izskaidrojot to matemātiskā pasniegšanas veida izvēli;
- 15.9. veidot un analizēt informācijas apkopojumus ar matemātisku saturu un iegūt no tiem jaunu informāciju;
- 15.10. izmantot kalkulatoru/datoru informācijas apstrādei;
- 15.11. grupēt elementus pēc dotajiem nosacījumiem, noteikt prasītā veida grupu skaitu;
- 15.12. izskaidrot varbūtības jēdzienu;
- 15.13. aprēķināt notikuma varbūtību galīga vienādi iespējamu iznākumu skaita gadījumā.

16. Matemātisko modeļu veidošana un pētīšana ar matemātikai raksturīgām metodēm. Skolēns prot veikt šādas darbības:

- 16.1. formulēt matemātikas kursā sastopamos jēdzienus un apgalvojumus, novērtēt to pareizu lietošanu, pazīt dažādu valodas konstrukciju precīzo loģisko jēgu, pāriet no kāda fakta formulējuma uz tam ekvivalentu formulējumu;
- 16.2. uzrakstīt matemātisku izteiksmi pēc tās vārdiska apraksta;
- 16.3. pareizi lietot vārdus "ja...tad", "tātad", "visiem", "vismaz", "kaut vienam" u.tml.;
- 16.4. noteikt, vai apgalvojums ir aksioma, definīcija, teorēma, īpašība, pazīme, kā arī pareizi lietot šos jēdzienus;
- 16.5. pazīt atšķirību starp atsevišķiem gadījumiem un vispārīgiem spriedumiem;
- 16.6. formulēt pamatojumus un novērtēt pamatojuma pareizību;
- 16.7. objektīvi izvērtēt dažādus viedokļus, pamatot un aizstāvēt savu viedokli;
- 16.8. reālu problēmu formulēt matemātiskā valodā;
- 16.9. izveidot un apkopot doto vai iegūto matemātisko informāciju, atklāt likumsakarības, tās paplašināt un vispārināt, pārbaudīt un izskaidrot vispārinājumu;
- 16.10. izvēlēties un lietot piemērotus paņēmienus, lai atrisinātu problēmas, izmantojot algebriskus un ģeometriskus modeļus;
- 16.11. precīzi un konsekventi lietot simbolus un apzīmējumus;
- 16.12. pētīt matemātisko sakarību un iegūtos rezultātus interpretēt reālās problēmas atrisinājumā;
- 16.13. lietot diagrammas un shēmas, prezentējot problēmas risinājumu;
- 16.14. individuāli un grupā izveidot darba prezentāciju;
- 16.15. precīzi argumentēt savu viedokli;
- 16.16. mērķtiecīgi pilnveidot savu matemātisko izpratni.

17. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 14.5.9., 14.8.4., 15.7., 16.7., 16.15. un 16.16.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

3.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Dabaszinības.

Mācību priekšmeta standarts 1.–6.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Dabaszinības" mērķis ir radīt un pilnveidot izglītojamā interesi par dabas sistēmu un procesu pētīšanu, veidojot izpratni par dabas daudzveidību un vienotību, lai sekmētu labvēlīgu attieksmi pret vides un veselības saglabāšanu un uzlabošanu.

2. Mācību priekšmeta "Dabaszinības" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. apgūt pētniecības darba pamatus dabaszinībās;

2.2. izziņāt dabas sistēmas un procesus, mācoties izprast dabas daudzveidību un vienotību;

2.3. izprast dabaszinātņu sasniegumu nozīmi cilvēku ikdienas dzīvē un apzināties vides un veselības saudzēšanas nepieciešamību, gūstot praktisku pieredzi vides kvalitātes saglabāšanā un uzlabošanā.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Pētniecības darba pamati:

3.1. informācijas ieguve;

3.2. pētījuma plānošana;

3.3. eksperimentālā darbība datu ieguvei;

3.4. informācijas avotos un eksperimentos iegūto datu apstrāde un analīze;

3.5. iepazīstināšana ar iegūtajiem rezultātiem un to apspriešana.

4. Dabas sistēmas un procesi:

4.1. organismi un dzīvības procesi:

4.1.1. dzīvības pazīmes;

4.1.2. augi. Sēnes;

4.1.3. cilvēks;

4.1.4. mikropasaule;

4.1.5. ekosistēmas;

4.2. Zeme un tās vieta Visumā:

4.2.1. planēta Zeme Saules sistēmā;

4.2.2. Zemes litosfēra;

4.2.3. Zemes hidrosfēra;

4.2.4. Zemes atmosfēra;

4.2.5. Zemes dabas ainavas;

4.3. vielas un materiāli:

4.3.1. vielas un materiāli dabā;

4.3.2. vielu un materiālu īpašības;

4.3.3. vielu un materiālu pārvērtības;

4.3.4. vielu un materiālu izmantošana;

4.3.5. vielu maisījumi;

4.3.6. šķīdumi;

4.4. fizikālie procesi:

4.4.1. gaisma;

4.4.2. skaņa;

- 4.4.3. siltums;
- 4.4.4. ķermeņu kustība;
- 4.4.5. elektrība un magnētisms.

5. Cilvēka un vides mijiedarbība:

- 5.1. drošība;
- 5.2. vide;
- 5.3. veselība;
- 5.4. dabaszinātņu un tehnoloģiju nozīme.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Pētniecības darba pamati:

- 6.1. iegūst informāciju par dabaszinību jautājumiem lasot, jautājot, klausoties, skatoties;
- 6.2. izmanto vienkāršus uzziņu literatūras avotus (grāmatas, bērnu enciklopēdijas, Sarkano grāmatu, kalendāru) un specifiskus informācijas avotus (modeļus, Latvijas karti, globusu);
- 6.3. atrod būtiskāko informāciju lasītajā un dzirdētajā atbilstoši mērķim;
- 6.4. ar skolotāja palīdzību vai patstāvīgi saskata vienkāršas problēmas;
- 6.5. formulē vienkāršus ar pētījumu saistītus jautājumus (Kāpēc? Kā būtu, ja...?) un apsver, kā varētu iegūt atbildes;
- 6.6. ar skolotāja palīdzību plāno vienkārša eksperimenta norisi nepieciešamo datu ieguvei;
- 6.7. novēro objektus un parādības, apraksta novēroto (piemēram, vielu un materiālu īpašības, dabas ainavas, augus dažādos gadalaikos, skaņu izplatīšanos un atstarošanos);
- 6.8. veic vienkāršus mērījumus (temperatūras, tilpuma, garuma un laika mērījumus) un pieraksta mērījumu rezultātus, lietojot atbilstošas mērvienības (°C, ml, l, cm, m, min, h);
- 6.9. prot darboties ar vienkāršām ierīcēm (piemēram, lupu, termometru, mērtraukiem, pulksteņiem, kompasu);
- 6.10. veic eksperimentus ar vielām (dabā sastopamās vielas, pārtikā izmantojamās vielas), materiāliem (māls, smiltis, koks, plastmasa, vilna, stikls, metāli vai to sakausējumi), strādājot individuāli vai grupā;
- 6.11. ievēro darba drošības noteikumus atbilstoši skolotāja norādījumiem;
- 6.12. mērījumus un eksperimentus veic rūpīgi, atbilstoši darba aprakstam vai eksperimenta plānam;
- 6.13. dabas sistēmu un procesu izzināšanai izmanto vienkāršus modeļus;
- 6.14. apkopo, sakārto un pārveido iegūtos datus zīmējumos, tabulās un diagrammās;
- 6.15. apraksta iegūtos rezultātus, izmantojot dabaszinību terminus;
- 6.16. salīdzina iegūto datu atbilstību prognozētajam rezultātam un citu skolēnu iegūtajiem datiem;
- 6.17. izdara vienkāršus secinājumus;
- 6.18. iepazīstina citus ar iegūtajiem rezultātiem, lietojot vienkāršus dabaszinību terminus;
- 6.19. atbild uz skolotāja vai citu skolēnu jautājumiem, lietojot vienkāršus dabaszinību terminus;
- 6.20. novērtē savu un citu skolēnu ieguldījumu, meklējot atbildi uz pētniecības darba jautājumu.

7. Dabas sistēmas un procesi:
  - 7.1. zina jēdzienu "dzīvas būtnes";
  - 7.2. zina galvenās dzīvības pazīmes (elpošana, barošana, augšana, jutība, kustēšanās, vairošanās, izvadīšana);
  - 7.3. salīdzina augus un dzīvniekus pēc to dzīvības pazīmēm;
  - 7.4. attēlos un izpētes objektos parāda augu daļas (sakne, stumbrs, lapa, zieds un auglis);
  - 7.5. pazīst un nosauc Latvijā biežāk sastopamos augus un sēnes;
  - 7.6. atšķir Latvijā biežāk sastopamās ēdamās sēnes un indīgās sēnes. Atšķir Latvijā biežāk sastopamos savvaļas augus un kultūraugus;
  - 7.7. izprot gaisa un ūdens nozīmi augu attīstībā;
  - 7.8. veic eksperimentus par sēklu elpošanu, augu augšanu no sēklām un augu daļām;
  - 7.9. pazīst Latvijā biežāk sastopamos dzīvniekus;
  - 7.10. zina dzīvnieku ķermeņa daļas;
  - 7.11. parāda dzīvnieku ķermeņa daļas attēlos un izpētes objektos;
  - 7.12. atšķir savvaļas dzīvniekus no mājdzīvniekiem;
  - 7.13. izprot gaisa un ūdens nozīmi dzīvnieku dzīvē;
  - 7.14. zina un pazīst cilvēka ķermeņa daļas;
  - 7.15. izprot maņu orgānu nozīmi apkārtējās pasaules uztveršanā;
  - 7.16. mēra cilvēka ķermeņa temperatūru un lieto atbilstošas mērvienības (°C);
  - 7.17. pazīst vienkāršas ekosistēmas;
  - 7.18. saskata sezonālas izmaiņas tuvākajās ekosistēmās;
  - 7.19. zina jēdzienus: Zeme, Saule, Mēness, zvaigznes;
  - 7.20. lieto jēdzienus: laikapstākļi, nokrišņi, vējš, sauszeme, okeāns, jūra, upe, ezers, līcis, kāpas, līdzenums, paugurs, horizonts, debespuses, diena, nakts, diennakts, mēnesis, gads;
  - 7.21. pastāsta par Zemes vietu Saules sistēmā, izmantojot modeļus;
  - 7.22. pastāsta par Zemes kustību ap Sauli un diennakts miju;
  - 7.23. izprot Saules nozīmi dabā, pamatojoties uz saviem novērojumiem par dabas parādībām;
  - 7.24. izprot gadalaiku maiņu Latvijā;
  - 7.25. nosaka debespuses pēc apkārtējiem objektiem un izmantojot kompasu;
  - 7.26. nosaka pareizu laiku, izmantojot dažādus pulksteņus (arī Saules pulksteni), un lieto mērvienības (s, min, h);
  - 7.27. izprot Zemes virsas dalījumu – sauszeme un ūdens (kontinenti, okeāni);
  - 7.28. raksturo Latvijas atrašanās vietu, izmantojot karti;
  - 7.29. pazīst tuvākajā apkārtņē esošos iežus (smiltis, māls, dolomīts);
  - 7.30. raksturo Zemes virsas formas tuvākajā apkārtņē (līdzenums, paugurs, upes ieleja, kāpas);
  - 7.31. pastāsta par tuvāko upi, ezeru, strautu, izmantojot savus novērojumus;
  - 7.32. zina klimata joslas uz Zemes;
  - 7.33. zina nokrišņu veidus – sniegs, lietus, krusa – un salīdzina tos;
  - 7.34. novērtē gaisa temperatūras maiņas dažādos gadalaikos un diennaktī;
  - 7.35. mēra gaisa temperatūru un lieto atbilstošas mērvienības (°C);
  - 7.36. nosaka vēja virzienu;
  - 7.37. skaidro pārmaiņas dabā dažādos gadalaikos, pamatojoties uz saviem novērojumiem;
  - 7.38. pastāsta par tuvākās apkārtnes dabas ainavām un nosauc tajās esošos dabas objektus, izmantojot savus novērojumus;

- 7.39. zina jēdzienus: viela, ķermenis, materiāls, maisījums, vielas īpašība, vielas pārvērtība;
- 7.40. zina, kur dabā sastopams ūdens;
- 7.41. zina galvenos derīgos izrakteņus Latvijā (smiltis, grants, māls, dolomīts);
- 7.42. salīdzina ķermeņus vai priekšmetus pēc to formas un lieluma;
- 7.43. mēra priekšmetu garumu un pieraksta to, lietojot atbilstošas mērvienības (cm, m);
- 7.44. zina, ka vielai ir masa un tilpums;
- 7.45. mēra vielu un ķermeņu tilpumu, izmantojot mērtraukus, un lieto tilpuma mērvienības (l, ml);
- 7.46. salīdzina vielas un ķermeņus pēc masas (vieglāks, smagāks), ja to masa (g, kg) ir zināma;
- 7.47. zina galvenās vielu īpašības – agregātstāvoklis, krāsa, smarža un garša – un apraksta vielas pēc to īpašībām, pamatojoties uz saviem novērojumiem;
- 7.48. grupē vielas pēc to agregātstāvokļa (ciets, šķidrums, gāzveida);
- 7.49. salīdzina ikdienā biežāk izmantojamus materiālus (stikls, papīrs, plastmasa, metālu sakausējumi, māls) pēc to īpašībām (izturība, cietība, lokanība, plastiskums, trauslums, siltuma vadīšana), pamatojoties uz saviem novērojumiem;
- 7.50. atšķir vielu fizikālās pārvērtības (kušana, vārīšanās, iztvaikošana, kondensēšanās, sasaldēšana);
- 7.51. saskata dabā un ikdienas dzīvē ūdens agregātstāvokļu maiņu un veic eksperimentus par ūdens agregātstāvokļu maiņu;
- 7.52. salīdzina dažādu ikdienā izmantojamu vielu fizikālās pārvērtības;
- 7.53. zina degšanas pazīmes un veidus, kā izraisīt degšanu;
- 7.54. zina, kā jārikojas, lai pārtrauktu degšanu, ja deg dažādi materiāli;
- 7.55. raksturo Latvijas dabas resursu izmantošanu, kā arī ūdens un gaisa nozīmi cilvēku ikdienas dzīvē;
- 7.56. izprot degšanas procesu izmantošanas nepieciešamību un apzinās to nepareizas izmantošanas bīstamību;
- 7.57. pēc dotās informācijas par vielu un materiālu raksturīgākajām īpašībām spriež par to lietošanu;
- 7.58. zina, ka gaiss ir maisījums, un nosauc gaisa galvenās sastāvdaļas (skābeklis, slāpeklis, ogļskābā gāze);
- 7.59. raksturo gaisa īpašības, izmantojot savus novērojumus;
- 7.60. zina ikdienā izmantojamus šķīdumus;
- 7.61. izprot dzeramā ūdens tīrības nepieciešamību;
- 7.62. zina jēdzienus: gaisma, siltums, kustība, elektrība, magnēts, skaņa;
- 7.63. zina par gaismas rašanos, kā arī pazīst dažādus gaismas avotus un spēj paskaidrot, ka tumsa ir gaismas trūkums;
- 7.64. zina par skaņas rašanos, kā arī par skaņas un skaņas avotu daudzveidību;
- 7.65. novēro skaņas izplatīšanos un atstarošanos. Zina par skaņas izplatīšanos gaisā, par skaņas atstarošanos (atbalss) un skaņas uztveršanu ar ausi;
- 7.66. zina Latvijā biežāk izmantojamā kurināmā veidus (malka, kūdra, naftas produkti, gāze);
- 7.67. zina enerģijas avotus (uzturs, kurināmais, baterijas). Ir taupīga attieksme pret enerģijas patēriņu;
- 7.68. zina par augstas temperatūras šķidrumu (piemēram, verdošs ūdens, eļļa) un ķermeņu (piemēram, gludeklis) bīstamību;
- 7.69. novērojot ķermeņu kustību, prot paskaidrot kustības ātruma un virziena maiņu;

7.70. saprot, ka tikai spēka iedarbībā ķermeņa kustība paātrinās, palēninās vai maina virzienu;

7.71. zina par ikdienas ierīcēm, kas darbojas ar elektrību;

7.72. saslēdz vienkāršas elektriskās ķēdes (ar baterijām, spuldzēm, vadiem);

7.73. zina, kā ierīces izslēgt un kā ieslēgt; zina, kā ķēdē lieto slēdžus;

7.74. izmantojot bateriju un kvēlspuldzi, atšķir elektrības vadītājus un izolatorus;

7.75. zina par elektrības bīstamību;

7.76. zina par pastāvīgo magnētu pievilkšanos un atgrūšanos un veic vienkāršus eksperimentus ar magnētiem.

8. Cilvēka un vides mijiedarbība:

8.1. prot rīkoties ar sildierīcēm, elektriskām ierīcēm, karstiem priekšmetiem un šķidrumiem, vielām un materiāliem, ievērojot drošības noteikumus;

8.2. zina un ievēro drošības noteikumus, uzturoties dabā (piemēram, uz ūdens, uz ledus, mežā, purvā, saulē);

8.3. prot izsaukt pirmo palīdzību nelaimes gadījumā;

8.4. zina galvenos sadzīves atkritumu veidus un piedalās sadzīves atkritumu savākšanā un šķirošanā;

8.5. zina galvenos gaisa un ūdens piesārņojuma avotus;

8.6. cenšas taupīgi izmantot ūdeni un citus dabas resursus;

8.7. sāk apzināties cilvēka saimnieciskās darbības izraisītās pārmaiņas dabā;

8.8. prot priecāties par dabas skaistumu;

8.9. zina, kā rūpēties par dzīvajām būtnēm;

8.10. ievēro uzvedības normas dabā (piemēram, mežā, parkā, pļavā);

8.11. ir vēlme darboties; piedalās tuvākās apkārtnes sakopšanā;

8.12. ievēro personīgo higiēnu;

8.13. atbilstoši savai pieredzei apzinās veselības saudzēšanas nepieciešamību un veselīga dzīvesveida ievērošanas nozīmi;

8.14. zina par ievērojamākajiem dabaszinātņu atklājumiem un izgudrojumiem vides aizsardzības jomā;

8.15. zina par dabaszinātņu sasniegumu nozīmi cilvēku dzīvē;

8.16. apzinās, ka dabaszinībās iegūtās zināšanas un prasmes ir izmantojamas ikdienas dzīvē.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 6.12., 6.20., 7.68., 8.8., 8.10., 8.11., 8.13. un 8.16.apakšpunktā minētās prasības.

IV. Pamatprasības mācību priekšmetu apguvei, beidzot 6.klasi

10. Pētniecības darba pamati:

10.1. iegūst informāciju dabaszinību jomā, atbilstoši situācijai izmantojot dažādus paņēmienus. Atbilstoši veicamajam uzdevumam izvēlas un sameklē informācijas avotus;

10.2. izmanto dažādus informācijas avotus (piemēram, grāmatas, žurnālus, Sarkano grāmatu), specifiskus informācijas avotus (modeļus, kartes, globusu), plašsaziņas līdzekļus un informācijas tehnoloģijas;

10.3. novērtē informācijas derīgumu un ticamību;

10.4. ar skolotāja palīdzību vai patstāvīgi saskata problēmas;

10.5. formulē ar pētījumu saistītus jautājumus par konkrētu problēmu, izvirza vienkāršus pieņēmumus un izlemj, kā varētu iegūt atbildes;

- 10.6. plāno vienkārša eksperimenta norisi nepieciešamo datu ieguvei;
- 10.7. veic sistemātiskus novērojumus un apraksta novēroto, pareizi lietojot atbilstošus dabaszinību terminus;
- 10.8. veic fizikālo lielumu (piemēram, masa, ātrums, spēks) mērījumus, nosaka attālumus kartē vai plānā, izmantojot mērogu. Pieraksta mērījumu rezultātus, izmantojot atbilstošus fizikālo lielumu apzīmējumus un mērvienības;
- 10.9. prot darboties ar ierīcēm (piemēram, svāri, barometrs, filtrēšanas iekārta), vielām, materiāliem, strādājot individuāli vai grupā;
- 10.10. veic eksperimentus ar vielām un materiāliem, lai pētītu to īpašības vai pārvērtības (piemēram, pierāda izelpoto ogļskābo gāzi, skābekli gaisa sastāvā);
- 10.11. ievēro darba drošības noteikumus atbilstoši instrukcijai;
- 10.12. mērījumus un eksperimentus veic precīzi un akurāti, atbilstoši darba aprakstam vai eksperimenta plānam;
- 10.13. dabas sistēmu un procesu izziņāšanai izmanto vai izgatavo vienkāršus modeļus;
- 10.14. apkopo, sakārto un pārveido iegūtos datus zīmējumos, tabulās, grafīkos, diagrammās un kartēs;
- 10.15. apraksta iegūtos rezultātus, izmantojot dabaszinību terminus un apzīmējumus;
- 10.16. salīdzina iegūto datu atbilstību izvirzītajiem pieņēmumiem, citu skolēnu iegūtajiem datiem;
- 10.17. izskaidro iegūtos datus;
- 10.18. pamato nesakritības ar izvirzītajiem pieņēmumiem un spēj, ja nepieciešams, atgriezties pie kāda no iepriekšējiem pētniecības darba posmiem un veikt to atkārtoti;
- 10.19. izdara secinājumus;
- 10.20. iepazīstina citus ar iegūtajiem rezultātiem, izskaidrojot un pamatojot tos, lietojot dabaszinību terminus;
- 10.21. atbild uz jautājumiem, pamato un aizstāv savu viedokli, lietojot dabaszinību terminus;
- 10.22. novērtē paveiktā darba nozīmi, lai atbildētu uz pētniecības darba jautājumu, izprotot eksperimenta lomu izvirzītā pieņēmuma apstiprinājumam vai neatbilstībai.

11. Dabas sistēmas un procesi:

- 11.1. zina jēdzienus: šūna, audi, augu orgāni, orgānu sistēmas, vairošanās, higiēna, ekosistēmas, mikroorganismi;
- 11.2. zina dzīvības uzturēšanas nosacījumus;
- 11.3. izprot galvenās dzīvības pazīmes un eksperimentāli pamato augu elpošanu un ūdens regulāciju augos;
- 11.4. eksperimentāli pamato augu sakņu darbību;
- 11.5. zina augu un sēņu uzbūvi, vairošanos un augšanu;
- 11.6. attēlos un dabā parāda augu orgānus, eksperimentāli pamato to nozīmi;
- 11.7. pazīst tuvākajā apkārtnē raksturīgākos aizsargājamus augus attēlos vai dabā;
- 11.8. nosaka augus, izmantojot augu noteicējus;
- 11.9. grupē augus pēc to dzīvības formām;
- 11.10. izprot augu pielāgotību dažādiem augšanas apstākļiem, eksperimentāli pamatojot augu orgānu darbību;
- 11.11. salīdzina dažādu augu orgānus un dzīvības formas, pamatojoties uz novērojumiem;
- 11.12. eksperimentāli nosaka organiskās vielas augu daļās;
- 11.13. eksperimentāli novērtē ūdens un gaisa kvalitāti, izmantojot bioindikatorus;
- 11.14. novērtē augu nozīmi dabā un cilvēku dzīvē;

- 11.15. zina dzīvnieku orgānu sistēmas un dzīvnieku attīstības posmus;
- 11.16. parāda dzīvnieku orgānu sistēmas attēlos;
- 11.17. pazīst tuvākajai apkārtni raksturīgākos dzīvniekus attēlos vai dabā;
- 11.18. grupē dzīvniekus atbilstoši to dzīves videi;
- 11.19. saskata līdzīgo un atšķirīgo dzīvnieku uzvedībā (dabā, mājās, zooloģiskajā dārzā);
- 11.20. izprot dzīvnieku pielāgotību noteiktai dzīves videi dažādu grupu dzīvniekiem;
- 11.21. zina cilvēka orgānu sistēmas un cilvēka attīstības posmus. Parāda cilvēka orgānu sistēmas attēlos;
- 11.22. izprot gaisa, ūdens un uztura nozīmi cilvēka attīstībā;
- 11.23. novērtē maņu orgānu lomu pasaules izziņāšanā, pamatojoties uz eksperimentālo pieredzi;
- 11.24. pēta mikroorganismu darbību;
- 11.25. izprot mikroorganismu nozīmi un ietekmi uz citām dzīvām būtnēm;
- 11.26. izskaidro elementāru ekosistēmu shēmu, norādot augu, dzīvnieku un mikroorganismu vietu tajā;
- 11.27. novērtē pārmaiņas ekosistēmās, pamatojoties uz saviem novērojumiem;
- 11.28. zina jēdzienus: Saules sistēma, Galaktika;
- 11.29. lieto jēdzienus: horizonts, saulgrieži, gads (garais, īsais), laika joslas laiks, Zemes gaisa apvalks (atmosfēra), mākoņi, klimats, atmosfēras spiediens, kontinenti, pasaules daļas, salas, pussalas, kalni, ieži, augsne;
- 11.30. salīdzina Zemes vietu Saules sistēmā ar pārējo planētu izvietojumu;
- 11.31. zina atsevišķus zvaigznājus un saskata tos zvaigžņotās debesīs vai modeļos;
- 11.32. pastāsta par dienas un nakts miju un to garumu un novēro Saules augstumu virs horizonta dažādos diennakts un gada laikos;
- 11.33. izprot gadalaiku maiņu ziemeļu un dienvidu puslodē;
- 11.34. izprot Zemes attēlojumu uz globusa un kartē;
- 11.35. pastāsta par Mēness fāžu veidošanos;
- 11.36. zina zemeslodes uzbūves daļas;
- 11.37. raksturo Latvijas reljefu, izmantojot karti;
- 11.38. atšķir un salīdzina dažādus iežus (ģipšakmens, kaļķakmens, dolomīts, smilšakmens, krīts) pēc atsevišķām pazīmēm (krāsa, cietība, plastiskums);
- 11.39. izprot augsnes veidošanās īpatnības;
- 11.40. parāda kartē Zemes augstākos kalnu masīvus;
- 11.41. pastāsta par vulkānu un zemestrīču izplatību pasaulē;
- 11.42. izprot ūdens riņķojuma nozīmi dabā;
- 11.43. salīdzina un analizē Pasaules okeāna un tā daļu lielumu;
- 11.44. pastāsta, kā veidojas avoti un upes ielejas;
- 11.45. salīdzina kalnu upes un līdzenumu upes daļas;
- 11.46. izskaidro ūdenskritumu un krāču veidošanos upēs;
- 11.47. zina, kas ir atmosfēra;
- 11.48. izprot atsevišķu nokrišņu veidu veidošanās likumsakarības. Pazīst gubu, gubu lietus, slāņu un spalvu mākoņus;
- 11.49. saskata sakarības starp atmosfēras spiediena pārmaiņām un laikapstākļu maiņu;
- 11.50. zina, kā mēra vēja stiprumu;
- 11.51. prognozē laikapstākļus, izmantojot barometra rādījumus un novērojumus dabā;
- 11.52. analizē laikapstākļu komponentus izvēlētā laikposmā (dienā, mēnesī);
- 11.53. raksturo klimata veidošanās faktorus Latvijā;
- 11.54. novērtē Zemes gaisa apvalka (atmosfēras) nozīmi;
- 11.55. zina Zemes dabas ainavu ģeogrāfisko izvietojumu;

- 11.56. raksturo dabas ainavas Latvijas teritorijā un to raksturīgākos dabas objektus, izmantojot savus novērojumus;
- 11.57. zina jēdzienus: šķīdums, tilpums, masa, blīvums, fizikāla pārvērtība, ķīmiska pārvērtība;
- 11.58. zina, ka ūdens dabā sastopams saldūdens un sāļūdens veidā;
- 11.59. var nosaukt galvenos derīgos izrakteņus pasaulē (nafta, dabasgāze, akmeņogles, dzelzsrūda);
- 11.60. var nosaukt dabā sastopamās organiskās vielas (tauki, ciete, glikoze, celuloze);
- 11.61. nosaka ķermeņu un vielu masu, izmantojot vienkāršus svarus, un pieraksta to, lietojot masas mērvienības (kg, g);
- 11.62. salīdzina vielas pēc blīvuma, kušanas un viršanas temperatūras, izmantojot literatūras datus un eksperimentu rezultātus;
- 11.63. pēc brīdinājuma zīmēm grupē indīgas vielas, kodīgas vielas, smacējošas vielas, degošas vielas;
- 11.64. salīdzina dažādus materiālus (piemēram, gumija, kaučuks, polietilēns, alumīnijs, tērauds, varš) pēc to īpašībām, pamatojoties uz saviem novērojumiem un informācijas avotu datiem;
- 11.65. grupē materiālus (dabas materiāli un rūpnieciski ražoti materiāli);
- 11.66. raksturo vielu un materiālu īpašību maiņu temperatūras ietekmē, izmantojot savus novērojumus;
- 11.67. apraksta, kādas pārvērtības notiek ar organiskām vielām (cukuru, cieti, celulozi), tās karsējot, pamatojoties uz saviem novērojumiem;
- 11.68. salīdzina dažādu vielu un materiālu pārvērtības ūdens un gaisa ietekmē (pūšana, trūdēšana, rūgšana, rūsēšana), izmantojot novērojumus apkārtējā vidē un pētījumu rezultātus;
- 11.69. zina, kā jārikojas, lai pārtrauktu degšanu, ja nedrīkst izmantot ūdeni;
- 11.70. izprot atšķirību starp vielu fizikālajām un ķīmiskajām pārvērtībām;
- 11.71. zina dažādu dabas resursu (piemēram, koksnes, naftas) galvenos pārstrādes produktus (piemēram, papīrs, benzīns) un to izmantošanu;
- 11.72. novērtē materiālu (piemēram, stikls, koks, tērauds, alumīnijs, papīrs, polietilēns, gumija, vilna) izmantošanas iespējas;
- 11.73. raksturo gaisa sastāvu, izmantojot Zemes atmosfēras gaisa sastāva diagrammas;
- 11.74. zina maisījumu veidus un maisījumu atdalīšanas paņēmienus;
- 11.75. salīdzina tīras vielas un maisījumus;
- 11.76. grupē vielas (tīras vielas un maisījumi, viendabīgi un neviendabīgi maisījumi);
- 11.77. izdala tīras vielas no maisījumiem nostādinot, filtrējot un sijājot;
- 11.78. zina šķīdumu sastāvdaļas;
- 11.79. eksperimentāli un pēc šķīdības līknēm salīdzina vielu šķīdību ūdenī;
- 11.80. pagatavo šķīdumus ar noteiktu izšķīdinātās vielas masas daļu;
- 11.81. aprēķina izšķīdinātās vielas masas daļu šķīdumā;
- 11.82. zina jēdzienus: spēks, ātrums, ceļš, laiks, gravitācija, berze, enerģija;
- 11.83. zina par gaismas izplatīšanos no dažādiem avotiem. Novēro gaismas izplatīšanos un ēnas rašanos. Izprot attēla veidošanos spoguļos. Zina par gaismas uztveršanu ar acīm;
- 11.84. zina, ka skaņu rada svārstības (piemēram, mūzikas instrumentu stīgas);
- 11.85. veic eksperimentus ar skaņu, mainot tās augstumu un stiprumu;
- 11.86. zina, ka, lai skaņa izplatītos, ir nepieciešama vide;
- 11.87. salīdzina kurināmā veidus pēc agregātstāvokļa un to sadegšanas produktu ietekmes uz vidi;

- 11.88. atšķir atjaunojamus un neatjaunojamus enerģijas avotus;
- 11.89. zina par augstas temperatūras šķidrumu un ķermeņu bīstamību;
- 11.90. zina par spēka veidiem – magnētiskais, gravitācijas, berzes spēks. Zina par gravitācijas spēka darbību. Zina par berzes un gaisa pretestības darbību. Zina par darbības un pret darbības spēkiem;
- 11.91. mēra spēku un nosaka tā darbības virzienu;
- 11.92. aprēķina un eksperimentāli nosaka ātrumu, ja zināms ceļš un laiks;
- 11.93. zina, ka, mainot elektriskajā ķēdē ierīču kombinācijas (lampas, baterijas slēdžus), virknes slēgumā mainās spuldžu kvēle;
- 11.94. izmantojot simbolus, uzzīmē elektrisko ķēdi un otrādi – saslēdz elektrisko ķēdi pēc shēmas;
- 11.95. zina, kā jārikojas, ja, piemēram, sabojājies elektroierīce, bojāta vadu izolācija, pārrauti vadi;
- 11.96. zina par starojuma (rentgenstarojuma, ultravioletā un radioaktīvā starojuma) ietekmi uz cilvēku.

12. Cilvēka un vides mijiedarbība:

- 12.1. prot rīkoties ar sildierīcēm, elektriskām ierīcēm, karstiem priekšmetiem un šķidrumiem, vielām un materiāliem, ievērojot drošības noteikumus;
- 12.2. zina un ievēro drošības noteikumus, uzturoties dabā (uz ūdens, uz ledus, mežā, purvā, saulē). Izprot drošības noteikumu ievērošanas nepieciešamību un apzinās to neievērošanas sekas;
- 12.3. prot izsaukt pirmo palīdzību nelaimes gadījumā un, ja nepieciešams, sniegt pirmo palīdzību (piemēram, ugunsgrēka gadījumā, kodīgai vielai nokļūstot uz ādas);
- 12.4. izprot atkritumu savākšanas un pārstrādes nozīmi, kā arī piedalās atkritumu savākšanā un šķirošanā;
- 12.5. izprot tīra gaisa un tīra ūdens nozīmi;
- 12.6. izprot dabas resursu un enerģijas taupīšanas nepieciešamību un savā praktiskajā darbībā tos taupīgi izmanto;
- 12.7. zina apkārtējās vides piesārņojuma veidus un piesārņojuma izraisītājus;
- 12.8. zina tuvākās apkārtnes aizsargājamās dabas objektus;
- 12.9. ir labvēlīga attieksme pret apkārtējo vidi un dabas skaistumu;
- 12.10. ir iegūta pieredze rūpēties par dzīvajām būtnēm; apzinās dzīvo būtnu saudzēšanas nepieciešamību;
- 12.11. ievēro uzvedības normas dabā (piemēram, aizsargājamās teritorijās);
- 12.12. prot pareizi ievākt sēnes un ārstniecības augus;
- 12.13. piedalās pasākumos, kas saistīti ar apkārtējās vides kvalitātes uzlabošanu, kā arī vietējo vides problēmu risināšanā;
- 12.14. izprot personīgās higiēnas ievērošanas nepieciešamību un ievēro to;
- 12.15. zina iespējamās traumu vai saindēšanās izraisītājus (indīgas vielas, kodīgas vielas, smacējošas vielas, indīgie augi, indīgās sēnes, dzīvnieki, elektrība, troksnis, starojums) un prot izvairīties no riska situācijām;
- 12.16. izprot veselīga dzīvesveida nozīmi un cenšas to ievērot;
- 12.17. ir saudzīga attieksme pret savu un citu veselību;
- 12.18. zina ievērojamākos dabaszinātņu atklājumus un izgudrojumus un novērtē to nozīmi mūsdienās;
- 12.19. apzinās dabaszinātņu un tehnoloģiju sasniegumu nozīmi cilvēku dzīves apstākļu uzlabošanā un to nepareizas izmantošanas ietekmi uz cilvēku veselību un apkārtējo vidi;

12.20. ir iegūta motivācija tālākai dabaszinātņu mācību priekšmetu apguvei, zinot profesijas, kurās nepieciešamas dabaszinībās iegūtās zināšanas.

13. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.12., 10.22., 11.54., 12.2., 12.9., 12.10., 12.11., 12.16., 12.17., 12.19. un 12.20.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

4.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Fizika.

Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Mācību priekšmeta standarts "Fizika" ir saskaņots ar mācību priekšmeta standartu "Dabaszinības 1.–6.klasei" un mācību priekšmetu standartiem "Ķīmija", "Bioloģija" un "Ģeogrāfija".

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Fizika" mērķis ir pilnveidot izglītojamā izpratni par dabas vienotību un sekmēt līdzatbildīgas attieksmes veidošanos apkārtējās vides kvalitātes uzlabošanai, izzinot fizikālās parādības un procesus, to cēloņus un likumsakarības.

3. Mācību priekšmeta "Fizika" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

3.1. izprast un izskaidrot fizikālās parādības un procesus, kā arī lietot zināšanas par fizikālajām parādībām, jēdzieniem, sakarībām un vienībām;

3.2. apgūt pētniecības darba pamatus fizikā;

3.3. apzināties fizikas atklājumu un tehnoloģiju nozīmi, ietekmi uz vidi un to drošas izmantošanas iespējas.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Izpratne par fizikālajām parādībām un procesiem (mehāniskajiem, gaismas, skaņas, siltuma, elektriskajiem un magnētiskajiem procesiem):

4.1. fizikas jēdzienu, sakarību, apzīmējumu un vienību lietošana;

4.2. fizikālo parādību un procesu izpratne;

4.3. modeļu izpratne un lietojums fizikas apgūvē;

4.4. funkcionālo sakarību izpratne un lietošana problēmu risināšanā (uzdevumu risināšana).

5. Pētniecības darba pamati fizikā:

5.1. darbs ar informācijas avotiem;

5.2. eksperimenta plānošana;

5.3. eksperimentālā darbība datu ieguvei;

- 5.4. informācijas avotos un eksperimentos iegūto datu apstrāde un analīze;
- 5.5. iepazīstināšana ar iegūtajiem rezultātiem un to apspriešana.

6. Fizika un ilgtspējīga attīstība:

- 6.1. fizika un tās attīstības vēsture;
- 6.2. fizika un tehnoloģijas;
- 6.3. fizika sadzīvē un medicīnā;
- 6.4. fizika un vide;
- 6.5. fizikas zināšanu nozīme profesijas izvēlē.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

7. Izpratne par fizikālajām parādībām un procesiem (mehāniskajiem, gaismas, skaņas, siltuma, elektriskajiem un magnētiskajiem procesiem):

- 7.1. zina galveno fizikālo lielumu – ātrums, frekvence, masa, blīvums, spēks, spiediens, darbs, jauda, enerģija, temperatūra, siltuma daudzums, īpatnējais siltums, strāvas stiprums, spriegums, elektriskā pretestība, optiskais stiprums – apzīmējumus (simbolus) un vienības;
- 7.2. izprot un pareizi lieto skaņu, gaismu, siltumu, kustību un elektrību raksturojošos jēdzienus – svārstības, atstarošana, laušana, siltuma vadīšana, konvekcija, starojums, trajektorija, vienmērīga un nevienmērīga kustība, inerce, deformācija, gravitācija, spiediens, svars, strāva;
- 7.3. prot paskaidrot galveno fizikālo lielumu nozīmi (būtību);
- 7.4. izsaka fizikālos lielumus SI pamatvienībās, prot lietot daudzskārtņus – mili, kilo, mega;
- 7.5. zina vienkāršāko elektrisko ķēžu elementu – baterijas, spuldzes, slēdža, rezistora, ampērmetra un voltmetra – apzīmējumus shēmās;
- 7.6. izskaidro gaismas atstarošanas un laušanas parādību, apgaismojuma maiņu un krāsu veidošanos;
- 7.7. salīdzina gāzes, šķidrumus un cietas vielas pēc to fizikālajām īpašībām;
- 7.8. izskaidro dažādu skaņas veidu rašanos, izplatīšanos un lietošanu;
- 7.9. izskaidro enerģijas veidu maiņu mehāniskajos, siltuma un elektriskajos procesos;
- 7.10. izskaidro elektromagnētisko viļņu rašanos un izplatīšanos; zina elektromagnētisko viļņu lietošanas veidus;
- 7.11. izprot ķermeņu elektrizāciju berzes un indukcijas ceļā;
- 7.12. atšķir dažādus vienkāršāko elektrisko ierīču slēgumus;
- 7.13. raksturo zvaigžņu, Saules sistēmas planētu, to pavadoņu kustību un fizikālās īpašības;
- 7.14. ir vispārīgas zināšanas par Visuma uzbūvi un attīstību;
- 7.15. ir iepazinies ar modeļa jēdzienu un tā lietošanas iespējām fizikas parādību pētīšanā;
- 7.16. izmanto klasiskās elektronu teorijas, siltuma vadīšanas un elektriskās strāvas modeļus parādību vienkāršotai skaidrošanai (teorētiskie modeļi);
- 7.17. izmanto Brauna kustības, atoma, Saules sistēmas un vienkāršo mehānismu, savienoto trauku, elektrisko drošinātāju modeļus fizikālo parādību un procesu skaidrojumā;
- 7.18. konstruē attēlu lēcā un plakanā spogulī;
- 7.19. zina un izmanto ātruma, blīvuma, strāvas stipruma (Oma likums), elektroenerģijas un jaudas aprēķināšanas sakarības;
- 7.20. prot paskaidrot fizikālā lieluma maiņu, ja dota atbilstoša funkcionāla sakarība;

7.21. prot paskaidrot fizikālā lieluma maiņu, ja dots funkcionālās sakarības grafiskais attēlojums;

7.22. izvēlas atbilstošo funkcionālo sakarību un lieto to fizikālā lieluma – frekvences, spiediena, darba, jaudas, enerģijas, siltuma daudzuma, īpatnējā siltuma, sprieguma, elektriskās pretestības un optiskā stipruma – aprēķināšanai.

8. Pētniecības darba pamatu apguve:

8.1. iegūst informāciju uzziņu literatūras avotos (grāmatas, enciklopēdijas, laikraksti, žurnāli), specifiskos informācijas avotos (fizikālo lielumu tabulas, elektromagnētisko viļņu skala, ķīmisko elementu periodiskā tabula, modeļi);

8.2. izmanto mūsdienīgas informācijas tehnoloģijas informācijas ieguvei;

8.3. izvēlas nepieciešamos informācijas avotus un informācijas iegūšanas paņēmienus atbilstoši veicamajam uzdevumam;

8.4. apkopo iegūto informāciju;

8.5. novērtē iegūtās informācijas ticamību;

8.6. formulē hipotēzi, kuru pārbauda, veicot eksperimentu;

8.7. plāno vienkārša fizikāla eksperimenta norisi (izvēlas eksperimenta gaitas aprakstu, veido to patstāvīgi vai sadarbībā ar citiem skolēniem);

8.8. izmanto gatavas elektriskās shēmas vai skices eksperimenta plānošanā un veikšanā;

8.9. pazīst ierīces, kas ir nepieciešamas novērojuma vai eksperimenta veikšanai;

8.10. izvēlas ierīces un izmanto tās atbilstoši lietojumam (instrukcijām);

8.11. nosaka mērierīču iedaļas vērtību un mērapjomu, nolasa mērierīces rādījumu;

8.12. nosaka galvenos fizikālos lielumus – vidējo ātrumu, masu, blīvumu, spēku, spiedienu, temperatūru, siltuma daudzumu un īpatnējo siltumietilpību, strāvas stiprumu, spriegumu, elektrisko pretestību, elektriskās strāvas jaudu un enerģiju, lēcas optisko stiprumu;

8.13. individuāli un grupā veic eksperimentus un pētījumus, lai izskaidrotu mehāniskās, gaismas, skaņas, siltuma, elektriskās un magnētiskās parādības un procesus;

8.14. izprot darba drošības noteikumu nozīmi un darbojas atbilstoši tiem;

8.15. apraksta novērojumus, lietojot fizikas terminoloģiju;

8.16. apkopo, sakārto un pārveido iegūtos datus, izmantojot zīmējumus, tabulas, grafikus, diagrammas un funkcionālās sakarības (fizikas formulas);

8.17. lieto fizikālo lielumu apzīmējumus un vienības;

8.18. salīdzina iegūto rezultātu atbilstību izvirzītajai hipotēzei un informācijas avotu datiem;

8.19. novērtē iegūto datu ticamību un precizitāti un spēj pieņemt lēmumu, ja nepieciešams, veikt atkārtotus mērījumus vai eksperimentus;

8.20. izskaidro iegūtos datus, izdara secinājumus un izsaka prognozes tālākai iegūto rezultātu izmantošanai;

8.21. iepazīstina citus ar iegūtajiem rezultātiem (rakstos, mutvārdos vai izmantojot daudzveidīgu mediju tehnoloģiju), piedalās diskusijās, aizstāv un argumentē savu viedokli, lietojot fizikas terminus un jēdzienus;

8.22. apzinās pētījumu un eksperimentu nozīmi zināšanu ieguvē un izpratnes veidošanā.

9. Fizika un ilgtspējīga attīstība:

9.1. izprot, kādā veidā notiek atklājums fizikā;

9.2. raksturo fizikas attīstības vēsturiskos posmus;

- 9.3. zina ievērojamāko Latvijas fiziķu un ar fiziku saistīto zinātniskās pētniecības iestāžu pētījumu virzienus;
- 9.4. prot paskaidrot enerģijas ieguves principus elektrostacijā;
- 9.5. saskata vienkāršo mehānismu modeļus ikdienā un tehnikā izmantojamās ierīcēs;
- 9.6. prot paskaidrot siltuma dzinēja darbības principu un tā lietderību;
- 9.7. saskata elektroenerģijas izmantošanas iespējas sadzīves un transporta ierīcēs;
- 9.8. prot nosaukt un atšķirt dažādu veidu elektromagnētiskos viļņus (pēc shēmas). Zina par elektromagnētisko viļņu izmantošanas iespējām informācijas apmaiņā (internets, stacionārais un mobilais telefons, radio, GPS);
- 9.9. nosauc un raksturo vienkāršākos redzes defektus (tuvredzība un tālredzība), kā arī zina paņēmienus to korekcijai, izmantojot brilles un kontaktlēcas;
- 9.10. nosauc un atšķir dažādu veidu starojumus, kā arī zina par starojuma ietekmi uz dzīvajām būtnēm;
- 9.11. izprot fizikālo parādību ietekmi uz veselību (gaismas, skaņas, siltuma un jonizējošā starojuma ietekme uz cilvēka organismu);
- 9.12. zina, izprot un ievēro drošības pasākumus, lietojot elektroenerģijas patērētājus un sildierīces, mehāniskās ierīces un lāzerus;
- 9.13. zina, izprot un ievēro drošības pasākumus darbā ar medicīnā lietojamām ierīcēm; prot rīkoties traumu gadījumos;
- 9.14. novērtē dažādu elektrostaciju – HES (lielās un mazās), TEC, AES, VES – ietekmi uz vidi;
- 9.15. saskata cilvēku saimnieciskās darbības radītās problēmas saistībā ar vidi (dabas resursu – akmeņogļu, gāzes un naftas krājumu – izsīkšana, ozona slāņa biezuma samazināšanās, elektroenerģijas ražošanas ietekme);
- 9.16. apzinās fizikālo procesu (piesārņojums no siltumizolācijas materiāliem, siltuma dzinējiem, kurināmā sadegšanas produktiem, trokšņiem) ietekmi uz vidi un piedalās vides kvalitātes saglabāšanā un uzlabošanā;
- 9.17. dažādos informācijas avotos iegūst informāciju par profesijām, kas saistītas ar fiziku (arī apmeklējot dažādas rūpnīcas, zinātniskās pētniecības laboratorijas un medicīnas iestādes);
- 9.18. zina profesijas, kas saistītas ar fiziku;
- 9.19. iegūst mācīšanās pieredzi (pētniecības darbs, funkcionālo sakarību lietojuma prasmes dabas procesu norises skaidrojumā, prasme saskatīt enerģētiskās pārvērtības dabas procesos), kas nepieciešama vidējās izglītības iegūšanai;
- 9.20. izprot fizikas zināšanu un prasmju nepieciešamību izglītības turpināšanai.

10. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 8.14., 8.22., 9.16. un 9.20.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

5.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Ķīmija. Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Mācību priekšmeta standarts "Ķīmija" ir saskaņots ar mācību priekšmeta standartu "Dabaszinības 1.–6.klasei" un mācību priekšmetu standartiem "Fizika", "Bioloģija" un "Ģeogrāfija".

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Ķīmija" mērķis ir pilnveidot izglītojamo izpratni par dabas vienotību, atklājot vielu un to pārvērtību daudzveidību un saprātīgas izmantošanas nozīmi, lai veicinātu skolēnu līdzatbildīgu attieksmi sabiedrības ilgtspējīgas attīstības sekmēšanā.

3. Mācību priekšmeta uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 3.1. apgūt ķīmijas terminus, jēdzienus un likumsakarības, izzināt vielu īpašības, pārvērtības un izmantošanas iespējas;
- 3.2. apgūt pētniecības darba pamatus ķīmijā;
- 3.3. apzināties ķīmijas sasniegumu nozīmi, ietekmi uz vidi, to saprātīgas izmantošanas iespējas un gūt pieredzi apkārtējās vides kvalitātes uzlabošanā.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Zināšanas un izpratne par vielām un to pārvērtībām:

- 4.1. vielas un maisījumi, to sastāvs;
- 4.2. atomu un vielu uzbūve;
- 4.3. vielu īpašības un pārvērtības;
- 4.4. ķīmijas terminoloģija;
- 4.5. aprēķini ķīmijā.

5. Pētniecības darba pamati ķīmijā:

- 5.1. darbs ar informācijas avotiem;
- 5.2. pētījuma plānošana;
- 5.3. eksperimentālā darbība datu ieguvei;
- 5.4. informācijas avotos un eksperimentos iegūto datu apstrāde un analīze;
- 5.5. iepazīstināšana ar iegūtajiem rezultātiem un to apspriešana.

6. Ķīmija un ilgtspējīga attīstība:

- 6.1. ķīmijas attīstības vēsture;
- 6.2. ķīmiskā rūpniecība un tehnoloģijas;
- 6.3. ķīmija lauksaimniecībā un sadzīvē;
- 6.4. ķīmija un vide;
- 6.5. ķīmijas zināšanu nozīme profesijas izvēlē.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

7. Zināšanas un izpratne par vielām un to pārvērtībām:

- 7.1. izprot vielas sastāva nemainības un masas nezūdamības likumības;
- 7.2. izprot vielas daļiņveida uzbūvi;
- 7.3. izskaidro atšķirības starp kristāliskas un amorfas vielas uzbūvi, vienkāršas vielas alotropiskajiem veidiem;

- 7.4. pēc elementu periodiskās tabulas nosaka elementa simbolu, relatīvo atommasu, atoma kodola lādiņu, kopējo elektronu skaitu, elektronu skaitu ārējā enerģijas līmenī (A grupu elementiem), metāliskos un nemetāliskos elementus;
- 7.5. izprot atšķirību starp vienkāršas vielas un ķīmiskā savienojuma sastāvu; izskaidro bināro ķīmisko savienojumu veidošanos no atomu uzbūves viedokļa;
- 7.6. zina, kas ir oksīds, bāze, skābe, sāls;
- 7.7. zina, kas ir viendabīgs un nevienadabīgs maisījums, sakausējums, piesātināts un nepiesātināts šķīdums;
- 7.8. zinot maisījuma sastāvu, prot izvēlēties atbilstošu maisījuma sadalīšanas veidu (arī destilāciju);
- 7.9. sastāda bāzu, skābekli saturošo skābju un sāļu ķīmiskās formulas pēc dotajām sastāvdaļu vērtībām;
- 7.10. pēc ķīmiskajām formulām raksturo vielas kvalitatīvo un kvantitatīvo sastāvu;
- 7.11. klasificē vielas, zinot to sastāvu: vienkārša viela, ķīmiskais savienojums; neorganiskas vielas, organiskas vielas; metāli, nemetāli; oksīdi, bāzes, skābes, sāļi;
- 7.12. salīdzina vielas un materiālus pēc to fizikālajām īpašībām (agregātvoklis, blīvums, kušanas temperatūra, vārīšanās temperatūra, cietība, elastība, plastiskums, trauslums, siltumvadītspēja, elektrovadītspēja), izmantojot savus novērojumus un rokasgrāmatu datus;
- 7.13. zina, kas ir šķīdība; izskaidro dažādu faktoru ietekmi uz vielu šķīdību;
- 7.14. salīdzina vielas pēc to šķīdības ūdenī, nosaka, vai šķīdums ir piesātināts vai nepiesātināts, izmantojot šķīdības līknes;
- 7.15. raksturo vielu fizikālās pārvērtības (kušana, kristalizācija, sasalšana, sacietēšana, vārīšanās, iztvaikošana), izmantojot piemērus;
- 7.16. izprot sakarību starp vielas uzbūvi un tās fizikālajām pārvērtībām;
- 7.17. zina, kas ir izejvielas un reakcijas produkti;
- 7.18. izprot atšķirību starp vielu fizikālajām un ķīmiskajām pārvērtībām;
- 7.19. izprot, kas ir oksidēšanās un degšana, izprot, kā var izraisīt un pārtraukt degšanu, kā degšanas produkti ietekmē veselību un apkārtējo vidi;
- 7.20. ar ķīmisko reakciju vienādojumiem attēlo vienkāršu vielu oksidēšanās (degšanas) reakcijas un organisku vielu (ogļūdeņražu) degšanas reakcijas;
- 7.21. izprot, kas ir savienošanās reakcija, sadalīšanās reakcija, aizvietošanās reakcija, apmaiņas reakcija (arī neitralizācijas reakcija);
- 7.22. sastāda ķīmisko reakciju vienādojumus, kas attēlo tipiskākās metālu (piemēram, nātrijs, kalcija, magnija, alumīnijs, cinka, dzelzs un vara), nemetālu (piemēram, skābeklis, ūdeņraža, hlora un sēra), oksīdu (piemēram, kalcija oksīds, vara(II) oksīds un oglekļa(IV) oksīds), bāzu (piemēram, nātrijs hidroksīds, vara(II) hidroksīds un kalcija hidroksīds), skābju (piemēram, atšķaidītas sērskābes un sālsskābes) un sāļu (piemēram, nātrijs hlorīds, nātrijs karbonāts, nātrijs sulfāts, bārijs hlorīds, kalcija karbonāts, kalcija hlorīds, vara(II) sulfāts, vara(II) hlorīds un sudraba nitrāts) ķīmiskās pārvērtības, lietojot metālu aktivitātes rindu, šķīdības tabulu, ķīmisko elementu periodisko tabulu;
- 7.23. izmantojot informāciju par vielu savstarpējās iedarbības iespējām, novērtē to izmantošanu citu vielu iegūšanā;
- 7.24. izmantojot informāciju par vielu īpašībām, novērtē vielu izmantošanas iespējas;
- 7.25. zina par ķīmisko elementu izplatību dabā un savienojumus, kuru veidā dabā sastopami izplatītākie ķīmiskie elementi (piemēram, skābeklis, silīcijs, alumīnijs, dzelzs, kalcijs, nātrijs, kālijs, magnijs, ūdeņradis un ogleklis);
- 7.26. grupē vielas pēc to iedarbības uz dzīvajiem organismiem (piemēram, kodīgas, indīgas, smacējošas) un ugunsdrošības, izmantojot brīdinājuma zīmes;

- 7.27. pareizi lieto jēdzienus: viela, ķīmiskais elements, atoms, molekula, elektrons, atoma kodola lādiņš, ķīmiskā saite;
- 7.28. zina pazīstamāko elementu (piemēram, skābeklis (O), ūdeņradis (H), ogleklis (C), slāpeklis (N), sērs (S), hlors (Cl), silīcijs (Si), fosfors (P), nātrijs (Na), kālijs (K), kalcijijs (Ca), magnijs (Mg), bārijs (Ba), alumīnijs (Al), dzelzs (Fe), varš (Cu), zelts (Au), sudrabs (Ag)) simbolus, to nosaukumus un izrunu, izmanto simbolus ķīmisko formulu sastādīšanā;
- 7.29. pēc nosaukumiem sastāda bināro savienojumu, skābju, bāzu un sāļu ķīmiskās formulas; prot nosaukt vielas, izmantojot Starptautiskās teorētiskās un praktiskās ķīmijas apvienības nomenklatūras (*IUPAC*), lasīt formulas ar simbolu izrunu;
- 7.30. zina sadzīvē biežāk sastopamo vielu vēsturiskos nosaukumus (piemēram, tvana gāze, ogļskābā gāze, etiķskābe, etilspirts);
- 7.31. pēc struktūrformulas atšķir ogļūdeņražus (metāns, butāns), spirtus (metanols, etanols), karbonskābes (metānskābe, etānskābe) un lielmolekulāros savienojumus;
- 7.32. zina un lieto relatīvās atommasas, relatīvās molekulmasas, molmasas, vielas daudzuma, moltilpuma, masas daļas apzīmējumus un vienības;
- 7.33. prot aprēķināt:
- 7.33.1. vielas relatīvo molekulmasu, elementu masu attiecības savienojumā, elementu masas daļas savienojumā;
- 7.33.2. vielas molmasu, vielas daudzumu;
- 7.33.3. gāzveida vielu tilpumu, izmantojot moltilpumu;
- 7.33.4. izšķīdinātās vielas masu, šķīdinātāja masu un izšķīdinātās vielas masas daļu dotajā šķīdumā;
- 7.33.5. izšķīdinātās vielas masas daļu, ja šķīdums tiek atšķaidīts;
- 7.33.6. šķīduma masu vai tilpumu, šķīdinātāja tilpumu, izmantojot blīvumu;
- 7.34. veic aprēķinus, izmantojot vielu šķīdību;
- 7.35. aprēķina reakcijas produkta un izejvielas masu vai tilpumu (gāzēm) pēc ķīmiskās reakcijas vienādojuma.

8. Pētniecības darba pamati ķīmijā:

- 8.1. iegūst informāciju uzziņu literatūras avotos (grāmatas, enciklopēdijas, laikraksti, žurnāli), specifiskos informācijas avotos (ķīmisko elementu periodiskā tabula, šķīdības tabula, metālu aktivitātes rinda, fizikālo lielumu tabulas, modeļi);
- 8.2. izmanto mūsdienīgas informācijas tehnoloģijas informācijas ieguvei;
- 8.3. izvēlas nepieciešamos informācijas avotus un informācijas iegūšanas paņēmienus atbilstoši veicamajam uzdevumam;
- 8.4. novērtē iegūtās informācijas ticamību;
- 8.5. apkopo iegūto informāciju;
- 8.6. saglabā iegūto informāciju, izmantojot dažādas metodes, arī mūsdienīgas informācijas tehnoloģijas;
- 8.7. formulē hipotēzi, kuru pārbauda, veicot eksperimentu;
- 8.8. plāno eksperimenta norisi (izvēlas eksperimenta gaitas aprakstu, veido to patstāvīgi vai sadarbībā ar citiem skolēniem);
- 8.9. pazīst laboratorijas traukus un piederumus. Izvēlas tos atbilstoši veicamajam uzdevumam un lietojumam;
- 8.10. sastāda vienkāršas iekārtas, izmantojot laboratorijas traukus un piederumus (piemēram, iekārtas gāzu iegūšanai un uzkrāšanai);
- 8.11. veic novērojumus (vielu pārvērtības dabā, vielu vai materiālu īpašības un pārvērtības);

- 8.12. mēra šķidrumu tilpumu, izvēloties piemērotus mērtraukus, un novērtē mērtrauku precizitāti;
- 8.13. izdala tīras vielas no maisījumiem (kristalizācija, destilācija);
- 8.14. veic eksperimentus ar metāliem (piemēram, varu, magniju, cinku, dzelzi un alumīniju), nemetāliem (piemēram, sēru, skābekli un ūdeņradi), oksīdiem (piemēram, vara(II) oksīdu, magnija oksīdu un oglekļa(IV) oksīdu), bāzēm (piemēram, nātrija hidroksīdu, kalcija hidroksīdu un vara(II) hidroksīdu), skābju šķīdumiem (piemēram, sālsskābi, sērskābi un etiķskābi), sāļiem, organiskām vielām (piemēram, etanolu, cieti, olbaltumvielām), šķiedrām, plastmasām;
- 8.15. izmanto indikatorus skābju un bāzu pierādīšanai, ūdens un gaisa kvalitātes noteikšanai;
- 8.16. strādā individuāli un grupā, uzņemoties dažādus pienākumus;
- 8.17. izprot drošības noteikumu ievērošanas nozīmi un strādā atbilstoši tiem;
- 8.18. apraksta novērojumus, lietojot ķīmijas terminus;
- 8.19. apkopo, sakārto un pārveido iegūtos datus, izmantojot zīmējumus, tabulas, grafikus un diagrammas, ķīmiskās formulas un ķīmisko reakciju vienādojumus;
- 8.20. lieto fizikālo lielumu apzīmējumus un mērvienības;
- 8.21. veic nepieciešamos aprēķinus (aprēķina vairāku lielumu vidējo aritmētisko, pārveido mērvienības);
- 8.22. novērtē iegūto rezultātu atbilstību izvirzītajai hipotēzei; salīdzina savus iegūtos rezultātus ar citu iegūtajiem rezultātiem un informācijas avotu datiem;
- 8.23. novērtē iegūto datu ticamību un precizitāti un spēj pieņemt lēmumu, ja nepieciešams, veikt atkārtotus mērījumus vai eksperimentus;
- 8.24. izskaidro iegūtos datus, izdara secinājumus un izsaka prognozes tālākai iegūto rezultātu izmantošanai;
- 8.25. iepazīstina citus ar iegūtajiem rezultātiem (rakstos, mutvārdos vai izmantojot daudzveidīgu mediju tehnoloģiju), piedalās diskusijās, aizstāv un argumentē savu viedokli, lietojot ķīmijas terminus;
- 8.26. apzinās pētījumu un eksperimentu nozīmīgumu ķīmijas apgūvē.

9. Ķīmija un ilgtspējīga attīstība:

- 9.1. raksturo ķīmijas attīstības vēsturiskos posmus (sengrieķu domātāji, alķīmiķi, 18., 19., 20.gadsimts, mūsdienas);
- 9.2. zina ievērojamākos Latvijas ķīmiķus un zinātniskās pētniecības iestādes, kuru darbība saistīta ar ķīmiju;
- 9.3. izprot ķīmijas atklājumu, pētījumu un izgudrojumu ietekmi uz tautsaimniecības attīstību, cilvēku ikdienas dzīvi un apkārtējo vidi;
- 9.4. zina Latvijā svarīgākās ķīmiskās rūpniecības nozares (silikātu rūpniecība, metalurģija), tajās izmantojamās izejvielas un produkciju;
- 9.5. zina naftas pārstrādes galvenos produktus un novērtē to izmantošanas iespējas;
- 9.6. izprot dzeramā ūdens sagatavošanas tehnoloģisko procesu;
- 9.7. zina par elementu – kālija, slāpekļa un fosfora – nepieciešamību augu attīstībā, izprot minerālmēslu izmantošanas nozīmi un minerālmēslu neprasmiņas izmantošanas sekas, to ietekmi uz cilvēku veselību un vides kvalitāti;
- 9.8. zina par pesticīdu izmantošanu lauksaimniecībā un apzinās drošības noteikumu ievērošanas nepieciešamību, strādājot ar pesticīdiem un uzglabājot tos;
- 9.9. izprot ūdens mīkstināšanas nepieciešamību un izvēlas ūdens mīkstināšanas paņēmienus atbilstoši situācijai;
- 9.10. saprot, ka kosmētikas, mazgāšanas un tīrīšanas līdzekļi jālieto atbilstoši lietošanas pamācībai un marķējumam;

- 9.11. zina veselībai bīstamu (ugunsnedrošas, kodīgas, smacējošas) un sadzīvē izmantojamu vielu pareizas lietošanas un uzglabāšanas noteikumus;
- 9.12. zina par materiālu (šķiedras, plastmasas) iespējamām pārmaiņām karsēšanas rezultātā un ievēro drošības noteikumus, strādājot ar tiem;
- 9.13. pieņem pareizus lēmumus, lai sniegtu palīdzību, ja kāds cietis no veselībai bīstamām vielām vai ugunsgrēkā;
- 9.14. zina gaisa sastāvu, izprot sastāva pārmaiņu cēloņus un sekas;
- 9.15. zina kurināmā veidus (cietais, šķidrāis un gāzveida), izprot to degšanas produktu ietekmi uz gaisa kvalitāti;
- 9.16. izprot "skābā lietus" veidošanos un apzinās tā ietekmi uz vidi;
- 9.17. izprot skābekļa, slāpekļa, oglekļa un ūdens riņķojumu dabā un apzinās cilvēka saimnieciskās darbības ietekmi uz šiem procesiem;
- 9.18. salīdzina dažādu metālu vai to sakausējumu izstrādājumu pārvērtības apkārtējās vides iedarbībā (korozija) un zina, kā aizsargāt metālu izstrādājumus no korozijas;
- 9.19. novērtē gaisa, ūdens un augsnes piesārņojumu lokālā, reģionālā un globālā mērogā, izmantojot savus novērojumus un informācijas avotos gūtos datus, un iesaka risinājumus tā samazināšanai;
- 9.20. izprot notekūdeņu attīrīšanas nepieciešamību;
- 9.21. izprot sadzīves atkritumu pārstrādes nepieciešamību, zina par atkritumu apsaimniekošanu Latvijā un piedalās atkritumu savākšanā un šķirošanā;
- 9.22. apzinās dabas resursu (piemēram, ūdens, naftas, koksnes) taupīgas izmantošanas nepieciešamību un atbilstoši rīkojas;
- 9.23. gūst pieredzi kopējos projektos, kas saistīti ar vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu, kā arī organizē tos;
- 9.24. zina profesijas, kas saistītas ar ķīmiju;
- 9.25. dažādos informācijas avotos iegūst informāciju par profesijām, kas saistītas ar ķīmiju, tai skaitā, apmeklējot ķīmiskās rūpnīcas, zinātniskās pētniecības laboratorijas;
- 9.26. ir ieguvis mācīšanās pieredzi ķīmijā, kas nepieciešama izglītības turpināšanai;
- 9.27. apzinās ķīmijas zināšanu un prasmju nepieciešamību izglītības turpināšanai.

10. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 9.8., 9.10., 9.12., 9.13., 9.17., 9.21., 9.22., 9.23., 9.26. un 9.27. apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

6.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Bioloģija. Mācību priekšmeta standarts 7.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Īstenojot mācību priekšmeta standartu "Bioloģija", ievēro pēctecību un mācību darbu organizē tā, lai nepieļautu obligātā satura dublēšanos ar mācību priekšmeta "Dabaszinības 1.–6.klasei" un mācību priekšmetu standartiem "Ģeogrāfija", "Ķīmija" un "Fizika".

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Bioloģija" mērķis ir pilnveidot skolēnu izpratni par dabas vienotību, sekmēt līdzatbildīgas attieksmes veidošanos vides un veselības saglabāšanā un uzlabošanā, izzinot bioloģiskās sistēmas un likumsakarības dabā.

3. Mācību priekšmeta uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 3.1. izzināt bioloģisko sistēmu uzbūves principus, dzīvības procesus un likumsakarības dabā un izskaidrot tās, izmantojot bioloģijas terminoloģiju;
- 3.2. apgūt pētniecības darba pamatus bioloģijā;
- 3.3. apzināties bioloģijas sasniegumu nozīmi, ietekmi uz vidi un dzīvajām būtnēm, gūt pieredzi apkārtējās vides kvalitātes saglabāšanā un uzlabošanā un veselības veicināšanā.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Zināšanas un izpratne par bioloģiskajām sistēmām un procesiem:

- 4.1. organismu uzbūve un pielāgotība dzīves videi;
- 4.2. dzīvības procesi un likumsakarības dabā;
- 4.3. organismu daudzveidība un klasifikācija;
- 4.4. ekosistēmas, to daudzveidība un nozīme;
- 4.5. bioloģijas pamatjēdzieni un termini.

5. Pētniecības darba pamati bioloģijā:

- 5.1. darbs ar informācijas avotiem;
- 5.2. pētījuma plānošana;
- 5.3. eksperimentālā darbība datu ieguvei;
- 5.4. izziņas avotos, novērojumos un eksperimentos iegūto datu apstrāde un analīze;
- 5.5. iepazīstināšana ar iegūtajiem rezultātiem un to apspriešana.

6. Bioloģija un ilgtspējīga attīstība:

- 6.1. bioloģijas zinātne un tās nozīmīgākie atklājumi;
- 6.2. bioloģija sadzīvē, medicīnā, lauksaimniecībā;
- 6.3. bioloģiskā daudzveidība un tās saglabāšanas politika;
- 6.4. bioloģijas zināšanu nozīme profesijas izvēlē.

IV. Pamatprasības mācību priekšmetu apguvei, beidzot 9.klasi

7. Zināšanas un izpratne par bioloģiskajām sistēmām un procesiem:

- 7.1. zina organismu uzbūves pamatprincipus (šūna, audi, orgāni, orgānu sistēma, organisms);
- 7.2. izprot organismu pielāgotības nozīmi dzīves videi;
- 7.3. spēj izskaidrot orgānu sistēmu (elpošanas, sirds un asinsvadu, gremošanas, balsta un kustību, nervu, maņu orgānu, nieru un urīnizvadsistēmas, endokrīnās, reproduktīvās, segaudu) uzbūvi un funkcijas;
- 7.4. zina, kā noteikt cilvēka plaušu dzīvības tilpumu, pulsu un arteriālo spiedienu;
- 7.5. shēmās pazīst dzīvnieku un cilvēka orgānu sistēmas, izprot to nozīmi;
- 7.6. pazīst apkārtņē biežāk sastopamās sēnes, dzīvniekus un augus;
- 7.7. zina un ievēro ārstniecības augu vākšanas noteikumus;

- 7.8. apzinās, kāpēc jāpazīst un jāaizsargā reti sastopamās augu, sēņu un dzīvnieku sugas;
- 7.9. izprot līdzsvarota uztura un veselīga dzīvesveida nozīmi cilvēka dzīvē;
- 7.10. zina pozitīvos un negatīvos faktorus, kas ietekmē cilvēka organisma darbību;
- 7.11. zina dzīvības pazīmes – vielmaiņa, kairināmība, augšana un attīstība, vairošanās;
- 7.12. izmantojot shēmas, prot pamatot vielu aprites un enerģijas plūsmas likumsakarības;
- 7.13. izprot organismu neirālās un humorālās regulācijas nozīmi;
- 7.14. shēmās pazīst un salīdzina augu, dzīvnieku un cilvēka dzīves ciklus;
- 7.15. izprot, kas ir organismu bioloģiskā daudzveidība un kāpēc tā jā saglabā;
- 7.16. izprot sistematikas pamatus un prot grupēt un klasificēt organismus pēc noteiktām pazīmēm;
- 7.17. zina un izprot dzīvo būtņu iedalījumu valstīs un to raksturīgās pazīmes;
- 7.18. prot salīdzināt augus un dzīvniekus pēc raksturīgām pazīmēm;
- 7.19. izprot mikroorganismu un sēņu daudzveidību un nozīmi;
- 7.20. zina un pēc to raksturīgajām pazīmēm pazīst Latvijā izplatītākās augu dzimtas – rožu, krustziežu, tauriņziežu, nakteņu, kurvjziežu, čemurziežu, liliju, graudzāļu dzimta;
- 7.21. zina kultūraugu un mājdzīvnieku nozīmi cilvēka dzīvē;
- 7.22. apzinās aizsargājamo teritoriju un dabas aizsardzību reglamentējošo dokumentu nozīmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā;
- 7.23. prot raksturot un salīdzināt dažādu organismu nozīmi dabā un cilvēka dzīvē;
- 7.24. zina ekosistēmu struktūru, daudzveidību un nozīmi;
- 7.25. prot shematiski attēlot organismu mijiedarbību un enerģijas plūsmu ekosistēmās;
- 7.26. prot salīdzināt un raksturot Latvijas ekosistēmas;
- 7.27. izskaidro ekosistēmas dabiskās un cilvēka radītās pārmaiņas reģionā, Latvijā, Eiropā, pamatojoties uz zināšanām un novērojumiem;
- 7.28. izprot ekosistēmu nozīmi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā;
- 7.29. novērtē cilvēka nozīmi biotopu daudzveidības saglabāšanā;
- 7.30. zina un lieto bioloģijas pamatjēdzienus un terminus – šūna, šūnas sastāvdaļas (membrāna, šūnapvalks, citoplazma, kodols, hromosomas, gēni, hloroplasti, hromoplasti, leikoplasti), dzīvnieku un cilvēka audi (epitēlijaudi, muskuļaudi, nervaudi, saistaudi), augu audi (vadaudi, veidotājaudi, pamataudi, balstaudi, segaudi), hormoni, fermenti, hemoglobīns, artērijas, vēnas, kapilāri, eritrocīti, leikocīti, trombocīti, imunitāte, fotosintēze, hlorofils, bioloģija, botānika, zooloģija, fizioloģija, higiēna;
- 7.31. izskaidro fotosintēzes procesu un nozīmi, izmantojot shēmu.

8. Pētniecības darba pamati bioloģijā:

- 8.1. iegūst informāciju uzziņu avotos (grāmatas, rokasgrāmatas, enciklopēdijas, žurnāli, laikraksti, informatīvi bukleti, internets), specifiskos informācijas avotos (Sarkanā grāmata, augu un dzīvnieku noteicēji, reklāmas izdevumi, modeļi, videofilmas, muzeji, botāniskie un zooloģiskie dārzi, zooveikals, dzīvnieku patversme);
- 8.2. izvēlas nepieciešamos informācijas avotus un informācijas iegūšanas paņēmienus atbilstoši veicamajam uzdevumam;
- 8.3. prot salīdzināt dažādos avotos iegūto informāciju un izsaka savu viedokli par to;
- 8.4. apkopo iegūto informāciju;

- 8.5. saglabā iegūto informāciju, izmantojot dažādas metodes, arī mūsdienīgas informācijas tehnoloģijas;
- 8.6. patstāvīgi veic eksperimentus un novērojumus pēc dotā darba apraksta;
- 8.7. formulē hipotēzes, kuras pārbauda, veicot vienkāršus eksperimentus;
- 8.8. patstāvīgi vai sadarbībā ar citiem skolēniem plāno eksperimenta norisi;
- 8.9. pazīst ierīces un piederumus, laboratorijas traukus un indikatorus;
- 8.10. izvēlas veicamajam darbam atbilstošus piederumus (piemēram, mikropreparātu pagatavošanai, cilvēka plaušu dzīvības tilpuma noteikšanai);
- 8.11. pareizi rīkojas ar optiskām ierīcēm (lupu, mikroskopu, binokli) un laboratorijas darbu piederumiem, veicot novērojumus;
- 8.12. ar demonstrējumiem un eksperimentiem pierāda organismu elpošanu, augšanu, reflektoro darbību, vielu vadīšanu augos;
- 8.13. individuāli vai grupā veic ielānoto darbu (piemēram, nosaka augšnes, ūdens skābuma līmeni, izmēra pulsu, nosaka plaušu dzīvības tilpumu, ķermeņa temperatūru, izmēra koka apkārtmēru, pierāda neorganisko un organisko vielu klātbūtni augu daļās, pēta sēklu dīģšanu, bezmugurkaulnieku un mugurkaulnieku kairināmību, beznosacījuma un nosacījuma refleksus);
- 8.14. novēro dzīvās būtnes un dzīvības norises dabā, sezonālās pārmaiņas ekosistēmās, augu kustības un dzīvnieku pārvietošanās veidus;
- 8.15. ciena dzīvību kā vērtību;
- 8.16. izprot drošības noteikumu ievērošanas nozīmi un rīkojas atbilstoši tiem;
- 8.17. reģistrē un uzkrāj novērojumu datus;
- 8.18. apraksta novērojumus, lietojot bioloģijas terminus un jēdzienus;
- 8.19. apkopo, sakārto, pārveido iegūtos datus (piemēram, zīmējumos, shēmās, tabulās, diagrammās, grafikos, aprakstos);
- 8.20. veic datu apstrādei nepieciešamos aprēķinus (piemēram, mikroskopa kopējo palielinājumu, sēklu dīģspēju, laika vienībā patērētā skābekļa daudzumu);
- 8.21. novērtē iegūto datu atbilstību izvirzītajai hipotēzei, literatūras datiem, citu iegūtajiem datiem;
- 8.22. komentē iegūtos rezultātus un formulē secinājumus;
- 8.23. iepazīstina citus ar iegūtajiem rezultātiem (rakstos, mutvārdos vai izmantojot daudzveidīgu mediju tehnoloģiju), piedalās diskusijās, aizstāv un argumentē savu viedokli, lietojot atbilstošus bioloģijas terminus un jēdzienus;
- 8.24. apzinās pētījumu, novērojumu un eksperimentu nozīmi bioloģijas apgūvē;
- 8.25. ievēro labas uzstāšanās/prezentācijas noteikumus un diskusijas kultūru.

9. Bioloģija un ilgtspējīga attīstība:

- 9.1. zina ievērojamākos biologus un zinātniskās pētniecības iestādes Latvijā, kuru darbība saistīta ar bioloģiju;
- 9.2. izprot bioloģijas pētījumu un atklājumu ietekmi uz tautsaimniecības attīstību, cilvēka ikdienas dzīvi, veselību un apkārtējo vidi;
- 9.3. saudzīgi izturas pret dabu un cilvēka radītajām materiālajām vērtībām. Atbilstoši iespējām šķiro atkritumus, lai tos varētu otrreizēji izmantot;
- 9.4. izprot starojuma ietekmi uz cilvēka veselību un apkārtējo vidi, pasargā sevi un citus no kaitīgā starojuma (ultravioletā, radioaktīvā, elektromagnētiskā starojuma, rentgenstarojuma);
- 9.5. pazīst indīgos augus un sēnes; zina, kā rīkoties saindēšanās gadījumos, kur meklēt palīdzību;
- 9.6. apzinās patērētāja tiesības izvēlēties kvalitatīvus produktus;

- 9.7. zina pazīmes, ko novēro, saindējoties ar pārtikas produktiem (piemēram, botulisma gadījumā);
- 9.8. izprot, ka dzīvnieki pārnēsā cilvēka dzīvībai bīstamus parazītus un slimību ierosinātājus; zina, kā aizsargāt sevi no inficēšanās un invadēšanās, kur meklēt palīdzību;
- 9.9. izprot vakcinācijas nepieciešamību (arī saistībā ar ceļojumiem uz citām valstīm), ievēro slimību profilakses principus;
- 9.10. ir viedoklis par modificēto organismu izmantošanu pārtikas ražošanā un medicīnā;
- 9.11. ir viedoklis par klonēšanu un bioloģisko ētiku;
- 9.12. apzinās veselīga dzīvesveida nozīmi, riska faktorus un sekas, rīkojas, lai mazinātu atkarības risku;
- 9.13. izprot kvalitatīva, veselīga un līdzsvarota uztura nozīmi veselības saglabāšanā;
- 9.14. izprot dabas resursu daudzveidību, to praktisku izmantošanu un ierobežotību;
- 9.15. izprot vides aizsardzības nepieciešamību un problemātiku Latvijā un pasaulē;
- 9.16. zina, kādas organizācijas Latvijā un pasaulē nodarbojas ar vides aizsardzību un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu;
- 9.17. apzinās dabas vērtību, Latvijas dabas un kultūrvides skaistumu un nozīmīgumu, ir motivēts saudzēt un rūpēties par to;
- 9.18. iesaistās bioloģiskās daudzveidības un vides kvalitātes saglabāšanas projektos;
- 9.19. novērtē riska situācijas un atbilstoši rīkojas ārkārtējās situācijās;
- 9.20. vērtē sadzīves riska situācijas; ievēro drošības noteikumus un aicina to darīt arī citus;
- 9.21. novērtē gaisa vai ūdens piesārņojumu, izmantojot bioindikatorus;
- 9.22. izprot vielu riņķojumu dabā un cilvēka saimnieciskās darbības dēļ radušos bīstamo vielu iekļaušanos tajā;
- 9.23. izprot bioloģiskā piesārņojuma ietekmi un bīstamību;
- 9.24. izprot piesārņojuma ietekmi uz augiem, dzīvniekiem un cilvēka veselību;
- 9.25. ir ieguvis izpratni par profesijām, kurās nepieciešamas bioloģijas zināšanas, piedaloties mācību ekskursijās (piemēram, uz selekcijas staciju, botānisko dārzu, mikrobioloģijas institūtu, ārstniecības iestādi, zemnieku saimniecību vai fermu) vai tiekoties ar dažādu profesiju pārstāvjiem;
- 9.26. apzinās bioloģijas zināšanu un prasmju nepieciešamību ikdienas dzīvē, veselības saglabāšanā un izglītības turpināšanā.

10. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 7.7., 7.8., 7.9., 7.22., 7.29., 8.3., 8.15., 8.16., 8.23., 8.24., 8.25., 9.6., 9.10., 9.11., 9.12., 9.17., 9.18., 9.20., 9.21. un 9.26.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

7.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Ģeogrāfija.
Mācību priekšmeta standarts 7.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Īstenojot mācību priekšmeta standartu "Ģeogrāfija", ievēro pēctecību un mācību darbu organizē tā, lai nepieļautu nepamatotu obligātā satura dublēšanos ar mācību priekšmeta standartu "Dabaszinības 1.–6.klasei" un mācību priekšmeta standartu "Sociālās zinības 1.–9.klasei".

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Ģeogrāfija" mērķis ir pilnveidot izglītojamo izpratni par dabas un sociālo procesu daudzveidību pasaulē, to veidošanās un attīstības ģeogrāfiskajām likumsakarībām, lai apzinātos atbildību par dabas resursu ierobežotību un cilvēku saimnieciskās darbības izraisītajām sekām.

3. Mācību priekšmeta "Ģeogrāfija" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 3.1. pilnveidot zināšanas un izpratni par daudzveidīgiem Zemes dabas procesiem, parādībām un to veidošanās ģeogrāfiskajām likumsakarībām;
- 3.2. apgūt un izprast sociālo un ekonomisko procesu veidošanās likumsakarības dažādos pasaules reģionos un valstīs;
- 3.3. apgūt un pilnveidot praktiskā un pētniecības darba prasmes ģeogrāfijā;
- 3.4. apzināties un izprast cilvēku saimnieciskās darbības dēļ radušās problēmas vietējā, reģionālā un globālā mērogā.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Zināšanas un izpratne par Zemes dabas sistēmām, dabas procesiem un parādībām:

- 4.1. Zeme – Saules sistēmas planēta. Zemes izcelšanās un veidošanās;
- 4.2. Zemes litosfēra un reljefs;
- 4.3. Zemes hidrosfēra;
- 4.4. Zemes atmosfēra, zemeslodes klimats;
- 4.5. dabas ģeogrāfiskās ainavas pasaules daļās.

5. Izpratne par sociālo un ekonomisko procesu veidošanos pasaules valstīs:

- 5.1. pasaules iedzīvotāji un iedzīvotāju teritoriālais izvietojums;
- 5.2. iedzīvotāju dzīvesvide, etnogrāfiskās īpatnības;
- 5.3. dabas resursi un saimnieciskā darbība pasaules reģionos.

6. Praktiskās un pētniecības darba prasmes ģeogrāfijā:

- 6.1. ģeogrāfiska satura informācijas ieguve;
- 6.2. praktiskā un pētniecības darba plānošana;
- 6.3. praktiskais un pētniecības darbs;
- 6.4. iegūtās informācijas apstrāde un analīze;
- 6.5. praktiskā darba un pētījuma rezultātu novērtēšana un prezentēšana.

7. Izpratne par cilvēku saimnieciskās darbības dēļ radītajām pārmaiņām dabā:

- 7.1. ģeogrāfijas nozīme dabas, sociālo un ekonomisko procesu izpētē;
- 7.2. cilvēku saimnieciskās darbības dēļ radītās vietējās, reģionālās un globālās problēmas;
- 7.3. aizsargājamās dabas teritorijas – dabas ekosistēmu saglabāšanas veids.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

8. Zināšanas un izpratne par Zemes dabas sistēmām, dabas procesiem un parādībām:

- 8.1. zina par Zemes izcelšanās un veidošanās pieņēmumiem (teorijām) un spēj būt iecietīgs pret dažādiem uzskatiem;
- 8.2. izprot Zemes attēlojumu uz globusa un dažādu mērogu kartēs (gan senajās, gan mūsdienu) un prot salīdzināt, minot piemērus;
- 8.3. skaidro planētu izvietojumu un kustību Saules sistēmā, izmantojot attēlu vai zīmējot shēmu;
- 8.4. izprot un novērtē Saules enerģijas nozīmi dažādos Zemes dabas procesos un cilvēku dzīvē;
- 8.5. skaidro Zemes pavadoņa – Mēness – ietekmi uz dažādiem dabas procesiem (paisums, bēgums), minot konkrētus piemērus šīs parādības ģeogrāfiskajam izvietojumam;
- 8.6. prot noteikt joslu laiku, ievērojot arī starptautisko datuma maiņas līniju;
- 8.7. lieto jēdzienus: litosfēras plātnes, reljefs, morēna, meteorīts, minerāls, nogulumieži, magmatiskie ieži, metamorfie ieži, derīgie izrakteņi;
- 8.8. zina zemeslodes uzbūves elementus un izprot atšķirīgo kontinentālās un okeāniskās Zemes garozas uzbūvē;
- 8.9. lieto ģeohronoloģisko tabulu, nosakot zemeslodes reljefa veidošanās un dzīvības attīstības posmiem raksturīgākos elementus;
- 8.10. izprot Zemes litosfēras plātņu kustības būtību un tās ģeogrāfisko izvietojumu;
- 8.11. raksturo dabas parādību (vulkāni, zemestrīces) izraisītos postījumus un vērtē to ietekmi uz dabas procesiem un cilvēku dzīvi;
- 8.12. salīdzina kontinentus un salas pēc to izcelsmes, teritorijas lieluma, kontūras veida un nosaka ģeogrāfiskā izvietojuma raksturīgākās pazīmes;
- 8.13. izprot Zemes reljefa veidošanos un pārveidošanos dažādu faktoru ietekmē, nosakot un raksturojot kartēs kalnu, kalnu sistēmu, līdzenumu ģeogrāfisko izvietojumu;
- 8.14. raksturo Zemes iežus pēc to izcelsmes;
- 8.15. raksturo derīgo izrakteņu izvietojuma likumsakarības saistībā ar reljefa formām; novērtē to nozīmi cilvēku saimnieciskajā darbībā;
- 8.16. raksturo un salīdzina cilvēku dzīvi un saimniecisko darbu ietekmējošos faktorus kalnos un līdzenumos pasaules reģionos un Latvijā;
- 8.17. lieto jēdzienus: hidrosfēra, Pasaules okeāns, okeāna gultne, šelfs, dziļvaga, malas jūra, iekšējā jūra, sniega līnija kalnos, segledāji;
- 8.18. zina hidrosfēras sastāvdaļas un izprot ūdens resursu nozīmi dabas procesu apritē un cilvēku dzīvē dažādos pasaules reģionos;
- 8.19. raksturo un salīdzina Pasaules okeāna un tā daļu dabas apstākļus, dabas parādības, dabas resursu daudzveidību, izmantojot kartogrāfisko materiālu;
- 8.20. prot raksturot okeānu straumes pēc to īpašībām un izprot to nozīmi atsevišķu reģionu klimata veidošanā, minot konkrētus piemērus;
- 8.21. raksturo dažādu kontinentu upes, to baseinus, lielākos ezerus pēc to izcelsmes, veidošanās, ūdensguves režīma, dažādām dabas parādībām, minot konkrētus piemērus;
- 8.22. skaidro sniega līnijas, ledāju, šļūdoņu un lavīnu veidošanās un darbības noteicošos faktorus kalnos un salīdzina ģeogrāfiskā izvietojuma īpatnības;
- 8.23. zina par kontinentālo un kalnu ledāju nozīmi zemeslodes saldūdens resursu struktūrā un raksturo to ģeogrāfiskā izvietojuma noteicošos faktorus;

- 8.24. lieto jēdzienus: atmosfēras spiediens, troposfēra, nokrišņi, ciklons, anticiklons, laikapstākļi, klimats, klimata josla;
- 8.25. izprot atmosfēras uzbūvi un raksturo atsevišķos tās slāņos notiekošos dabas procesus un parādības;
- 8.26. zina, kas ir gaisa masas, izprot gaisa masu veidošanās likumsakarības un prot novērtēt to ietekmi uz klimatu pasaules reģionos;
- 8.27. izprot gaisa temperatūras un nokrišņu sadalījuma galvenās likumsakarības uz Zemes un raksturo klimata veidošanās noteicošos faktorus kontinentos, izmantojot klimata kartes;
- 8.28. nosaka galveno un pārejas klimata joslu raksturīgākās īpašības un prot raksturot klimata veidu noteicošos elementus, izmantojot klimatogrammas;
- 8.29. izprot ciklonu, anticiklonu, musonu, pasātu veidošanās likumsakarības, skaidro to darbības izpausmes un raksturo ģeogrāfisko izplatību;
- 8.30. salīdzina un vērtē klimata ietekmi uz cilvēku un dažādu saimnieciskās darbības veidu attīstību, minot konkrētus piemērus pasaules reģionos;
- 8.31. izprot temperatūras paaugstināšanās iemeslus pasaulē un analizē klimata maiņu ietekmējošos faktorus Latvijā;
- 8.32. lieto jēdzienus: selva, samums, sāhelas zona, oāze, safari, augstumjoslojums;
- 8.33. izprot ģeogrāfisko ainavu izvietojuma likumsakarības kontinentos un tā daļās;
- 8.34. prot raksturot augu un dzīvnieku savdabību un pielāgošanos konkrētiem dabas apstākļiem; spēj novērtēt to daudzveidības saglabāšanas iespējamus risinājumus;
- 8.35. izprot ģeogrāfisko ainavu izvietojumu kalnos, raksturo un salīdzina to izvietojumu dažādos ģeogrāfiskajos platumos;
- 8.36. raksturo dabas ainavu ģeogrāfisko izvietojumu Latvijā, spēj tās atpazīt dabā, novērtējot ekotūrisma attīstības iespējas.

9. Izpratne par sociālo un ekonomisko procesu veidošanos pasaules reģionos, valstīs:

- 9.1. izprot un lieto jēdzienus: demogrāfija, demogrāfiskie procesi, urbanizācija, aglomerācija, migrācija, migrācijas saldo, demogrāfiskā slodze, depopulācija;
- 9.2. zina iedzīvotāju skaitu pasaulē, Latvijā un izprot iedzīvotāju nevienmērīgu izvietojumu veicinošos (dabas un vēsturiskos) faktorus atsevišķās pasaules daļās;
- 9.3. zina iedzīvotāju migrācijas veidus un izprot ieceļotāju (ienācēju) pārvietošanās cēloņus;
- 9.4. zina Latvijas sauszemes un jūras robežvalstis un prot raksturot un novērtēt Latvijas un sava rajona, pagasta ģeogrāfisko stāvokli;
- 9.5. zina, kāds ir Latvijas administratīvais iedalījums, un, izmantojot kartogrāfisko materiālu, prot analizēt un novērtēt administratīvo reformu būtību dažādos laikposmos;
- 9.6. izprot katra kontinenta pamatiedzīvotāju dzīvesveidu dažādību un prot to raksturot un salīdzināt, izmantojot dažādus informācijas avotus;
- 9.7. izprot iedzīvotāju nacionālā sastāva pārmaiņas Latvijā; apzinās savas tautas tradīcijas un etnogrāfiskās īpatnības Latvijas novados, prot tās raksturot, izmantojot dažādas informācijas tehnoloģijas;
- 9.8. izprot citu etnisko grupu ieguldījumu Latvijas attīstībā dažādos valsts attīstības posmos un prot raksturot un salīdzināt sociāla rakstura problēmas Baltijas valstīs;
- 9.9. raksturo iedzīvotāju dzīves tradīcijas, nodarbošanos un darba apstākļu dažādību bagātajās un nabadzīgajās zemēs; spēj to salīdzināt, analizējot dažādus informācijas avotus;

- 9.10. lieto jēdzienus: iekšzemes un nacionālais kopprodukts, intensīvā un ekstensīvā lauksaimniecība, specializācija, kooperācija, eksports, imports, ārējās tirdzniecības bilance;
- 9.11. zina, kas ir atjaunojamie, neatjaunojamie dabas resursi, un spēj novērtēt to nozīmi cilvēku saimnieciskajā darbībā reģionā, valstī;
- 9.12. prot analizēt un salīdzināt dabas resursu veidu ģeogrāfisko izvietojumu pasaules daļās, izmantojot dažādus informācijas avotus;
- 9.13. raksturo savas apdzīvotās vietas (pilsēta, pagasts, rajons), cilvēku sadzīvi un saimnieciskās darbības veidus un salīdzina to ar citiem Latvijas reģioniem;
- 9.14. analizē un novērtē ekonomiskos un sociāla rakstura procesus Latvijā, Eiropā un pasaulē, izmantojot dažādus informācijas avotus.

10. Praktiskā un pētniecības darba prasmes ģeogrāfijā:

- 10.1. saprot un lasa kartogrāfiskos apzīmējumus dažāda satura kartēs, plānos;
- 10.2. prot izvēlēties informācijas avotus atbilstoši praktiskā vai pētniecības darba plānotajam mērķim un uzdevumiem;
- 10.3. apsver un izvēlas, kādus informācijas avotus izmantot – mācību literatūru, kartogrāfiskos izdevumus, tabulas, diagrammas, kartogrammas, klimatogrammas, skaidrojošās vārdnīcas, enciklopēdijas, plašsaziņas līdzekļus, internetu;
- 10.4. izvērtē iegūtās informācijas ticamību un derīgumu. Saskata un atzīmē iegūtajā informācijā būtisko, galveno;
- 10.5. formulē darba uzdevumus un izvēlas darba paņēmienus, plāno darba norises laiku un gaitu;
- 10.6. novēro dabas parādības, dabas objektus un veido aprakstus, lietojot ģeogrāfijas terminoloģiju;
- 10.7. mēra un aprēķina attālumu plānā vai kartē, ievērojot mērogu;
- 10.8. nosaka plānā vai kartē teritorijas vai punkta absolūto augstumu;
- 10.9. nosaka vietu pēc dotajām ģeogrāfiskajām koordinātām un dotā punkta ģeogrāfiskās koordinātas kartē vai plānā;
- 10.10. attēlo noteiktu teritoriju kartoshēmā vai plānā atbilstoši kartogrāfiskajām prasībām, veidojot ekskursijas maršruta shēmu, iekļaujot tajā dabas un kultūrvēsturisko objektu aprakstus;
- 10.11. iepazīstina citus ar praktiskā darba, pētījuma rezultātiem. Novērtē savā un citu darbā paveikto.

11. Izpratne par cilvēku saimnieciskās darbības dēļ radītajām pārmaiņām dabā:

- 11.1. apzinās ģeogrāfijas nozīmi dabas procesu un parādību izpētē pagātnē un vērtē mūsdienu ģeogrāfiskos pētījumus un atklājumus dažādās ģeogrāfijas zinātnes nozarēs;
- 11.2. apzinās saimnieciskās darbības ietekmē radītās ekoloģiskās problēmas Latvijā un Baltijas jūras baseina valstīs;
- 11.3. iegūst un izmanto informāciju par starpvalstu līmenī risinātajām vides un sociālajām problēmām; izsaka savu attieksmi pret tām;
- 11.4. izprot dabas katastrofu ietekmi uz cilvēka dzīves apstākļiem un valsts saimniecības attīstību noteiktos pasaules reģionos; prot to analizēt un novērtēt;
- 11.5. zina, kā rīkoties dabas un tehnogēno katastrofu gadījumos;
- 11.6. skaidro tuksnešu teritoriju paplašināšanās cēloņus noteiktos pasaules reģionos, izmantojot kartes;
- 11.7. apzinās mežu nozīmi dabas procesu norisē un cilvēku dzīvē; analizē mežu platību samazināšanās tendences pasaulē un Latvijā;

11.8. raksturo okeāna un kontinenta piekrastes joslas mijiedarbībā notiekošos dabas procesus un Pasaules okeāna piesārņojuma avotus;

11.9. apzinās dabas aizsargājamo teritoriju (nacionālie parki, rezervāti, dabas parki) nepieciešamību un to nozīmi dabas vides saglabāšanā dažādos kontinentos.

12. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 11.1., 11.2., 11.7. un 11.9.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

8.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Informātika.

Mācību priekšmeta standarts 5.–7.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Informātika" mērķis ir sekmēt izglītojamā zināšanu pilnveidošanu un praktisko prasmju attīstīšanu moderno informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošanā informācijas iegūšanai, apstrādei un analīzei, kas nepieciešama daudzveidīgās dzīves situācijās un citu mācību priekšmetu apgūvē.

2. Mācību priekšmeta "Informātika" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. apgūt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pamatjēdzienus;

2.2. pilnveidot praktiskās informācijas un komunikācijas tehnoloģiju lietošanas prasmes, lai individuāli vai sadarbībā ar citiem spētu identificēt problēmas un risināt tās;

2.3. gūt intelektuālās darbības brīvības un atbildības pieredzi demokrātiskā sabiedrībā;

2.4. veidot paradumu strādāt drošā darba vidē un apgūt paņēmienus, lai varētu izvairīties no veselības traucējumiem, kas gūti darbā pie datora, vai mazināt tos;

2.5. izprast informācijas un komunikācijas tehnoloģiju straujās attīstības nozīmi sabiedrībā;

2.6. motivēti attīstīt savas spējas, lai kļūtu par pilntiesīgu informācijas sabiedrības locekli.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Zināšanas par informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pamatjēdzieniem.

4. Praktiskais un pētniecības darbs:

4.1. datora lietošana un rīkošanās ar datnēm;

4.2. attēlu apstrāde;

4.3. teksta apstrāde;

4.4. izklājlapu (rēķintabulu) apstrāde;

4.5. prezentācijas materiālu sagatavošana un demonstrēšana;

4.6. informācijas ieguves un komunikācijas līdzekļu izmantošana.

5. Datorlietošanas ētiskie un tiesiskie aspekti savai un citu drošībai.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei,
beidzot 7.klasi (pārejas periodā – beidzot 9.klasi)

6. Zināšanas par informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstības tempiem un pamatjēdzieniem:

6.1. zina jēdzienus: informācija, informācijas tehnoloģija (IT), dators, aparatūra, programmatūra, programma un algoritms;

6.2. zina informācijas apjoma un datu pārraides ātruma mērvienības, prot tās ilustrēt ar piemēriem. Priekšstata līmenī zina, kas ir informācijas kodēšana un kāpēc tā tiek veikta;

6.3. prot nosaukt datoru tipus (lieldatori, tīkla datori, personālie datori un klēpjatori, plaukstdatori, personālie ciparasistenti) un zina to lietošanas iespējas;

6.4. pazīst personālā datora sistēmbloka galvenās sastāvdaļas un perifērijas ierīces, zina to funkcijas:

6.4.1. centrālais procesors (*CPU*);

6.4.2. atmiņa – brīvpiekļuves atmiņa (*RAM*) un lasāmatmiņa (*ROM*);

6.4.3. atmiņas ierīces – cietais disks, kompaktdiski (*CD-ROM*, *DVD*) un diskete;

6.4.4. ievades ierīces – pele, tastatūra, skeneris, skārienpaliktnis, kursorsvira, ciparu kamera (fotokamera un videokamera), mikrofons;

6.4.5. izvades ierīces – monitors, drukas iekārta (printeris), skaļrunis;

6.4.6. ievadizvades ierīces – modems, skārienekrāns, austiņas ar mikrofonu;

6.5. saprot datora programmvadības principus;

6.6. prot nosaukt populārākās operētājsistēmas un lietotnes (attēlu apstrādes, teksta apstrādes, izklājlapu, prezentācijas un multivides lietotnes) un to izmantošanas iespējas;

6.7. prot aprakstoši raksturot jēdzienus: lokālais (*LAN*) un teritoriālais (*WAN*) tīkls, klientserveris; zina par priekšrocībām un trūkumiem, ko sniedz darbs datortīklā;

6.8. prot nosaukt komunikācijas tīklu (fiksēto un mobilo telefonu tīklu, radiosakaru un satelītsakaru tīklu) izmantošanas iespējas datu pārraidē;

6.9. prot nosaukt sadzīvē biežāk lietotās komunikācijas iekārtas: fiksētie un mobilie tālruņi, faksa aparāti, modemi;

6.10. prot aprakstoši raksturot jēdzienu "internets" un zina par izplatītākajiem tā pakalpojumu veidiem – globālo tīmekli (*WWW*), e-pastu, tērzēšanu (*chat*), datņu lejupielādi;

6.11. prot aprakstoši raksturot jēdzienus: IP adrese, tīmekļa adrese, vienotais resursu vietrādītis (*URL*) un hipersaite;

6.12. prot nosaukt datoru izmantošanas piemērus ikdienā (sadzīvē, izglītībā, ražošanā, tirdzniecībā, medicīnā, pārvaldē);

6.13. prot nosaukt dažus uzdevumus, kurus efektīvāk var veikt dators un kurus – cilvēks.

7. Praktiskais un pētniecības darbs:

7.1. zina, kā pareizi ieslēgt un izslēgt datoru, atsākt datora darbību (atsāknēt to), kā pareizi ieslēgt un izslēgt perifērijas ierīces – monitoru un drukas iekārtu (printeri) – un kādas sekas var radīt šo noteikumu neievērošana;

7.2. prot lietot disketes un kompaktdiskus;

- 7.3. zina, kas ir darbvirsma, un prot izmantot tās uzdevumu joslu un tajā esošās ikonas;
- 7.4. prot nosaukt logu veidus un raksturot to elementus: virsrakstjoslu, rīkjioslu, izvērtni joslu, stāvokļa joslu, ritjoslu;
- 7.5. prot atvērt, aizvērt, minimizēt, maksimizēt, atjaunot logu, mainīt tā izmērus un pārvietoties starp atvērtiem logiem;
- 7.6. priekšstata līmenī zina par datu organizāciju atmiņas ierīcēs: mapes, apakšmapes, datnes un to ikonas;
- 7.7. prot atšķirt populārāko lietotņu (teksta apstrādes, izklājlapu, prezentācijas, attēlu apstrādes) izveidoto datņu tipus un to ikonas;
- 7.8. prot apskatīt mapju un datņu atribūtus: nosaukumu, lielumu, izveidošanas/pēdējo izmaiņu izdarīšanas datumu un laiku;
- 7.9. prot apskatīt un sakārtot atmiņas ierīcēs esošo mapju un datņu sarakstus pēc to nosaukuma, lieluma, tipa un izveidošanas/pēdējo izmaiņu izdarīšanas datuma un laika;
- 7.10. prot veikt darbības ar mapēm un datnēm: meklēt, dzēst, dublēt, pārvietot, veidot rezerves kopijas uz tās pašas un citas atmiņas ierīces, iztukšot atkritni un atjaunot datus no atkritnes;
- 7.11. prot nosaukt datņu arhīvu veidošanas nepieciešamības piemērus un dažas arhivēšanas programmas, arhivēt un atarhivēt datnes;
- 7.12. prot atvērt un aizvērt lietotni un sakārtot tās darba vidi, pārvietoties starp atvērtām lietotnēm;
- 7.13. prot izveidot jaunu dokumentu, atvērt un aizvērt vienu vai vairākus eksistējošus dokumentus, pārvietoties starp atvērtiem dokumentiem, mainīt dokumenta apskates režīmus un mērogus;
- 7.14. prot saglabāt eksistējošu dokumentu ar to pašu vai citu nosaukumu tajā pašā mapē, citā mapē, citā atmiņas ierīcē;
- 7.15. zina un izprot, kāpēc nepieciešams iestatīt dokumenta lappuses parametrus (orientāciju, mērogu un lielumu), un prot nomainīt tos;
- 7.16. zina, kāpēc pirms dokumenta izdrukāšanas jāveic tā priekšskatīšana, un prot priekšskatīt un izdrukāt dokumentu;
- 7.17. prot nosaukt dažas programmu palīdzības sistēmas izmantošanas iespējas;
- 7.18. zina un izprot datorizētas attēlu apstrādes pamatprincipus, priekšrocības un trūkumus; prot nosaukt dažas grafisko attēlu apstrādes lietotnes;
- 7.19. prot izmantot zīmēšanas standartriekus un aizkrāsot laukumus;
- 7.20. prot veikt darbības ar attēlu un tā daļām: dzēst, kopēt, pārvietot, pagriezt, mainīt izmērus;
- 7.21. zina un izprot datorizētas teksta apstrādes pamatprincipus, priekšrocības un trūkumus, prot nosaukt dažas teksta apstrādes lietotnes;
- 7.22. prot ievadīt tekstu (rakstzīmes) un veikt rediģēšanas pamatoperācijas: iespraust un dzēst rakstzīmi, vārdu, rindu, teikumu, rindkopu un teksta fragmentu;
- 7.23. prot dokumentā un starp aktīviem dokumentiem dublēt un pārvietot dokumenta daļas;
- 7.24. prot formatēt rakstzīmes: mainīt rakstzīmju fontu, lielumu un krāsu, izmantot slīprakstu, treknrakstu, pasvīturošanu, augšējo un apakšējo indeksu;
- 7.25. prot formatēt rindkopas: līdzināt tekstu pēc kreisās un labās malas, abām malām, centrēt tekstu, veidot atkāpes, mainīt attālumu starp vienas teksta rindkopas rindām un starp rindkopām, veidot aizzīmētus un numurētus sarakstus;
- 7.26. prot nosaukt dažus tabulēšanas lietošanas piemērus;
- 7.27. prot dublēt rakstzīmes un rindkopas formātus;

- 7.28. prot ilustratīvi raksturot dokumenta lappuses iekārtojumu (pamatteksts, malas, galvene, kājene, vēre);
- 7.29. prot mainīt lappuses iekārtojumu: lapas izmērus, orientāciju un malu platumu;
- 7.30. prot dokumentā ievietot un dzēst speciālas rakstzīmes (simbolus), rindkopu, lappuses pārtraukumu, lappuses numuru, vēri;
- 7.31. prot ievietot formulu un attēlu, mainīt to novietojumu un izmēru;
- 7.32. prot dokumentā izveidot tabulu un to modificēt: iespraust un dzēst kolonnas un rindas, mainīt kolonnu platumu un tabulas noformējumu;
- 7.33. prot izmantot pareizrakstības pārbaudes līdzekļus;
- 7.34. zina izklājlapu lietošanas jomas un pamatjēdzienus – darbgrāmata, darblapa (izklājlapa), rinda, kolonna, šūna, šūnas adrese, apgabals, diagramma, formula – un prot nosaukt dažas izklājlapu lietotnes;
- 7.35. prot šūnās ievadīt un rediģēt tekstu, skaitļus un formulas, izmantot automātiskās aizpildīšanas līdzekļus;
- 7.36. prot izveidot formulas, izmantojot saskaitīšanas, atņemšanas, reizināšanas un dalīšanas darbības, un grupēt aritmētiskās darbības, izmantojot iekavas;
- 7.37. prot nosaukt dažus šūnu absolūtās un relatīvās adresācijas lietošanas piemērus;
- 7.38. zina un prot izmantot standartfunkcijas summas, vidējā aritmētiskā, lielākās un mazākās vērtības atrašanai;
- 7.39. prot sakārtot tabulas datus augošā vai dilstošā secībā;
- 7.40. prot veikt vienkāršu datu atlasī;
- 7.41. prot veikt darbības ar šūnām: dzēst, dublēt un pārvietot to saturu;
- 7.42. prot veikt darbības ar rindām un kolonnām: izmest un iespraust, mainīt kolonnu platumu un rindu augstumu;
- 7.43. prot formatēt tekstu: mainīt rakstzīmju fontu, lielumu un krāsu, izmantot kursīvu, treknrakstu, pasvītrošanu, augšējo un apakšējo indeksu, mainīt šūnas satura orientāciju un izlīdzināšanas veidu;
- 7.44. prot formatēt skaitļus, norādot decimālzīmju skaitu, attēlot skaitļus kā procentus, izmantot valūtas simbolus;
- 7.45. prot veikt šūnu grafisko noformēšanu;
- 7.46. prot izveidot esošā vai jaunā lapā diagrammu, izvēlēties piemērotu diagrammas tipu (stabiņu, līniju, joslu un sektordiagrammu);
- 7.47. prot mainīt diagrammas tipu un noformējumu, pievienot uzrakstus, pārvietot diagrammu un mainīt tās izmērus;
- 7.48. prot nosaukt prezentācijas līdzekļu izmantošanas iespējas, zina, ka informācijas prezentēšana ir katra projekta loģisks noslēgums, un prot nosaukt populārākās prezentāciju lietotnes;
- 7.49. prot izmantot veidnes un vedņus;
- 7.50. prot izveidot un aizpildīt jaunu slīdu, izmantojot slīdu veidnes (ar tekstu un attēliem), dzēst un dublēt slīdus, mainīt to secību;
- 7.51. prot slīdā ievadīt, rediģēt un noformēt tekstu: mainīt rakstzīmju fontu, lielumu un krāsu, izmantot slīprakstu, treknrakstu, pasvītrošanu, ieēnošanu, augšējo un apakšējo indeksu;
- 7.52. prot slīdā ievietot gatavus attēlus un mākslinieciskus uzrakstus (*WordArt*);
- 7.53. prot izveidot zīmējumu, izmantojot grafikas objektus: līnijas, bultiņas, četrstūrus, riņķus, teksta rāmīšus, elementārattēlus (*AutoShapes*);
- 7.54. prot mainīt grafisko objektu noformējumu: līniju biezumu, krāsu un stilu, aizpildījumu;
- 7.55. prot veikt darbības ar objektiem: dzēst, dublēt, pārvietot, pagriezt, mainīt izmērus, grupēt, atgrupēt, pārgrupēt un mainīt objektu attēlošanas secību;

- 7.56. prot iestatīt un mainīt slīdu un to objektu animācijas efektus;
- 7.57. prot demonstrēt izveidoto prezentāciju, ņemot vērā tās mērķus, tēmu un saturu, auditoriju un pieejamās tehnoloģijas;
- 7.58. prot nosaukt nepieciešamo aprīkojumu interneta pakalpojumu izmantošanai;
- 7.59. prot piekļūt konkrētām tīmekļa vietām: atvērt tīmekļa adresi, atvērt hipersaiti un atgriezties uz iepriekšējo lappusi un sākumlapu;
- 7.60. prot veikt datņu lejupielādi;
- 7.61. prot dublēt, saglabāt un izdrukāt atrasto informāciju;
- 7.62. zina, kas ir meklētājprogramma, un prot nosaukt populārākās meklētājprogrammas;
- 7.63. prot veikt nepieciešamās informācijas meklēšanu pēc atslēgas vārda un hierarhiskos katalogos;
- 7.64. prot novērtēt internetā atrodamās informācijas glabāšanās ilgumu un tās ticamību (patiesumu);
- 7.65. prot nosaukt e-pasta izmantošanas iespējas, kā arī tā priekšrocības un trūkumus salīdzinājumā ar citām pasta piegādes sistēmām, zina e-pasta lietošanas etiķeti;
- 7.66. prot izveidot un nosūtīt jaunu e-pasta ziņojumu: norādīt saņēmēja(-u) e-pasta adresi(-es) un tematu, ievadīt un rediģēt ziņojuma tekstu, ziņojumam piesaistīt vienu vai vairākas datnes;
- 7.67. prot saņemt e-pasta ziņojumus un sakārtot tos pēc sūtītāja un datuma;
- 7.68. prot atvērt e-pasta ziņojumu, atvērt un saglabāt tam piesaistītās datnes, atbildēt e-pasta ziņojuma sūtītājam un pārsūtīt to citam adresātam;
- 7.69. prot dzēst un izdrukāt saņemtos un nosūtītos e-pasta ziņojumus.

8. Datorlietošanas ētiskie un tiesiskie aspekti savai un citu drošībai:

- 8.1. apzinās savu līdzatbildību par iesaistīšanos Latvijas un pasaules informācijas telpā;
- 8.2. saprot, ka interneta pakalpojumu izmantošana ne tikai dod iespēju iegūt nepieciešamo informāciju un komunicēt ar apkārtējo pasauli, bet var apdraudēt šo pakalpojumu izmantotājus, un zina, kā rīkoties, lai izsargātos no apdraudējumiem;
- 8.3. ievēro drošības noteikumus darbā ar datoru un tā perifērijas ierīcēm;
- 8.4. zina faktorus, kas var apdraudēt datoru un datus (elektroapgādes traucējumi, mehāniskie bojājumi, vides ietekme un nesankcionēta piekļuve);
- 8.5. zina veselīgas darba vides nosacījumus un pasākumus, kurus veicot var izvairīties no veselības traucējumiem vai mazināt tos;
- 8.6. apzinās, kādas sekas var izraisīt intelektuālā īpašuma un personas datu aizsardzības noteikumu neievērošana;
- 8.7. saprot programmatūras (komercprogrammatūras, izplatāmprogrammatūras, brīvprogrammatūras, atklātā pirmkoda programmatūras) un lietotāja licenču lietošanas noteikumu, autortiesību, drošības un juridiskos aspektus, kas saistīti ar programmu kopēšanu, koplietošanu un aizdošanu. Apzinās, kādas sekas var izraisīt šo noteikumu neievērošana;
- 8.8. prot nosaukt dažas datorvīrusu radītās sekas un pasākumus, kādi veicami, lai izvairītos no datorvīrusiem;
- 8.9. prot nosaukt dažas antivīrusu programmas un zina, kā rīkoties, ja ir atrasts datorvīruss;
- 8.10. saprot, ka pārmērīga datorspēju izmantošana var radīt atkarību.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 8.1., 8.2., 8.6., 8.7. un 8.10.apakšpunktā minētās prasības.

9.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Latviešu valoda.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda" mērķis ir attīstīt izglītojamā kompetenci latviešu valodā, prasmi sazināties latviešu valodā, apzināties valodas nozīmi personības izveidē, nacionālās identitātes saglabāšanā un starpkultūru dialoga veidošanā.

2. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. attīstīt valodiskās sazināšanās prasmes;

2.2. apgūt valodas funkcionēšanas likumības un īpatnības;

2.3. gūt izpratni par valodu – tautas kultūras un nacionālās identitātes sastāvdaļu;

2.4. izmantot valodas prasmes mācību procesā un pašizpaušmē, kā arī attīstīt prasmi pilnveidot savu runas kultūru.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Komunikatīvā kompetence:

3.1. saziņa. Saziņas situācija, saziņas veidi un līdzekļi, saziņas kultūra;

3.2. valoddarbības veidi. Klausīšanās, runāšana, lasīšana un rakstīšana. Klausītāja, runātāja, lasītāja un rakstītāja kultūra.

4. Valodas kompetence:

4.1. vispārīgie valodniecības jautājumi. Valoda kā zīmju sistēma, valodas pamatfunkcijas; valodas attīstības posmi; alfabēts; valodas nozīme cilvēka un sabiedrības dzīvē;

4.2. teksts. Teksta pazīmes (mērķtiecīgums, veselums, sakarīgums, pabeigtība); teksta temats, galvenā doma, virsraksts; rindkopa; teksta daļas; teksta tipi, valodas stili; teksta rediģēšana;

4.3. teikums. Teikuma pazīmes; sintaktiskie sakari teikumā, teikuma locekļi; teikumu iedalījums pēc izteikuma mērķa, emocionālās nokrāsas un gramatiskās uzbūves; pieturzīmju veidi; interpunkcijas normas;

4.4. vārds. Vārda skaniskais sastāvs, vārda rakstiskā forma; vārda sastāvdaļas, vārddarināšana; vārda leksiskā nozīme, vārda daudznozīmība, vārdu krājums, homonīmi, sinonīmi, antonīmi, leksikas slāņi; frazeoloģismi; vārda gramatiskā nozīme, vārda formu veidošana; vārdšķiras; pareizrunas un pareizrakstības normas.

5. Sociokultūras kompetence:

5.1. valoda – tautas kultūras sastāvdaļa un izziņas līdzeklis;

- 5.2. valodas situācija Latvijā;
- 5.3. dzimtā valoda, valsts valoda un minoritātes valoda;
- 5.4. valoda – personības un nacionālās identitātes saglabāšanas un attīstīšanas līdzeklis;
- 5.5. runas etiķetes nacionālā un kultūras specifika;
- 5.6. cieņpilna attieksme pret dzimto valodu un citu etnosu valodām.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Komunikatīvā kompetence:

- 6.1. nosaka saziņas tematu un adresātu;
- 6.2. veido adresātam un saziņas tematam atbilstošus izteikumus un izsaka savu viedokli;
- 6.3. ievēro apgūtās runas etiķetes normas;
- 6.4. uztver izteikumā un/vai tekstā ietvertu konkrētu informāciju;
- 6.5. nosaka dzirdētā teksta tematu;
- 6.6. atbild uz jautājumiem par mācību saturu un interesējošām tēmām, kā arī uzdod jautājumus;
- 6.7. atstāsta lasītu un dzirdētu tekstu;
- 6.8. stāsta par sevi, piedzīvoto un pārdzīvoto, par redzēto, dzirdēto un lasīto;
- 6.9. pareizi un apzināti lasa mācībām un/vai savām interesēm atbilstošu tekstu;
- 6.10. uztver lasāmajā tekstā izteikto domu un nosaka teksta tematu, virsraksta un temata saistību;
- 6.11. saskata lasāmajā tekstā rindas un rindkopas;
- 6.12. atrod tekstā konkrētu informāciju un izmanto to savā darbībā;
- 6.13. raksta tekstu par sevi, par redzēto, dzirdēto, lasīto, piedzīvoto vai pārdzīvoto;
- 6.14. rakstiski atstāsta (tuvu tekstam) lasītu/dzirdētu mācībām un/vai savām interesēm atbilstošu tekstu;
- 6.15. pieraksta ikdienā vai mācībām nepieciešamo informāciju;
- 6.16. glīti un pareizi raksta vārdus (burtu forma, burtu savienojumi) un teikumus.

7. Valodas kompetence:

- 7.1. izprot valodas nozīmi cilvēku dzīvē;
- 7.2. zina un izmanto alfabētu;
- 7.3. veido mērķtiecīgu un pabeigtu tekstu;
- 7.4. nosaka teksta tematu un virsraksta atbilstību teksta tematam;
- 7.5. veido tekstus ar apraksta vai vēstījuma elementiem;
- 7.6. saskata vārdu izvēles un teikumu veidu, kā arī teikuma beigu pieturzīmju nozīmi teksta uztverē un izveidē;
- 7.7. zina un veido teikumus atbilstoši teikuma pazīmēm;
- 7.8. saskata vienkāršā teikumā virslocekļus;
- 7.9. veido, intonatīvi pareizi izrunā un raksta stāstījuma, jautājuma un izsaukuma teikumus;
- 7.10. veido vienkāršus paplašinātus teikumus;
- 7.11. nosaka vārda skanisko sastāvu (skaņa, zilbe) un grafēmiski pareizi pieraksta vārdu;
- 7.12. saskata vārda sakni un galotni;
- 7.13. zina, ka ir viennozīmīgi un daudznozīmīgi vārdi;
- 7.14. izmanto savas runas bagātināšanai sinonīmus un antonīmus;
- 7.15. zina vārdšķiras (lietvārds, īpašības vārds, darbības vārds).

8. Sociokultūras kompetence:

8.1. zina, ka ikvienam cilvēkam ir dzimtā valoda;

8.2. zina, kas ir valsts valoda Latvijā;

8.3. saskata tekstā informāciju par tautas vēsturi un kultūru.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 6.16.apakšpunktā minētās prasības.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

10. Komunikatīvā kompetence:

10.1. zina, ka ir verbāli un neverbāli saziņas līdzekļi (mīmika, žesti), un izprot to nozīmi saziņā;

10.2. nosaka saziņas adresātu un adresantu, tematu, mērķi, vietu un laiku;

10.3. plāno un veido adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam atbilstošus izteikumus, izsaka savu viedokli un pamato to;

10.4. izprot runas kultūras nozīmi saziņā un ievēro apgūtās runas etiķetes normas;

10.5. vērtē savu izteikumu atbilstību adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam;

10.6. dzirdēto tekstu uztver kā veselumu un detalizēti;

10.7. nosaka dzirdētā teksta tematu un galveno domu, kā arī prot izskaidrot to saistību;

10.8. apzinās klausīšanās nozīmi;

10.9. veido izteikumus un tekstu atbilstoši saziņas tematam, mērķim un adresātam;

10.10. stāsta un/vai atstāsta tekstu īsi vai detalizēti;

10.11. uzstājas klasē ar paša sagatavotu tekstu;

10.12. mērķtiecīgi pilnveido runāšanas prasmi;

10.13. pareizi, apzināti, veikli un izteiksmīgi lasa;

10.14. nosaka lasītā teksta tematu un galveno domu;

10.15. izprot lasītā teksta plānveidību un rindkopas jēgu teksta veidošanā;

10.16. vērtē tekstā ietverto informāciju (jauna/zināma, svarīga/mazsvarīga) un izmanto to savā darbībā;

10.17. mērķtiecīgi attīsta lasīšanas prasmi;

10.18. raksta tekstu atbilstoši adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam;

10.19. rakstiski atstāsta (īsi, konspektīvi) lasītu/dzirdētu tekstu;

10.20. pieraksta un sistematizē informāciju, izmantojot dažādus paņēmienus;

10.21. mērķtiecīgi pilnveido savu rakstītprasmi.

11. Valodas kompetence:

11.1. zina valodas pamatfunkcijas;

11.2. zina, ka valoda ir zīmju sistēma, un atšķir valodas zīmes no citām zīmju sistēmām;

11.3. veido mērķtiecīgu, sakarīgu un pabeigtu tekstu;

11.4. nosaka teksta galveno domu un teksta daļas (ievads, iztirzājums, nobeigums) un izprot to nozīmi teksta izveidē;

11.5. veido tekstus apraksta un vēstījuma veidā;

11.6. zina valodas funkcionālo stilu pazīmes;

11.7. saskata vārdu, sintaktisko konstrukciju un pieturzīmju nozīmi teksta uztverē un izveidē;

11.8. izmanto uzmetumu un/vai melnrakstu teksta izveidē;

- 11.9. atšķir teikumu no citām valodas vienībām, pamatojoties uz tā pazīmēm;
- 11.10. izprot teikuma virslocekļu un palīglocekļu nozīmi teikuma veidošanā;
- 11.11. veido pēc izteikuma mērķa un emocionālās nokrāsas dažādus teikumus;
- 11.12. veido vienkāršus, saliktus sakārtotus un saliktus pakārtotus teikumus, ievērojot interpunkcijas normas (teikuma daļas, vienlīdzīgi teikuma locekļi, uzruna, izsaukšanas vārds, tiešā runa);
- 11.13. izrunā un raksta vārdus atbilstoši pareizrakstības un pareizrakstības normām;
- 11.14. nosaka vārda sastāvdaļas un izprot to nozīmi vārdu darināšanā;
- 11.15. nošķir viennozīmīgus un daudznozīmīgus vārdus, šķir vārdu tiešās un pārnestās nozīmes;
- 11.16. izmanto savas runas bagātināšanai dažādu slāņu leksiku;
- 11.17. nosaka vārdu piederību vārdšķirai pēc to gramatiskajām pazīmēm.

12. Sociokultūras kompetence:

- 12.1. saprot valodas nozīmi kultūrā un savas personības pilnveidē;
- 12.2. saprot, kas ir dzimtā valoda, valsts valoda un minoritātes valoda;
- 12.3. saskata tekstā kulturoloģisku informāciju;
- 12.4. saskata atšķirības starp savā un citu etnosu kultūrā pieņemto runas etiķeti/runas uzvedības tradīcijām;
- 12.5. ar cieņu izturas pret dzimto valodu.

13. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.5., 10.8., 10.10., 10.17., 10.21. un 12.5.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

14. Komunikatīvā kompetence:

- 14.1. saziņā mērķtiecīgi izmanto verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus;
- 14.2. orientējas dažādās saziņas situācijās;
- 14.3. plāno, veido un koriģē savu runu un uzvedību atbilstoši saziņas situācijai, izsaka savu viedokli un argumentē to;
- 14.4. ievēro saziņā runas etiķetes normas un uzvedības normas;
- 14.5. vērtē savu un citu izteikumu atbilstību saziņas situācijai;
- 14.6. kritiski uztver dzirdēto tekstu;
- 14.7. izprot dzirdētā teksta autora komunikatīvo nolūku un uztver teksta noskaņu;
- 14.8. ievēro klausītāja kultūru un vērtē savu klausīšanās kvalitāti;
- 14.9. veido izteikumus un tekstu atbilstoši saziņas situācijai;
- 14.10. stāsta radoši vai konspektīvi;
- 14.11. mērķtiecīgi izmantojot valodas līdzekļus, sagatavo tekstu un uzstājas ar to;
- 14.12. ievēro runātāja kultūru un vērtē savu runāšanas kvalitāti;
- 14.13. izvēlas un izmanto lasīšanas mērķim atbilstošu lasīšanas stratēģiju;
- 14.14. uztver teksta autora komunikatīvo nolūku;
- 14.15. uztver un izprot galvenos teksta veidošanas līdzekļus un paņēmienus;
- 14.16. kritiski vērtē tekstā ietvertu informāciju un izmanto to savā darbībā;
- 14.17. ievēro lasītāja kultūru un vērtē savu lasīšanas kvalitāti;
- 14.18. raksta tekstu atbilstoši saziņas situācijai;
- 14.19. rakstiski atstāsta (ar pārsprieduma elementiem) izlasītu/dzirdētu tekstu;
- 14.20. mērķtiecīgi izmanto dažādas pieraksta tehnikas informācijas sistematizēšanai un apmaiņai;
- 14.21. ievēro rakstītāja kultūru un vērtē savu rakstīšanas kvalitāti.

15. Valodas kompetence:

- 15.1. saprot valodas funkciju nozīmi cilvēka dzīvē;
- 15.2. zina valodas attīstības pamatposmus un izprot valodas pārmaiņu cēloņus;
- 15.3. izprot valodu kā zīmju sistēmu;
- 15.4. veido tekstu, ievērojot teksta pazīmes;
- 15.5. nosaka teksta veidu un tipu;
- 15.6. veido pārsprieduma un jaukta tipa tekstus;
- 15.7. zina un izmanto saziņā valodas funkcionālos un emocionāli ekspresīvos stilus;
- 15.8. saskata valodas stilistiskās un tēlainās izteiksmes līdzekļu nozīmi tekstā;
- 15.9. rediģē un pilnveido tekstu;
- 15.10. raksturo un ievēro teikuma pazīmes;
- 15.11. saskata vārdu sintaktiskos sakarus, savrupinājumus un vārdus, kas nav teikuma locekļi;
- 15.12. apzināti un mērķtiecīgi lieto pēc izteikuma mērķa un emocionālās nokrāsas dažādus teikumus;
- 15.13. veido un raksturo dažādu veidu teikumus pēc uzbūves, ievērojot interpunkcijas normas;
- 15.14. izprot dažādu veidu teikumu stilistisko nozīmi teksta veidošanā;
- 15.15. ievēro ortoēpijas un ortogrāfijas normas;
- 15.16. izprot vārda un vārdformas morfēmisko sastāvu un saskata to veidošanas paņēmienus;
- 15.17. izprot vārda pārnestās nozīmes iespējas valodas tēlainības radīšanā;
- 15.18. mērķtiecīgi izmanto savā runā dažādu slāņu leksiku, frazeoloģismus, sakāmvārdus un parunas;
- 15.19. izprot vārdšķiru sistēmu.

16. Sociokultūras kompetence:

- 16.1. apzinās, ka valoda ir kultūras sastāvdaļa, un saprot tās nozīmi nacionālās identitātes saglabāšanā un starpkultūru dialoga veidošanā;
- 16.2. saprot valodas situāciju Latvijā;
- 16.3. saskata tekstā dažādu tautu priekšstatus par vērtībām;
- 16.4. salīdzina dažādu etnosu runas etiķeti/runas uzvedību un atrod tajā kopīgo un atšķirīgo;
- 16.5. apzinās atbildību par savas runas kvalitāti un dzimtās valodas saglabāšanu;
- 16.6. ar cieņu izturas pret citas tautas valodu.

17. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 14.5., 14.8., 14.10., 14.17., 14.21., 16.5. un 16.6.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

10.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Latviešu valoda un literatūra mazākumtautību izglītības programmās.
Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Šajā standartā ir integrētas prasības latviešu valodas un literatūras apguvei. Mācību saturs ir saskaņots un saistāms ar mācību priekšmeta standartā "Literatūra" izvirzīto mērķi, uzdevumiem, obligāto saturu un pamatprasībām mācību priekšmeta apguvei.

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda un literatūra" mērķis ir attīstīt izglītojamā kompetenci latviešu valodā, lai veicinātu viņa integrāciju Latvijas sabiedrībā un veidotu pamatu izglītības ieguvei.

3. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda un literatūra" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 3.1. apgūt prasmes izmantot latviešu valodu dažādiem saziņas mērķiem;
- 3.2. veidot izpratni par latviešu valodas sistēmu, lai nodrošinātu jēgpilnus, precīzus un pareizus izteikumus runā un rakstos;
- 3.3. apgūt zināšanas, veidot izpratni un attīstīt interesi par latviešu literatūru un kultūru citu tautu kultūru kontekstā, lai veicinātu saziņu un sadarbību Latvijas kultūrvidē;
- 3.4. attīstīt izpratni par valodas apguves daudzveidīgajām iespējām, lai spētu patstāvīgi pilnveidot savas valodas prasmes un lietot valodu citu mācību priekšmetu apgūvē.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Komunikatīvā kompetence:

- 4.1. klausīšanās un lasīšana:
  - 4.1.1. lasītprasme;
  - 4.1.2. teksta uztvere un interpretēšana;
  - 4.1.3. saziņas mērķim atbilstošu klausīšanās un lasīšanas stratēģiju apguve un izvēle;
- 4.2. runāšana un sazināšanās:
  - 4.2.1. valodas funkcijas saziņas nodrošināšanai – nosaukšana, kontaktu veidošana, informācijas apmaiņa, instruēšana, attieksmju un emociju izteikšana, iztēle;
  - 4.2.2. leksika ikdienas un mācību situācijās; vispārīgie jēdzieni un to izteikšanas līdzekļi; teksta plānošana un strukturēšana; saziņas stratēģiju apguve;
- 4.3. rakstīšana:
  - 4.3.1. rakstītprasme;
  - 4.3.2. teksta plānošana un loģiska strukturēšana atbilstoši valodas tradīcijām un prasībām.

5. Valodas kompetence:

- 5.1. fonoloģija:
  - 5.1.1. latviešu valodas skaņu un skaņu savienojumu skaidra un dabiska izruna;
  - 5.1.2. uzsvara, loģisko paužu un intonāciju ievērošana runā;
- 5.2. leksika un semantika:
  - 5.2.1. vārdu krājums saziņas nodrošināšanai;
  - 5.2.2. situācijai atbilstoša valodas stila un valodas izteiksmes līdzekļu lietojums;
  - 5.2.3. svarīgāko valodniecības terminu un jēdzienu izpratne;

5.3. gramatika:

5.3.1. zināšanu par valodas uzbūvi, struktūru un funkcionēšanas īpatnībām izmantošana praktiskā valodas lietojumā;

5.3.2. gramatikas likumību izpratne, lai nodrošinātu valodas pareizību.

6. Sociokultūras kompetence:

6.1. izpratne par kultūras parādībām Latvijā un starpkultūru dialogs:

6.1.1. ikdienas dzīve, dzīves apstākļi, starppersonu attiecības, vērtības, pārlicības un attieksmes, sociālās paražas, rituāli, valsts svētki, Latvijas kultūrvide, tradīcijas un sociālās pārmaiņas;

6.1.2. kultūras tradīciju un sabiedrībā pieņemto normu ievērošana saziņā;

6.1.3. starpkultūru dialoga izpratne un prasmes;

6.2. literatūras apguve:

6.2.1. literatūra – kultūras sastāvdaļa;

6.2.2. literārā darba uztvere un radošā darbība;

6.2.3. literatūra – vārda māksla. Literatūras žanri (folkloras žanri, literārā pasaka, pasaku luga, stāsts, novele, dzeja);

6.3. sadarbības prasmes.

7. Atbilstoši vecumposma interesēm un vajadzībām komunikatīvā, valodas un sociokultūras kompetence integrēti, pakāpeniski un secīgi tiek veidota šādos tematiskos lokos:

7.1. es, citi, ikdiens un savstarpējās attiecības;

7.2. es, citi, brīvais laiks, veselīgs dzīvesveids;

7.3. es, citi, apkārtējā pasaule un savstarpējā mijiedarbība;

7.4. es, citi, zinātne, tehnika un informācijas ieguves avoti;

7.5. es, citi, skola un izglītība;

7.6. es, citi un kultūras dzīve.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

8. Komunikatīvā kompetence:

8.1. sadzīves un mācību situācijās uztver un saprot savām vajadzībām un interesēm atbilstīgu, dabiskā tempā runātu tekstu;

8.2. dabiskā tempā runātā tekstā saklausa sev nepieciešamo informāciju;

8.3. nosaka runātāja attieksmi (jautājumu, lūgumu, pavēli);

8.4. lasa savām vajadzībām un interesēm atbilstīgus informatīvus un literārus tekstus;

8.5. atbilstoši mācību uzdevumam tekstā atrod nepieciešamo informāciju;

8.6. nosaka tekstā galvenos varoņus, darbības vietu un apstākļus;

8.7. atstāsta vienkāršu sižetu;

8.8. stāsta par redzēto, dzirdēto un lasīto, par attēliem un ilustrācijām;

8.9. izsaka savas vajadzības ikdienas situācijās;

8.10. izsaka savas domas par literārā darba tēliem, tematu, darbības norises vietu un laiku;

8.11. iesaistās un piedalās sarunās vienkāršās saziņas situācijās;

8.12. prot veidot jautājumus un atbildes informācijas apmaiņā;

8.13. raksta vārdus, frāzes un vienkāršus teikumus par sev tuvām un zināmām tēmām;

8.14. rakstos sniedz ikdienā nepieciešamo informāciju par sevi;

8.15. pieraksta sev nepieciešamo informāciju;

8.16. raksta vienkāršus lietišķos rakstus;

8.17. raksta īsu tekstu par apgūtajām tēmām, situācijām un izlasītajiem literārajiem darbiem.

9. Valodas kompetence:

9.1. zina un lieto rakstībā visus latviešu valodas alfabēta burtus;

9.2. izprot atbilstes starp skaņām un burtiem;

9.3. ir nepieciešamais vārdu krājums, lai lietotu valodu ikdienas saziņas situācijās un mācīto tēmu ietvaros;

9.4. teikuma beigās lieto saturam atbilstošu pieturzīmi.

10. Sociokultūras kompetence:

10.1. saskata savā tuvākajā apkārtnē un sabiedrībā pastāvošo kultūru un valodu daudzveidību;

10.2. zina raksturīgākos latviešu tautas svētkus un tradīcijas;

10.3. lieto biežāk sastopamās pieklājības frāzes;

10.4. klausās un lasa vēstītājfokloru (pasakas, teikas, anekdotes);

10.5. lasa mūsdienu latviešu autoru neliela apjoma darbus vai to fragmentus. Savu radošo darbību saista ar lasīto;

10.6. uzklausa citus un cenšas saprast teikto;

10.7. iesaistās valodas apguves uzdevumu veikšanā grupā.

11. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.6. un 10.7.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

12. Komunikatīvā kompetence:

12.1. uztver un saprot savām zināšanām, prasmēm un pieredzei atbilstīgu, dabiskā tempā runātu monologu un dialogu;

12.2. saprot informāciju, kas attiecas uz tuvāko apkārtni, sociālo vidi un kultūru;

12.3. klausoties tekstu, iegūst un sistematizē nepieciešamo informāciju;

12.4. lasa un saprot savām vajadzībām un interesēm atbilstīgus, tematiski dažādus daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus tekstus, noteikumus un instrukcijas;

12.5. atrod sev nozīmīgu un specifisku informāciju daiļliteratūrā, publicistikā un uzziņu literatūrā;

12.6. nosaka teksta tematiku un galveno domu, raksturo sižeta attīstību un tēlus;

12.7. atstāsta sižetu, paplašina un pārveido tekstu;

12.8. loģiski un secīgi stāsta par sev zināmām tēmām;

12.9. izsaka savas vajadzības, jūtas, domas, viedokli, secinājumus un vērtējumu;

12.10. izsaka un pamato savas domas par literārā darba virsrakstu, tematu, tēliem, darbības norises vietu un laiku;

12.11. iesaistās, uzsāk, uztur un loģiski pabeidz sarunu;

12.12. iegūst un sniedz informāciju par sev nozīmīgām tēmām;

12.13. iesaistās pārrunās par citu mācību priekšmetu tēmām;

12.14. raksta saistītu tekstu par sev tuvām un zināmām tēmām;

12.15. raksta par pieredzēto, lasīto un dzirdēto, izsakot savas domas un attieksmi;

12.16. pieraksta informāciju atbilstoši mācību uzdevumam;

12.17. raksta lietišķos rakstus personiskiem mērķiem;

12.18. saista frāzes un teikumus, ievērojot teksta veidošanas principus;

12.19. raksta radošus darbus par apgūtajām tēmām un izlasītajiem literārajiem darbiem.

13. Valodas kompetence:

- 13.1. saprotami izrunā visas latviešu valodas skaņas un skaņu savienojumus;
- 13.2. runā ievēro pareizu uzsvāru, loģiskās pauzes un intonāciju;
- 13.3. ievēro un izmanto svarīgākās un praksē nepieciešamās pareizrūnas normas;
- 13.4. izprot un ievēro vārdu izrunas un rakstības atšķirības;
- 13.5. ir pietiekams vārdu krājums, lai lietotu valodu sev nozīmīgās mācību un saziņas situācijās;
- 13.6. zina un izmanto galvenos vārddarināšanas paņēmienus;
- 13.7. lieto mācītos gramatikas modeļus saprotamu izteikumu veidošanai;
- 13.8. saskaņo vārdus teikumā un izprot teikuma veidošanas principus;
- 13.9. vienkāršā teikumā lieto pieturzīmes atbilstoši izteikuma mērķim.

14. Sociokultūras kompetence:

- 14.1. zina nozīmīgākās latviešu tautas kultūras vērtības un tradīcijas;
- 14.2. saskata latviešu kultūras iezīmes ikdienas dzīvē un savstarpējās attiecībās;
- 14.3. saziņā mācās ievērot runas un rakstu kultūras prasības;
- 14.4. izprot latviešu valodas nozīmi Latvijas kultūrā;
- 14.5. lasa un analizē pasakas, teikas un anekdotes, salīdzina kopīgo un atšķirīgo dažādu tautu folklorā;
- 14.6. lasa mūsdienu latviešu autoru darbus vai to fragmentus, izsaka savas domas, emocijas un attieksmi, saista lasīto ar savu dzīves pieredzi un pārdzīvoto;
- 14.7. izrāda interesi par sarunas tematu un partneriem;
- 14.8. sadarbojoties attīsta prasmi lietot valodu saziņā un izziņā.

15. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 14.7. un 14.8.apakšpunktā minētās prasības.

VI. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 10.klasi

16. Komunikatīvā kompetence:

- 16.1. uztver un saprot savām zināšanām un pieredzei atbilstīgu dažādu tekstu dažādās situācijās;
- 16.2. saprot un izmanto dzirdēto informāciju dažādiem mērķiem;
- 16.3. atbilstoši mērķim uztver un saprot tekstu kopumā, detalizēti vai kritiski;
- 16.4. lasa un saprot dažāda apjoma, tematikas un žanru daiļliteratūras, publicistikas, populārzinātniskus, lietišķos un sarunvalodas tekstus, instrukcijas, nosacījumus un brīdinājumus;
- 16.5. caurskata tekstus, atrod tekstā nepieciešamo informāciju un svarīgākās detaļas; lasa tekstu detalizēti; analizē, secina; izvērtē un izmanto lasīto informāciju dažādiem mērķiem;
- 16.6. raksturo dažādu žanru tekstu kompozīciju (sižets, tēlu sistēma);
- 16.7. veido stāstījumu par redzēto, dzirdēto un lasīto, ievērojot sižeta loģisku secību;
- 16.8. izsaka emocijas, viedokli, vērtējumu un secinājumus par lasīto, redzēto un dzirdēto;
- 16.9. izmanto valodas līdzekļus atbilstoši runas situācijai un mērķim;
- 16.10. izsaka viedokli par literāru darbu, balstoties uz dzimtajā valodā apgūtajām zināšanām par daiļdarba analīzi;

- 16.11. pārrunās un diskusijās argumentēti izsaka savu viedokli, iesaistās problēmu risināšanā;
- 16.12. dialogā ievēro loģisku struktūru atbilstoši saziņas mērķim;
- 16.13. diskutē par izlasītajiem literārajiem darbiem, to saturu, tēliem un problemātiku;
- 16.14. raksta plānveidīgu tekstu par dažādiem tematiem;
- 16.15. izmanto rakstīšanu dažādiem saziņas mērķiem;
- 16.16. sistematizē un pieraksta iegūto informāciju;
- 16.17. sniedz lietišķu informāciju atbilstoši saziņas mērķim un stila nosacījumiem;
- 16.18. ievēro savā darbā rakstīšanas procesa posmus;
- 16.19. raksta radošus darbus par lasītajiem literārajiem darbiem.

17. Valodas kompetence:

- 17.1. ir sistematizēts vārdu krājums, lai precīzi izteiktu savas domas un īstenotu sev nozīmīgus saziņas uzdevumus;
- 17.2. nosaka vārdu piederību vārdšķirai, zina vārda gramatiskās formas un pareizi tās lieto;
- 17.3. pieraksta un saprot biežāk lietojamo vārdu saīsinājumus;
- 17.4. valodā izmanto dažādas gramatiskās konstrukcijas atbilstoši komunikatīvajam mērķim un situācijai;
- 17.5. izprot un ievēro gramatikas likumības atbilstoši saziņas vajadzībām, nepieļaujot sistemātiskas kļūdas;
- 17.6. izmanto lingvistiskās zināšanas teksta sapratnei un saziņai;
- 17.7. standartkonstrukcijās lieto pieturzīmes atbilstoši latviešu valodas gramatikas normām;
- 17.8. ievēro valodas normas runā un rakstos.

18. Sociokultūras kompetence:

- 18.1. saskata kopīgo un atšķirīgo latviešu un cittautu kultūrā;
- 18.2. saskata latviešu kultūras vērtības, pārliecības un attieksmes daudz kultūru dialogā;
- 18.3. lieto valodu atbilstoši sabiedrībā pieņemtajām normām;
- 18.4. izprot latviešu valodas nozīmi mūsdienu daudz kultūru sabiedrībā;
- 18.5. saskata folkloras motīvu un tēlu izmantojumu literārajos darbos;
- 18.6. lasa un analizē mūsdienu latviešu un cittautu autoru darbus latviešu valodā; prot saskatīt literārajā tekstā atainotā laika vērtības, problēmas un attieksmes;
- 18.7. mācās saprasties daudz kultūru sabiedrībā;
- 18.8. sadarbojoties pilnveido savas latviešu valodas zināšanas un prasmes.

19. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 18.7. un 18.8.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

11.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Mazākumtautības valoda.
Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Mazākumtautības valoda" mērķis ir attīstīt izglītojamā kompetenci dzimtajā valodā, lai varētu pilnvērtīgi sazināties dzimtajā valodā, apzināties tās nozīmi personības attīstībā, nacionālās identitātes saglabāšanā, tautas kultūras izzināšanā un starpkultūru dialoga veidošanā.

2. Mācību priekšmeta "Mazākumtautības valoda" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 2.1. attīstīt komunikatīvās prasmes;
- 2.2. apgūt valodas funkcionēšanas likumības un īpatnības;
- 2.3. veidot izpratni par valodu kā tautas kultūras sastāvdaļu, par valodas nozīmi etniskās identitātes saglabāšanā un starpkultūru dialoga veidošanā;
- 2.4. iemācīties apzināti izmantot valodas prasmes mācību darbībā un pašizpaušmē, kā arī attīstīt prasmi vērtēt un pilnveidot savu runas kultūru.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Komunikatīvā kompetence:

- 3.1. saziņa. Saziņas situācija, tās komponenti. Saziņas veidi un paņēmieni. Saziņas kultūra. Informācijas avoti un informācijas ieguves, uzkrāšanas, sistematizēšanas, vērtēšanas, apmaiņas un prezentācijas veidi;
- 3.2. valoddarbības veidi. Klausīšanās, runāšana, lasīšana un rakstīšana. Klausītāja, runātāja, lasītāja un rakstītāja kultūra.

4. Valodas kompetence:

- 4.1. valoda. Valodas pamatfunkcijas; valoda kā zīmju sistēma; valodas attīstības posmi; valodas normas (ortoēpijas, ortogrāfijas, gramatikas, interpunkcijas, stilistikas normas); valodas nozīme cilvēka, sabiedrības un valsts dzīvē; runas stili un žanri;
- 4.2. teksts. Teksta pazīmes; teksta temats un galvenā doma; virsraksts; rindkopa; teksta daļas (ievads, iztirzājums, nobeigums); teksta plāns; teksta tipi; teikumu un rindkopu saistījums tekstā; atstāstījums, domraksts; teksta rediģēšana;
- 4.3. teikums. Teikuma pazīmes; teikumu iedalījums pēc izteikuma mērķa un emocionālās nokrāsas; vārdu sintaktiskie sakari teikumā; teikuma galvenie locekļi un palīglocekļi; teikumu veidi pēc uzbūves; interpunkcijas normas;
- 4.4. vārds. Vārda skaniskais sastāvs; vārda rakstiskā forma; alfabēts; vārda morfēmiskā struktūra un galvenie vārddarināšanas paņēmieni; vārda leksiskā nozīme; viennozīmīgi un daudznazīmīgi vārdi; homonīmi, sinonīmi, antonīmi; mantoti un aizgūti vārdi; historismi, arhaismi, neoloģismi; termini un profesionālismi; frazeoloģismi; vārda gramatiskā nozīme un formu veidošana; vārdšķiras.

5. Sociokultūras kompetence:

- 5.1. valoda – tautas kultūras sastāvdaļa un izzināšanas līdzeklis. Valodas situācija Latvijā;
- 5.2. dzimtā valoda, valsts valoda, mazākumtautības valoda. Valodas nozīme etniskās identitātes saglabāšanā un attīstīšanā;
- 5.3. valodā ietvertā informācija par tautas kultūru un vēsturi;

5.4. runas etiķetes nacionālā un kultūras specifika. Cienpilna attieksme pret dzimto valodu un citu etnosu valodu.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Komunikatīvā kompetence:

- 6.1. nosaka saziņas dalībniekus (adresantu un adresātu) un tematu;
- 6.2. veido adresātam un saziņas tematam atbilstošus izteikumus;
- 6.3. izsaka savu viedokli;
- 6.4. iegūst informāciju no bērnu grāmatām, laikrakstiem un žurnāliem un izmanto to dialogā ar skolotāju, klasesbiedriem un vecākiem;
- 6.5. saziņā ievēro apgūtās runas etiķetes normas;
- 6.6. uztver izteikumā un tekstā ietvertu konkrētu informāciju;
- 6.7. nosaka dzirdētā teksta tematu;
- 6.8. stāsta par sevi, redzēto, dzirdēto, lasīto un pārdzīvoto;
- 6.9. detalizēti atstāsta dzirdētu vai lasītu tekstu;
- 6.10. skaidro dzirdēta vai lasīta mācību uzdevuma saturu;
- 6.11. lasa tekstu ar izpratni, izsaka savu attieksmi pret lasīto;
- 6.12. nosaka lasītā teksta tematu un virsraksta saikni ar tematu;
- 6.13. atrod tekstā konkrētu informāciju un izmanto to savā darbībā;
- 6.14. izmanto vārdnīcas un bērnu enciklopēdijas nepieciešamās informācijas ieguvei;
- 6.15. raksta tekstus par redzēto, dzirdēto, lasīto vai pārdzīvoto notikumu;
- 6.16. rakstiski atstāsta (tuvu tekstam) lasītu vai dzirdētu tekstu;
- 6.17. pieraksta ikdienā vai mācībām nepieciešamo informāciju.

7. Valodas kompetence:

- 7.1. zina, ka valodā ir noteikumi un likumi;
- 7.2. zina alfabētu un izmanto to mācībās;
- 7.3. pārvalda apgūtās valodas normas;
- 7.4. veido tekstu, ievērojot tā pazīmes (virsraksts, temats, pabeigtība);
- 7.5. nosaka teksta tematu;
- 7.6. piedāvā teksta virsrakstu, kas atbilst teksta tematam;
- 7.7. uzdod jautājumus par tekstu, veido vienkāršo plānu;
- 7.8. veido tekstus ar apraksta vai vēstījuma elementiem;
- 7.9. zina un ievēro teikuma pazīmes;
- 7.10. nosaka vienkārša teikuma virslocekļus un veido vienkāršus paplašinātus teikumus;
- 7.11. nosaka vārda skanisko sastāvu (skaņa, zilbe), grafēmiski pareizi pieraksta vārdu, izmanto pareizrakstības vārdnīcu;
- 7.12. skaidro nepazīstamu vārdu nozīmi, izmantojot skaidrojošo vārdnīcu;
- 7.13. savas runas bagātināšanai izmanto sinonīmus un antonīmus;
- 7.14. nosaka vārda sakni un galotni, atrod vienas saknes vārdus;
- 7.15. zina vārdšķiras (lietvārds, īpašības vārds, darbības vārds, prievārds).

8. Sociokultūras kompetence:

- 8.1. zina, ka ikvienam cilvēkam ir dzimtā valoda;
- 8.2. saskata tekstā informāciju par tautas kultūru un vēsturi.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

9. Komunikatīvā kompetence:

- 9.1. zina, ka ir verbāli un neverbāli saziņas līdzekļi (žesti, mīmika), izprot to nozīmi saziņā;
- 9.2. nosaka saziņas dalībniekus, tematu, mērķi, vietu un laiku;
- 9.3. plāno un veido adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam atbilstošus izteikumus;
- 9.4. izsaka savu viedokli un pamato to;
- 9.5. novērtē savu un citu izteikumu atbilstību adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam;
- 9.6. iegūst informāciju grāmatās, laikrakstos, žurnālos, televīzijā, radio un internetā, sniedz to citiem;
- 9.7. izprot runas kultūras nozīmi saziņas procesā un ievēro apgūtās runas etiķetes normas;
- 9.8. uztver dzirdēto tekstu kā veselumu un detalizēti;
- 9.9. nosaka izteikuma, dzirdētā teksta galveno domu;
- 9.10. izmanto apgūtos klausīšanās paņēmienus;
- 9.11. mutiski veido tekstus atbilstoši adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam;
- 9.12. īsi un detalizēti atstāsta tekstu;
- 9.13. plāno savu darbību, izmantojot dzirdētu vai lasītu informāciju (uzdevuma formulējums, mācību teksts);
- 9.14. uzstājas klasē ar paša sagatavotu tekstu;
- 9.15. izteiksmīgi lasa tekstu;
- 9.16. nosaka lasītā teksta galveno domu;
- 9.17. vērtē tekstā ietvertu informāciju (jauna/zināma, svarīga/mazsvarīga) un izmanto to savā darbībā;
- 9.18. izmanto uzziņu literatūru lingvistiskās un kulturoloģiskās informācijas ieguvei;
- 9.19. raksta tekstus atbilstoši adresātam, saziņas tematam, mērķim, vietai un laikam;
- 9.20. rakstiski atstāsta (īsi, konspektīvi) lasītu vai dzirdētu tekstu;
- 9.21. pieraksta un sistematizē informāciju, izmantojot dažādus paņēmienus.

10. Valodas kompetence:

- 10.1. zina valodas pamatfunkcijas;
- 10.2. zina, kā attīstījusies rakstība;
- 10.3. zina, ka valoda ir zīmju sistēma, un atšķir valodas zīmes no citām zīmju sistēmām;
- 10.4. pārvalda apgūtās valodas normas;
- 10.5. zina valodas funkcionālo stilu pazīmes;
- 10.6. veido tekstu, ievērojot tā pazīmes (virsraksts, temats, galvenā doma, sakarīgums, pabeigtība);
- 10.7. nosaka teksta galveno domu;
- 10.8. piedāvā teksta virsrakstu, kas atbilst teksta tematam un galvenajai domai;
- 10.9. nosaka tekstā rindkopas un teksta daļas (ievads, iztīrājums, nobeigums) un izprot to nozīmi teksta izveidē;
- 10.10. plāno tekstu, izmantojot apgūtos plāna veidus; veido plānam atbilstošu tekstu;
- 10.11. veido apraksta un vēstījuma tipa tekstus;
- 10.12. rediģē tekstu, izmantojot apgūtos paņēmienus;
- 10.13. atšķir teikumu no citām valodas vienībām, pamatojoties uz tā pazīmēm;
- 10.14. veido, intonatīvi pareizi izrunā, raksta pēc izteikuma mērķa un emocionālās nokrāsas dažādus teikumus;

- 10.15. atrod vienkārša teikuma virslocekļus un palīglocekļus;
- 10.16. veido un raksta vienkāršus un saliktus teikumus, ievērojot apgūtās interpunkcijas normas;
- 10.17. izrunā un raksta vārdus atbilstoši apgūtajām pareizrūnas un pareizrakstības normām; pārbaudei izmanto nepieciešamās vārdnīcas;
- 10.18. skaidro vārdu, frazeoloģismu un sakāmvārdu leksisko nozīmi; izmanto sinonīmu, antonīmu, frazeoloģisko un skaidrojošo vārdnīcu;
- 10.19. nosaka homonīmu, sinonīmu, antonīmu, vecvārdu, aizguvumu un terminu nozīmi teksta veidošanā; izmanto sinonīmus savas runas pilnveidošanai;
- 10.20. nosaka vārdā morfēmas, raksturo apgūto morfēmu nozīmi; darina vārdus, izmantojot apgūtos vārddarināšanas paņēmienus;
- 10.21. nosaka vārda piederību vārdšķirai, pamatojoties uz tās gramatiskajām pazīmēm (apgūtajām vārdšķirām);
- 10.22. skaidro vārda, morfēmas, skaņas kā tēlainās izteiksmes līdzekļa nozīmi teksta veidošanā.

11. Sociokultūras kompetence:

- 11.1. izprot valodas nozīmi savas tautas un citu tautu kultūrā, kā arī savas personības pilnveidē;
- 11.2. atrod tekstā kulturoloģisku informāciju, novērtē to un izmanto savā pieredzē;
- 11.3. atšķir savas tautas kultūrā pieņemtās runas un kultūras tradīcijas no citu etnosu kultūras tradīcijām;
- 11.4. ar cieņu izturas pret savu dzimto valodu;
- 11.5. zina, kādas ir valodas situācijas īpatnības Latvijā;
- 11.6. ir iecietīgs pret cilvēkiem, kuri svešā valodā runā ar akcentu.

12. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 9.7., 11.1., 11.4. un 11.6.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

13. Komunikatīvā kompetence:

- 13.1. mērķtiecīgi izmanto verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus;
- 13.2. orientējas un piedalās dažādās saziņas situācijās;
- 13.3. plāno, veido un koriģē savu runas uzvedību atbilstoši saziņas situācijai;
- 13.4. izsaka savu viedokli, argumentē to, izmantojot dažādus paņēmienus, uztver un vērtē saziņas partnera(-u) viedokli;
- 13.5. vērtē savu un citu izteikumu atbilstību saziņas situācijai;
- 13.6. iegūst informāciju no dažādiem avotiem, analizē un vērtē to, izmanto savā pieredzē un informē par to citus;
- 13.7. saziņā ievēro runas etiķetes normas un uzvedības kultūru;
- 13.8. kritiski uztver dzirdēto tekstu;
- 13.9. uztver dzirdētā izteikuma vai teksta autora komunikatīvo nolūku;
- 13.10. izmanto dažādus klausīšanās paņēmienus atbilstoši izvirzītajam mērķim;
- 13.11. ievēro klausīšanās kultūru un vērtē savu klausīšanās kvalitāti;
- 13.12. veido mutvārdu tekstus atbilstoši saziņas situācijai;
- 13.13. stāsta radoši vai konspektīvi;
- 13.14. plāno grupas darbu, izmantojot dzirdētu vai lasītu informāciju;
- 13.15. uzstājas ar paša sagatavotu tekstu un vērtē savu uzstāšanos;
- 13.16. ievēro runāšanas kultūru un vērtē savu runāšanas kvalitāti;

- 13.17. izvēlas un izmanto izvirzītajam mērķim atbilstošu lasīšanas stratēģiju;
- 13.18. uztver teksta autora komunikatīvo nolūku;
- 13.19. kritiski vērtē tekstā ietvertu informāciju un izmanto to savā darbībā;
- 13.20. izmanto dažādus informācijas avotus lingvistiskās un kulturoloģiskās informācijas ieguvei;
- 13.21. ievēro lasīšanas kultūru un vērtē savu lasīšanas kvalitāti;
- 13.22. raksta tekstu atbilstoši saziņas situācijai;
- 13.23. rakstiski atstāsta (ar pārsprieduma, interpretācijas elementiem) lasītu vai dzirdētu tekstu;
- 13.24. izmanto dažādas pieraksta tehnikas informācijas sistematizēšanai un apmaiņai;
- 13.25. ievēro rakstīšanas kultūru un vērtē savu rakstīšanas kvalitāti.

14. Valodas kompetence:

- 14.1. zina, kāda ir valodas nozīme cilvēka, sabiedrības un valsts dzīvē;
- 14.2. zina valodas attīstības pamatposmus;
- 14.3. zina valodas zīmes un līmeņus;
- 14.4. pārvalda valodas normas;
- 14.5. zina un izmanto saziņā un tekstveidē valodas funkcionālos stilus un runas žanrus;
- 14.6. ar cieņu izturas pret valodu, izjūt atbildību par savas runas kvalitātes uzlabošanu;
- 14.7. veido tekstu, ievērojot tā pazīmes (atbilstība adresātam, temats, modalitāte, informatīvums, sakarīgums, veselums, pabeigtība);
- 14.8. veido dialogu ar tekstu, lai atklātu autora komunikatīvo nolūku;
- 14.9. piedāvā dažādus teksta virsrakstus;
- 14.10. atrod tekstā apakštematus;
- 14.11. plāno tekstu, izmantojot dažādus plāna veidus; veido tekstu atbilstoši plānam;
- 14.12. veido pārsprieduma un jaukta tipa tekstus;
- 14.13. rediģē un pilnveido tekstu, izmantojot dažādus paņēmienus;
- 14.14. raksturo un ievēro teikuma pazīmes;
- 14.15. savā runā apzināti un mērķtiecīgi lieto pēc izteikuma mērķa un emocionālās nokrāsas dažādus teikumus;
- 14.16. nosaka vārdu sintaktiskos sakarus vienkāršā un saliktā teikumā, savrupinātos teikuma locekļus, kā arī vārdus un vārdu savienojumus, kuri nav teikuma locekļi;
- 14.17. veido un raksta dažādu veidu teikumus, ievērojot sintakses un interpunkcijas normas;
- 14.18. raksturo teikumus pēc uzbūves;
- 14.19. skaidro dažādu veidu teikumu stilistisko nozīmi teksta veidošanā; mērķtiecīgi izmanto dažādu veidu teikumus mutvārdos un rakstos;
- 14.20. ievēro ortoēpijas un ortogrāfijas normas, pamana un labo kļūdas;
- 14.21. skaidro vārdu, frazeoloģismu, sakāmvārdu un parunu leksisko nozīmi, izmantojot dažādus paņēmienus un dažādus uzziņas avotus;
- 14.22. mērķtiecīgi izmanto savā runā dažādu slāņu leksiku, ņemot vērā tās iederīgumu un māksliniecisko izteiksmīgumu;
- 14.23. nosaka vārda, vārdformas morfēmisko sastāvu un to veidošanas paņēmienus;
- 14.24. zina vārdšķiru sistēmu, raksturo vārda piederību vārdšķirai, ņemot vērā tā gramatiskās pazīmes;
- 14.25. mērķtiecīgi izmanto savā runā valodas zīmes kā tēlainās izteiksmes līdzekļus.

15. Sociokultūras kompetence:

- 15.1. apzinās valodu kā tautas kultūras un cilvēka etniskās identitātes sastāvdaļu, kā savas un pasaules kultūras izziņas līdzekli;
- 15.2. analizē un sistematizē valodas materiālu, lai rekonstruētu dažādu tautu priekšstatus par vērtībām;
- 15.3. salīdzina dažādu tautu runas kultūras tradīcijas, atrod tajās kopīgo un atšķirīgo, kā arī iesaistās starpkultūru dialogā;
- 15.4. apzinās savu atbildību par dzimtās valodas saglabāšanu un savas runas kvalitāti;
- 15.5. zina, kāda ir valodas situācija pasaulē;
- 15.6. ar cieņu izturas pret citas tautas valodu, saprotot, ka šāda attieksme ir kulturāla cilvēka pazīme.

16. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 13.6., 13.11., 13.16., 13.21., 13.25., 14.6., 15.1., 15.4. un 15.6. apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

12.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Svešvaloda. Mācību priekšmeta standarts 3.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Mācību priekšmeta standarts "Svešvaloda" ir veidots jebkurai svešvalodai un nosaka mācību priekšmeta mērķi, uzdevumus, obligāto saturu un pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3., 6. un 9.klasi.

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Svešvaloda" mērķis ir veidot skolēnu valodas komunikatīvo kompetenci un sociokultūras kompetenci, lietojot svešvalodu mācībās, saziņā un sadarbībā mainīgajā daudz kultūru pasaulē.

3. Mācību priekšmeta "Svešvaloda" uzdevums ir radīt skolēnam iespēju:

- 3.1. sazināties svešvalodā mutvārdos un rakstos;
- 3.2. apgūt pamatzināšanas par svešvalodas likumsakarībām un lietojuma funkcijām;
- 3.3. sekmēt atvērtību pret neierasto un vērtējošu attieksmi pret sevi, citiem, pasauli, apgūstot un salīdzinot dzimto valodu un svešvalodu, kā arī iepazīstot kultūru daudzveidību;
- 3.4. izprast valodu nozīmi citu mācību priekšmetu apgūvē.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Komunikatīvā kompetence:

- 4.1. saziņa. Saziņas situācija, saziņas veidi un līdzekļi, saziņas kultūra;
- 4.2. valodas prasmes: klausīšanās, lasīšana, stāstīšana, sarunāšanās, rakstīšana, sarakstīšanās;

- 4.3. izruna, intonācijas: vārda uzsvars, uzsvars teikumā;
- 4.4. teksts. Teksta veselums, sakarīgums, pabeigtība. Teksta veidi, temats, galvenā doma;
- 4.5. teikums. Teikumu veidi, interpunkcija;
- 4.6. vārds. Vārda gramatiskā un leksiskā nozīme, vārdšķiras, vārdu krājums.

5. Sociokultūras kompetence:

- 5.1. kopīgais un atšķirīgais, sazinoties dzimtajā valodā un svešvalodā;
- 5.2. valodu etiķete;
- 5.3. valodu kontekstā ietvertā informācija par dažādu tautu kultūru;
- 5.4. kultūras parādības: dzīves apstākļi, svētki, paražas; cieņa pret citu tautu valodām un kultūru daudzveidību.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Komunikatīvā kompetence:

- 6.1. iegūst un uztver informāciju no saziņas dalībniekiem;
- 6.2. veido izteikumus atbilstoši saziņas normām;
- 6.3. saklausa un saprot pazīstamus vārdus, pamatfrāzes un ļoti vienkāršus teikumus;
- 6.4. nosaka dzirdētā teksta tematu;
- 6.5. ar izpratni lasa vienkāršu tekstu;
- 6.6. atrod tekstā konkrētu informāciju;
- 6.7. stāsta par sevi, savu tuvāko apkārtni, pazīstamiem cilvēkiem un lietām;
- 6.8. piedalās vienkāršās sarunās;
- 6.9. jautā un atbild uz jautājumiem;
- 6.10. raksta vienkāršus teikumus par sevi, savu tuvāko apkārtni, pazīstamiem cilvēkiem un lietām;
- 6.11. pieraksta sev nepieciešamo informāciju;
- 6.12. izrunā vārdus ar pareizu intonāciju;
- 6.13. izrunā teikumus ar pareizu intonāciju un uzsvaru;
- 6.14. veido teksta virsrakstu un tekstu par doto tēmu;
- 6.15. uzdod jautājumus par tekstu;
- 6.16. veido vienkāršus teikumus, izmantojot zināmos vārdus un pamatfrāzes;
- 6.17. zina un ievēro teikuma pazīmes.

7. Sociokultūras kompetence:

- 7.1. uzklausa svešvalodā sniegto informāciju;
- 7.2. izrāda pozitīvu attieksmi un interesi par valodām.

8. Izglītojamā attieksmi raksturo šī pielikuma 7.1. un 7.2.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

9. Izglītojamo rosina sasniegt valodas komunikatīvo kompetenci un sociokultūras kompetenci atbilstoši valodas elementāras lietošanas līmenim. Atsevišķi valodas komunikatīvās kompetences un sociokultūras kompetences elementi var būt dažādos līmeņos.

10. Komunikatīvā kompetence:

- 10.1. veido izteikumus atbilstoši saziņas adresātam un tematam;
- 10.2. saredz kopīgo un atšķirīgo savas valsts un svešvalodā runājošās valsts iedzīvotāju saziņā un uzvedībā;
- 10.3. izprot runas kultūras nozīmi saziņas procesā;
- 10.4. vērtē savu izteikumu atbilstību saziņas adresātam, tematam un mērķim;
- 10.5. saklausa un saprot bieži lietojamus vārdus, frāzes un teikumus;
- 10.6. uztver un saprot īsu, vienkāršu informāciju;
- 10.7. nosaka dzirdētā teksta galveno domu;
- 10.8. lasa ar izpratni;
- 10.9. saprot vienkāršus tekstus un atrod sev nepieciešamo informāciju;
- 10.10. izmanto saistītas frāzes un teikumus;
- 10.11. piedalās sarunās par pazīstamām situācijām;
- 10.12. lieto pieklājības formas;
- 10.13. spēj uzsākt sarunu;
- 10.14. lieto vārdus, frāzes un vienkāršus teikumus, lai veidotu īsus pierakstus ar nepieciešamo informāciju;
- 10.15. pieraksta un sistematizē informāciju, izmantojot dažādus paņēmienus;
- 10.16. pareizi izrunā vārdus;
- 10.17. lieto vienkāršus teikumus ar pareizu uzsvaru un intonāciju;
- 10.18. saredz kopīgo un atšķirīgo dažādās valodās;
- 10.19. veido tekstu par doto tēmu un nosaka teksta galveno domu;
- 10.20. veido dažādus tekstus;
- 10.21. labo un pilnveido tekstu;
- 10.22. raksta vienkāršus teikumus;
- 10.23. veido pierakstus ar konkrētu informāciju;
- 10.24. apraksta lietas un procesus, ievērojot gramatikas likumības;
- 10.25. nosaka vārda gramatisko un leksisko nozīmi;
- 10.26. zina vārdšķiras.

11. Sociokultūras kompetence:

- 11.1. zina attiecīgajā svešvalodā runājošās zemes, to iedzīvotāju paradumus un tradīcijas;
- 11.2. saredz kopīgo un atšķirīgo savas valsts un svešvalodā runājošās valsts iedzīvotāju saziņā un kultūras tradīcijās;
- 11.3. pieskaņo savu rīcību attiecīgās kultūras prasībām;
- 11.4. uzklausa svešvalodā sniegto informāciju, citu izteiktās emocijas, izsaka savu viedokli;
- 11.5. sadarbībā ar citiem izgatavo un lieto valodas apguvei nepieciešamos materiālus;
- 11.6. izprot valodu nozīmi daudz kultūru dialoga un savas personības pilnveidošanā;
- 11.7. ir iecietīgs pret svešo un nepazīstamo.

12. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 11.3., 11.4., 11.5., 11.6. un 11.7. apakšpunktā minētās prasības.

VI. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9. klasi

13. Izglītojamo rosina sasniegt valodas komunikatīvo kompetenci un sociokultūras kompetenci atbilstoši valodas patstāvīgas lietošanas līmenim. Atsevišķi valodas komunikatīvās kompetences un sociokultūras kompetences elementi var būt dažādos līmeņos.

14. Komunikatīvā kompetence:

- 14.1. pazīst, salīdzina un atbilstoši saziņas situācijai izvēlas valodas līdzekļus un lieto tos saziņā;
- 14.2. izsaka un argumentē viedokļus saziņas normām piemērotā stilā;
- 14.3. iegūst, vērtē un analizē dažādu veidu informāciju;
- 14.4. ievēro runas etiķetes normas un uzvedības normas;
- 14.5. vērtē savu un citu izteikumu atbilstību saziņas situācijai;
- 14.6. saprot skaidrā, standarta valodā sniegtu plašu informāciju kopumā;
- 14.7. uztver un saprot galvenās informācijas argumentāciju;
- 14.8. uztver informāciju atbilstoši mērķim;
- 14.9. ievēro un vērtē klausīšanās kultūru un kvalitāti;
- 14.10. saprot rakstus par mūsdienu problēmām, kā arī gūst daudzveidīgu informāciju par notikumiem un izprot autora attieksmi pret tiem;
- 14.11. tekstā atrod nepieciešamo informāciju;
- 14.12. veido pamatfrāzes un tekstu atbilstoši saziņas situācijai;
- 14.13. izskaidro un pamato savu viedokli;
- 14.14. uzsāk un uztur sarunu tādā līmenī, lai spētu patstāvīgi sazināties zemē, kuras valodu apgūst;
- 14.15. pārvaicā un noskaidro pārpratumu neskaidrības gadījumā;
- 14.16. ievēro un vērtē runāšanas kultūru un kvalitāti;
- 14.17. veido saistītu tekstu atbilstoši saziņas situācijai;
- 14.18. lieto valodas līdzekļus, lai atklātu notikumu un argumentu savstarpējās attiecības un teksta uzbūvi;
- 14.19. rakstiski sniedz informāciju ar saviem komentāriem;
- 14.20. izmanto dažādus pieraksta veidus;
- 14.21. ievēro un vērtē rakstīšanas kultūru un kvalitāti;
- 14.22. ievēro pareizrunas normas;
- 14.23. veido tekstu, ievērojot tā pazīmes (atbilstība adresātam, temats, teksta veids, sakarīgums, veselums);
- 14.24. veido dažādu stilu tekstus;
- 14.25. labo un pilnveido tekstu;
- 14.26. veido vienkāršus un saliktus teikumus;
- 14.27. izprot un ievēro gramatikas likumības;
- 14.28. mērķtiecīgi izmanto dažādu veidu teikumus runā un rakstos;
- 14.29. ievēro ortogrāfijas normas, saskata un labo kļūdas;
- 14.30. zina un pareizi lieto vārda gramatiskās formas.

15. Sociokultūras kompetence:

- 15.1. salīdzina svešvalodā runājošo tautu kultūras pamatvērtības, iedzīvotāju paradumus un uzskatus, atrod kopīgo un atšķirīgo;
- 15.2. izvērtē kultūru dažādību un izmanto iegūto informāciju sevis bagātināšanai;
- 15.3. interesējas par apkārtējo viedokļiem un uzskatiem, veido un uztur kontaktus ar vienaudžiem un pieaugušajiem, pieņem viedokļu daudzveidību;
- 15.4. kopā ar citiem izglītojamiem plāno, veic un novērtē projekta darbu, ievērojot sadarbības principus;
- 15.5. spēj publiski izteikt savu viedokli, uzņemoties personisku atbildību;
- 15.6. ar cieņu izturas pret citu tautu valodām.

16. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 14.5., 14.9., 14.16., 14.21., 15.3., 15.4., 15.5. un 15.6.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

13.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Literatūra.

Mācību priekšmeta standarts 4.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Veidojot mācību priekšmeta programmas, tajās vēlams ievērot šādus principus:

1.1. izglītības programmās ar latviešu mācībvalodu:

1.1.1. 2/3 laika paredzēt latviešu folkloras, mitoloģijas un literatūras apguvei;

1.1.2. 1/3 – citu tautu folkloras, mitoloģijas un literatūras apguvei;

1.2. mazākumtautību izglītības programmās:

1.2.1. 1/3 – latviešu folkloras, mitoloģijas un literatūras apguvei (latviešu folkloras, mitoloģija un literatūra mazākumtautību izglītības programmās tiek apgūta latviešu valodā, un prasības ir ietvertas mācību priekšmeta standartā "Latviešu valoda un literatūra mazākumtautību izglītības programmām");

1.2.2. 2/3 – savas tautas un citu tautu folkloras, mitoloģijas un literatūras apguvei.

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Literatūra" mērķis ir sekmēt izglītojamā emocionālo un intelektuālo attīstību, pilnveidojot literatūras kā vārda mākslas uztveres spējas, skolēnu lasīšanas intereses, tēlaino domāšanu un radošo pašizpaušmi.

3. Mācību priekšmeta "Literatūra" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

3.1. apgūt vārda mākslas likumsakarības un izmantot iegūtās zināšanas lasīšanas procesā un daiļdarba interpretācijā;

3.2. attīstīt tēlaino domāšanu un pašizpaušmes prasmes kā literāro darbu interpretētājam un paša radītu tekstu autoram;

3.3. attīstīt sapratni par literatūru kā kultūras mantojuma veidu;

3.4. apzināties literārajos darbos ietvertās vērtības, pilnīgot lasītāja intereses, vajadzības un pieredzi.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Literatūra – vārda māksla:

4.1. literatūras specifika;

4.2. literārais darbs – māksliniecisks īstenības atspoguļojums;

4.3. literatūras veidu un žanru daudzveidība;

4.4. literārais darbs satura un formas vienotībā.

5. Literārā darba uztvere un radošā darbība:

- 5.1. lasīšanas kultūra;
- 5.2. literāro darbu uztvere, interpretēšana un vērtēšana;
- 5.3. daudzveidīga pašizpaušme literārā darba apguves procesā.

6. Literatūra – kultūras sastāvdaļa:

- 6.1. literatūra – īpašs tautas kultūras tradīciju apguves veids;
- 6.2. lasītāja intereses par nacionālo un cittautu folkloru un literatūru;
- 6.3. informācijas avotu daudzveidība kultūras tradīciju apgūvē.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

7. Literatūra – vārda māksla:

- 7.1. atšķir daiļliteratūras tekstu no citiem teksta veidiem;
- 7.2. saprot literatūrai un citiem mākslas veidiem (mūzikai, glezniecībai, skulptūrai) kopīgo un atšķirīgo;
- 7.3. vērtē literārā darba ilustrācijas, salīdzinot dažādu mākslinieku atšķirīgo literārā darba notikumu un varoņu izpratni;
- 7.4. ir iepazinis literatūras veidus (epika, lirika, drāma), starpveidu – liroepiku (fabula) – un žanrus (dzejolis, pasaka, stāsts, luga);
- 7.5. ir iepazinis mutvārdu folkloras veidus (parunas, sakāmvārdi, mīklas, pasakas, teikas, tautasdziesmas, anekdotes);
- 7.6. atšķir literāros darbus no mutvārdu folkloras;
- 7.7. ir iepazinis literārajos darbos ietvertos pasaules tautu folkloras sižetus;
- 7.8. ir iepazinis literārā darba uzbūves elementus – tēmu, kompozīciju (sižetu, tēlus) un literārā darba valodu;
- 7.9. nosaka literārajā darbā galveno tēmu un galveno domu (atziņu);
- 7.10. raksturo literārā darba varoņus un vērtē to nozīmi sižeta risinājumā;
- 7.11. nosaka literārā darba sižeta elementus, tēlus, dabas tēlojumu un vidi;
- 7.12. nosaka literārā darba valodas tēlainās izteiksmes līdzekļus (epitetus, salīdzinājumus, personifikācijas, metaforas) un ritma elementus dzejā;
- 7.13. uztver komisko un traģisko literārajā darbā;
- 7.14. ir interese par dažādu veidu un žanru literārajiem darbiem.

8. Literārā darba uztvere un radošā darbība:

- 8.1. izsaka savu viedokli un iesaistās sarunās par literāro darbu;
- 8.2. saprot literārā darba emocionālo noskaņu;
- 8.3. izteiksmīgi lasa literāru tekstu, atklājot savu izpratni un attieksmi;
- 8.4. novērtē paša vai citu teksta lasījumu pēc norādītiem vai sadarbībā ar skolotāju izveidotiem kritērijiem;
- 8.5. atstāsta literārā darba saturu, atklājot tajā ietverto informāciju par darbības vietu, laiku, personām un notikumiem;
- 8.6. raksta anotāciju un atsauksmi par literāru darbu;
- 8.7. veido aprakstu un vēstījumu par literārajiem un brīvajiem tematiem;
- 8.8. raksta pasakas, izmantojot tautas pasaku sižetiskās shēmas un kompozīciju;
- 8.9. novērtē paša vai cita veidotu tekstu pēc sadarbībā ar skolotāju izstrādātiem kritērijiem;
- 8.10. inscenē dialogisku fabulu, dzejoli, pasaku;
- 8.11. ir ieinteresēts radošajā pašizpaušmē, lasot literāru tekstu;
- 8.12. ir ieinteresēts fantazēt, veidot asociācijas, radīt jaunas idejas;

8.13. ir ieinteresēts radošajā pašizpaušmē tekstveides procesā.

9. Literatūra – kultūras sastāvdaļa:

- 9.1. ir iepazinis savas un citu tautu folkloras darbus;
- 9.2. ir iepazinis dažādu veidu literāros darbus;
- 9.3. izvēlas grāmatas atbilstoši savām lasītāja interesēm;
- 9.4. orientējas grāmatas struktūrā (titullapas ziņas, grāmatas uzziņu elementi);
- 9.5. ir iepazinis tradicionālos informācijas ieguves avotus un orientējas savas skolas, pilsētas (ciema) bibliotēkā, prot atrast nepieciešamo informāciju;
- 9.6. ir iepazinis sava novada (pilsētas, ciema) kultūrvēsturiskās vietas;
- 9.7. ir ieinteresēts bagātināt savas zināšanas par tautas kultūras tradīcijām;
- 9.8. ir ieinteresēts iesaistīties darbībās, kas saistītas ar tautas tradīcijām (piemēram, tradicionālie svētki, etnogrāfijas pasākumi);
- 9.9. ir ieinteresēts padziļināt izpratni par autora personību, iepazīstot daiļdarbu.

10. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 7.14., 8.11., 8.12., 8.13., 9.7., 9.8. un 9.9.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

11. Literatūra – vārda māksla:

- 11.1. uztver literāro darbu kā tēlainu īstenības atspoguļojumu;
- 11.2. salīdzina literāros darbus ar citu mākslas veidu darbiem (tēlotājmāksla, mūzika, teātris, kino);
- 11.3. ir iepazinis literatūras starpveidu – liroepiku (poēma, balāde) – un žanrus (romāns, novele, tēlojums, miniatūra, eseja, drāma, komēdija);
- 11.4. ir sapratne par literatūras veidu un žanru dažādību;
- 11.5. ir iepazinis literārajos darbos izmantotos folkloras, mitoloģijas un Bībeles sižetus un tēlus;
- 11.6. raksturo literārā darba kompozīciju un valodu;
- 11.7. saprot literārā darba tēmu un ideju;
- 11.8. analizē literārā darba tēlu sistēmu (raksturus, dabas un vides tēlus);
- 11.9. analizē literārā darba sižeta veidojumu un autora pozīciju;
- 11.10. analizē literārā darba valodas tēlainās izteiksmes līdzekļus (epitetus, salīdzinājumus, personifikācijas, metaforas, alegorijas, hiperbolas, paralēlismus) un ritma elementus dzejā;
- 11.11. saprot komisko un traģisko literārā darbā;
- 11.12. apzinās vajadzību lasīt dažādu veidu un žanru literāros darbus.

12. Literārā darba uztvere un radošā darbība:

- 12.1. ir sapratne par literārajos darbos ietvertajām ētiskajām un estētiskajām vērtībām;
- 12.2. izteiksmīgi lasa literāru tekstu, ievērojot paša lasītāja un literārā darba autora pozīciju;
- 12.3. novērtē paša un citu izlasīto tekstu pēc paša veidotiem kritērijiem;
- 12.4. raksta recenziju par literāru darbu;
- 12.5. raksta argumentētu eseju par literāro un brīvo tematu;
- 12.6. raksta pārspriedumu par literāro un brīvo tematu;
- 12.7. analizē literārajos darbos ietvertās ētiskās un estētiskās vērtības;
- 12.8. vērtē literārajos darbos mākslas valodā izteiktās reālās dzīves parādības;
- 12.9. veido ziņojumu par literāru tematu;

- 12.10. iesaistās diskusijā par literāru darbu;
- 12.11. raksta jaunrades darbus;
- 12.12. novērtē paša vai cita radītu tekstu pēc paša izstrādātiem kritērijiem;
- 12.13. apzinās vajadzību pilnveidot savas radošās spējas un lasītāja pieredzi.

13. Literatūra – kultūras sastāvdaļa:

- 13.1. ir iepazinis pasaules tautu mītus un varoņeposus;
- 13.2. ir iepazinis dažādu veidu un žanru literāros darbus;
- 13.3. informācijas ieguvei mērķtiecīgi izvēlas un izmanto dažādus tradicionālos, elektroniskos un audiovizuālos informācijas ieguves avotus;
- 13.4. saskata un raksturo literārajos darbos ietvertos kultūrvēsturiskos faktus;
- 13.5. salīdzina dažādu tautu literāros darbus un saskata tajos kopīgo un atšķirīgo;
- 13.6. ir ieinteresēts iepazīt muzejus un kultūrvēsturiskas vietas;
- 13.7. pauž attieksmi pret literāro darbu kā dzīves īstenības atspoguļotāju;
- 13.8. ir ieinteresēts savas un citu tautu folkloras un literatūras lasītājs.

14. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 11.2., 12.13., 13.6., 13.7. un 13.8.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

14.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Mūzika.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Mācību priekšmeta "Mūzika" satura apguvei skolā ir nepieciešami kvalitatīvi mūzikas instrumenti, mūzikas atskaņošanas iekārtas un ieraksti.

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Mūzika" mērķis ir sekmēt izglītojamā emocionālo un intelektuālo attīstību, atraisīt radošās spējas, veidojot priekšnoteikumus tam, lai katrs spētu kļūt par aktīvu mūzikas klausītāju vai dažādu veidu mūzikas amatieru kopu dalībnieku.

3. Mācību priekšmeta "Mūzika" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

3.1. apgūt mūzikas valodas elementus;

3.2. izkopt spēju ieklausīties skaņu pasaulē, uztvert mūziku emocionāli un attīstīt tēlaini asociatīvo domāšanu, prasmi raksturot mūzikas izteiksmes līdzekļus, iegūt praktiskai muzicēšanai nepieciešamo pieredzi;

3.3. iepazīt pasaules mūzikas attīstību, izkopt spēju uztvert dažādu kultūru mūzikas valodu.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Mūzikas valoda:

- 4.1. nošu pieraksts;
- 4.2. solfedžo;
- 4.3. mūzikas žanri;
- 4.4. mūzikas izteiksmes līdzekļi;
- 4.5. izpildītāju sastāvi.

5. Mūzikas uztvere un radošā darbība:

- 5.1. praktiskā muzicēšana;
- 5.2. mūzikas klausīšanās.

6. Mūzika – kultūras sastāvdaļa:

- 6.1. mūzikas literatūra;
- 6.2. nozīmīgākās personības mūzikā.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

7. Mūzikas valoda:

- 7.1. zina klasē apgūtos ritma elementus (dažāda ilguma notis un pauzes) un izmanto tos praktiskajā muzicēšanā 2/4, 3/4 un 4/4 taktsmērā;
- 7.2. zina Do mažora gammu;
- 7.3. kolektīvi dzied no lapas melodijas ar apgūtajām skaņkārtas intonācijām (kustība pa tetrahorda skaņām, virzība pa noturīgajām pakāpēm un to apdziedāšana) Do mažorā;
- 7.4. zina un kolektīvajā muzicēšanā izmanto nošu nosaukumus zilbju sistēmā, nosaka nošu atrašanās vietu līnijkopā un klaviatūrā;
- 7.5. lieto jēdzienus melodija, dinamika, tembris, temps, reģistrs;
- 7.6. lieto jēdzienus dziesma, kora dziesma, solo dziesma;
- 7.7. prot attēlā noteikt iepazītos instrumentus;
- 7.8. lieto jēdzienus: polka, valsis, maršs.

8. Mūzikas uztvere un radošā darbība:

- 8.1. skandē tautasdziesmas;
- 8.2. dzied vienbalsīgas dziesmas;
- 8.3. izmanto muzicēšanā "skanošos žestus" un skaņurīkus;
- 8.4. piedalās muzikālajās spēlēs un rotaļās;
- 8.5. dzied no galvas 16 klasē apgūtās dziesmas ar vārdiem (no tām vismaz puse – tautasdziesmas);
- 8.6. ir ieinteresēts radošā muzicēšanā;
- 8.7. atšķir skaņu īpašības (augstums, stiprums, ilgums, tembris, nokrāsa) un saklausa vienkāršākos mūzikas izteiksmes līdzekļus;
- 8.8. atšķir solo dziedājumu no kora dziedājuma;
- 8.9. atšķir raksturīgākos mūzikas instrumentus;
- 8.10. saklausa un atšķir žanrus: dziesma, deja, maršs;
- 8.11. pazīst kokles tembru;
- 8.12. uztver mūziku emocionāli un attēlo to zīmējumos un kustībās.

9. Mūzika – kultūras sastāvdaļa:

- 9.1. pazīst klasē apgūtos skaņdarbus (nosauc skaņdarba autora vārdu, uzvārdu, skaņdarba nosaukumu);
- 9.2. zina pazīstamākās tautas rotaļdziesmas un šūņdziesmas;
- 9.3. zina nozīmīgākās gadskārtu ieražas;
- 9.4. uztver skaņdarbu emocionāli;
- 9.5. salīdzina viena un tā paša sižeta atspoguļojumu dažādos mākslas veidos.

10. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 8.6., 8.12., 9.4. un 9.5.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

11. Mūzikas valoda:

- 11.1. darbojas ar apgūtajām ritma grupām (tajā skaitā ar punktētu ritmu) 2/4, 3/4 un 4/4 taktsmērā; ir ritmizēšanas pieredze 3/8 un 6/8 taktsmērā;
- 11.2. zina Do, Fa, Sol mažoru un la, re, mi minoru;
- 11.3. kolektīvi un ansambļos dzied no lapas melodijas ar apgūtajām skaņkārtas intonācijām (kustība pa tetrahorda skaņām, tercū soļi, lēcieni pa noturīgajām pakāpēm un to apdziedāšana) Do, Fa, Sol mažorā un la, re, mi minorā;
- 11.4. zina un muzicēšanā izmanto nošu nosaukumus zilbju un burtu sistēmā, nosaka to atrašanās vietu līnijkopā un klaviatūrā;
- 11.5. zina un muzicēšanā izmanto apgūtos mūzikas izteiksmes līdzekļus (dinamikas pakāpes, skaņveides paņēmienus, tempus);
- 11.6. zina un prot paskaidrot jēdzienus: vokālā, instrumentālā un vokāli instrumentālā mūzika;
- 11.7. prot attēlā noteikt instrumentus un izpildītāju sastāvus;
- 11.8. zina jēdzienus solo skaņdarbs, ansambļa skaņdarbs, orķestra mūzika.

12. Mūzikas uztvere un radošā darbība:

- 12.1. skandē tautasdziesmas vai/un oriģināldzeju;
- 12.2. dzied vienbalsīgas dziesmas un kanonus;
- 12.3. izmanto muzicēšanā "skanošos žestus" un skaņurīkus;
- 12.4. piedalās gadskārtu ieražu spēlēs, rotaļās, darbībās;
- 12.5. dzied no galvas 20 klasē apgūtās dziesmas ar vārdiem (no tām vismaz puse – tautasdziesmas);
- 12.6. ir improvizēšanas pieredze, ir ieinteresēts radošā muzicēšanā;
- 12.7. saklusa tempa, dinamikas, reģistra atšķirības un skaņveides paņēmienus;
- 12.8. nosaka kora veidus, atšķir, kura kora balss grupa dzied;
- 12.9. nosaka, kāda veida orķestris spēlē; atšķir mūzikas instrumentus, simfoniskā orķestra instrumentu grupas;
- 12.10. saklusa un atšķir raksturīgākos žanrus: dziesma (solo dziesma, kora dziesma), deģa (valsis, polka, polonēze, menuets), maršs;
- 12.11. nosaka dzirdamās mūzikas atbilstību situācijai un videi (koncertzālē, operā, baznīcā, ballē);
- 12.12. ir populārās un rokmūzikas klausīšanās pieredze;
- 12.13. saklusa un atšķir raksturīgākos tautas mūzikas instrumentus;
- 12.14. uztver mūziku emocionāli, izsaka/attēlo mūziku vārdos, krāsās un zīmējumos.

13. Mūzika – kultūras sastāvdaļa:

- 13.1. ir iepazinis dažādu valstu ievērojamākos komponistus; pazīst klasē apgūtos skaņdarbus (nosauc skaņdarba autora vārdu, uzvārdu, tautību un skaņdarba nosaukumu, atskaņotāju sastāvu);
- 13.2. zina tautas mūzikas žanrus (Jāņu, Ziemassvētku un pavasara rotāšanās dziesmas);
- 13.3. apzinās, ka tautas mūzika ir nozīmīgs faktors nacionālās identitātes saglabāšanā;
- 13.4. var nosaukt Latvijā ievērojamākās koncertzāles un koncertestrādes, ir apzinājis savai dzīvesvietai tuvākās, var par tām pastāstīt;
- 13.5. var nosaukt Latvijā nozīmīgākos populārās un rokmūzikas izpildītājmāksliniekus;
- 13.6. diskutē par mūziku, spēj toleranti uz klausīt atšķirīgu viedokli;
- 13.7. saprot, kā atšķiras vienas un tās pašas tēmas atspoguļojums dažādos mākslas veidos.

14. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 12.6., 12.12., 12.14., 13.3., 13.6. un 13.7.apakšpunktā minētās prasības.

VI. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

15. Mūzikas valoda:

- 15.1. darbojas ar apgūtajām ritma grupām (tai skaitā ar sinkopēm un triolēm) 2/4, 3/4 un 4/4 taktsmērā, kā arī ritma grupām 3/8 un 6/8 taktsmērā, pievieno ritma pavadījumu dziesmām;
- 15.2. zina Do, Fa, Sol mažoru un la, re, mi minoru, izprot citu tonalitāšu lietojuma pamatprincipus;
- 15.3. kolektīvi dzied no lapas melodijas (arī mūzikas literatūras tēmas) ar apgūtajām skaņkārtas intonācijām Do, Fa, Sol mažorā un la, re, mi minorā (dabiskajā un harmoniskajā);
- 15.4. zina un muzicēšanā izmanto nošu nosaukumus zilbju un burtu sistēmā, nosaka to atrašanās vietu līnijkopā un klaviatūrā; zina burtu izmantošanas iespējas muzicēšanā;
- 15.5. zina un muzicēšanā izmanto apgūtos mūzikas izteiksmes līdzekļus un mūzikas valodas elementus;
- 15.6. zina skaņdarbu iedalījumu atkarībā no atskaņošanas līdzekļiem un izpildītāju sastāva (vokālā, instrumentālā un vokāli instrumentālā mūzika) un katras nozares tipiskākos žanrus;
- 15.7. raksturo dažādu laikmetu raksturīgākos izpildītāju sastāvus un instrumentus;
- 15.8. pazīst žanrus: opera, balets, simfonija, koncerts, sonāte, kvartets, oratorija, kantāte, svīta; var nosaukt piemērus no apgūtās mūzikas literatūras.

16. Mūzikas uztvere un radošā darbība:

- 16.1. dzied vienbalsīgas, divbalsīgas dziesmas un kanonus;
- 16.2. izmanto mūzikas instrumentus pavadījumu veidošanā;
- 16.3. spēj muzicēt grupā atbilstoši savām spējām;
- 16.4. dzied grupās klasē apgūtās dziesmas, sacer pavadījumu, muzicēšanā iesaistot visus dalībniekus atbilstoši katra interesēm;
- 16.5. izmanto improvizēšanas pieredzi ansambļa muzicēšanā;
- 16.6. saklausa tempa, dinamikas, reģistra atšķirības un skaņveides paņēmienus un saista tos ar mūzikas raksturu;
- 16.7. nosaka koru un ansambļu veidus;

- 16.8. saklausa un raksturo dažādu laikmetu raksturīgākos izpildītāju sastāvus;
- 16.9. saklausa un atšķir dažādu laikmetu raksturīgākos vokālos, instrumentālos un vokāli instrumentālos žanrus;
- 16.10. izprot mūzikas funkcionālo daudzveidību (sadzīves, reliģiskā, koncertmūzika, skatuves mūzika) un nozīmi cilvēka dzīvē;
- 16.11. ir apmeklējis koncertus, operas vai baleta izrādes;
- 16.12. pazīst nozīmīgākos džeza, populārās un rokmūzikas virzienus;
- 16.13. raksturo tautas mūzikas instrumentus;
- 16.14. uztver mūziku emocionāli, stāsta par dzirdēto mūziku, apraksta to, attēlo mūzikas noskaņu, tēlus un izteiksmes līdzekļus vizuāli.

17. Mūzika – kultūras sastāvdaļa:

- 17.1. ir iepazinis dažādu laikmetu ievērojamākos komponistus; pazīst klasē apgūtos skaņdarbus (nosauc skaņdarba autora vārdu, uzvārdu, tautību un skaņdarba nosaukumu, atskaņotāju sastāvu, skaņdarba rašanās laikmetu);
- 17.2. stāsta par tautas mūziku;
- 17.3. saprot, ka mūzika ir nozīmīgs faktors nacionālās identitātes un kultūras saglabāšanā; ir tolerantā attieksme pret citu tautu mūziku;
- 17.4. raksturo nozīmīgākos pasākumus Latvijas mūzikas dzīvē;
- 17.5. zina ievērojamākos mūsdienu Latvijas solistus, diriģentus un mūziķu kolektīvus, var par tiem pastāstīt;
- 17.6. zina nozīmīgākos džeza, populārās un rokmūzikas virzienus; var nosaukt Latvijā nozīmīgākos izpildītājmāksliniekus;
- 17.7. spēj argumentēti paust savu viedokli par dažādu veidu mūziku;
- 17.8. izprot mūzikai un citiem mākslas veidiem kopīgo un atšķirīgo.

18. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 16.5., 16.11., 16.14., 17.3., 17.7. un 17.8.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

15.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Vizuālā māksla.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Vizuālā māksla" mērķis ir sekmēt izglītojamā emocionālo un intelektuālo attīstību, pilnveidot un attīstīt viņa radošās spējas, interesi par mākslu un radīt priekšnoteikumus tam, lai skolēns savu mākslinieciskās un radošās darbības pieredzi spētu daudzveidīgi izmantot.

2. Mācību priekšmeta "Vizuālā māksla" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. apgūt mākslas terminus, jēdzienus un izteiksmes līdzekļus; iepazīt mākslas veidus, žanrus, tehnikas, ar mākslu saistītas nozares;

- 2.2. izkopt prasmi īstenot savas idejas un ieceres ar vizuālās mākslas līdzekļiem, analizēt un interpretēt savas radošās ieceres un mākslas darbus;
- 2.3. iegūt pieredzi saskatīt vizuālās vērtības dabā un kultūrvidē, saprast savu līdzatbildību to saudzēšanā un veidošanā.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Mākslas valoda:

- 3.1. mākslas termini, jēdzieni un izteiksmes līdzekļi;
- 3.2. vizuālās mākslas daudzveidība – mākslas veidi, žanri un nozares;
- 3.3. zināšanas par mākslas darba tapšanas procesu, dažādām tehnikām, ar vizuālo mākslu saistītām profesijām.

4. Mākslas uztvere un radošā darbība:

- 4.1. mākslas darba uztvere – raksturošana, analīze un interpretācija;
- 4.2. daudzveidīgu materiālu un tehniku iepazīšana;
- 4.3. eksperimenti, atklājot jaunus tehniskus paņēmienus un izteiksmes līdzekļu salikumus;
- 4.4. ideju īstenošana plaknē, telpā un laikā.

5. Māksla – kultūras sastāvdaļa:

- 5.1. vizuālās vērtības dabā un kultūrvidē;
- 5.2. mākslas vērtību apguve, iepazīstot nozīmīgus Latvijas un pasaules mākslas piemērus, māksliniekus un mākslas darbu krātuves;
- 5.3. savas vērtības mākslā.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Mākslas valoda:

- 6.1. zina un mākslas darbos saskata vizuālos izteiksmes līdzekļus – līnijas, krāsas, siluetus, formas, faktūras, ritmu;
- 6.2. zina, ka vizuālos izteiksmes līdzekļus var izmantot emocionālu stāvokļu attēlošanai;
- 6.3. ir iepazinis kompozīciju kā dažādu vizuālu izteiksmes līdzekļu sakārtojumu;
- 6.4. ir iepazinis raksturīgākos mākslas veidus, žanrus un tehnikas;
- 6.5. ir iepazinis latviskās zīmes un simbolus;
- 6.6. ir iepazinis nozīmīgus sižetus dažādu laikmetu mākslā;
- 6.7. zina ar mākslu saistītas profesijas.

7. Mākslas uztvere un radošā darbība:

- 7.1. dabā un apkārtējā vidē saskata idejas radošiem darbiem;
- 7.2. izmanto dažādas vizuālās mākslas tehnikas, daudzveidīgus materiālus un to īpašības;
- 7.3. izvēlas piemērotākos materiālus vai tehnikas no skolotāja piedāvātā klāsta;
- 7.4. eksperimentē un atklāj jaunus tehniskus paņēmienus;
- 7.5. izmanto plaknes un telpas iespējas, strādājot individuāli un grupā;
- 7.6. prot pastāstīt par sava radošā darba ieceri un procesu;
- 7.7. prot plānot idejas īstenošanai paredzēto laiku mācību stundas ietvaros;
- 7.8. prot pastāstīt par mākslas darba saturu un izteiksmes līdzekļiem;
- 7.9. prot atrast un saprot informāciju, kas pievienota mākslas darbam.

8. Māksla – kultūras sastāvdaļa:

- 8.1. saskata skaisto un neparasto dabā un kultūrvidē, ir saudzīga attieksme pret to;
- 8.2. ir iepazinis mākslas darbu kā emocionāla pārdzīvojuma radītāju un kultūras vērtību;
- 8.3. salīdzina viena un tā paša sižeta atspoguļojumu dažādos mākslas veidos;
- 8.4. ir iepazinis atsevišķu mākslas darbu oriģinālus;
- 8.5. ir iepazinis dažādu zemju un tautu mākslas darbu piemērus;
- 8.6. prot vērtēt darbu emocionāli, iesaistās mākslas darba vērtēšanas procesā;
- 8.7. ir iepazinis mākslas muzejus un izstādes, kā arī tuvākās apkārtnes kultūrvēsturiskās vietas;
- 8.8. prot izvēlēties sev tuvu mākslas darbu un komentēt savu izvēli.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo 8.1. un 8.6.apakšpunktā minētās prasības.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

10. Mākslas valoda:

- 10.1. zina un mākslas darbos salīdzina izteiksmes līdzekļus – līnijas, krāsas, siluetus, formas, faktūras, ritmu, kontrastu, kompozīciju;
- 10.2. zina, kā vizuālos izteiksmes līdzekļus var mērķtiecīgi izmantot raksturīgā izcelšanai;
- 10.3. izprot kompozīciju kā vizuālo izteiksmes līdzekļu organizētu sakārtojumu;
- 10.4. zina dažādus mākslas veidus, žanrus un tehnikas;
- 10.5. ir iepazinis zīmes un simbolus kā kultūrvidē balstītas vērtības;
- 10.6. prot salīdzināt vizuālās pazīmes noteikta stila ietvaros;
- 10.7. zina daudzveidīgas ar mākslu saistītas profesijas; ir iepazinis mākslas darba tapšanas procesu.

11. Mākslas uztvere un radošā darbība:

- 11.1. prot dabā un apkārtējā vidē saskatīt daudzveidīgas idejas radošajiem darbiem;
- 11.2. prot izmantot dažādas vizuālās mākslas tehnikas, daudzveidīgu un arvien jaunu materiālu klāstu;
- 11.3. prot izvēlēties nepieciešamos materiālus savas idejas izteikšanai; prot tos racionāli izmantot;
- 11.4. novērojumus un eksperimentos atklāj daudzveidīgus izteiksmes līdzekļu salikumus un izmanto tos radošajos darbos;
- 11.5. izmanto plaknes un telpas iespējas, īsteno procesuālas radošas idejas individuāli un grupā;
- 11.6. prot izteikt un pamatot sava darba ideju;
- 11.7. prot plānot idejas īstenošanai paredzēto laiku ilgtermiņa darbos, aprēķināt tiem nepieciešamos resursus;
- 11.8. prot analizēt mākslas darbus, veidot stāstījumu un aprakstīt mākslas darba saturu, izteiksmes līdzekļus;
- 11.9. prot atrast nepieciešamo informāciju par vizuālo mākslu dažādos informācijas avotos.

12. Māksla kā kultūras sastāvdaļa:

- 12.1. saskata skaisto un neparasto dabā, kultūrvidē, prot saudzīgi izturēties pret to;

- 12.2. ir iepazinis mākslas darbus dažādos aspektos – kā emocionāla pārdzīvojuma radītāju, kultūras vērtību, laikmeta liecību;
- 12.3. saprot, kā atšķiras vienas un tās pašas tēmas atspoguļojums dažādos mākslas veidos;
- 12.4. ir iepazinis mākslas darbu kolekciju; apzinās to kā vērtību;
- 12.5. ir iepazinis Latvijas un dažādu zemju un tautu mākslu;
- 12.6. prot uz klausīt citu uzskatus par mākslas darbu;
- 12.7. ir iepazinis mākslas muzejus un izstāžu zāles, kultūrvēsturiskas vietas tuvākajā apkārtnē pilsētā un valstī;
- 12.8. prot izvēlēties sev tuvu mākslas darbu un paskaidrot savu izvēli, vērtējot pēc dažādiem kritērijiem.

13. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 12.1., 12.4. un 12.6.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

14. Mākslas valoda:

- 14.1. zina un mākslas darbos raksturo izteiksmes līdzekļus – apgaismojumu, savstarpējās proporcijas, telpiskumu, krāsu un tonālās attiecības;
- 14.2. saprot, kā var attēlot idejas dažādos vizuālās mākslas veidos;
- 14.3. zina atšķirīgus kompozīcijas principus;
- 14.4. prot raksturot mākslas daudzveidību – veidus, žanus un tehnikas;
- 14.5. zina daudzveidīgas dabā un kultūrvidē balstītas vizuālas zīmes un simbolus;
- 14.6. izprot mākslas stila jēdzienu un saturu;
- 14.7. zina daudzveidīgas mākslas nozares, prot tās raksturot.

15. Mākslas uztvere un radošā darbība:

- 15.1. prot izvēlēties idejas saviem radošajiem darbiem dabā, kultūrvidē un sabiedrības procesos;
- 15.2. prot izmantot dažādas vizuālās mākslas tehnikas un materiālus, saskaņot savu ideju ar izvēlētajām tehnikas un materiāla specifiskajām īpašībām;
- 15.3. prot mērķtiecīgi izvēlēties nepieciešamo savas idejas izteikšanai; spēj patstāvīgi izlemt, kā rīkoties un attīstīt savu ideju;
- 15.4. eksperimentos atklāj izteiksmes līdzekļu izmantošanas un kompozīcijas veidošanas iespējas;
- 15.5. prot radoši izmantot plaknes, telpas un laika iespējas radošu ideju īstenošanai individuāli un grupā;
- 15.6. prot pamatot sava darba ideju un raksturot radošā darba ieceres īstenošanas procesu un rezultātu;
- 15.7. prot plānot vairākpakāpju uzdevumus un ilgtermiņa projektus, aprēķināt tiem nepieciešamos resursus;
- 15.8. prot analizēt un interpretēt mākslas darbus, izteikt savu viedokli par mākslas darba saturu, uzrakstīt to pārsapņieduma (esejas) formā;
- 15.9. prot atrast, izvēlēties un izmantot informāciju par vizuālo mākslu dažādos informācijas avotos.

16. Māksla – kultūras sastāvdaļa:

- 16.1. ir līdzatbildīgs par kultūras vērtību saglabāšanu; saprot harmoniskas vides lomu cilvēka dzīvē;

- 16.2. prot vērtēt mākslas darbus, procesus un mākslas parādības;
- 16.3. zina vizuālajai mākslai un citiem mākslas veidiem kopīgo un atšķirīgo;
- 16.4. izprot mākslas darbu krātuvju nepieciešamību un apzinās valsts kultūras vērtības;
- 16.5. ir iepazinis dažādu zemju un tautu mākslu un māksliniekus; ir iepazinis savas tautas mākslu kā pasaules kultūras daļu; zina nozīmīgākās Latvijas mākslas vērtības;
- 16.6. prot diskutēt un toleranti uz klausīt atšķirīgus viedokļus par mākslu;
- 16.7. zina nozīmīgākās mākslas darbu krātuves tuvākajā apkārtnē, Latvijā un pasaulē;
- 16.8. prot raksturot vērtīgo kāda mākslinieka daiļradē, pamatot sev nozīmīgas vērtības mākslā.

17. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 16.1., 16.4. un 16.6.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

16.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Latvijas un pasaules vēsture.
Mācību priekšmeta standarts 6.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Pamatizglītības kurss "Latvijas un pasaules vēsture" aptver dzimtā novada (pilsētas), Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures materiālu no aizvēstures līdz mūsdienām. Latvijas vēstures tematikai velta ne mazāk kā 1/3 no kopējā vēstures stundu skaita. Veidojot mācību priekšmeta programmu "Latvijas un pasaules vēsture", Latvijas vēstures tēmas var mācīt kā atsevišķu nodaļu vai mācīt integrēti ar saturiski atbilstošām Eiropas un pasaules vēstures tēmām.

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Latvijas un pasaules vēsture" mērķis ir pilnveidot izglītojamā izpratni par cilvēces attīstības pamattendencēm, lai sekmētu nacionālās un eiropēiskās identitātes veidošanos, veicinātu atbildīgu, tolerantu un demokrātisku savas valsts un Eiropas pilsoņa izaugsmi.

3. Mācību priekšmeta "Latvijas un pasaules vēsture" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 3.1. iegūt pamatzināšanas par tuvākās apkārtnes, Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures gaitu un cēloņsakarībām no vissenākajiem laikiem līdz mūsu dienām;
- 3.2. pilnveidot prasmes darbā ar dažādiem vēsturiskas informācijas avotiem, lai gūtu izpratni par daudzveidīgu vēstures interpretācijas iespējamību;
- 3.3. iegūt pieredzi darboties mūsdienu sabiedrībā, patstāvīgi, argumentēti, radoši interpretēt pagātnes un mūsdienu pasaules notikumus, lietot vēstures jēdzienus.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Zināšanas un izpratne par Latvijas, Eiropas un pasaules vēsturi:

4.1. Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures svarīgākās tēmas:

4.1.1. vēstures priekšmets:

4.1.1.1. vēstures izziņāšanas pamati;

4.1.1.2. es, mana ģimene, zeme un tauta vēsturē;

4.1.2. Latvijas vēstures svarīgākās tēmas:

4.1.2.1. aizvēsture Latvijas teritorijā;

4.1.2.2. pirmatnējo cilvēku dzīvesveids Latvijas teritorijā;

4.1.2.3. sabiedrība Latvijas teritorijā krustnešu iebrukuma priekšvakarā;

4.1.2.4. Livonija;

4.1.2.5. Livonijas kārtas un to dzīvesveids;

4.1.2.6. Livonijas kultūra;

4.1.2.7. pārmaiņas Baltijas sabiedrībā un saimniecībā;

4.1.2.8. reformācija Livonijā;

4.1.2.9. Latvijas teritorija Polijas–Lietuvas, Zviedrijas un Krievijas varā;

4.1.2.10. Kurzemes hercogiste;

4.1.2.11. sasniegumi izglītībā, zinātnē un kultūrā;

4.1.2.12. apgaismība Baltijā;

4.1.2.13. nacionālā atmoda Latvijā;

4.1.2.14. sabiedrības attīstības pamattendences Baltijā;

4.1.2.15. Pirmā pasaules kara darbība Latvijā;

4.1.2.16. Latvijas valstiskuma izveide;

4.1.2.17. Latvijas Republika starpkaru posmā 20.gs. 20.–30.gados;

4.1.2.18. Otrais pasaules karš;

4.1.2.19. okupācijas režīmi Latvijā;

4.1.2.20. padomju totalitārisms Latvijā;

4.1.2.21. Latvijas neatkarības atjaunošana;

4.1.2.22. sabiedrības attīstība;

4.1.2.23. sasniegumi un izaicinājumi mūsdienu Latvijā;

4.1.2.24. kultūra un izglītība Latvijā;

4.1.3. Eiropas un pasaules vēstures svarīgākās tēmas:

4.1.3.1. cilvēka izcelšanās;

4.1.3.2. pirmatnējo cilvēku dzīvesveids;

4.1.3.3. iedzīvotāju dzīvesveids;

4.1.3.4. valsts veidošanās;

4.1.3.5. ievērojamākie sasniegumi;

4.1.3.6. grieķu un romiešu sabiedrība un dzīvesveids;

4.1.3.7. grieķu demokrātija un tās būtība;

4.1.3.8. Romas republika, romiešu iekarojumi un impērija;

4.1.3.9. grieķu un romiešu ievērojamākie sasniegumi;

4.1.3.10. kristietība, tās izcelšanās;

4.1.3.11. Eiropas zemju attīstība viduslaikos;

4.1.3.12. kristīgā baznīca;

4.1.3.13. viduslaiku eiropiešu kārtas un to dzīvesveids;

4.1.3.14. eiropiešu sasniegumi izglītībā, zinātnē un kultūrā;

4.1.3.15. arābi un islāms;

4.1.3.16. pārmaiņas Eiropas sabiedrībā un saimniecībā;

4.1.3.17. renesanse;

- 4.1.3.18. reformācija;
- 4.1.3.19. lieli ģeogrāfiskie atklājumi;
- 4.1.3.20. Ķīnas, Indijas, Amerikas, Āfrikas, Austrālijas u.c. sabiedrība un ievērojamākie sasniegumi;
- 4.1.3.21. valstu attīstība jaunajos laikos;
- 4.1.3.22. sasniegumi izglītībā, zinātnē un kultūrā;
- 4.1.3.23. apgaismība;
- 4.1.3.24. valstu un sabiedrības attīstības pamattendences;
- 4.1.3.25. Pirmais pasaules karš;
- 4.1.3.26. valstu attīstība starpkaru posmā;
- 4.1.3.27. Otrais pasaules karš;
- 4.1.3.28. divas sistēmas pēc Otrā pasaules kara;
- 4.1.3.29. Eiropas integrācija;
- 4.1.3.30. sasniegumi un izaicinājumi mūsdienu Eiropā un pasaulē;
- 4.1.3.31. kultūras attīstības pamattendences;
- 4.2. vēstures priekšmeta valoda (jēdzieni, to izpratne un lietošana).

5. Vēstures pētīšana un interpretēšana:

- 5.1. mācību literatūras, vēstures avotu, vēstures literatūras, karšu, enciklopēdiju, statistisko datu, elektronisko informācijas tehnoloģiju (internets, CD-ROM) lietošana;
- 5.2. vēstures procesa nepārtrauktība un tajā notiekošās pārmaiņas;
- 5.3. cēloņu un seku mījsakarība;
- 5.4. kopīgais un atšķirīgais, salīdzinot vēstures notikumus laikā un telpā;
- 5.5. daudzveidīga sabiedrība kā vēstures procesa rezultāts;
- 5.6. viedokļu daudzveidības iespējamība vēstures skaidrojumos.

6. Sevis kā vēstures procesa dalībnieka apzināšanās.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, sākot vēstures kursa apguvi

- 7. Sākot vēstures sistemātiskā kursa apguvi 6. klasē, izglītojamiem ir šādas sociālo zinību mācību priekšmetā iegūtās priekšzināšanas, prasmes un attieksmes:
  - 7.1. izrāda vēlmi iegūt informāciju par personības un sabiedrības jautājumiem;
  - 7.2. prot iegūt nepieciešamo informāciju par personību un sabiedrību, aptaujājot, sarunājoties, klausoties citu stāstījumu, lasot;
  - 7.3. prot sakārtot savas, ģimenes un dzimtas dzīves notikumus hronoloģiskā secībā;
  - 7.4. izprot ģimenes, dzimtas vietas nozīmi savā dzīvē;
  - 7.5. prot pastāstīt par Latvijas galvaspilsētu, sava rajona centru, savu pilsētu, pagastu;
  - 7.6. pazīst sava pagasta/pilsētas/Latvijas simbolus, zina to lietojumu, zina valsts svētkus un prot pastāstīt par to svinēšanas tradīcijām;
  - 7.7. zina, ka Latvija atrodas Eiropā; zina, ka Latvijā dzīvo dažādas tautības;
  - 7.8. saprot laika ritējumu (pagātne, tagadne, nākotne).

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

8. Zināšanas un izpratne par svarīgākajiem vēstures posmiem:

- 8.1. zina, ka vēsturē bijuši dažādi atšķirīgi laikmeti;
- 8.2. izprot vēsturi kā pagātņi;
- 8.3. zina ievērojamākos Latvijas vai seno laiku vēstures notikumus;

- 8.4. prot noteikt senāko vēstures periodu raksturīgākās materiālās kultūras liecības;
- 8.5. zina ievērojamākās Latvijas vai seno laiku vēsturiskās personas un viņu veikumu;
- 8.6. izprot to Latvijas svētku un piemiņas dienu vēsturisko kontekstu, kas apgūti programmas ietvaros;
- 8.7. izprot, ka, runājot par vēsturi, tiek lietoti īpaši jēdzieni; izprot un lieto tos jēdzienus, kas apgūti ieteicamā vēstures programmas parauga vai skolas vēstures programmas ietvaros.

9. Vēstures pētīšana un interpretēšana:

- 9.1. zina, ka informāciju par vēsturi var iegūt mācību literatūrā, enciklopēdijās, vēstures atlantos, internetā;
- 9.2. prot lietot vēstures kartes, saprot tajās ietverto informāciju (apzīmējumus, simbolus, mērogu);
- 9.3. prot izmantot skolas bibliotēku un internetu vēsturiskas informācijas iegūšanai;
- 9.4. prot informēt citus par uzziņāto, arī atstāstīt iegūto informāciju;
- 9.5. ir pieredze darboties ar vēstures avotiem un vēstures literatūru;
- 9.6. prot skaitīt laiku vēsturē – pirms un pēc mūsu ēras (Kristus dzimšanas), hronoloģizēt zināmus notikumus pa gadiem, desmitgadēm, gadsimtiem un gadu tūkstošiem;
- 9.7. prot stāstā par pagātni sakārtot zināmus notikumus hronoloģiskā secībā, izrēķināt laika atstarpes starp notikumiem;
- 9.8. izprot, ka pastāv atšķirības starp pagātni, tagadni un nākotni, saskata noteiktā (zināmā) periodā notikušās pārmaiņas cilvēku dzīvē;
- 9.9. izprot, ka katram vēstures notikumam ir savi cēloņi un sekas;
- 9.10. prot saskatīt konkrēta vēsturiska notikuma cēloņus un sekas;
- 9.11. izprot, ka pagātnē cilvēki dzīvoja citādi nekā tagad;
- 9.12. izprot, ka vēstures mācīšanās var palīdzēt iepazīt citus cilvēkus un kultūras;
- 9.13. zina, ka daudzi Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures notikumi ir savā starpā saistīti;
- 9.14. apzinās, ka skolēna etniskajai grupai un Latvijas nācijai ir tradicionālas kultūras vērtības;
- 9.15. izprot, ka pasaulē pastāv kultūru daudzveidība, un prot tās salīdzināt;
- 9.16. prot ar toleranci izturēties pret atšķirīgo citu kultūrā;
- 9.17. zina, ka vēsturiski apraksti var būt par reālām un izdomātām personām un notikumiem;
- 9.18. izprot, ka apraksti par vienu un to pašu vēstures notikumu var sniegt dažādas versijas par notikušo;
- 9.19. apzinās, ka katra cilvēka dzīvība ir visaugstākā vērtība;
- 9.20. ir pieredze novērtēt vēstures notikumus, izmantojot ētiskus kritērijus, piemēram, labs–ļauns, cēls–zemisks, pareiza–nepareiza rīcība.

10. Sevis kā vēstures procesa dalībnieka apzināšanās:

- 10.1. prot formulēt un izteikt savu viedokli un attieksmi pret kādu vēstures notikumu;
- 10.2. prot diskutēt par vēstures jautājumiem un aizstāvēt savu viedokli;
- 10.3. izprot, ka sabiedrība sastāv no atsevišķiem cilvēkiem un ka arī skolēni ir sabiedrības daļa;
- 10.4. izprot, ka vēsture ir arī atsevišķu cilvēku dzīves vēsture jeb dzīvesstāsti;
- 10.5. ir ieinteresēts uzklaut vecākās paaudzes dzīvesstāstus, ar cieņu izturas pret tiem;
- 10.6. spēj labvēlīgi izturēties pret atšķirīgiem vēstures notikumu skaidrojumiem;

10.7. izprot kultūras pieminekļu nozīmi savas un citu tautu pašapziņai;
10.8. ar cieņu un saudzību izturas pret kultūras pieminekļiem, arī pret tiem, kuru nozīmi vēl nesaprot.

11. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 9.14., 9.16., 9.19., 9.20., 10.5., 10.6. un 10.8.apakšpunktā minētās prasības.

VI. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

12. Zināšanas un izpratne par svarīgākajiem vēstures posmiem:

12.1. zina svarīgākos Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures periodus;

12.2. izprot būtiskākās atšķirības starp vēstures periodiem un laikmetiem;

12.3. zina ievērojamākos Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures notikumus, izprot to vēsturisko nozīmi;

12.4. prot noteikt un identificēt Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures periodu raksturīgākās materiālās un garīgās kultūras liecības;

12.5. zina ievērojamākās Latvijas, Eiropas un pasaules vēsturiskās personas un viņu veikumu;

12.6. izprot visu Latvijas svētku un piemiņas dienu vēsturisko kontekstu;

12.7. izprot un lieto jēdzienus: vēsture, vēsturnieks, vēstures avoti, gadsimts, gadu tūkstotis, pirms mūsu ēras, arheoloģija, muzejs, ģints, cilts, reliģija, templis, valsts, valdnieks, priesteri, ierēdņi, likumi, nauda un maiņa, algotņi, pilsētvalsts, demokrātija, aristokrātija, verdzība, vergi, republika, kolonija, filozofija, reformas, province, impērija, veto, barbari, senāts, konsuls, kapitāls, klosteris, baznīca, garīdzniecība, feods, senjors, vasalis, klejotāji, islāms, pilskalns, pils–sēta, saime, kārta, bruņinieks, krustneši, ģilde, cunftē, rāte, naturālā saimniecība, parlaments, monarhija, kļaušas, bruņinieku ordenis, hronika, muiža, muižnieks, dzimtbūšana, dzimtzemnieks, protestantisms, konfesija, buržuāzija, algotie strādnieki, merkantilisms, manufaktūra, koloniālisms, absolūtisms, reformas, parlamentārisms, revolūcija, diktatūra, kapitālisms, sociālisms, nacionālisms, nācija, arodbiedrība, politiskā partija, imperiālisms, aneksija un okupācija, fašisms, komunisms, aukstais karš, cilvēktiesības, totalitārisms, starptautiska organizācija, integrācija, progress, regress, holokausts.

13. Vēstures pētīšana un interpretēšana:

13.1. ir pieredze orientēties daudzveidīgā vēsturiskā informācijā un izvēlēties sev nepieciešamo;

13.2. prot apkopot dažādu avotu sniegto informāciju un izdarīt secinājumus, balstoties uz to;

13.3. saprot, ka ne visi vēsturiskās informācijas avoti, īpaši internets, ir uzticami;

13.4. izprot, ka informācijas avoti var izraisīt jautājumus par pagātņi un palīdzēt rast uz tiem atbildes;

13.5. izprot atšķirību starp vēstures avotiem un vēstures literatūru;

13.6. spēj saskaņot un raksturot noteiktā (zināmā) periodā notikušās pārmaiņas cilvēku dzīvē;

13.7. izprot, ka vienā un tajā pašā laikā dažādās vietās notikuši atšķirīgi notikumi;

13.8. prot salīdzināt zināmus vēsturiskos notikumus dažādās vietās vienā un tajā pašā laikā (sinhroniskums);

13.9. spēj atšķirt un raksturot dažādus vēsturisko pārmaiņu veidus (straujas un pakāpeniskas, vietējas, valstiskas, reģionālas pārmaiņas);

- 13.10. izprot, kāda ir atšķirība starp progresu un pārmaiņām;
- 13.11. spēj lietot zināšanas par pagātņi, lai izprastu tagadni un spriestu par sabiedrības nākotni;
- 13.12. izprot, ka vēstures notikumiem parasti ir vairāki cēloņi un sekas;
- 13.13. spēj saskatīt, kā saistīti kāda vēsturiska notikuma dažādie cēloņi;
- 13.14. prot saskatīt, kā saistīti kāda vēsturiska notikuma cēloņi un iemesli;
- 13.15. izprot, ka visi cēloņi un sekas nav vienādi nozīmīgi;
- 13.16. izprot cilvēku rīcības cēloņus pagātnē, prot izskaidrot, kāpēc viņi nav rīkojušies citādi;
- 13.17. spēj saskatīt atšķirību starp dažādiem pagātnes periodiem, salīdzināt tos;
- 13.18. zina dažādu tautu kultūras nozīmīgākās tradīcijas un vērtības, prot saskatīt kultūru daudzveidību un ar cieņu izturēties pret tām;
- 13.19. izprot, ka lokālā, valsts, Eiropas un pasaules kultūra, ekonomika un politika ir daudzveidīga, prot šo daudzveidību novērtēt un respektēt;
- 13.20. izprot Eiropas un pasaules vēstures ietekmi Latvijas vēsturē, kā arī Latvijas devumu Eiropas un pasaules vēsturē;
- 13.21. izprot Latvijas nācijas kultūras vērtības un citu tautu ieguldījumu un ietekmi to attīstībā;
- 13.22. izprot, ka kultūru daudzveidība ir atšķirīgu vēsturisko procesu rezultāts;
- 13.23. ir pieredze ar toleranci izturēties pret citu kultūru pārstāvjiem un respektēt viņu kultūrvēsturisko mantojumu un vērtības;
- 13.24. ir pieredze vērtēt vēsturi, iejūtoties dažādās sociālās (atšķirīgu sociālo slāņu, laikmetu, kultūru pārstāvju) lomās;
- 13.25. izprot, kāpēc dažkārt tiek radīti vēsturiski izdomājumi;
- 13.26. izprot, ka dažādas vēsturisko notikumu versijas radušās to apstākļu ietekmē, kas bijuši vēstures apraksta tapšanas brīdī;
- 13.27. izprot, ka cilvēku atmiņas un vērtējumi par vienu un to pašu notikumu var būt atšķirīgi (subjektīvi);
- 13.28. izprot, ka pastāvējusi, joprojām pastāv un pastāvēs viedokļu, ideju un apstākļu daudzveidība;
- 13.29. izprot, ar ko atšķiras fakti no viedokļiem, kas par tiem izteikti;
- 13.30. izprot, ka dažādas cilvēku grupas vēsturi skaidro un izmanto atšķirīgi;
- 13.31. izprot, ka vēsturiskās informācijas trūkums var būt par iemeslu atšķirīgam pagātnes skaidrojumam;
- 13.32. prot vērtēt vēstures notikumus, balstoties uz atziņu, ka katra cilvēka dzīvība ir visaugstākā vērtība;
- 13.33. prot vērtēt vēstures notikumus, balstoties uz ētiskiem kritērijiem;
- 13.34. izprot, kāpēc vēsturē sastopami daudzi notikumi, kuros vispārcilvēciskās vērtības tikušas ignorētas; vērtē šos notikumus negatīvi.

14. Sevis kā vēstures procesa dalībnieka apzināšanās:

- 14.1. ir pieredze patstāvīgi izpētīt un argumentēti interpretēt vēstures notikumus;
- 14.2. prot argumentēti diskutēt un aizstāvēt savu viedokli, paust attieksmi pret nepieņemamiem vēstures notikumu skaidrojumiem;
- 14.3. izprot, ka jebkuram cilvēkam, arī katram skolēnam, ir un būs iespēja savu spēju ietvaros ietekmēt vēstures gaitu;
- 14.4. ir pieredze analizēt kādas vēsturiskas personas sasniegumu vai neveiksmju cēloņus, domājot, kā viņš pats būtu rīkojies šīs personas vietā;
- 14.5. izprot, ka katra vecākās paaudzes cilvēka dzīvesstāsts ir vēstures avots;

- 14.6. izprot nepieciešamību ar cieņu izturēties pret atšķirīgiem, pat nepieņemamiem vēstures notikumu skaidrojumiem;
  - 14.7. apzinās, ka, dzīvojot demokrātiskā valstī, ir tiesības un iespējas patstāvīgi pētīt un argumentēti interpretēt vēstures notikumus;
  - 14.8. izprot kultūras pieminekļu aizsardzības nepieciešamību;
  - 14.9. ir motivēts piedalīties kultūras pieminekļu saglabāšanā, kopšanā un aizsardzībā.
15. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 13.21., 13.23., 13.24., 13.32., 13.33., 14.3., 14.4., 14.5, 14.6., 14.7. un 14.9.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

17.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Sociālās zinības.
Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Sociālās zinības" mērķis ir sekmēt sociālo procesu izpratni, kā arī izglītojamā gatavību pieņemt un īstenot sociāli atbildīgus lēmumus personiskajā, profesionālajā un sabiedriskajā dzīvē demokrātiskā sabiedrībā.
2. Mācību priekšmeta "Sociālās zinības" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:
  - 2.1. veidot izpratni par sabiedrības sociālpolitiskās un ekonomiskās attīstības likumsakarībām un ētisko vērtību kopumu;
  - 2.2. veidot izpratni par cilvēka garīgās un fiziskās attīstības vispārējām norisēm, veselīgu dzīvesveidu un veselībai labvēlīgu vidi;
  - 2.3. apgūt sabiedrisko norišu un personības attīstības pētīšanas un interpretēšanas prasmes un sociālo zinību mācīšanās prasmes;
  - 2.4. izkopt saskarsmes un sadarbības prasmes;
  - 2.5. apgūt demokrātiskas pilsoniskās līdzdalības prasmes un izkopt tolerantu attieksmi pret kultūru daudzveidību;
  - 2.6. apzināt un izkopt savus ētiskos uzskatus un pieņemt ar tiem saskaņotus lēmumus;
  - 2.7. apzināties veselības un dzīvības vērtību, savu un citu atbildību par veselību un veselīgu vidi, izkopt veselīgus paradumus;
  - 2.8. veidot un sekmēt skolēnu izpratni un attieksmi pret satiksmes drošību un citu drošības noteikumu ievērošanu.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Gatavība sociāli atbildīgai nostājai:
  - 3.1. pārdomāti personiskie ētiskie uzskati;
  - 3.2. veselības un dzīvības vērtības apzināšanās;
  - 3.3. pilsoniskās līdzdalības prasmes un toleranta attieksme pret atšķirīgām kultūrām;
  - 3.4. darba vērtības apzināšanās un turpmākās profesionālās darbības jomas izvēle.

4. Sociālpolitisko un ekonomisko norišu un personības attīstības pētīšana un interpretēšana:
  - 4.1. mērķtiecīga, atbildīga, iecietīga sadarbība mācību un sociālo problēmu risināšanā;
  - 4.2. mācību darba plānošana un vērtēšana;
  - 4.3. darbs ar informāciju;
  - 4.4. sabiedrības un personības pētīšana un interpretēšana.

5. Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām:
  - 5.1. ētiskās vērtības un mantojums;
  - 5.2. personības tikumiskā izaugsme;
  - 5.3. saskarsmes ētiskie aspekti;
  - 5.4. garīgā veselība;
  - 5.5. augšanas, fiziskās un garīgās attīstības likumsakarības;
  - 5.6. veselīgs dzīvesveids;
  - 5.7. personīgā drošība;
  - 5.8. veselīga vide;
  - 5.9. ekonomikas pamatproblēma un pamatjautājumi;
  - 5.10. patērētājs ekonomikā;
  - 5.11. ražotājs ekonomikā;
  - 5.12. valsts loma ekonomikā;
  - 5.13. darbs un karjera;
  - 5.14. nauda;
  - 5.15. cilvēks un sabiedrība;
  - 5.16. demokrātiska valsts un sabiedrība;
  - 5.17. tiesības un pienākumi demokrātiskā valstī;
  - 5.18. Latvija Eiropā un pasaulē.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Gatavība sociāli atbildīgai nostājai:
  - 6.1. vērtē savu un citu rīcību, raksturojot to kā labu vai sliktu, un pamato savu vērtējumu;
  - 6.2. attīsta pozitīvu pieeju dzīvei (optimismu);
  - 6.3. izprot palīdzības nozīmi, ir izpalīdzīgs;
  - 6.4. novērtē dalīšanās prieku (prot dalīties ar citiem);
  - 6.5. ievēro norises dabā, interesējas par tām, jūt līdzī dzīvām būtnēm;
  - 6.6. apzinās savu saistību ar vidi un atbildību par to;
  - 6.7. atšķir savai veselībai drošu un nedrošu vidi;
  - 6.8. novērtē, cik svarīgi ir rūpēties par veselību; atšķir veselībai un videi draudzīgu un nedraudzīgu rīcību;
  - 6.9. apzinās, ka var piedalīties lēmumu pieņemšanā un to īstenošanā ģimenē, klasē, skolā;
  - 6.10. apzinās ģimenes, dzimtās vietas nozīmi savā dzīvē;
  - 6.11. izvēles situācijā ikdienā izvērtē vairākas alternatīvas un pieņem ekonomiskās izvēles situācijā pamatotu lēmumu.

7. Sociālpolitisko un ekonomisko norišu un personības attīstības pētīšana un interpretēšana:
  - 7.1. prot pastāstīt par to, ko prot un var iemācīt citiem;

- 7.2. prot strādāt pāri – uzklausa otra domas, saskata otra vajadzības un izpilda darbu atbilstoši skolotāja norādījumiem;
- 7.3. prot pastāstīt par savām izjūtām situācijās, kad saņēmis mīlestību, rūpes, piedošanu un kad to sniedzis;
- 7.4. ir draudzīgs, ieinteresēts un atsaucīgs, strādājot pāri;
- 7.5. strādājot pāri, ierosina, kā uzlabot klases vai skolas vidi;
- 7.6. ievēro grupas darba noteikumus;
- 7.7. prot pastāstīt par pāri (vai grupā) paveiktu darbu;
- 7.8. prot ieplānot laiku, iekārtot darba vietu mācībām, izvēlēties un turēt kārtībā mācību uzdevumam nepieciešamos mācību piederumus;
- 7.9. spēj secīgi izpildīt mācību uzdevumu atbilstoši skolotāja norādījumiem vai iepriekš dotam uzdevuma aprakstam;
- 7.10. vērtē savus un vienaudžu sasniegumus pēc skolotāja dota parauga;
- 7.11. izrāda vēlmi iegūt informāciju par personības un sabiedrības attīstības jautājumiem;
- 7.12. atrod mācību uzdevuma veikšanai nepieciešamo informāciju skolotāja norādītajos informācijas avotos (Latvijas karte, zīmējums, uzzīņu literatūra, vienkārši grafiki, saruna ar līdzcilvēkiem, plašsaziņas līdzekļi, arī internets);
- 7.13. pēc skolotāja norādījuma izmanto dažādus informācijas ieguves veidus (intervē, anketē, novēro);
- 7.14. prot atrast un izmantot mācību uzdevumam nepieciešamo informāciju;
- 7.15. prot pareizi lietot sociālo zinību jēdzienus (atbilstoši standarta pamatprasību sadaļai "Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām");
- 7.16. prot sakārtot savas dzīves, savas ģimenes (dzimtas) notikumus hronoloģiskā secībā;
- 7.17. saprot, ka katrai rīcībai ir sekas;
- 7.18. prot izteikt savu viedokli;
- 7.19. skolotāja vadībā prot sagatavoties sarunai (sagatavot jautājumus, sarunāt tikšanos);
- 7.20. skolotāja vadībā izstrādā jautājumus un veic aptauju.

8. Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām:

- 8.1. prot pastāstīt un ar piemēriem ilustrēt to, ka godīgums, čaklums, labestība un mīlestība ir nozīmīgas tikumiskās vērtības;
- 8.2. prot nosaukt un pamatot sev nozīmīgas tikumiskās īpašības;
- 8.3. apzinās un ar piemēriem ilustrē to, ka cilvēka ētisko rīcību var noteikt prāts, jūtas un gribasspēks;
- 8.4. saprot, ka cilvēkiem var būt atšķirīgi ētiskie uzskati, un ar piemēriem no savas pieredzes ilustrē dažādas uzvedības, rīcības un attiecību izpausmes;
- 8.5. apzinās īpašības, kas veicina labvēlīgu saskarsmi;
- 8.6. prot izvēlēties pieklājīgu uzvedību konkrētā situācijā (piemēram, skolā, uz ielas, sabiedriskajā transportā);
- 8.7. raksturo sevi kā dabas daļu un sabiedrības daļu (bioloģisku un sabiedrisku būtni);
- 8.8. salīdzina, kas kopīgs un kas atšķirīgs dažādiem cilvēkiem (piemēram, intereses, vērtības, izskats, uzskati);
- 8.9. pazīst dažādu emociju izpausmes; spēj saistīt emocijas ar notikumiem;
- 8.10. zina, kas ir nepieciešams fiziskai un garīgai attīstībai;
- 8.11. prot skaidrot, kāpēc jā rūpējas par veselību;
- 8.12. zina, kā rūpēties par savu veselību ikdienā (personīgā un zobu higiēna, veselīgs uzturs un fiziskā aktivitāte);

- 8.13. zina par zāļu lomu veselības atjaunošanā un saglabāšanā un zāļu nekontrolētas lietošanas iespējamām sekām;
- 8.14. zina par sadzīves ķīmisko līdzekļu un medikamentu iespējamo ietekmi uz veselību (saindēšanās un atkarības attīstība);
- 8.15. zina, ka smēķēšana, alkohola un narkotisko vielu lietošana, kā arī pārmērīga aizraušanās ar azartspēlēm un datorspēlēm nelabvēlīgi ietekmē veselību un darbības;
- 8.16. zina, kā saglabāt savu un citu cilvēku drošību mājās, uz ielas, skolā;
- 8.17. zina un ievēro ceļu satiksmes noteikumus, kas nodrošina gājēju un pasažieru drošību;
- 8.18. zina, kas ir vardarbība, vardarbības veidus; zina, kur meklēt palīdzību nelaimes gadījumos un kā rīkoties vardarbības gadījumos;
- 8.19. novērtē apkārtējās vides tīrību, drošību, skaistumu;
- 8.20. zina cilvēka pamatvajadzības; prot atšķirt vēlmes no vajadzībām;
- 8.21. saprot, ka katrs cilvēks var būt darbaspēks, un prot pastāstīt, ko cilvēks var piedāvāt darba tirgū (fiziskais spēks, zināšanas, prasmes, iemaņas, pieredze, dotumi);
- 8.22. zina, kas ir nauda, un prot ar piemēriem pastāstīt par naudas īpašībām;
- 8.23. prot pastāstīt par ģimenes un dzimtās vietas nozīmi savā dzīvē;
- 8.24. lieto jēdzienus: cilvēku grupas, savstarpējās attiecības, atbildība;
- 8.25. prot pastāstīt par Latvijas galvaspilsētu, sava rajona centru, savu pilsētu, pagastu;
- 8.26. pazīst sava pagasta (pilsētas) un Latvijas simbolus, zina to lietojumu, zina valsts svētkus un prot pastāstīt par to svinēšanas tradīcijām skolā;
- 8.27. prot pastāstīt, ko pašvaldība veic iedzīvotāju labā;
- 8.28. saprot, ka katram cilvēkam ir tiesības un pienākumi; prot nosaukt nozīmīgākās bērna tiesības un pienākumus, kas skolēnam jāveic ikdienā (ģimenē, skolā);
- 8.29. zina savas tiesības un pienākumus ģimenē, klasē, skolā;
- 8.30. zina, ka pastāv dažādi noteikumi; izprot, kādas var būt sekas, tos ievērojot un neievērojot;
- 8.31. zina, ka Latvija atrodas Eiropā;
- 8.32. zina, ka Latvijā dzīvo dažādas tautības.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 6.2., 6.3., 6.4., 6.5., 6.8., 6.11., 7.4. un 7.11.apakšpunktā minētās prasības.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

10. Gatavība sociāli atbildīgai nostājai:

- 10.1. izprot saikni starp rīcību un sekām; pauž savu tikumisko izvēli;
- 10.2. apzinās dzīves mērķa nozīmību un prot pastāstīt par savu dzīves mērķi citiem;
- 10.3. izmantojot savu pieredzi un mākslas tēlus, izskaidro solidaritātes un izpalīdzības nozīmi cilvēku attiecībās;
- 10.4. novērtē ziedošanas nepieciešamību un ziedotāja ieguvumus;
- 10.5. apzinās dzīvības vērtību; izrāda saudzīgu attieksmi pret dzīvām būtnēm;
- 10.6. atšķir saudzīgas un nesaudzīgas darbības pret vidi un izvēlas videi saudzīgu rīcību;
- 10.7. novērtē veselību veicinošu vidi;
- 10.8. apzinās, ka cilvēks pats ir atbildīgs par savu veselību un drošību; novērtē savus veselību ietekmējošos paradumus;
- 10.9. zina, kā izmantot skolas pašpārvaldes iespējas, lai uzlabotu skolas vidi;

10.10. novērtē ģimeni, mājas, dzimteni kā nozīmīgas vērtības savā un citu cilvēku dzīvē;

10.11. atzīst citu tiesības uz atšķirīgiem uzskatiem;

10.12. ekonomiskās izvēles situācijā izvērtē alternatīvas, ar ekonomiskiem apsvērumiem pamato savu izvēli un pieņem lēmumu, kā rīkoties.

11. Sociālpolitisko un ekonomisko norišu un personības attīstības pētīšana un interpretēšana:

11.1. izprot sadarbības priekšrocības;

11.2. novērtē savas spējas izpildīt dažādas lomas, mācoties grupā;

11.3. prot strādāt grupā – uzklausa un pārdomā citu uzskatus, neizdarot pārsteidzīgus secinājumus, atzīst citu vajadzības un intereses, kā arī ņem vērā citu domas, emocijas, pieredzi, attieksmes, pārliecību;

11.4. novērtē grupu darba priekšrocības un iespējamās grūtības mācību mērķu sasniegšanai;

11.5. spēj iejusties citu cilvēku situācijā un apzinās, ka cita cilvēka rīcību nosaka viņa vērtības, uzskati, pārliecība;

11.6. ir draudzīgs, ieinteresēts un atsaucīgs attieksmē pret visiem grupas biedriem;

11.7. strādājot grupā, iesaistās sadarbības problēmu (viedokļu neuzklausīšana, dominēšana, personības, nevis uzskatu kritizēšana) konstruktīvā risināšanā;

11.8. izstrādā grupas darba noteikumus atbilstoši mācību uzdevumam;

11.9. prot sniegt mutisku ziņojumu par grupas darba rezultātiem;

11.10. prot prognozēt mācību uzdevuma veikšanai nepieciešamo laiku;

11.11. spēj secīgi izpildīt mācību uzdevumu un plānot mācību uzdevuma izpildi;

11.12. prot kopā ar skolotāju formulēt mācību sasniegumu kritērijus un vērtēt savu un vienaudžu veikumu atbilstoši kritērijiem;

11.13. prot mērķtiecīgi uzdot jautājumus par apspriežamo tematu;

11.14. zina, kādos informācijas avotos meklējama informācija par sociālpolitiskiem, ekonomiskiem jautājumiem; prot to patstāvīgi atrast dažādos informācijas avotos (uzziņu literatūra, plašsaziņas līdzekļi, datorresursi) un izmantot mācību uzdevumu veikšanai;

11.15. aptaujājot, sarunājoties, klausoties citu stāstījumu un lasot prot iegūt nepieciešamo informāciju par personību un sabiedrību;

11.16. atbilstoši mācību uzdevumam atšķir būtisku informāciju no maznozīmīgas;

11.17. ar izpratni lieto sociālo zinību terminus (atbilstoši standarta pamatprasību sadaļai "Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām");

11.18. prot sakārtot hronoloģiskā secībā sava pagasta, novada, Latvijas svarīgākos notikumus;

11.19. prot dažādās dzīves situācijās saskatīt un izvērtēt cēloņu un sekas mijsakarības;

11.20. prot saskatīt dažādus viedokļus, prot formulēt savu viedokli;

11.21. prot sagatavoties intervijai, intervēt, apkopot un noformēt intervijas materiālus;

11.22. prot, strādājot grupā, sastādīt anketu, veikt aptauju, apkopot un noformēt aptaujas rezultātus.

12. Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām:

12.1. paskaidro, kā ētisko vērtību izpratne ietekmē sabiedrībā valdošos priekšstatus un paradumus; ar piemēriem ilustrē to, kā cilvēku ētiskā pārliecība ietekmē viņu raksturu, rīcību;

12.2. prot paskaidrot, balstoties uz personisko pieredzi, kas ir ētiskais ideāls, kāda rīcība ir tikumiska un kāda netikumiska (iekšējie, ārējie faktori), kas ir sirdsapziņa;

- 12.3. paskaidro, kas ietekmē ētisko izvēli (ētiskā pārlicība, kas izriet no pasaules uzskata, vērtības);
- 12.4. prot pastāstīt, kāpēc cilvēki ir dažādi, ka cilvēku dažādības iemesls ir viņu uzskati, vērtības un pārlicība; prot saskatīt un raksturot savstarpējas cieņas pilnus vienlīdzīgus, godīgus un labestīgus saskarsmes veidus;
- 12.5. izprot, ka cilvēka rīcību nosaka iekšējie un ārējie kontroles mehānismi;
- 12.6. izprot nesaskaņu cēloņus; novērtē pieklājīgas uzvedības nozīmi sadarbības veicināšanā;
- 12.7. prot pieklājīgi uzvesties uz ielas un sabiedriskās vietās (piemēram, veikalā, sabiedriskajā transportā, teātrī, sakrālās vietās);
- 12.8. zina, kāda uzvedība veicina labas savstarpējās attiecības; izprot savas iespējas sagādāt pozitīvas emocijas; novērtē savstarpējo attiecību un draudzības nozīmi cilvēka dzīvē;
- 12.9. prot raksturot dažādas emocijas un izprot savas iespējas ietekmēt citu cilvēku emocijas;
- 12.10. izprot cilvēka augšanas un attīstības norises cilvēka dzīves laikā: piedzimšanu, bērnību, pusaudža gadus, jaunību, briedumu, vecumu un nāvi;
- 12.11. zina par pārmaiņām zēnu un meiteņu ķermenī pusaudžu vecumā;
- 12.12. izprot, ka augot un attīstoties mainās arī pienākumi, atbildība un savstarpējās attiecības;
- 12.13. izprot, kā izpaužas savstarpējas rūpes un atbildība ģimenē;
- 12.14. novērtē veselību kā vērtību un prot pamatot veselīga dzīvesveida nozīmi;
- 12.15. zina, kā uzturs un fiziskā aktivitāte ietekmē veselību; zina un var izskaidrot veselīga uztura noteikumus; prot izvēlēties veselīgu uzturu;
- 12.16. izprot, kāpēc nepieciešams ievērot personīgo higiēnu un plānot laiku darbam un atpūtai;
- 12.17. zina, kā izsargāties no biežāk sastopamajām ādas slimībām;
- 12.18. zina, kas ir apreibinošas vielas; izprot smēķēšanas (arī pasīvās smēķēšanas), alkohola un narkotiku ietekmi uz veselību un darbspējām;
- 12.19. zina, kas ir vardarbība, vardarbības veidus, zina, kur meklēt palīdzību nelaimes gadījumos un kā rīkoties vardarbības gadījumos;
- 12.20. zina, kā rīkoties nelaimes gadījumos un sniegt elementāru palīdzību cietušajam;
- 12.21. zina un ievēro ceļu satiksmes noteikumus (arī par velosipēdistu drošību) un citus drošības noteikumus;
- 12.22. izprot cilvēku, institūciju un valstu sadarbības nozīmi tīras vides uzturēšanā; ar piemēriem ilustrē to, kā cilvēku darbība ietekmē apkārtējo vidi;
- 12.23. atšķir cilvēka galvenās ekonomiskās vajadzības un sociālās vajadzības; prot raksturot savas, ģimenes ekonomiskās vēlmes un vajadzības;
- 12.24. izprot patērētāja lomu, apzinās patērētāja pienākumus un tiesības;
- 12.25. zina, ka ražošanas resursi ir ierobežoti; prot raksturot komercdarbības veidus tuvākajā apkārtnē (pagastā/pilsētā/mikrorajonā);
- 12.26. prot nosaukt galvenos nodokļu veidus, ilustrēt tos ar piemēriem;
- 12.27. izprot darba nozīmi cilvēka labklājības veidošanā un prot ar piemēriem ilustrēt gadījumus, kad zināšanas, izglītība, uzņēmība palīdzējušas cilvēkiem kļūt turīgiem un gandarītiem;
- 12.28. zina naudas īpašības un funkcijas, prot savas zināšanas ilustrēt ar piemēriem;
- 12.29. raksturo ģimeni, mājas, dzimteni kā nozīmīgas vērtības savā un citu cilvēku dzīvē;
- 12.30. prot pastāstīt par Latvijas novadiem un tās kaimiņvalstīm;

- 12.31. prot pastāstīt par Latvijas valsts simboliem, valsts svētkiem un piemiņas dienām (piemēram, 25.martu, 14.jūniju, 20.janvāri);
- 12.32. zina galvenos publiskās varas veidus: tiesu vara, likumdevēja vara un izpildvara;
- 12.33. raksturo un ar piemēriem ilustrē demokrātijas kā politiska režīma un atbilstoša dzīvesveida izpausmes;
- 12.34. prot pastāstīt par valsts uzdevumiem;
- 12.35. prot pastāstīt par bērna tiesībām un pienākumiem;
- 12.36. prot ilustrēt ar piemēriem saistību starp tiesībām un pienākumiem;
- 12.37. zina, ka par likuma pārkāpumiem var tikt piemērots sods;
- 12.38. zina nozīmīgākās kultūras jomas (izglītība, reliģija, māksla, literatūra, folklorā, etnogrāfija) un nodarbošanās veidus, ir izpratne par sadzīves organizēšanu;
- 12.39. prot salīdzināt un saskatīt dažādu tautu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, to izpausmes paražās un tradīcijās;
- 12.40. zina, ka Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts.

13. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.2., 10.5., 10.6., 10.7., 10.8., 10.10., 10.11., 11.3., 11.6., 12.8. un 12.14.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

14. Gatavība sociāli atbildīgai nostājai:

- 14.1. pauž savu tikumisko izvēli, to pamatojot;
- 14.2. spēj piedalīties diskusijā par eksistenciāli nozīmīgiem jautājumiem (piemēram, mīlestība un naidis, dzīvība un nāve, laicīgais un svētais, dzīves jēga);
- 14.3. spēj izvērtēt savu rīcību, izmantojot ētisku argumentāciju, ja nepieciešams, atzīt savas kļūdas un aizspriedumus un mainīties;
- 14.4. ir iecietīgs pret atšķirīgo (izņemot gadījumus, ja tiek aizskarta personības un sabiedrības drošība);
- 14.5. apzinās altruisma nozīmi; izprot ziedošanas, sponsorēšanas, mecenātisma, filantropijas nepieciešamību, pamatojot to ar piemēriem;
- 14.6. respektē cilvēka dzīvības vērtību; zina, ka ir dažādi uzskati par klonēšanas, abortu un eitanāzijas pieļaujamību, ir sava nostāja šajā jautājumā;
- 14.7. vērtē pašvaldības un valsts mēroga darbību ietekmi uz dabu un cilvēka veselību;
- 14.8. izprot veselību veicinošas vides veidošanas pamatprincipus;
- 14.9. apzinās tos savus paradumus, kuri ietekmē veselību, pamato to izvēli; nosaka savu un sabiedrības atbildību par veselību un drošību; novērtē veselīgas sabiedrības priekšrocības;
- 14.10. zina un praksē izmanto pilsoniskās līdzdalības iespējas skolas, pašvaldības un valsts mēroga norisēs;
- 14.11. novērtē ģimenes nozīmi personības tapšanā un socializācijā;
- 14.12. izprot, ka cilvēkiem ir dažāda reliģiskā, politiskā un cita pārliecība; ir tolerants pret mazākuma viedokli;
- 14.13. izvēles situācijā, balstoties uz ekonomiskiem apsvērumiem un ievērojot godīguma, taisnīguma un cilvēkmīlestības principus, izvērtē vairākas alternatīvas, prognozē pieņemtā lēmuma īstenošanas sekas un pieņem lēmumu darbībai;
- 14.14. apzinās darba vērtību; plāno savu turpmākās profesionālās darbības jomu, izvērtējot savas spējas, intereses un sabiedrības vajadzības.

15. Sociālpolitisko un ekonomisko norišu un personības attīstības pētīšana un interpretēšana:
- 15.1. ar piemēriem ilustrē sekmīgu sadarbību;
  - 15.2. pauž savu viedokli vai piedāvā problēmas risinājumu un uzklausā citu viedokli kopīgo mācību un sociālo mērķu sasniegšanai;
  - 15.3. prot saskaņot savas un citu vajadzības, meklējot problēmu risinājumus;
  - 15.4. spēj pieņemt kompromisu kopīgo mācību un sociālo mērķu sasniegšanai;
  - 15.5. mācību un sociālo mērķu sasniegšanai sniedz atbalstu citiem grupas biedriem;
  - 15.6. pārvalda savas emocijas saskarsmē un sadarbībā;
  - 15.7. pieņem un ciena citus grupas biedrus (tolerance);
  - 15.8. sadarbojas ar citiem, piedaloties vietējai sabiedrībai nozīmīgos projektos;
  - 15.9. uzņemas atbildību par savu ieguldījumu kopīgo mācību mērķu sasniegšanai;
  - 15.10. atbilstoši grupas mērķiem izstrādā un, ja nepieciešams, ierosina mainīt grupas darba noteikumus;
  - 15.11. prot publiski uzstāties par grupas darba rezultātiem;
  - 15.12. prot vērtēt mācībām nepieciešamo laiku un veikt nepieciešamās korekcijas;
  - 15.13. prot plānot mācību darba secību, mācīšanās gaitā vērtēt savu mācīšanos un veikt nepieciešamās korekcijas mācību uzdevuma veikšanas secībā;
  - 15.14. ir atradis sev piemērotāko veidu, kā organizēt mācīšanos, un spēj pastāstīt par to citiem;
  - 15.15. prot kopā ar grupas biedriem formulēt mācību sasniegumu kritērijus un vērtēt savu un citu skolēnu veikumu atbilstoši kritērijiem;
  - 15.16. izmanto mērķtiecīgu jautājumu uzdošanu kā personības un sabiedrības pētīšanas instrumentu;
  - 15.17. apzinās un pieņem domu, ka uz vienu jautājumu par personību un sabiedrību var būt vairākas pareizas atbildes;
  - 15.18. atbilstoši mācību mērķim patstāvīgi izvēlas un lieto piemērotus informācijas avotus;
  - 15.19. kritiski novērtē, izvēlas un izmanto mācību uzdevumam atbilstošu informācijas ieguves veidu;
  - 15.20. prot dažādos veidos sistematizēt un apkopot informāciju, arī izmantojot grafiskās formas (tabulas, shēmas, domu kartes);
  - 15.21. izvēlas un pareizi lieto sociālo zinību terminus (atbilstoši standarta pamatprasību sadaļai "Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām");
  - 15.22. prot prognozēt savas rīcības sekas, balstoties uz cēloņu un seku mījsakarību izpratni;
  - 15.23. prot analizēt dažādus viedokļus, izvērtējot faktus, un argumentēti aizstāvēt savu viedokli;
  - 15.24. prot atbilstoši mērķim analizēt, novērtēt un izmantot intervijā iegūto informāciju;
  - 15.25. prot atbilstoši uzdevumam sastādīt anketu, apkopot un analizēt aptaujas rezultātus.

16. Izpratne par cilvēka un sabiedrības attīstības norisēm un likumsakarībām:

- 16.1. prot pastāstīt par pastāvīgo ētisko vērtību pasaulē un raksturot universālās ētiskās vērtības: labestību, godīgumu, taisnīgumu, iecietību, līdzcietību, uzticību, brīvību un pietāti pret dzīvību, patiesumu, draudzību, mīlestību, solidaritāti, cieņu;
- 16.2. prot raksturot ētiskās pamatvērtības kristietībā, folklorā un to mijiedarbību ar sekulārajām vērtībām;

- 16.3. prot raksturot vismaz divu dažādu sociālo grupu ētiskos ideālus, izmantojot piemērus no dzīves, vēstures, mākslas;
- 16.4. raksturo cilvēka iekšējo pasauli kā sirdsapziņas, prāta un jūtu kopumu;
- 16.5. prot paskaidrot, kas ir gribas brīvība un kā personisko izvēli ietekmē personiski pieņemtās ētiskās vērtības;
- 16.6. raksturo savas ģimenes ētiskās vērtības un novērtē ģimenes ieguldījumu savas personības veidošanā;
- 16.7. pazīst un raksturo iekšējās un ārējās kontroles mehānismus, kuri nosaka cilvēka rīcību un attiecības;
- 16.8. zina par konfliktu veidiem un prot piedāvāt savu konflikta risināšanas ceļu;
- 16.9. ir apguvis lietišķās saskarsmes pamatus;
- 16.10. izprot pozitīvu savstarpējo attiecību veidošanas principus;
- 16.11. izprot dažādu emociju un stresa cēloņus; zina, kā pārvarēt negatīvas emocijas un stresu, kā rīkoties psiholoģiskas krīzes gadījumos;
- 16.12. izprot fizioloģiskās pārmaiņas pusaudža un jaunieša organismā; izprot, kā notiek jaunieša garīgā pilnveidošanās (attīstās intelekts, personīgā attieksme, vērtību sistēma, iejūtīgums pret citiem cilvēkiem);
- 16.13. zina par garīgās pilnveidošanās dažādiem ceļiem (piemēram, pašdisciplīna, pašizziņa, lūgšana);
- 16.14. izprot seksualitātes būtību, dzimumu lomas; apzinās dzimumu līdztiesības vērtību;
- 16.15. zina par seksuālajām novirzēm, seksa industriju;
- 16.16. izprot ģimenes partnerattiecību būtību un savstarpējo atbildību un izsaka savu viedokli par vērtībām ģimenē (mīlestību, savstarpēju cieņu, atbildību, uzticību, godīgumu);
- 16.17. zina par ģimenes plānošanas nozīmi un iespējām;
- 16.18. izprot fiziskās un garīgās veselības kopsakarības;
- 16.19. izprot un raksturo savu paradumu ietekmi uz veselību;
- 16.20. izprot fizisko aktivitāti kā veselības priekšnosacījumu, prot izvēlēties sev piemērotus fiziskos vingrinājumus un noteikt vēlamu slodzi;
- 16.21. raksturo uzturu un ēšanas paradumus kā iespējamus riska faktorus slimību attīstībā (gremošanas, vielmaiņas slimības, psihogēnā anoreksija, bulīmija);
- 16.22. zina infekciju izplatīšanās mehānismus; zina, kā izsargāties no seksuāli transmisīvajām infekcijām un HIV/AIDS; izprot seksuāli transmisīvo infekciju un HIV/AIDS profilakses nozīmi;
- 16.23. izprot, ka atkarība ir slimība; nosaka un pamato apreibinošo vielu lietošanas cēloņus; izprot apreibinošo vielu ietekmi uz cilvēka fizisko, psihisko un sociālo veselību;
- 16.24. zina, kā Latvijas normatīvie akti regulē apreibinošo vielu lietošanu un izplatīšanu;
- 16.25. prot sniegt pirmo palīdzību nelaimes gadījumā cietušajiem; spēj sniegt emocionālu atbalstu grūtībās;
- 16.26. zina un ievēro ceļu satiksmes noteikumus (arī par velosipēdistu un motorizēto transportlīdzekļu vadītāju drošību) un citus drošības noteikumus; analizē dažādas ar ceļu satiksmi un citiem drošības noteikumiem saistītas situācijas;
- 16.27. izprot cilvēka un vides mijiedarbību; zina, kā vides ķīmiskais, fizikālais un bioloģiskais piesārņojums ietekmē cilvēku veselību;
- 16.28. apzinās un pamato vides aizsardzības un sakārtošanas pasākumu nozīmību;
- 16.29. zina, kā Latvijas normatīvie akti regulē vides aizsardzību;

16.30. zina cilvēku saimnieciskās darbības veidus un principus, cilvēku ekonomiskās vēlmes un vajadzības, pieprasījuma un piedāvājuma likumsakarības, cenu veidošanās principus, ražošanas faktorus, komercdarbības veidus un finansēšanas avotus, valsts ekonomiskās sistēmas;

16.31. zina, kā rīkoties, lai aizstāvētu patērētāja tiesības;

16.32. zina, kas ir komercdarbība, un prot to raksturot;

16.33. zina, kas ir nodokļi, izprot to nepieciešamību; zina, kā tiek iekasēti nodokļi; prot aprēķināt galvenos nodokļus: pievienotās vērtības nodokli (PVN), sociālās apdrošināšanas iemaksu, ienākuma nodokli;

16.34. zina, kas ir darba tirgus un kādas ir iespējas tajā iesaistīties;

16.35. zina, kas ir bezdarbs, ar piemēriem prot raksturot tā veidus un zina, kādas ir valsts sociālās garantijas;

16.36. lieto matemātiskās prasmes finanšu aprēķinos (piemēram, valūtas maiņas kursa, kredītprocentu, nodokļu aprēķinos);

16.37. raksturo ģimenes nozīmi personības tapšanā un socializācijā;

16.38. zina un prot pastāstīt par ģimenes tiesību un laulības līguma būtību;

16.39. zina un izprot jēdzienus: ģimene, iedzīvotāju struktūra, demogrāfiskā politika, demogrāfiskie rādītāji;

16.40. prot izskaidrot un argumentēti pierādīt, ka profesionālās darbības izvēle ir viens no faktoriem, kas nosaka cilvēka vietu sabiedrībā;

16.41. zina valsts pazīmes, prot raksturot demokrātisku un nedemokrātisku valsti;

16.42. zina Latvijas valsts simbolus;

16.43. zina jēdzienus: vara, valsts, demokrātija, vēlēšanas, pilsonis, naturalizācija, izpildvara, likumdevēja vara, tiesu vara;

16.44. zina trīs galvenos varas veidus (likumdevēja vara, izpildvara, tiesu vara) un to funkcijas, ar piemēriem ilustrē to īstenojumu dzīvē;

16.45. raksturo prezidentālu un parlamentāru iekārtu;

16.46. zina pašvaldību kompetences un izskaidro valsts iekšējās un ārējās funkcijas;

16.47. zina tiesiskuma jēdzienu, prot nosaukt cilvēka pamattiesības un apzinās to neaizskaramību;

16.48. prot pastāstīt par tiesas nozīmi indivīda, sabiedrības un valsts dzīvē;

16.49. prot atšķirt tiesisku rīcību no prettiesiskas rīcības;

16.50. zina starptautisko normatīvo aktu ietekmi uz Latvijas normatīvajiem aktiem; prot paskaidrot un ar piemēriem ilustrēt jēdzienus: referendums, ratificēt;

16.51. zina Satversmes (konstitūcijas) nozīmi demokrātiskā sabiedrībā un paskaidro, uz kādām vērtībām tā balstīta;

16.52. prot atšķirt, kādus procesus regulē Latvijas likumi: Civillikums, Krimināllikums, Darba likums, Administratīvā procesa likums;

16.53. zina jēdzienus: suverenitāte, konvencija, republika, unitāra un federatīva valsts, globalizācija; izskaidro jēdzienus: nācija, tauta, tautība, pilsonība, pilsonis;

16.54. zina, kāpēc izveidota Eiropas Savienība, kā tā darbojas, kādi ir tās darbības virzieni;

16.55. zina, kāpēc izveidota Eiropas Padome, NATO, ANO un kādi ir to darbības virzieni;

16.56. prot pastāstīt, kas ir globalizācija, kādas ir tās izpausmes Latvijā un pasaulē;

16.57. zina jēdzienu "ilgtspējīga attīstība" un ilgtspējīgās attīstības saistību ar vides, ekonomisko un sociālo jomu.

17. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 14.2., 14.3., 14.4., 14.5., 14.6., 14.9., 14.11., 14.12., 14.14., 15.6., 15.7., 15.9. un 16.28.apakšpunktā minētās prasības.

18.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Mājturība un tehnoloģijas.
Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Vispārīgie jautājumi

1. Īstenojot pamatzglītības standartu "Mājturība un tehnoloģijas", izglītojamam vismaz 75 % no mācību procesam atvēlēta laika jāvelta prasmju apguvei un praktiskas darbības pieredzes veidošanai.
2. Sākot ar 5.klasi, mājturības un tehnoloģiju apguve tiek organizēta, izglītojamos klasē dalot divās grupās.
3. Izstrādājumu izgatavošanas tehnoloģiskā procesa apguvei skola piedāvā izglītojamā izvēlei divas līdzvērtīgas programmas, kas atšķiras galvenokārt ar izstrādājumu izgatavošanai izmantojamo materiālu izvēli un to apstrādes īpatnībām: tehnoloģijas I – tekstilmateriālu un citu līdzīgu materiālu tehnoloģijas; tehnoloģijas II – koka, kokmateriālu, metāla un citu līdzīgu materiālu tehnoloģijas.
4. Izglītojamais katru mācību gadu vai katru semestri izvēlas vienu no skolas piedāvātajām tehnoloģiju apguves programmām.

II. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

5. Mācību priekšmeta "Mājturība un tehnoloģijas" mērķis ir pilnveidot izglītojamā izpratni par cilvēka dzīvesvides drošības un kvalitātes nosacījumiem un iespējām tās uzlabošanai, veicināt izglītojamā praktiskās rīcības un sociālās sadarbības prasmju attīstību, lai ikviens spētu patstāvīgi plānot un organizēt personīgo mājturību, pildīt drošības nosacījumus, adekvāti rīkoties ekstremālās situācijās un ar izpratni un radoši iesaistītos tehnoloģisko procesu īstenošanā.
6. Mācību priekšmeta "Mājturība un tehnoloģijas" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:
  - 6.1. gūt zināšanas un pilnveidot izpratni par personīgās mājturības būtību, struktūru un daudzpusību, attīstīt prasmes mājas darbu plānošanā un veikšanā;
  - 6.2. praktiskā darbībā veidot un radoši lietot dažādu materiālu apstrādes un izstrādājumu darināšanas prasmes, vienlaikus gūstot izpratni par tehnoloģiskā procesa norisi;
  - 6.3. attīstīt prasmes risināt problēmas, attīstīt pašapziņu un izkopt individualitāti, gūt radošas darbības un personības pašizpaušmes pieredzi, apzināties savas intereses un spējas saskatīt mācību priekšmetā iegūtās pieredzes izmantošanas iespējas sadzīvē, brīvā laika organizēšanā un karjeras izvēlē;

6.4. gūt zināšanas par drošības pamatnosacījumiem un izpratni rīcībai ekstremālās sadzīves situācijās.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

7. Zināšanas un izpratne par cilvēka dzīvesvidi:

- 7.1. mājoklis;
- 7.2. drošība;
- 7.3. mājas darbu plānošana;
- 7.4. apģērbs;
- 7.5. uzturs;
- 7.6. iepirkšanās pamatprincipi.

8. Tehnoloģiju droša, praktiska un radoša lietošana cilvēka dzīvesvides uzlabošanai:

- 8.1. izstrādājuma idejas, ieceres radīšana un noformēšana;
- 8.2. projektēšana;
- 8.3. izstrādājuma izgatavošana;
- 8.4. tehnoloģiskā procesa, izstrādājuma un to drošības novērtēšana.

9. Savu iespēju apzināšanās dzīvesvides pilnveidošanai:

- 9.1. ieguldījums dzīvesvides uzturēšanā un mainīšanā;
- 9.2. pašizpaušmes un jaunrade;
- 9.3. cilvēka darba rezultāts kā vērtība;
- 9.4. materiālās kultūras mantojuma nozīme daudz kultūru sabiedrībā.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

10. Zināšanas un izpratne par cilvēka dzīvesvidi:

- 10.1. izprot, ka cilvēku mājokļi, to iekārtojums un sadzīve laika gaitā ir mainījusies, saskata būtiskākās atšķirības;
- 10.2. zina, kā racionāli organizēt savu darba vietu; prot uzturēt kārtību darba vietā;
- 10.3. ir iepazinies ar kaitīgo, bīstamo faktoru iespējamību mājoklī, sekām, kas varētu rasties neuzmanīgas rīcības dēļ (ar uguni, elektrību); zina, kur meklējama pirmā palīdzība;
- 10.4. saskata mājās izmantojamo materiālu daudzveidību;
- 10.5. zina galvenos ikdienas darbus, kas nodrošina mājīgumu; piedalās mājas darbu veikšanā;
- 10.6. pazīst vienkāršākos mājās izmantojamus instrumentus un darbarīkus (ēdienu gatavošanai, mājokļa un dārza kopšanai), prot ar tiem rīkoties;
- 10.7. izprot mājās izmantojamo resursu taupīšanas nepieciešamību;
- 10.8. ir iepazinies ar mājās izmantojamo sadzīves atkritumu galvenajiem šķirošanas un pārstrādes veidiem;
- 10.9. atšķir apģērba veidus (skolas, mājas, svētku, sporta, darba apģērbs); prot elementāri rūpēties par savu apģērbu un apaviem;
- 10.10. atšķir veselīgus un neveselīgus pārtikas produktus; saprot ēšanas režīma nozīmi cilvēka veselības uzturēšanā; saprot, ka pārtikas produkti jālieto ekonomiski;
- 10.11. prot raksturot pārtikas produktu kvalitāti pēc to ārējām pazīmēm, gatavot vienkāršus ēdienus, neizmantojot termisko apstrādi;
- 10.12. prot klāt galdu vienkāršai ikdienas maltītei, rīkoties ar galda piederumiem, uzvesties ēšanas laikā;

10.13. saprot, ka, iegādājoties preces, jānovērtē to kvalitāte, nepieciešamība, cena; zina, ka jā saglabā pirkumus apliecinoši dokumenti (kases čeki).

11. Tehnoloģiju praktiska un radoša lietošana cilvēka dzīvesvides uzlabošanai:

11.1. izprot, ka priekšmeti un lietas ir noteiktas cilvēku darbības rezultāts;

11.2. saskata izstrādājuma darināšanas nepieciešamību un savas iespējas to veikt (piemēram, dāvana, telpas noformējums svētkiem);

11.3. spēj gūt dabā, materiālās kultūras mantojuma priekšmetos, mūzikā, kā arī citās apkārtējās vides norisēs impulsu kāda vienkārša izstrādājuma darināšanai; ir pieredze veidot un noformēt savas idejas skici;

11.4. prot atrast un izmantot informāciju no skolēna vecumam atbilstošiem periodiskajiem izdevumiem, grāmatām;

11.5. saprot instrukciju nozīmi kā informācijas avotu pareizai rīcībai; konstruē priekšmetus un modeļus pēc tehniskā zīmējuma, shēmas vai šablona;

11.6. prot ekonomiski izmantot izejvielas un materiālus izstrādājuma tapšanas gaitā;

11.7. prot uzturēt kārtībā darba vietu;

11.8. prot tehniski pareizi strādāt ar vienkāršiem rokas instrumentiem un palīgierīcēm, veicot materiālu sadalīšanu, pirmapstrādi, apdari, locīšanu, pīšanu, krāsošanu, līmēšanu un mehānisko savienošānu;

11.9. prot gatavot vienkāršus priekšmetus, telpu rotājumus, iesaiņot un noformēt dāvanas (aplicējot, lokot, veidojot, pinot, vijot), izmantojot tekstilmateriālus, papīru, stieples, plastilīnu, dabas materiālus; ir pieredze darboties rūpīgi, patstāvīgi vai kopā ar citiem, pabeigt darbu un sagatavot rezultātu kopīgai vērtēšanai; zina un ievēro darba drošības noteikumus;

11.10. spēj novērtēt savu darbību un sasniegto rezultātu; mācās saskatīt pozitīvo sasniegumu savā un citu darbā.

12. Savu iespēju apzināšanās dzīvesvides pilnveidošanai:

12.1. apzinās savu līdzdalību un ieguldījumu ikdienas mājas darbu veikšanā; novērtē skaisto cilvēka dzīvesvides iekārtojumā;

12.2. izprot, kā stundās iegūtās zināšanas un prasmes tiek izmantotas mājās (sadzīvē), brīvajā laikā (atpūtā) un dažādās profesijās;

12.3. apzinās paša izgatavotā izstrādājuma vienreizīgumu, noderīgumu, izjūt to kā pašizpaušmes veidu un savu spēju apliecinājumu;

12.4. apzinās mājās izmantojamo resursu izcelsmi un nepieciešamību tos taupīt; izprot, ka cilvēka darbs ir fiziskās enerģijas, laika un garīgās piepūles rezultāts;

12.5. saskata amatnieku izstrādājumu izmantošanas estētisko un praktisko nozīmi mājas vidē.

13. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.7., 11.10., 12.1., 12.2., 12.3., 12.4. un 12.5.apakšpunktā minētās prasības.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

14. Zināšanas un izpratne par cilvēka dzīvesvidi:

14.1. spēj salīdzināt un izprot atšķirību mājas darbu plānošanā senāk un tagad, atšķirību lauku iedzīvotāju un pilsētnieku mājas darbos;

14.2. izprot ērtas un skaistas telpas iekārtojuma pamatprincipus; saprot racionālas darba vietas iekārtošanas un kārtības uzturēšanas nepieciešamību;

- 14.3. saskata paaugstinātas bīstamības objektus un parādības mājoklī un skaidro, kādi piesardzības un drošības pasākumi veicami; apzinās sekas, kādas varētu rasties, nemākulīgi rīkojoties ar instrumentiem, ierīcēm; zina, kā rīkoties, ja noticis negadījums;
- 14.4. novērtē materiālu piemērotību un izvēlas atbilstošākos;
- 14.5. saprot, ka mājas darbi jāplāno kopīgi, katram ģimenes loceklim uzņemoties noteiktus pienākumus, kas jāveic regulāri; spēj patstāvīgi plānot laiku mājas darbu veikšanai;
- 14.6. saprot, kā ekonomiski izmantot iekārtas un ierīces, izvēlēties piemērotākos instrumentus darba veikšanai (pēc elektroenerģijas patēriņa un ekspluatācijas noteikumiem);
- 14.7. izprot ekonomiskas saimniekošanas nozīmi cilvēka dzīves kvalitātes uzlabošanā un vides saudzēšanā;
- 14.8. zina, ka sadzīves atkritumu pārstrāde un sadzīves ķīmisko līdzekļu saprātīga lietošana saudzē vidi;
- 14.9. raksturo dažādus apģērba veidus; apzinās piemērota, situācijai atbilstoša apģērba izvēles nepieciešamību un prot to izvēlēties;
- 14.10. zina, kā ēdienkartes sastādīšanā var izmantot uztura piramīdu vai uztura apli; raksturo produktu uzglabāšanas noteikumus; izprot, kā ēdienu gatavošanas procesā rodas uzturvielu zudumi;
- 14.11. prot novērtēt pārtikas produktu un ēdienu kvalitāti pēc to organoleptiski nosakāmām īpašībām, gatavot ēdienu pēc receptes;
- 14.12. prot klāt galdu atbilstoši ēdienkartei, pasniegt un noformēt ēdienus, uzvesties pie galda atbilstoši pieņemtajām uzvedības normām;
- 14.13. izprot, kā racionāli un videi labvēlīgi izvēlēties un iegādāties ikdienā nepieciešamās preces; izprot, kāpēc jāsauglabā pirkumus apliecinājoši dokumenti (kases čeki).
15. Tehnoloģiju praktiska un radoša lietošana cilvēka dzīvesvides uzlabošanai:
- 15.1. izprot, ka izstrādājumu darināšana no ieceres līdz gatavai lietai veicama noteiktā secībā;
- 15.2. saskata vajadzību pēc izstrādājuma vai tehniska risinājuma mājās; prot raksturot un pamatot savu darbību ieceres realizēšanai;
- 15.3. iepazīst un analizē etnogrāfisko materiālu un saskata iespēju etnogrāfijas radošā izmantošanā mūsdienīgos izstrādājumos; prot veidot vienkāršu kompozīciju un/vai rasējumu vienā vai divos skatos;
- 15.4. ir iepazinies ar informācijas ieguves iespējām (arī izmantojot modernās informācijas tehnoloģijas) un lietošanu, prot atrast nepieciešamo informāciju dažādos avotos;
- 15.5. prot radīt un lietot skices, vienkāršus tehniskos zīmējumus un/vai rasējumus, shēmas, lai plānotu praktisko darbību, informētu par to citus, izmantotu izstrādājumu izgatavošanā; saprot instrukciju un lietošanas pamācību nepieciešamību un to neievērošanas sekas;
- 15.6. prot izvēlēties izstrādājuma ieceres īstenošanai nepieciešamos materiālus, aprēķināt to izmaksas, daudzumu, izmantot un kombinēt dažādus materiālus;
- 15.7. prot izvēlēties darbarīkus, materiālus un racionāli iekārtot darba vietu atbilstoši tehnoloģijai;
- 15.8. prot veikt vienkāršākās tradicionālo tekstiltehniku – tamborēšanas, adīšanas, izšūšanas – un citu tehnoloģiju (pēc skolotāja izvēles) operācijas vai spēj veikt cieto materiālu mehāniskās apstrādes operācijas – zāģēšanu, kalšanu, metāla stieplu

locīšanu, skārda locīšanu, dažādu materiālu urbšanu – un citu tehnoloģiju (pēc skolotāja izvēles) operācijas;

15.9. prot racionālā secībā izgatavot vienkāršus praktiskus vai dekoratīvus izstrādājumus, izmantojot dažādus materiālu apstrādes veidus; prot veikt izstrādājumu pēcapstrādi; zina un ievēro darba drošības noteikumus;

15.10. spēj novērtēt savu un citu darbu atbilstoši kritērijiem; prot saskatīt pozitīvo sasniegumu savā un citu darbā; saskata izstrādājumu izmantošanas iespējas.

16. Savu iespēju apzināšanās dzīvesvides pilnveidošanai:

16.1. apzinās savu ieguldījumu, pienākumu pret ģimeni, labvēlību pret vidi, kurā atrodas, nepieciešamību to uzturēt un saglabāt;

16.2. saskata, ka mājturības stundās gūtās zināšanas un prasmes papildina mājās gūto pieredzi, novērtē mājas darbu plānošanu, savus un mājinieku uztura paradumus;

16.3. saskata iespējas un apzinās, ka paša darinātais izstrādājums var dot iespēju sevis apliecināšanai un tam var būt praktisks lietojums;

16.4. saskata likumsakarības starp galvenajiem mājsaimniecībā izmantojamajiem resursiem un taupīšanas nepieciešamību, lietu kalpošanas nozīmi; apzinās cilvēka darbu kā vērtību lietu tapšanā un dzīvesvides uzturēšanā, saprot, ka šie resursi ir saudzējami;

16.5. apzinās tradīciju un tautas mākslas nozīmi un izmantošanas iespējas mūsu dienās mājokļa iekārtošanā, apģērbā, galda klājumā, uzturā, saistot to ar savas personiskās dzīvesvides kvalitāti.

17. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 10.7., 15.10., 16.1., 16.2., 16.3., 16.4. un 16.5.apakšpunktā minētās prasības.

VI. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

18. Zināšanas un izpratne par cilvēka dzīvesvidi:

18.1. saskata materiālās un garīgās kultūras vienotību, iepazīstot etnogrāfiju, amatniecību, lietišķo mākslu;

18.2. prot pamatot galvenos mājokļa racionāla un estētiska iekārtojuma noteikumus; prot racionāli organizēt savu darba vietu dažādu darbību veikšanai;

18.3. raksturo drošu rīcību ar iekārtām, ierīcēm, prot saskatīt defektus, bojājuma pazīmes, zina, kā rīkoties nelaimes gadījuma novēršanai; zina, kā rīkoties, ja noticis nelaimes gadījums, un prot sniegt pirmo palīdzību;

18.4. izprot materiālu ekonomiskas, ekoloģiskas un piemērotas lietošanas kritērijus;

18.5. zina, kā plānot, organizēt un vadīt mājas uzkopšanas, labiekārtošanas darbus; izprot remontdarbu nepieciešamību; spēj praktiski iesaistīties procesa norisē;

18.6. zina, pēc kādiem kritērijiem izvēlas vienkāršas iekārtas, izprot to izmantošanas priekšrocības salīdzinājumā ar instrumentiem;

18.7. prot ekonomiski lietot, taupīt mājsaimniecībā izmantojamos resursus (laiku, elektroenerģiju, kurināmo, cilvēka enerģiju, finanses);

18.8. prot raksturot ekoloģisku saimniekošanu, sadzīves atkritumu pārstrādes iespējas savā mājā, pilsētā, reģionā; izvērtē nepārdomātas sadzīves ķīmisko līdzekļu lietošanas sekas;

18.9. zina apģērba izvēles kritērijus (mode, stils, funkcionalitāte); prot izvēlēties un lietot dažādus apģērba kopšanas līdzekļus un piederumus;

18.10. zina pilnvērtīga uztura pazīmes (uztura bioloģiskā, enerģētiskā vērtība), iespējas, kā var variēt un savstarpēji aizstāt produktus; prot novērtēt ēdienkarti,

ievērojot veselīga uztura un ekonomiskos nosacījumus; zina, kuri produktu apstrādes un ēdienu gatavošanas veidi dod iespēju saglabāt to uzturvērtību;

18.11. prot novērtēt ēdiena kvalitāti un izteikt priekšlikumus garšas uzlabošanai, plānot tematisku maltīti, izvēlēties tai piemērotus ēdienus, pagatavot ēdienu atbilstoši receptei, noformēt un pasniegt to;

18.12. zina dažādu veidu un stilu galda klājumus, prot attiecīgi klāt galdu; apzinās vienkāršāko uzvedības normu ievērošanas nepieciešamību;

18.13. spēj kritiski izvērtēt preču, pakalpojumu nepieciešamību, kvalitāti un izmaksas; saprot, kāpēc jāiepazīstas ar informāciju uz preču etiķetēm, prot to izvērtēt.

19. Tehnoloģiju praktiska un radoša lietošana cilvēka dzīvesvides uzlabošanai:

19.1. spēj saskatīt iespējas un sniegt kvalitatīvus priekšlikumus dzīvesvides mainīšanā un pārveidošanā, ievērojot drošības nosacījumus; vērtē savu ieguldījumu mājas vides uzturēšanā un pārveidošanā; apzinās savas iespējas sabiedrības ilgtspējīgas attīstības sekmēšanai;

19.2. patstāvīgi spēj novērtēt nepieciešamību risināt praktisku problēmu; spēj izvēlēties piemērotu un savām iespējām atbilstošu tehnoloģisko risinājumu;

19.3. prot patstāvīgi veidot kompozīciju, izmantojot dažādus ierosmes avotus (piemēram, etnogrāfiju, tautas mākslu, amatniecību, profesionālo mākslu, dabu), priekšmeta izgatavošanai nepieciešamo skici, tehnisko zīmējumu, rasējumu; prot izmantot no dažādiem informācijas avotiem iegūtus rasējumus, piegrieztņes; spēj pamatot un prognozēt savas idejas un darbības rezultātu;

19.4. prot iegūt nepieciešamo informāciju no dažādiem avotiem, to apstrādāt, analizēt un spriest par tās ticamību;

19.5. patstāvīgi veido, pārveido, variē un izmanto sarežģītākus tehniskos zīmējumus un/vai rasējumus (trīs skatos), kā arī plānus un kinemātiskās elektroinstalācijas, celtniecības shēmas, rīkojas saskaņā ar tām;

19.6. prot izvēlēties (pēc tehnoloģisko un ekonomisko aprēķinu veikšanas) optimālo variantu ieceres īstenošanai; novērtē materiālu kvalitāti un izmaksas, darbmašīnu, iekārtu, ierīču, instrumentu nepieciešamību;

19.7. spēj novērtēt instrumentu nolietojumā pakāpi un tās ietekmi uz materiālu apstrādi un darba drošību, spēj sagatavot materiālus un instrumentus darbam un veikt instrumentu tehnisko apkopi;

19.8. prot veikt tradicionālo tekstiltehniku – adīšanas, tamborēšanas, aušanas, šūšanas, izšūšanas, auduma apdrukāšanas, apgleznošanas – un citu tehnoloģiju (pēc skolotāja izvēles) operācijas vai prot racionālā secībā kvalitatīvi veikt dažādu cieto materiālu apstrādes operācijas – ēvelēšanu, virpošanu, detaļu savienošanu, virsmas apstrādi, strādājot ar rokas un elektromehāniskajiem instrumentiem, darbmašīnām, pie darbmašīnām un iekārtām; prot veikt vienkāršus koka vai metāla detaļu remontdarbus;

19.9. prot izvēlēties, apvienot atbilstošākās tehnoloģijas savas idejas īstenošanai, plānveidīgi tās lietot izstrādājuma tapšanas gaitā un cilvēka dzīvesvides kvalitatīvai pārveidošanai; spēj pamanīt jaunu, netradicionālu materiālu lietojuma piedāvājumu un prot to pēc izvēles radoši izmantot savos izstrādājumos; izgatavo iecerēto izstrādājumu, izmantojot nepieciešamos instrumentus un materiālus, ievērojot prasības izstrādājuma kvalitātei un materiālo resursu patēriņam; zina un ievēro darba drošības noteikumus;

19.10. spēj patstāvīgi novērtēt tehnoloģiskā procesa plānveidību, secīgumu, rezultāta atbilstību iecerei, izstrādājuma tehnisko un māksliniecisko kvalitāti, funkcionalitāti atbilstoši kritērijiem un pamatot savu vērtējumu.

20. Savu iespēju apzināšanās dzīvesvides pilnveidošanai:

20.1. spēj saskatīt iespējas un sniegt kvalitatīvus priekšlikumus dzīvesvides mainīšanā un pārveidošanā, ievērojot drošības nosacījumus; vērtē savu ieguldījumu mājas vides uzturēšanā un pārveidošanā; apzinās savas iespējas sabiedrības ilgtspējīgas attīstības sekmēšanā;

20.2. izprot mācību priekšmeta apguves noderīgumu ikdienas dzīvē, videi draudzīgu materiālu un pieeju lietošanā, dzīvesvides kvalitātes uzlabošanā un karjeras izvēlē;

20.3. apzinās savas iespējas personības individualitātes izteikšanai, brīvā laika pavadīšanai, iekārtojot mājokli, darinot apģērbu, uzņemot viesus;

20.4. saskata un novērtē cilvēka darbu un tā rezultātu – tapušās lietas, iegūtos resursus; apzinās to ekonomiskas izmantošanas nepieciešamību, lai saglabātu vidi un taupītu finanšu resursus; ar cieņu izturas pret savu un citu veikumu;

20.5. saskata un novērtē etnogrāfijas, amatniecības, lietišķi dekoratīvās mākslas (dizaina) nozīmi kā tautas kultūras mantojuma sastāvdaļu un vērtību, kas var bagātināt daudz kultūru sabiedrību Latvijā un pasaulē.

21. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 18.7., 18.12., 19.10., 20.1., 20.2., 20.3., 20.4. un 20.5.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

(Pielikums MK 03.03.2008. noteikumu nr.141 redakcijā)

19.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Sports.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Sports" mērķis ir nostiprināt un uzlabot izglītojamo veselību, sekmēt zināšanu apguvi, attīstot fiziskās spējas un pamatprasmes sistemātiskās fiziskās aktivitātēs.

2. Mācību priekšmeta "Sports" uzdevums ir radīt izglītojamajam iespēju:

2.1. nodarboties ar sistemātiskām fiziskām aktivitātēm atbilstoši izglītojamā veselības stāvoklim, nostiprinot un uzlabojot veselību, attīstot fiziskās spējas, sekmējot harmonisku fizisko un garīgo attīstību;

2.2. sekmēt izpratni par veselības, fizisko spēju, vides un konkrēto sporta veidu vingrinājumu savstarpējo mijiedarbību;

2.3. sekmēt izpratni par uzvedības un drošības noteikumu ievērošanu sporta nodarbībās un dažādu fizisko aktivitāšu pasākumos;

2.4. apgūt rotaļu un dažādu sporta veidu vingrojumu un vingrinājumu pamatprasmes;

2.5. apgūt un pilnveidot patstāvīgā darba un sadarbības prasmes;

2.6. veicināt interesi par sportu, pozitīvu un aktīvu attieksmi pret nozīmīgiem sporta notikumiem savā reģionā, Latvijā, Eiropā un pasaulē.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Zināšanas un izpratne sportā:

3.1. sports un veselība:

3.1.1. personīgās higiēnas noteikumi un norūdīšanās fiziskajās aktivitātēs;

3.1.2. uzvedības, drošības, sporta veidu un rotaļu svarīgākie noteikumi;

3.1.3. pašsajūtas kontrole, pirmā palīdzība saslimšanas simptomu un traumu gadījumos;

3.1.4. pareizas stājas un fizisko aktivitāšu pozitīvā ietekme uz cilvēka organismu;

3.2. sabiedriski nozīmīgākie sporta notikumi Latvijā, Eiropā un pasaulē.

4. Pamatprasmes sporta veidu vingrojumos un vingrinājumos:

4.1. individuālajos sporta veidos – vingrošanā un tai radniecīgajos sporta veidos (akrobātikā, aerobikā), vieglatlētikā, orientēšanās sportā, dejās;

4.2. sporta spēlēs – basketbolā, futbolā, volejbolā, handbolā, florbolā, frīsbijā, badmintonā;

4.3. atbilstoši klimatiskajiem apstākļiem un izglītības iestādes materiāli tehniskajam nodrošinājumam vienā no šādiem sporta veidiem – slēpošanā, slidošanā, peldēšanā.

5. Fizisko spēju attīstība veselības nostiprināšanai un uzlabošanai.

6. Sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamās pamatprasmes.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

7. Zināšanas un izpratne sportā:

7.1. sports un veselība:

7.1.1. izprot un ievēro sporta apģērba piemērotību nodarbībām telpās un āra apstākļos;

7.1.2. ir sapratne par vides faktoru – siltums, gaiss, saule, vējš – nozīmi organisma norūdīšanās procesā;

7.1.3. izprot un skolotāja vadībā ievēro svarīgākos uzvedības un drošības noteikumus rotaļās;

7.1.4. zina darbības, kādas jāveic traumu un sliktas pašsajūtas gadījumos;

7.1.5. sistemātiski apgūst sporta veidu vingrinājumus sava organisma attīstībai un pareizas stājas veidošanai;

7.2. interesējas un prot pastāstīt par sporta pasākumiem un nodarbībām savā skolā.

8. Pamatprasmes individuālo sporta veidu vingrojumos un vingrinājumos:

8.1. vingrošanā un tai radniecīgajos sporta veidos:

8.1.1. prot savilkties un izpildīt pārvēlienus (kūleņus);

8.1.2. izpilda vispārattīstošos vingrojumus individuāli un pāros;

8.1.3. prot izpildīt vingrinājumus pareizas stājas veidošanai;

8.1.4. prot izpildīt ierindas mācību: skaitīšanās veidus, pagriezienus uz vietas;

8.1.5. izpilda soļošanas un skriešanas veidus;

8.1.6. prot pārvarēt dažādus šķēršļus (rāpjoties, pārrāpjoties, lienot, veļoties, rāpojot);

8.1.7. izpilda līdzsvara vingrojumus;

8.1.8. prot uzlēkt uz paaugstinājuma un nolēkt no tā (maksimālais augstums – 30 cm);

8.1.9. izpilda kustības mūzikas ritmā;

8.2. vieglatlētikā:

8.2.1. prot uzsākt skrējieni no augstā starta;

- 8.2.2. prot pārvietoties šķēršļotā apvidū;
- 8.2.3. prot izpildīt mešanas vingrinājumus no vietas (mērķī, tālumā);
- 8.3. slēpošanā:
  - 8.3.1. prot bremzēt un krist;
  - 8.3.2. izpilda nobraucienu pamatstājas un pagriezienus, pārcilājot slēpes uz vietas;
  - 8.3.3. prot pārvietoties apvidū;
- 8.4. peldēšanā:
  - 8.4.1. prot noturēties uz ūdens;
  - 8.4.2. prot izpildīt elpošanas, roku un kāju darbības vingrinājumus;
- 8.5. dejās prot individuāli izpildīt nacionālo deju pamatsoļus (gājiena, tecīņus, galopa, palēciena soļus).

9. Pamatprasmes sporta spēļu vingrinājumos:

- 9.1. prot veikt vingrinājumus ar dažāda lieluma bumbām;
- 9.2. prot veikt tveršanas un mešanas vingrinājumus;
- 9.3. prot veikt mešanas vingrinājumus horizontālā un vertikālā mērķī;
- 9.4. prot vadīt bumbu ar rokām un kājām, apturēt ripojošu bumbu.

10. Fizisko spēju attīstība veselības nostiprināšanai un uzlabošanai: veic koordinācijas, ātruma, izturības, lokanības un spēka vingrinājumus divas reizes mācību gadā, uzrādot individuālo rezultātu attīstības dinamiku.

11. Sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamās pamatprasmes:

- 11.1. prot atrast informāciju par fiziskajām aktivitātēm savā skolā un iesaistās tajās;
- 11.2. prot izmantot kopējo sporta inventāru;
- 11.3. izprot dažāda sporta inventāra izmantošanu vingrinājumos;
- 11.4. ievēro mācīto rotaļu noteikumus;
- 11.5. izprot cilvēku fizisko spēju atšķirības un pieņem tās.

12. Izglītojamā attieksmes raksturo šā pielikuma 7.1.1., 7.1.3., 7.2., 11.1., 11.2., 11.4. un 11.5.apakšpunktā minētās prasības.

13. Šā pielikuma 8.3. un 8.4.apakšpunktā minētās prasības īsteno, ņemot vērā šā pielikuma 4.3.apakšpunktā minētos nosacījumus.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 6.klasi

14. Zināšanas un izpratne sportā:

14.1. sports un veselība:

- 14.1.1. apzinās sporta apģērba nozīmi personīgās higiēnas noteikumu ievērošanā dažādos sporta pasākumos;
- 14.1.2. zina un izprot vides nozīmi un norādīšanos kā profilaktisko pasākumu pret saaukstēšanās slimībām, izmantojot vidi fiziskajām aktivitātēm;
- 14.1.3. zina un izprot uzvedības un drošības noteikumus sporta nodarbībās un pasākumos;
- 14.1.4. zina sava organisma funkcijas fiziskajās aktivitātēs un izprot nepieciešamību rūpēties par pareizu stāju;
- 14.1.5. zina un skolotāja vadībā prot noteikt sirdsdarbības frekvenci fizisko vingrinājumu laikā, ievēro pirmās palīdzības sniegšanas noteikumus sporta nodarbībās un pasākumos;

14.2. zina un izprot svarīgākos mācīto sporta veidu noteikumus;
14.3. izmanto informācijas avotus un interesējas par svarīgākajiem sporta pasākumiem savā reģionā, Latvijā un pasaulē, olimpisko spēļu simboliku un kultūrvēsturisko nozīmi.

15. Pamatprasmes individuālo sporta veidu vingrojumos un vingrinājumos:

15.1. vingrošanā un tai radniecīgajos sporta veidos:

15.1.1. prot izpildīt pārmetienu sānis, stāju uz skausta;

15.1.2. prot veidot piramīdas pēc zīmējumiem;

15.1.3. lec pāri šķēršļiem;

15.1.4. prot izpildīt ierindas mācību: pārkārtošanās, retošanās un slēgšanās veidus, pagriezienus kustībā ar virzienu maiņu;

15.1.5. izpilda vispārattīstošo vingrojumu kopumus mūzikas pavadījumā;

15.1.6. prot izpildīt speciālos stāju veidojošos vingrojumu kopumus;

15.1.7. prot izpildīt figurālo soļošanu;

15.1.8. prot izpildīt līdzsvara vingrinājumus;

15.2. vieglatlētikā:

15.2.1. prot uzsākt skrējieni no zemā starta;

15.2.2. prot izpildīt lēcieni tālumā, augstlēcšanu pārsoļojot, ar lēcieniem pārvarēt šķēršļus apvidū;

15.2.3. prot mest bumbiņu ar 3–5 soļu ieskrējieni;

15.3. slēpošanā (atbilstoši apvidum):

15.3.1. prot pāriet no viena slēpošanas soļa uz citu;

15.3.2. prot izvēlēties nobrauciena stāju;

15.3.3. prot izpildīt pagriezienu vingrinājumus kustībā, pārvarēt kāpumu;

15.3.4. prot izvēlēties piemērotāko bremsēšanas veidu;

15.3.5. prot pareizi krist nobraucienā;

15.4. slidošanā:

15.4.1. prot kritienu veidus;

15.4.2. prot pārvietoties uz priekšu un atmuguriski;

15.5. peldēšanā prot veikt roku un kāju darbības, peldot kraulā uz krūtīm, kraulā uz muguras, brasā un apgrīzienā;

15.6. orientēšanās sportā:

15.6.1. prot noorientēt karti;

15.6.2. saprot kartē krāsas un vienkāršākās zīmes;

15.6.3. prot veikt orientēšanās distanci labi pārredzamā apvidū;

15.7. dejās:

15.7.1. individuāli izpilda polkas soli, pārī izpilda nacionālo deju pamatsoļus, satvērienus un aptvērienus;

15.7.2. prot individuāli izpildīt lēnā valša kvadrātu un slēgto maiņsoli.

16. Pamatprasmes sporta spēļu vingrinājumos: visās šā pielikuma 4.2.apakšpunktā minētajās sporta spēlēs prot spēlētāju stājas, piespēles un sitienus no vietas, metienus, bumbas vadīšanu un apturēšanu.

17. Fizisko spēju attīstība veselības nostiprināšanai un uzlabošanai:

17.1. izprot, ka fiziskās aktivitātes attīsta vispārējo fizisko sagatavotību;

17.2. veic koordinācijas, ātruma, izturības, lokanības un spēka vingrinājumus divas reizes mācību gadā, uzrādot individuālo rezultātu attīstības dinamiku.

18. Sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamās pamatprasmes:
18.1. izprot un ievēro svarīgākos rotaļu un spēļu noteikumus sporta pasākumos;
18.2. ievēro godīgas spēles principu attiekmē pret sevi, komandas dalībniekiem, pretiniekiem un tiesnešiem;
18.3. prot skolotāja vadībā iesildīties pirms sporta nodarbībām un atsildīties pēc tām.

19. Izglītojamā attieksmes raksturo šā pielikuma 14.1.1., 14.1.3., 14.1.4., 14.2., 14.3., 18.1. un 18.2.apakšpunktā minētās prasības.

20. Šā pielikuma 15.3., 15.4. un 15.5.apakšpunktā minētās prasības īsteno, ņemot vērā šā pielikuma 4.3.apakšpunktā minētos nosacījumus.

V. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

21. Zināšanas un izpratne sportā:

21.1. sports un veselība:

21.1.1. izvēles situācijā izvērtē sporta apģērba piemērotību fiziskajām aktivitātēm telpā un āra apstākļos;

21.1.2. novērtē vides nozīmi un norūdīšanās nepieciešamību atbilstoši videi;

21.1.3. izvērtē un rīkojas atbilstoši situācijai, ievērojot drošības un uzvedības noteikumus sporta aktivitātēs un atpūtas brīžos;

21.1.4. zina fizisko vingrinājumu un vides ietekmi uz sava organisma attīstības procesiem un veselības nostiprināšanas iespējām dzīves laikā;

21.1.5. izprot un ievēro pareizu stāju kā labas pašsajūtas un veiksmīgas karjeras noteikumu;

21.1.6. kontrolē sirdsdarbības frekvenci un regulē fizisko slodzi vingrinājumos, izprot pirmās palīdzības sniegšanu fizisko aktivitāšu laikā;

21.2. novērtē un izpilda svarīgākos uzvedības un drošības noteikumus sacensībās;

21.3. interesējas un prot pastāstīt par šādiem tematiem:

21.3.1. nozīmīgākie sporta notikumi Latvijā, Eiropā, pasaulē;

21.3.2. interesējošie sporta veidi;

21.3.3. antīko olimpisko spēļu mantojums.

22. Pamatprasmes individuālo sporta veidu vingrojumos un vingrinājumos:

22.1. vingrošanā un tai radniecīgajos sporta veidos:

22.1.1. izpilda akrobātisko vingrinājumu vienkāršas kombinācijas ar iepriekš apgūtajiem saistelementiem;

22.1.2. prot izpildīt ierindas mācību: pārkārtošanās, retošanās un slēgšanās kustībā;

22.1.3. izpilda aerobikas kombināciju pamatsoļus;

22.2. vieglatlētikā:

22.2.1. prot veikt dažāda garuma skriešanas distances un stafetes skrējienus maiņas zonā;

22.2.2. izpilda tāllēkšanu;

22.2.3. prot mest bumbu ar ieskrējieniem;

22.3. slēpošanā:

22.3.1. prot pārvietoties distancē, izmantojot klasiskā stila soļus;

22.3.2. prot nobrauciena stājas, pagriezienus, bremzēšanas veidus;

22.3.3. prot soļot ar nūjām (nūjot) apvidū;

22.4. slidošanā – prot dažādus slidošanas veidus;

22.5. peldēšanā – prot peldēt kraulā uz krūtīm, kraulā uz muguras, brasā;

22.6. orientēšanās sportā:

22.6.1. nosaka virzienu un to kontrolē, pārvietojoties apvidū;

22.6.2. nosaka attālumu kartē un dabā;

22.6.3. prot veikt orientēšanās distanci, izmantojot līnijveida orientierus;

22.7. dejās:

22.7.1. izpilda nacionālās dejas pamatsoļus uz 16 taktīm;

22.7.2. izpilda pāri lēnā valša kvadrātu.

23. Pamatprasmes sporta spēļu vingrinājumos: visās šā pielikuma 4.2.apakšpunktā minētajās sporta spēlēs prot savienot trīs pamattehnikas elementus (bumbas pārvaldīšanu, piespēles, metienus vai sitienus).

24. Fizisko spēju attīstība veselības nostiprināšanai un uzlabošanai:

24.1. izprot, kas ir fiziskās spējas – koordinācija, ātrums, izturība, lokanība, spēks – un to kompleksā attīstība;

24.2. veic koordinācijas, ātruma, izturības, lokanības un spēka vingrinājumus divas reizes mācību gadā, uzrādot individuālo rezultātu attīstības dinamiku.

25. Sabiedriskajai un personiskajai dzīvei nepieciešamās pamatprasmes:

25.1. izmanto mācītos vingrojumu kopumus veselības nostiprināšanai;

25.2. prot izpildīt dažādus speciālos iesildīšanās vingrinājumus pēc skolotāja norādes;

25.3. izvērtē godīgas spēles principu un darbojas sporta spēlēs bez tiesneša.

26. Izglītojamā attieksmes raksturo šā pielikuma 21.1.1., 21.1.3., 21.1.4., 21.1.5., 21.2., 21.3., 25.1. un 25.3.apakšpunktā minētās prasības.

27. Šā pielikuma 22.3., 22.4. un 22.5.apakšpunktā minētās prasības īsteno, ņemot vērā šā pielikuma 4.3.apakšpunktā minētos nosacījumus.

20.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Ētika.

Mācību priekšmeta standarts 1.–3.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Ētika" mērķis ir sekmēt izglītojamā interesi un zināšanu apguvi par ētiskām vērtībām un ētisko mantojumu, veicinot tikumisku pilnveidi un gatavību rīkoties ikdienas situācijās saskaņā ar tikumiskajām vērtībām.

2. Mācību priekšmeta "Ētika" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. gūt zināšanas un veidot pozitīvu attieksmi pret ētiskām vērtībām un ētisko mantojumu;

2.2. veicināt pašpilnveidi, attīstot tikumiskas domāšanas un rīcības prasmes, mācoties atbildīgi rīkoties ikdienas situācijās;

2.3. kopt tikumiskajās vērtībās un morāles normās balstītas saskarsmes un sadarbības prasmes.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Tikumiskās vērtības un ētiskais mantojums:

- 3.1. tikumiskās vērtības;
- 3.2. tikumisko vērtību praktiskais lietojums;
- 3.3. tikumiskas rīcības mērķi un uzdevumi.

4. Pašnoteikšanās un tikumiskā izaugsme:

- 4.1. sava es apzināšanās;
- 4.2. izvēles nozīme tikumiskajā izaugsmē;
- 4.3. izvēle un atbildība.

5. Saskarsmes tikumiskais pamats:

- 5.1. saskarsmes vērtība;
- 5.2. saskarsmes un sadarbības pamatprincipi;
- 5.3. saskarsmes normas.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Tikumiskās vērtības un ētiskais mantojums:

- 6.1. zina tikumiskās pamatvērtības (labais, dzīvība) un tikumus;
- 6.2. prot saskatīt saistību starp ētisko mantojumu un ētiskajām vērtībām to daudzveidībā;
- 6.3. prot lietot jēdzienus: labais/ļaukais, godīgs/negodīgs, patiesība/meli, dzīvība;
- 6.4. mācās apzināties normu dažādību ģimenē, skolā, sabiedrībā;
- 6.5. zina un pazīst tikumu un morāles darbību ģimenē, klasē, skolā;
- 6.6. prot saskatīt tikumiskas rīcības iespējas konkrētās situācijās;
- 6.7. prot lietot jēdzienus: brīvība, atbildība, līdzjūtība, pacietība, drosmē, tikums, mīlestība, mērķtiecība;
- 6.8. ir motivēts rīkoties saskaņā ar tikumiskajām vērtībām;
- 6.9. izprot tikumiskas rīcības nozīmi savā un citu dzīvē;
- 6.10. mācās saprast saistību starp tikumiskas rīcības mērķi, rīcību un ideāliem;
- 6.11. attīsta pozitīvu attieksmi pret dzīvi.

7. Pašnoteikšanās un tikumiskā izaugsme:

- 7.1. zina objektīvi nozīmīgās tikumiskās īpašības (labestība, godīgums, patiesums, līdzjūtība, taisnīgums);
- 7.2. prot raksturot sevi, balstoties tikumiskajās vērtībās un morāles principos;
- 7.3. apzinās pašvērtību un pašdisciplīnas nozīmi;
- 7.4. zina tikumiskās izvēles kritērijus (pienākums, atbildība, sekas, cieņa, "ētikas zelta likums");
- 7.5. mācās kritiski domāt un lietot kritērijus vērtību izvēlei;
- 7.6. mācās attīstīt savas morālās jūtas;
- 7.7. mācās attīstīt savu sirdsapziņu un dzīvot saskaņā ar to;
- 7.8. prot lietot jēdzienus: sirdsapziņa, iejūtība, prieks, skumjas, es, pienākums, līdzjūtīgs, nežēlīgs, gribēt/vajadzēt, drīkst/nedrīkst;
- 7.9. mācās izprast saistību starp rīcību un tās sekām;
- 7.10. prot raksturot atbildīgu/bezatzbildīgu rīcību;
- 7.11. mācās pamatot savu izvēli un uzņemties atbildību;

7.12. prot lietot jēdzienus: atbildība, sekas, laba/slikta rīcība, izvēle, kļūda, "ētikas zelta likums".

8. Saskarsmes tikumiskais pamats:

- 8.1. izprot savu piederību ģimenei, klasei, sabiedrībai, dabai;
- 8.2. mācās cienīt cilvēku, dzīvo radību, vidi;
- 8.3. apzinās tikumiskas saskarsmes vērtību;
- 8.4. spēj priecāties par pasauli;
- 8.5. zina saskarsmes morālo pamatu;
- 8.6. mācās veidot pozitīvas, jēgpilnas attiecības;
- 8.7. atzīst cieņu par pamatu tikumisku attiecību veidošanā;
- 8.8. pieņem otra cilvēka citādību;
- 8.9. prot lietot jēdzienus: cilvēka cieņa, līdzjūtība, iejūtība, draudzība, dzīvā daba, rūpes, žēlsirdība;
- 8.10. zina pieklājīgas uzvedības normas;
- 8.11. prot ievērot saskarsmes normas;
- 8.12. ir motivēts izvēlēties pieklājīgas uzvedības normas mājās, skolā, uz ielas, sabiedrībā;
- 8.13. prot lietot jēdzienus: uzvedības normas, pārkāpums, pieklājīgs, nepieklājīgs, rupjš, aizvainot, atvainoties; sāpes, nodarīt sāpes, darīt pāri, just līdzi, piedot, lūgt piedošanu, bēdas, prieks, uzklaustīt, lūgt/likt.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 6.4., 6.8., 6.11., 7.4., 7.7., 7.8., 7.12., 8.3., 8.4., 8.7., 8.10. un 8.12.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

21.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Kristīgā mācība.

Mācību priekšmeta standarts 1.–3.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Kristīgā mācība" mērķis ir sekmēt izglītojamā garīgo un morālo attīstību un spēju pastāvēt mainīgā pasaulē, atklājot iespējas veidot personiskas attiecības ar Dievu un dzīvi apliecinošu attieksmi pret sabiedrību.

2. Mācību priekšmeta "Kristīgā mācība" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 2.1. gūt zināšanas un izpratni par Dieva radītās pasaules kārtību;
- 2.2. mācīties apgūt kristīgās dzīves prasmes – lūgšana, kalpošana, sadraudzība;
- 2.3. veidot kristīgās vērtībās pamatotu rīcības motivāciju ikdienas situācijās.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Zināšanas un izpratne par Dievu un viņa radītās pasaules kārtību:

- 3.1. Trīsvienīgais Dievs;
- 3.2. pasaules un cilvēka radīšana kā Dieva darbs;
- 3.3. Svētie Raksti (Bībele) kā Dieva atklāsmes avots.

4. Kristīgās dzīves prasmju apguve:

- 4.1. lūgšana – indivīda attiecības ar Dievu;
- 4.2. kalpošana – indivīds sabiedrībā;
- 4.3. sadraudzība – indivīds Baznīcā, draudzē un ģimenē.

5. Kristīgās vērtības un morāle:

- 5.1. Dieva likums un žēlastība;
- 5.2. ticība (dievbijība) un mīlestība uz Dievu;
- 5.3. cilvēka dzīvība un tuvākmīlestība;
- 5.4. brīvība un atbildība.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 3.klasi

6. Zināšanas un izpratne par Dievu un viņa radītās pasaules kārtību:

- 6.1. zina par Dieva esamību kā dzīvu un no redzamās pasaules atšķirīgu būtni;
- 6.2. ir priekšstats par Trīsvienīgā Dieva trim personām – Tēvu, Dēlu un Svēto Garu;
- 6.3. izprot Jēzu Kristu kā Dieva radītās pasaules un cilvēka glābēju;
- 6.4. zina, kā cilvēks atšķiras no pārējās Dieva radības;
- 6.5. prot saskatīt pasaulē un cilvēku dzīvē ielikto Dieva kārtību;
- 6.6. spēj priecāties un jūt atbildību par Dieva radītās pasaules skaistumu;
- 6.7. zina un izprot, ka Bībele (Svētie Raksti) ir Dieva Vārds;
- 6.8. zina Bībeles struktūras galvenās daļas;
- 6.9. prot atrast norādītās rakstu vietas Bībelē;
- 6.10. ar cieņu izturas pret Bībeli un tās autoritāti;
- 6.11. prot lietot jēdzienus: Dievs Tēvs, Dievs Dēls, Dievs Svētais Gars, Trīsvienība/Trijādība, Pestītājs, Kristus, svēts, mūžīgā dzīvība, Bībele, Svētie Raksti, Dieva Vārds, Vecā Derība, Jaunā Derība, Evaņģēlijs, Labā Vēsts, psalmi, eņģeļi.

7. Kristīgās dzīves prasmju apguve:

- 7.1. zina, ka lūgšana ir saruna ar Dievu;
- 7.2. prot lūgšanu "Mūsu Tēvs";
- 7.3. izprot lūgšanas nepieciešamību un nozīmību ikdienas dzīvē;
- 7.4. zina, ko nozīmē kristīga kalpošana;
- 7.5. prot atšķirt dažādus kalpošanas veidus (garīdznieki un laji) un saskatīt savas iespējas kalpot;
- 7.6. izturas pret kristīgu kalpošanu kā dzīves neatņemamu sastāvdaļu;
- 7.7. sadraudzība – indivīds Baznīcā, draudzē un ģimenē;
- 7.8. zina galvenos Baznīcas svētkus;
- 7.9. zina, kā kopt kristīgās tradīcijas;
- 7.10. prot cienīgi uzvesties baznīcā;
- 7.11. izprot Baznīcu, draudzi kā kristīgo cilvēku kopienu;
- 7.12. zina par dievkalpojumu un ritu dažādību;
- 7.13. spēj saskatīt Dieva nodomu ģimenes veidošanā un pastāvēšanā;
- 7.14. spēj novērtēt ģimenes nozīmīgumu;
- 7.15. prot lietot jēdzienus: lūgšana, Tēvreize/Svētā lūgšana, kalpošana, kristības, Baznīca, baznīca, altāris, draudze, apustuļi, garīdznieki, laji, Ziemassvētki,

Vasarsvētki, Pūpolsvētdiena/Palmu svētdiena, Klusā/Ciešanu nedēļa, Zaļā/Lielā Ceturtdiena, Lielā Piektdiena, upuris, Lieldienas/Pasha, augšāmcelšanās, dievkalpojums, ziedojums.

8. Kristīgās vērtības un morāle:

- 8.1. zina, ka Dieva likumi ir mūžīgi un nemainīgi;
- 8.2. zina Dieva desmit baušļus;
- 8.3. izprot cilvēka dabas grēcīgumu un nepieciešamību pēc atgriešanās;
- 8.4. zina, ka Dieva mīlestība un žēlastība ir lielāka par grēku un ļaunumu;
- 8.5. spēj izvērtēt izvēles un rīcības atbilstību Dieva baušļiem konkrētā situācijā;
- 8.6. ir motivēts veidot attiecības, balstoties uz Dieva likumiem;
- 8.7. zina, ka ticība ir uzticēšanās Dievam;
- 8.8. izprot, ka Dieva un cilvēka attiecību pamats ir mīlestība;
- 8.9. vēlas saistīt kristīgo ticību ar rīcību ikdienas dzīvē;
- 8.10. zina Augstāko bausli;
- 8.11. izprot, ka dzīvība ir neaizskarama Dieva dota dāvana;
- 8.12. prot skaidrot fizisko un garīgo aspektu cilvēkā;
- 8.13. spēj saskatīt, ka attiecības ar Dievu ietekmē attiecības ar tuvāko;
- 8.14. ir iecietīgs, labvēlīgs un līdzjūtīgs pret cilvēku un dzīvo radību;
- 8.15. zina, ka Dievs dod izvēles brīvību ikvienam un cilvēks ir atbildīgs par savu izvēli;
- 8.16. izprot brīvības un visatļautības atšķirību;
- 8.17. izprot, ka sirdsapziņa ir Dieva balss cilvēkā;
- 8.18. prot saskatīt motivāciju pārvarēt negatīvās tendences, kas traucē attiecībās ar Dievu un cilvēkiem;
- 8.19. prot vērtēt savu pieredzi saskarsmē ar labo un ļauno;
- 8.20. prot lietot jēdzienus: Dieva Likums, baušļi, kārdinājums, grēks, žēlastība, tuvākais, piedošana, atgriešanās, dievbijība, dvēsele, sirdsapziņa, līdzība.

9. Izglītojamā attieksmes raksturo šī pielikuma 6.3., 6.6., 6.10., 7.3., 7.6., 7.10., 7.14., 8.6., 8.9., 8.14. un 8.19.apakšpunktā minētās prasības.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

22.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Izglītojamā mācību sasniegumu vērtēšana 10 ballu skalā

1. Mācību sasniegumu vērtējumu 10 ballu skalā veido šādi kritēriji:

- 1.1. iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte;
- 1.2. iegūtās prasmes un iemaņas;
- 1.3. attieksme pret izglītošanos;
- 1.4. mācību sasniegumu attīstības dinamika.

2. Izglītojamā mācību sasniegumus mācību priekšmetā izsaka 10 ballu skalā (10 – izcili, 9 – teicami, 8 – ļoti labi, 7 – labi, 6 – gandrīz labi, 5 – viduvēji, 4 – gandrīz

viduvēji, 3 – vāji, 2 – ļoti vāji, 1 – ļoti, ļoti vāji). Nosakot vērtējumu 10 ballu skalā, kritēriji tiek izvērtēti kopumā. Kārtējā pārbaudē, kurā nav iespējams mācību sasniegumu vērtējums atbilstoši 10 ballu skalai, pedagogs mācību sasniegumus var vērtēt ar "ieskaitīts" vai "neieskaitīts".

3. Izglītojamais iegūst vērtējumu 9 un 10 balles, ja:

- 3.1. ir apguvis zināšanas un prasmes tādā līmenī, ka spēj mācību saturu uztvert, iegaumēt, reproducēt, izmantot pēc parauga līdzīgā situācijā, kā arī spēj to patstāvīgi izmantot jaunu zināšanu apguvei un radošu uzdevumu risināšanai;
- 3.2. prot risināt atbilstošas problēmas, pamatot un loģiski argumentēt domu, saskatīt un izskaidrot likumsakarības;
- 3.3. spēj atsevišķas zināšanas un prasmes sintezēt vienotā ainā, pareizi samērot ar realitāti;
- 3.4. spēj patstāvīgi izteikt savu viedokli, definēt vērtējuma kritērijus, paredzēt sekas;
- 3.5. prot cienīt un novērtēt atšķirīgu viedokli, veicina sadarbību mācību problēmu risināšanā;

4. Izglītojamais iegūst vērtējumu 6, 7 un 8 balles, ja:

- 4.1. spēj ar izpratni reproducēt mācību saturu (pilnā apjomā vai tuvu tam), saskata likumsakarības un problēmas, atšķir būtisko no mazsvarīgā;
- 4.2. prot izmantot zināšanas un prasmes pēc parauga, analogijas vai pazīstamā situācijā, veic tipveida un kombinētus mācību uzdevumus;
- 4.3. uzdoto veic apzinīgi, parāda spējas, kā arī attīstītas gribas īpašības;
- 4.4. mācību satura pamatjautājumos pauž personisko attieksmi vairāk konstatācijas nekā analīzes līmenī;
- 4.5. ir apguvis sadarbības un saziņas prasmi;
- 4.6. mācību sasniegumi attīstās veiksmīgi.

5. Izglītojamais iegūst vērtējumu 4 un 5 balles, ja:

- 5.1. ir iepazinis norādīto mācību saturu, prot atšķirt būtisko no mazsvarīgā, zina un var definēt jēdzienus, galvenos likumus un likumsakarības, gandrīz bez kļūdām risina tipveida uzdevumus;
- 5.2. mācību saturu izklāsta pietiekami skaidri un saprotami;
- 5.3. mācībās izmanto tradicionālas izziņas metodes, izpildot pedagoga norādījumus;
- 5.4. var izteikt personisko attieksmi, izmantojot iegaumēto mācību saturu;
- 5.5. ir apguvis sadarbības un saziņas pamatprasmi;
- 5.6. mācību sasniegumi attīstās.

6. Izglītojamais iegūst vērtējumu 1, 2 un 3 balles, ja:

- 6.1. pazīst un spēj vienīgi uztvert mācību saturu, bet nespēj iegaumēt un reproducēt pietiekamu apgūstamā satura apjomu (vismaz 50 %), veic primitīvus uzdevumus tikai pēc parauga labi pazīstamā situācijā, bez kļūdām veic tikai daļu uzdevumu;
- 6.2. mācību saturu izklāsta, bet citiem nesaprotami, reti atšķir būtisko no mazsvarīgā;
- 6.3. personīgo attieksmi spēj paust epizodiski vai arī nav sava viedokļa;
- 6.4. maz attīstīta sadarbības prasme;
- 6.5. mācību sasniegumu attīstība ir nepietiekama.

7. Izglītojamā mācību sasniegumu vērtējumu mācību priekšmetā 10 ballu skalā atbilstoši šiem noteikumiem, mācību priekšmeta standartam, kā arī mācību priekšmeta programmai konkrētā klasē detalizētāk nosaka mācību priekšmeta pedagogs.

8. Valsts pārbaudes darbos vērtējuma kritēriji ir izglītojamā iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, prasmes un iemaņas.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

23.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Vērtējuma līmeņi centralizētajā eksāmenā

latviešu valodā mazākumtautību izglītības programmās

Līmenis	Apraksts
A	Valodu lieto raiti un precīzi jebkurā saziņas situācijā. Uztver un saprot jebkuru autentisku runu. Lasa un saprot dažādu stilu un žanru tekstus. Mērķtiecīgi veido situācijai atbilstošu, loģisku un plānveida tekstu. Runā un rakstos prot izteikt un argumentēti pamatot savu viedokli.
B	Valodu lieto precīzi dažādās saziņas situācijās. Uztver un saprot autentisku, normālā tempā izteiktu runu. Lasa un saprot dažādu veidu tekstus. Mērķtiecīgi veido situācijai atbilstošu plānveida tekstu. Runā un rakstos prot izteikt savas domas un argumentēt viedokli.
C	Valodu ikdienas un mācību situācijās lieto pareizi un atbilstoši situācijai. Uztver un saprot skaidru un pareizu runu. Lasa un saprot dažādas tematikas informatīvus tekstus. Mērķtiecīgi veido saprotamu tekstu. Runā un rakstos prot izteikt savas domas un viedokli.
D	Valodu ikdienas un mācību situācijās pārsvarā lieto pareizi. Uztver un saprot ar ikdienas pieredzi saistītu runu. Lasa un saprot vienkāršus informatīvus tekstus. Mērķtiecīgi veido vienkāršu tekstu par ikdienas tematiem. Runā un rakstos prot izteikt savas domas.
E	Valodas lietojums ikdienas un mācību situācijās ir ierobežots. Uztver un saprot vienkāršu, ar ikdienas pieredzi saistītu runu. Lasa vienkāršu tekstu un spēj no tā iegūt nepieciešamo informāciju. Spēj veidot vienkāršu tekstu par ikdienas tematiem. Runā un rakstos spēj izteikt ikdienā nepieciešamu informāciju.
F	Valodas lietojums un vārdu krājums primitīvs. Uztver un saprot ar ikdienas pieredzi saistītus vārdus un frāzes. Tekstā pazīst un lasa zināmus vārdus un frāzes. Spēj rakstīt, izmantojot tikai apgūtas frāzes un teikumus. Runā un rakstos spēj lietot pamatfrāzes un vienkāršus teikumus.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

24.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Latviešu valoda.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda" mērķis ir izkopt izglītojamā runas un rakstu kultūru, lai nodrošinātu latviešu valodas lietojuma stabilitāti un attīstību nākamajās paaudzēs.

2. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. veidot cieņpilnu attieksmi pret dzimto valodu un mācību priekšmetu, noskaidrot, ka dzimtā valoda ir nācijas kultūras eksistences pamats un personības veidotāja;

2.2. iegūt pamatzināšanas par latviešu valodas cilmi un vietu indoeiropiešu valodu saimē, par latviešu valodas attīstības pamatposmiem, par latviešu valodu kā neatkārtojamu vērtību visas cilvēces kultūrā;

2.3. kopt latvisku izteiksmi, aktīvi iestāties par latviešu valodas kā valsts valodas pilnvērtīgu lietojumu visās dzīves jomās;

2.4. attīstīt valodiskās sazināšanās prasmi, gūt pietiekami plašu pieredzi uzsākt, uzturēt un pabeigt sarunu atbilstoši sarunas mērķim, runas situācijai, sarunbiedru specifikai, iegūt pieredzi paša valodiskās izturēšanās vērtēšanā un koriģēšanā;

2.5. pilnveidot prasmi loģiski, leksiski un gramatiski precīzi izteikt savas domas, jūtas un gribu kā runā, tā rakstos;

2.6. izkopt pareizrunas, ortogrāfijas un interpunkcijas iemaņas.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Vispārīgi atzinumi par valodu:

3.1. indivīda iespējamā attieksme pret valodu, savu runu un rakstiem;

3.2. tēmas par valodu:

3.2.1. valodas kultūra;

3.2.2. valodas norma.

4. Fonētika:

4.1. tēmas par fonētiku:

4.1.1. skaņa;

4.1.2. burts;

4.1.3. patskaņi;

4.1.4. divskaņi;

4.1.5. līdzskaņi (balsīgie un nebalsīgie);

4.1.6. zilbe;

4.1.7. uzsvars;

4.1.8. pozicionālā skaņu mija;

4.1.9. alfabēts;

4.2. pareizrunas nosacījumi.

5. Morfoloģija:

5.1. tēmas par vārda sastāvdaļām:

5.1.1. sakne;

5.1.2. galotne;

- 5.1.3. piedēklis;
- 5.1.4. piedēklis;
- 5.1.5. celms;
- 5.1.6. izskaņa;
- 5.1.7. saliktenis;
- 5.2. vārdu darināšana un formu veidošana;
- 5.3. tēmas par vārdšķirām:
  - 5.3.1. lietvārds;
  - 5.3.2. īpašības vārds;
  - 5.3.3. skaitļa vārds;
  - 5.3.4. vietniekvārds;
  - 5.3.5. darbības vārds;
  - 5.3.6. apstākļa vārds;
  - 5.3.7. prievārds;
  - 5.3.8. saiklis;
  - 5.3.9. partikula;
  - 5.3.10. izsaukmes vārds.

6. Ortogrāfija:

- 6.1. vārdu pareizrakstības likumības atbilstoši fonētiskajam un morfoloģiskajam principam;
- 6.2. vārdu dalīšanas nosacījumi pārvešanai jaunā rindā;
- 6.3. lielo sākuma burtu lietošanas nosacījumi;
- 6.4. vārdu saīsināšanas nosacījumi.

7. Sintakse:

- 7.1. tēmas par vienkāršu teikumu:
  - 7.1.1. vārdu savienojums;
  - 7.1.2. vārdu saistīšanas līdzekļi;
  - 7.1.3. sakārtojums un pakārtojums;
  - 7.1.4. teikuma virslocekļi un palīglocekļi, to pazīmes;
  - 7.1.5. vienlīdzīgi teikuma locekļi;
  - 7.1.6. vienlīdzīgi teikuma locekļi saistījumā ar vispārinošo vārdu;
  - 7.1.7. atkārtoti teikuma locekļi;
  - 7.1.8. savrupinājumi un to grupas;
  - 7.1.9. izrunas un pieturzīmju lietošanas nosacījumi teikumos ar savrupinājumiem;
  - 7.1.10. teikumi ar uzrunu, uzrunas grupu, to lietošanas nosacījumi;
  - 7.1.11. iespraudumi;
  - 7.1.12. vārdu secība teikumā;
  - 7.1.13. teikumi pēc izteikuma mērķa;
- 7.2. tēmas par saliktu teikumu:
  - 7.2.1. salikts sakārtots teikums;
  - 7.2.2. salikts pakārtots teikums;
  - 7.2.3. jaukts salikts teikums;
  - 7.2.4. salikta teikuma daļu saistīšanas līdzekļi;
  - 7.2.5. teikuma daļu attiecības (sakārtojums, pakārtojums);
- 7.3. teikumi ar tiešo runu;
- 7.4. teikumi ar netiešo runu;
- 7.5. citāts;
- 7.6. teksts, tā pazīmes un uzbūve;

7.7. tekstveides pamatnosacījumi.

8. Interpunkcija:

- 8.1. pieturzīmju veidi;
- 8.2. pieturzīmju lietošanas nosacījumi:
  - 8.2.1. pieturzīmes teikuma beigās;
  - 8.2.2. pieturzīmes starp teikuma daļām;
  - 8.2.3. pieturzīmes vienkāršā un saliktā teikumā.

9. Leksikoloģija:

- 9.1. valodas vārdu krājums, tā attīstība;
- 9.2. vārdu daudznozīmība;
- 9.3. vārdu grupas – sinonīmi, antonīmi, homonīmi;
- 9.4. leksikas slāņi (apvidvārdi, svešvārdi);
- 9.5. frazeoloģismi;
- 9.6. vārdnīcu veidi, to uzbūve un izmantošanas iespējas;
- 9.7. vārdu izvēles nosacījumi.

10. Valodiskās sazināšanās kultūra:

- 10.1. valodiskā saskarsme;
- 10.2. sarunas motīvi, sarunbiedri;
- 10.3. runas situācija;
- 10.4. sarunas uzsākšana, uzturēšana, pabeigšana;
- 10.5. runas un rakstu teksta veidošana;
- 10.6. darījumraksti, to veidi.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

11. Vispārīgi atzinumi par valodu:

- 11.1. cieņpilna attieksme pret jebkuru valodu, īpaši dzimto valodu;
- 11.2. kontrolē savu rakstu un mutvārdu runu.

12. Fonētika:

- 12.1. izrunā pareizi latviešu valodas skaņas;
- 12.2. nosaka vārdā patskaņus, divskaņus, līdzskaņus;
- 12.3. veido runu atbilstoši pareizrunas nosacījumiem.

13. Morfoloģija:

- 13.1. nosaka deklinējamo un konjugējamo vārdu sastāvdaļas;
- 13.2. izmanto vārddarināšanas līdzekļus;
- 13.3. prot atšķirt vārdšķiras:
  - 13.3.1. lokāmi (deklinējami un konjugējami) un nelokāmi vārdi;
  - 13.3.2. patstāvīgie vārdi;
  - 13.3.3. palīgvārdi;
  - 13.3.4. izsaukmes vārdi;
- 13.4. pazīst visu vārdšķiru vārdus;
- 13.5. orientējas vārdu gramatiskajās kategorijās.

14. Ortogrāfija:

- 14.1. pareizi raksta vārdus, pamato to rakstību;

- 14.2. sadala vārdus pārņemšanai jaunā rindā;
  - 14.3. pareizi lieto lielos sākuma burtus;
  - 14.4. pareizi saīsina vārdus.
15. Sintakse:
- 15.1. pareizi veido teikumu runā un rakstos, analizē to;
  - 15.2. pazīst savrupinājumus teikumā, lieto tos runā un rakstos;
  - 15.3. atšķir divdabja teicienu no citiem savrupinājumiem;
  - 15.4. pazīst teikumos vienlīdzīgus teikuma locekļus;
  - 15.5. runā un rakstos pareizi lieto vienlīdzīgus teikuma locekļus un atkārtotus teikuma locekļus;
  - 15.6. runā un rakstos lieto uzrunu, uzrunas grupu un uzrunas teikumu;
  - 15.7. runā un rakstos pareizi lieto iespraudumus;
  - 15.8. pareizi novieto vārdus teikumā;
  - 15.9. runā un rakstos lieto dažādus saliktus teikumus;
  - 15.10. pareizi novieto un saista salikta teikuma daļas;
  - 15.11. runātā un rakstītā tekstā pazīst un pareizi lieto tiešo runu, netiešo runu un citātus;
  - 15.12. veido mutvārdu un rakstu tekstu;
  - 15.13. sadala tekstu rindkopās;
  - 15.14. novērtē teksta atbilstību teksta pazīmēm un tekstveides nosacījumiem.
16. Interpunkcija:
- 16.1. pareizi lieto pieturzīmes vienkāršā teikumā;
  - 16.2. pareizi lieto pieturzīmes saliktā teikumā.
17. Leksikoloģija:
- 17.1. apzināti izvēlas vārdus runā un rakstos;
  - 17.2. lieto vārdnīcas un enciklopēdijas;
  - 17.3. izmanto alfabētu.
18. Valodiskās sazināšanās kultūra:
- 18.1. uzsāk, uztur un pabeidz sarunu atbilstoši sarunas motīviem un situācijai;
  - 18.2. veido mutvārdu atbildes;
  - 18.3. diskutē;
  - 18.4. raksta atstāstījumu un domrakstu;
  - 18.5. raksta tēzes;
  - 18.6. runā un rakstos prot izteikt savas domas un pamatot tās;
  - 18.7. uzraksta adresi, vēstuli, iesniegumu, autobiogrāfiju, sludinājumu, protokolu, sagatavo telegrammas tekstu.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

25.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Latviešu valoda mazākumtautību izglītības programmās. Mācību priekšmeta standarts
1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda" mērķis ir stimulēt interesi par latviešu valodu, attīstīt sapratni par to kā valsts valodu, nostiprināt tās prestižu, veidot pamatu valodas prasmju un iemaņu patstāvīgai pilnveidei.

2. Mācību priekšmeta "Latviešu valoda" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 2.1. un vēlēšanos lietot latviešu valodu;
- 2.2. apgūt sazināšanās iemaņas latviešu valodā – saprast normālā ātrumā izteiktu citas personas runu, sarunāties latviešu valodā atbilstoši apgūtajam leksikas apjomam, izteikties latviešu valodā;
- 2.3. pareizi izrunāt, izlasīt un uzrakstīt latviešu valodas vārdus, teikumus un saistītu tekstu;
- 2.4. radīt izpratni par latviešu kultūru un dzīvesziņu.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Klausīšanās un runāšana:

- 3.1. saistītas runas uztvere ar dzirdi;
- 3.2. latviešu valodas skaņu, vārdu un vārdu savienojumu, teikumu, saistīta teksta pareiza izruna, valodas skanējums, melodiskums;
- 3.3. šaurā un platā patskaņa e, ē izruna;
- 3.4. monoloģiskā runa;
- 3.5. dialogiskā runa;
- 3.6. leksika;
- 3.7. bērnu rotaļas un dziesmas, skaitāmie panti, mīklas, tautasdziesmas, dzejoļi, sakāmvārdi, parunas, lomu spēles.

4. Lasīšana:

- 4.1. alfabēts;
- 4.2. pirmās zilbes uzsvars latviešu valodā, otrās zilbes uzsvars atsevišķos vārdos;
- 4.3. vārda un teikuma intonācija;
- 4.4. iespiesta un rakstīta teksta lasīšana; lasīšana korī; lasīšana lomās; klusā lasīšana; sveša teksta patstāvīga klusa lasīšana;
- 4.5. dialoga lasīšana;
- 4.6. literārā darba analīze.

5. Rakstīšana:

- 5.1. lielie un mazie burti, burtu savienošana, atsevišķi vārdi, vārdu savienojumi, teikumi, īsi izteikumi; Latvijas vietu, upju un ezeru nosaukumi;
- 5.2. atsevišķu vārdu, valodas vingrinājumu rakstīšana;
- 5.3. monoloģiskās un dialogiskās runas paraugu rakstīšana;
- 5.4. apsveikums, vēstule, telegramma.

6. Valodas mācība:

- 6.1. vārddarināšana;
- 6.2. salikteņi;

- 6.3. lietvārds:
  - 6.3.1. vienskaitļa un daudzskaitļa formas;
  - 6.3.2. atbildes uz jautājumiem;
  - 6.3.3. lietvārdu locīšana – locījumu nosaukumi, lietvārdu locīšana teikumos;
  - 6.3.4. daudzskaitlinieki un vienskaitlinieki;
- 6.4. īpašības vārds:
  - 6.4.1. īpašības vārda saskaņošana ar lietvārdu dzimtē, skaitlī, locījumā (ar noteikto un nenoteikto galotni);
  - 6.4.2. īpašības vārdu salīdzināmās pakāpes;
  - 6.4.3. īpašības vārdi ar noteikto galotni, to locīšana;
  - 6.4.4. lokāmo darāmās kārtas tagadnes un ciešamās kārtas divdabju saskaņošana ar lietvārdiem pēc īpašības vārdu parauga;
  - 6.4.5. īpašības vārdu noteiktās un nenoteiktās galotnes locīšanas nosacījumi;
- 6.5. vietniekvārds:
  - 6.5.1. personu vietniekvārdi, to locīšana un lietošana; personu vietniekvārdi piederības nozīmē;
  - 6.5.2. norādāmie vietniekvārdi;
  - 6.5.3. jautājamie vietniekvārdi;
  - 6.5.4. vietniekvārdu saskaņošana ar lietvārdu;
- 6.6. darbības vārds:
  - 6.6.1. īstenības izteiksmes tagadnes, pagātnes un nākotnes formas, pavēles izteiksmes vienskaitļa un daudzskaitļa 2.personas forma, vajadzības izteikšana, vēlējuma izteikšana, salikto laiku formu lietošana;
  - 6.6.2. pamatformas;
  - 6.6.3. darbības vārdu "būt, nebūt, iet, dot" tagadne, pagātne, nākotne;
  - 6.6.4. I konjugācijas darbības vārdi, kam tagadnē ir skaņu mija;
  - 6.6.5. darbības vārdu "sēdēt" un "gulēt" locīšanas īpatnības;
  - 6.6.6. salikto laiku formu tulkošana mazākumtautības valodā;
  - 6.6.7. divdabji ar -dams un -ot; to tulkošana mazākumtautības valodā;
  - 6.6.8. atgriezenisko darbības vārdu locīšana visās izteiksmēs vienkāršajos laikos;
- 6.7. skaitļa vārda locīšana; saliktie skaitļa vārdi; skaitļa vārdu savienojumi; datuma un pulksteņa laika apzīmējumi, to pareizrakstība;
- 6.8. prievārda lietošana ar lietvārdu vienskaitļa un daudzskaitļa locījumu formām vietas, laika un citās nozīmēs;
- 6.9. vārdi "daudz, maz, vairāk, mazāk" teikumā kopā ar lietvārdu vienskaitļa un daudzskaitļa ģenitīva formām;
- 6.10. vārdu saistījums teikumā;
- 6.11. jautājumi un atbildes;
- 6.12. vienkāršs nepaplašināts teikums; saitiņas "būt (nebūt)" lietošana; vienkāršs paplašināts teikums; saskaņotais apzīmētājs, izteikts ar īpašības vārdu ar noteikto un nenoteikto galotni, ar pamata skaitļa vārdu vai vietniekvārdu; nesaskaņotais apzīmētājs; ar lietvārdu izteikta apzīmētāja vieta teikumā latviešu un krievu valodā; papildinātājs, izteikts ar lietvārdu vai vietniekvārdu, vai lietvārdu un prievārdu, tiešais un netiešais papildinātājs; pielikums, pielikuma grupa; vārdu un to grupu saistīšana ar saikli "un, vai, bet, arī";
- 6.13. uzruna, uzrunas grupa;
- 6.14. teikums ar divdabja teicienu;
- 6.15. tiešā un netiešā runa; dialogs;
- 6.16. nosacījuma teikums ar saikli "ja", vēlējuma forma nosacījuma teikumā;
- 6.17. salikts sakārtots teikums ar saikļiem "un, bet, vai";

6.18. pakārtojuma saikļi un citi pakārtojamie vārdi saliktā teikumā.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 4.klasi

7. Klausīšanās un runāšana:

- 7.1. saprot skolotāja un klasesbiedru teikto un skaņu ierakstu atbilstoši leksikai (klausīšanās ilgums – 1–3 min; var būt ne vairāk par 2 % nepazīstamu vārdu, kuru nozīmi var uztvert pēc konteksta);
- 7.2. pareizi izrunā latviešu valodas skaņas, vārdus un vārdu savienojumus, teikumus, saistītu tekstu; lieto pareizu vārda uzsvaru, zilbes un teikuma intonāciju;
- 7.3. pastāsta par sevi, biedru, attēlu, situāciju 3–5 saistītos teikumos;
- 7.4. izmanto dažādus teikumu tipus, ietverot tajos jaunu leksiku; jautā tagadnes, pagātnes un nākotnes personu formās un atbild uz jautājumiem; izsaka apgalvojumu vai noliegumu; izsaka rosinājumu, uzrunājot savus klasesbiedrus; papildina biedra teikto ar starprepliku (3 replikas katram sarunu biedram);
- 7.5. runā par tematiem:
  - 7.5.1. skolā – klases iekārta, mācību stunda, mācību piederumi;
  - 7.5.2. mājās – ģimenes locekļi, māja, mājas iekārta, pagalms un tuvākā apkārtnē; apģērbs, uztur līdzekļi, ēdiena gatavošana, galda klāšana;
  - 7.5.3. darbi mājās, dārzā, darbarīki;
  - 7.5.4. mājas un meža dzīvnieki, putni;
  - 7.5.5. kalendārs, gadalaiki, dienas gaita, pulkstenlaiks, svētki un svinamās dienas;
  - 7.5.6. satiksmes līdzekļi, satikšanās, iepirkšanās, pastā;
  - 7.5.7. pienākums un atbildība, pareiza uzvedība, draudzība (apgūt ap 1000 leksisku vienību);
- 7.6. izteiksmīgi runā no galvas; patstāvīgi izmanto mācītās valodas iemaņas lomu spēlēs.

8. Lasīšana:

- 8.1. pareizi izlasa alfabēta burtiem atbilstošās skaņas;
- 8.2. pareizi izrunā uzsvērtās un neuzsvērtās zilbes;
- 8.3. ievēro vārda un teikuma intonāciju;
- 8.4. izteiksmīgi lasa pazīstamu tekstu; saprot patstāvīgi klusi lasītu tekstu.

9. Rakstīšana:

- 9.1. pareizi raksta latviešu valodas burtus, glīti un pareizi pārraksta iespiestu un rakstītu tekstu;
- 9.2. raksta savu vārdu, uzvārdu, adresi, skolas nosaukumu;
- 9.3. raksta īsu (3–4 teikumi) stāstījumu pēc attēla;
- 9.4. uzraksta vēstuli, apsveikumu, telegrammu.

10. Valodas mācība:

- 10.1. pazīst vienas saknes vārdus, darina jaunus vārdus ar piedēkļiem ie-, iz-, uz-, pie-, aiz- (norādot kustības virzienu), pa-, iz-, uz-, pie- (norādot darbības pabeigtību) un izskaņām -iņš, -iņa, -ītis, -īte, -tājs, -tāja, -nieks, -niece, -ums, -nīca, -ība;
- 10.2. teikumos lietvārdus lieto pareizās formās;
- 10.3. izvēlas piemērotus īpašības vārdus, teikumos tos lieto pareizās formās;
- 10.4. izvēlas piemērotus vietniekvārdus, lieto tos pareizās formās;
- 10.5. lieto pareizus lietvārdu locījumus kopā ar prievārdiem;

- 10.6. lieto pareizas darbības vārdu formas; lieto darbības vārdu "būt" saitiņas funkcijā un patstāvīgā funkcijā;
- 10.7. lieto pareizas lietvārdu formas saistījumā ar pamata skaitļa vārdiem "viens" līdz "deviņi";
- 10.8. pareizi veido stāstījuma, jautājuma un rosinājuma teikumus, izmanto mācītos vārdus apgūtajās formās, lieto tos runā;
- 10.9. jautā un atbild uz jautājumiem ko? kam? ar ko? par ko? kur? uz kuriem? uz kā? pie kā? aiz kā? no kā? zem kā? kāds? kurš? cik? kas ir? kā nav? kad? no kurienes?;
- 10.10. veido vienkāršus nepaplašinātus teikumus (arī ar saitiņu), lieto tos runā;
- 10.11. lieto teikumus palīgvārdus;
- 10.12. veido vienkāršus paplašinātus teikumus, lieto tos runā.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

11. Klausīšanās un runāšana:

- 11.1. saprot skolotāja, klases biedru vai citas personas runu mācītās valodas vielas un vārdu krājuma robežās, saprot diktora runu radio un televīzijas raidījumos, skaņu ierakstos (klausīšanās ilgums – līdz 3,5 min);
- 11.2. pareizi izrunā šauro un plato patskani e, ē;
- 11.3. izmanto apgūto vārdu krājumu, vārdu formas, teikuma tipus, atbild uz jautājumiem, atstāsta lasīto pēc dotā vai paša veidota plāna, pēc atbalsta vārdiem, pastāsta par attēlu; veido sarunu par kādu no dotajām tēmām; stāsta pasakas (teikas), norunā no galvas mācītos dzejoļus, tautasdziesmas;
- 11.4. izmanto mācītos vārdus sarunās ar klases biedru vai citu personu; atveido teksta dialogu, inscenē to kopā ar kādu no klases biedriem; pārrunā lasīto; veido dialogu par sadzīves tematiem (līdz 7 replikām);
- 11.5. zina jaunos vārdus, saprot tos kontekstā, uztver dažādās gramatiskajās formās, zināmās teikumu konstrukcijās, aizstāj vārdu ar sinonīmu, pasaka antonīmus; pēc konteksta izšķir vārdu un formu homonīmus (apgūst ap 2500 leksikas vienību);
- 11.6. runā par tematiem:
  - 11.6.1. Latvijas novadi un to īpatnības;
  - 11.6.2. Latvijas daba, dabas bagātības un dabas aizsardzība;
  - 11.6.3. Latvijas laukos;
  - 11.6.4. Latvija – daudznacionāla zeme;
  - 11.6.5. aktuāli notikumi Latvijas Republikas dzīvē;
  - 11.6.6. latviešu valoda un citas valodas;
  - 11.6.7. tautas teikas un pasakas par Latvijas upēm, ezeriem, pilīm un kalniem;
  - 11.6.8. literārās pasakas (K.Skalbe, S.Kaldupe, A.Sakse);
  - 11.6.9. latviešu tautas teiku varonis Lāčplēsis;
  - 11.6.10. izcili latviešu literatūras, mākslas un zinātnes darbinieki;
  - 11.6.11. bērnu dzīve;
  - 11.6.12. mīļākā grāmata;
  - 11.6.13. mūsu apvidus un cilvēki;
  - 11.6.14. darbs pilsētā un laukos, darba vērtība un darba tikums;
  - 11.6.15. vasaras darbs un atpūta;
  - 11.6.16. vaļasprieks un mīļākā nodarbošanās;
  - 11.6.17. jauniešu gatavošanās darba dzīvei dažādās profesijās;
  - 11.6.18. jauniešu tiesības un pienākumi;
  - 11.6.19. jauniešu savstarpējās attiecības.

12. Lasīšana:

- 12.1. tekoši, pareizi, apzināti, pēc iespējas izteiksmīgi lasa mācīto vai iepriekš patstāvīgi izlasīto tekstu, kurā ir mācītā leksika, zināmas vārdu formas un teikumu veidojumi; atbild uz jautājumiem par teksta saturu, tulko, stāsta izlases veidā par kādu personu vai notikumu; izmanto mācību grāmatas vai citu divvalodu vārdnīcu;
- 12.2. izteiksmīgi lasa dialogu lomās (iepriekš sagatavotā vai jaunā tekstā), atveido vairāku personu runu, modulējot balsi;
- 12.3. lasa klasē un mājās, izmantojot mācību grāmatu vai speciālos tekstu krājumus, laikrakstus, žurnālus, bērnu grāmatas (vismaz 2–3 grāmatas un darbu fragmenti gada laikā); izprot lasīto, atrod galveno domu lasītajā tekstā; atrod grāmatā atbildi uz jautājumu, citātus domas pamatošanai, atrod vārdnīcā nepazīstamos vārdus, rokasgrāmatās nepazīstamās vārda formas;
- 12.4. analizē literāro darbu, izmantojot krievu literatūras un valodas stundās gūto pieredzi un iemaņas, atrod galvenās personas, raksturo vai pamato to rīcību.

13. Rakstīšana:

- 13.1. raksta mācītos vārdus un valodas vingrinājumus;
- 13.2. raksta vēstījuma vai apraksta veida stāstījumus, attēlu aprakstus vai īsus ziņojumus par notikumiem klasē, mājās, ceļā uz skolu, ekskursijā; dzimtās puses dabas aprakstus dažādos gadalaikos, raksturo kādu personu vai notikumu literārā darbā, kādu sabiedrisku darbinieku vai literātu; uzraksta autobiogrāfiju; raksta paša veidotus vai no mācību grāmatas izrakstītus dialogus par pārrunātajiem tematiem;
- 13.3. pareizi uzraksta Latvijas vietu, upju un ezeru nosaukumus, veido aprakstus par tiem; iezīmē Latvijas kontūrkartē galvenās upes un pilsētas, uzraksta to nosaukumus;
- 13.4. uzraksta savu vārdu un uzvārdu, adresi, skolas nosaukumu, sava pagasta, ciema un pilsētas nosaukumu.

14. Valodas mācība:

- 14.1. darina pamazināmos vārdus, darītāju vārdus, darbības rezultāta nosaukumus ar izskaņām -iņš, -iņa, -ītis, -īte, -tājs, -nieks, -niece, -ējs, -ājs, -iens, -ums, -ība, -nīca, -ējs, -īgs;
- 14.2. izprot darbības vārdu priedēkļu aiz-, at-, ie-, iz-, uz-, no-, pie-, pār-, ap-, pa-, sa- nozīmes; lieto priedēkļus vārda nozīmes precizēšanai;
- 14.3. pazīst salikteņus pēc to sastāvdaļām; veido salikteņus;
- 14.4. nosauc lietvārdu locījumus; lieto teikumos lietvārdu pareizās locījumu formas, pazīst tās tekstā; pareizi lieto vienskaitliniekus un daudzskaitliniekus;
- 14.5. saskaņo īpašības vārdus ar noteikto un nenoteikto galotni ar lietvārdiem dzimtē, skaitlī, locījumā; lieto teikumos īpašības vārdu salīdzināmās pakāpes kopā ar atbilstošām lietvārdu locījuma formām; lieto teikumos īpašības vārdus ar noteikto galotni un lokāmos darāmās kārtas tagadnes un ciešamās kārtas divdabjus pareizā locījumā; pareizi izvēlas teikumā īpašības vārdus ar noteikto vai nenoteikto galotni atkarībā no runas situācijas;
- 14.6. loka un lieto pareizā locījumā personu vietniekvārdus (arī piederības nozīmē), norādāmos vietniekvārdus par apzīmētajiem, teikuma priekšmetiem vai papildinātajiem; izmanto jautājumos jautājamo vietniekvārdu "kas"; saskaņo vietniekvārdus ar lietvārdiem dzimtē, skaitlī, locījumā;
- 14.7. saskaņo pamata un kārtas skaitļa vārdus ar lietvārdiem visās locījuma formās; lieto saliktos skaitļa vārdus laika, garuma, platuma un masas apzīmējumos; lieto skaitļa vārdu savienojumus;
- 14.8. pareizi lieto runā un pareizi raksta datumus un pulksteņa laikus;

- 14.9. lieto iederīgus prievārdus ar pareizām lietvārdu vienskaitļa un daudzskaitļa locījumu formām;
- 14.10. lieto pareizas darbības vārdu laiku formas īstenības izteiksmē, pavēles izteiksmes vienskaitļa un daudzskaitļa 2.personā, vajadzības izteiksmē, vēlējuma izteiksmē, saliktajos laikos; nosaka un lieto darbības vārdu pamatformas; lieto darbības vārdus "būt, sēdēt, gulēt" tagadnes, pagātnes un nākotnes formās; lieto I konjugācijas darbības vārdus tagadnē; tulko mazākumtautības valodā darbības vārdus saliktajos laikos; lieto runā un rakstos divdabjus ar -dams un -ot; loka un lieto runā un rakstos atgriezeniskos darbības vārdus pareizās laiku formās;
- 14.11. pareizi lieto lietvārda vienskaitļa un daudzskaitļa ģenitīva formas kopā ar vārdiem "daudz, maz, vairāk, mazāk";
- 14.12. pareizi lieto vienkāršā paplašinātā teikumā apzīmētāju, papildinātāju, pielikumu un pielikuma grupu;
- 14.13. pareizi lieto teikumā uzrunu un uzrunas grupu vokatīva locījumā;
- 14.14. pareizi tulko mazākumtautības valodā teikumus ar divdabja teicienu;
- 14.15. izprot tiešās un netiešās runas atšķirības, dialoga būtību;
- 14.16. veido nosacījuma teikumus ar saikli "ja" un darbības vārdu vēlējuma izteiksmē;
- 14.17. veido saliktus sakārtotus teikumus ar saikļiem "un, bet, vai", lieto tos runā;
- 14.18. lieto runā saliktus pakārtotus teikumus.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

26.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Mazākumtautības valoda.

Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Mazākumtautības valoda" mērķis ir attīstīt izglītojamā kompetenci dzimtajā valodā, kas izpaužas prasmē pilnvērtīgi sazināties dzimtajā valodā, apzināties tās lomu savas personības pilnveidē, etniskās identitātes saglabāšanā, tautas kultūras izzināšanā un starpkultūru dialoga veidošanā.

2. Mācību priekšmeta "Mazākumtautības valoda" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

2.1. attīstīt komunikatīvās prasmes;

2.2. apgūt valodas funkcionēšanas likumības un īpatnības;

2.3. veidot izpratni par valodu kā tautas kultūras sastāvdaļu, par valodas lomu etniskās identitātes saglabāšanā un starpkultūru dialoga veidošanā;

2.4. iemācīties apzināti izmantot valodas prasmes pašizpaušmē un attīstīt prasmi vērtēt un pilnveidot savu runas kultūru.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Valodas sistēma:

- 3.1. fonētika, pareizrūna: skaņa, zilbe, uzsvars, intonācija; pareizrūnas normas;
- 3.2. grafētika, pareizrakstība, alfabēts; rakstība un tās nozīme; pareizrakstības normas;
- 3.3. leksika, frazeoloģija, leksikogrāfija: vārds un tā nozīme; homonīmi, sinonīmi, antonīmi; leksikas slāņi; frazeoloģismi; vārdnīcas;
- 3.4. morfētika, vārddarināšana: morfēmas, to veidi un funkcijas; vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļi, to nozīme;
- 3.5. morfoloģija: vārdforma; gramatiskās kategorijas, to nozīme; vārdšķiru sistēma;
- 3.6. sintakse, interpunkcija: vārdu sintaktiskie sakari; vārdu savienojumu veidi; teikums; teikumu veidi; teikuma virslocekļi un palīglocekļi; sintaktiskie sinonīmi; pieturzīmes; interpunkcijas normas;
- 3.7. stilistika: valodas stili; tekstu tipi un veidi; skaņa, burts, vārds, morfēma, vārdforma, pieturzīme kā stilistiskais un mākslinieciskās izteiksmes līdzeklis; valodas kultūra;
- 3.8. valodniecības vispārīgie jautājumi: valoda kā zīmju sistēma; valodas attīstības posmi; valodas loma cilvēka, sabiedrības un valsts dzīvē.

4. Valoda kā saziņas līdzeklis:

- 4.1. saziņa, saziņas mērķis, situācija; saziņas veidi un līdzekļi; saziņas kultūra;
- 4.2. informācija, informācijas avoti; informācijas ieguves, vērtēšanas, apmaiņas, prezentācijas veidi;
- 4.3. valodniecības veidi – klausīšanās, runāšana, lasīšana, rakstīšana; klausītāja, runātāja, lasītāja, rakstītāja kultūra.

5. Valoda kā kultūras daļa:

- 5.1. valoda kā tautas kultūras sastāvdaļa un izziņas līdzeklis;
- 5.2. valodas situācija Latvijā;
- 5.3. valodā ietvertā informācija par tautas kultūru un vēsturi;
- 5.4. cieņpilna attieksme pret dzimto valodu un citu etnosu valodu.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 4.klasi

6. Valodas sistēma:

- 6.1. prot saklausīt runātā vārdā skaņas, noteikt to skaitu;
- 6.2. uztver burtu kā zīmi, prot atspoguļot skaņas ar burtiem;
- 6.3. pieraksta burtus saskaņā ar pieņemtajiem grafiskajiem tēliem;
- 6.4. prot veidot vārda skaņu un burtu modeli;
- 6.5. prot diferencēt patskaņus un divskaņus; balsīgos un nebalsīgos, cietos un mīkstos līdzskaņus;
- 6.6. prot sadalīt vārdu zilbēs, noteikt uzsvērtu zilbi un uzsvērtu patskani;
- 6.7. prot noteikt ortogrammas, pamatot to pārbaudes paņēmieni, vajadzības gadījumā izmantot vārdnīcu;
- 6.8. prot noteikt vārdā celmu un galotni;
- 6.9. prot noteikt vārdā sakni un sameklēt vienas saknes vārdus;
- 6.10. prot noteikt vārdā priedēkļus un piedēkļus, izprot to nozīmi;
- 6.11. prot noteikt vārda leksisko nozīmi, atrast vārdnīcā vārdus;
- 6.12. prot veidot radniecīgu vārdu saimi dotajam vārdam;
- 6.13. prot sameklēt vārdam sinonīmus, antonīmus;

- 6.14. pazīst vienkāršākos tropus (personifikācija, salīdzinājums, epitets) un izprot to lomu tekstā;
- 6.15. nosaka vārdšķiru: lietvārds, darbības vārds, īpašības vārds, apstākļa vārds, vietniekvārds, skaitļa vārds, prievārds, saiklis, partikula, izsaukmes vārds;
- 6.16. prot sadalīt tekstu teikumos, teikumu – vārdu savienojumos;
- 6.17. prot noteikt teikuma priekšmetu un izteicēju, atrast teikuma palīglocekļus;
- 6.18. prot atrast vienlīdzīgus teikuma locekļus, noteikt to lomu teikumā;
- 6.19. prot atšķirt vienkāršu un saliktu teikumu;
- 6.20. prot atšķirt teikumus pēc izteikuma mērķa, atbilstoši noformēt tos rakstos;
- 6.21. prot likt atbilstošas pieturzīmes teikuma beigās, atdalīt vienlīdzīgus teikuma locekļus, uzrunu, tiešo runu (vienkāršākie gadījumi);
- 6.22. prot noteikt teksta tematu, sadalīt to mikrotematos;
- 6.23. prot noteikt teksta galveno domu, saskatīt teksta virsraksta saikni ar tematu un galveno domu;
- 6.24. prot veidot tekstam vienkāršu plānu;
- 6.25. prot atšķirt teksta tipus (vēstījums, apraksts, pārspriedums) un izmantot to elementus, veidojot savu tekstu.

7. Valoda kā saziņas līdzeklis:

- 7.1. nosaka saziņas dalībniekus, tematu, mērķi, vietu un laiku;
- 7.2. zina, ka ir verbāli un neverbāli saziņas līdzekļi, izprot to nozīmi saziņā;
- 7.3. izsaka savu viedokli un pamato to;
- 7.4. saziņā ievēro apgūtās runas etiķetes normas;
- 7.5. prot iegūt informāciju no grāmatām, avīzēm, žurnāliem un nodot to citiem;
- 7.6. prot atstāstīt tekstu īsumā un detalizēti (mutvārdos un rakstiski);
- 7.7. prot izteiksmīgi lasīt tekstu, paust savu attieksmi pret izlasīto;
- 7.8. prot rakstīt privātu vēstuli, zīmīti, paskaidrojumu, paziņojumu, apsveikumu;
- 7.9. prot piedalīties sarunā, strīdā, ievērojot runātāja un klausītāja kultūru.

8. Valoda kā kultūras sastāvdaļa:

- 8.1. saprot valodas nozīmi kultūrā un savas personības pilnveidē;
- 8.2. saskata savā tuvākajā apkārtnē un sabiedrībā pastāvošo valodu un kultūru daudzveidību;
- 8.3. saskata tekstā informāciju par tautas kultūru un vēsturi;
- 8.4. atšķir savas tautas kultūrā pieņemtās runas un kultūras tradīcijas no citu etnosu kultūras tradīcijām;
- 8.5. ar cieņu izturas pret savu dzimto valodu un citas tautas valodu.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

9. Valoda kā sistēma:

- 9.1. izprot valodas fonētisko sistēmu;
- 9.2. prot atspoguļot vārda skanisko struktūru ar grafēmām;
- 9.3. prot klasificēt fonēmas;
- 9.4. apzinās balsīgo un nebalsīgo fonēmu izrunas īpatnības, runā ievēro ortoēpijas normas;
- 9.5. nosaka ortogrammas veidu, tās vietu vārdā, vārdu pierakstā ievēro ortogrāfijas normas;
- 9.6. veic ortogrāfiskus uzdevumus, pamatojoties uz pareizrakstības principiem un likumiem;

- 9.7. prot skaidrot vārda leksisko nozīmi, noteikt tā piederību konkrētam leksikas slānim;
- 9.8. skaidro homonīmu, sinonīmu, antonīmu, vecvārdu lomu tekstā, vajadzības gadījumā izmantojot vārdnīcas;
- 9.9. izmanto savā runā dažādu slāņu leksiku, ņemot vērā tās iedarīgumu un māksliniecisko izteiksmīgumu;
- 9.10. izprot frazeoloģismu stilistisko nokrāsu un pareizi iesaista tos runā;
- 9.11. prot noteikt vārdā morfēmas, to nozīmi;
- 9.12. prot veidot vārddarināšanas ligzdu, vajadzības gadījumā izmantojot vārdnīcu;
- 9.13. prot noteikt vārdformas gramatiskās kategorijas;
- 9.14. izprot vārdšķiru klasificēšanas sistēmu, nosaka vārdšķiras;
- 9.15. prot veikt vārda morfoloģisko analīzi;
- 9.16. atšķir vārdu, vārdu savienojumu un teikumu, izprot to funkcijas;
- 9.17. saskata vārdu savienojumu tipus un veido vārdu savienojumus un teikumus, izmantojot šos tipus;
- 9.18. zina teikumu klasifikācijas principus;
- 9.19. prot analizēt, modelēt dažādu tipu sintaktiskās konstrukcijas;
- 9.20. prot veikt teikuma sintaktisko analīzi;
- 9.21. prot klasificēt teikuma locekļus atbilstoši to sintaktiskajām funkcijām;
- 9.22. prot pēc teikuma pazīmēm noteikt salikto teikumu tipu;
- 9.23. atšķir citu runas atspoguļošanas veidus, prot noformēt tos rakstiski;
- 9.24. prot likt vajadzīgās pieturzīmes saskaņā ar dažādiem principiem, veikt to analīzi;
- 9.25. skaidro dažādu veidu teikumu stilistisko lomu teksta veidošanā, mērķtiecīgi izmanto dažādu veidu teikumus mutvārdos un rakstos;
- 9.26. veido tekstus mutvārdos un rakstiski – aprakstu, vēstījumu, pārspriedumu – atbilstoši komunikatīvajam uzdevumam un saziņas noteikumiem;
- 9.27. prot veidot vienkāršu un saliktu teksta plānu;
- 9.28. rediģē tekstu, izmantojot dažādus paņēmienus.

10. Valoda kā saziņas līdzeklis:

- 10.1. piedalās dažādās saziņas situācijās, apzināti izmantojot verbālos un neverbālos saziņas līdzekļus;
- 10.2. prot argumentēt savu viedokli, piedaloties diskusijā;
- 10.3. ievēro runas etiķetes normas un uzvedības kultūru dažādās saziņas situācijās;
- 10.4. prot iegūt informāciju no dažādiem avotiem, analizēt to, izmantot, nodot tālāk;
- 10.5. veido mutvārdu un rakstiskus tekstus atbilstoši saziņas situācijai.

11. Valoda kā kultūras sastāvdaļa:

- 11.1. apzinās, ka valoda ir tautas kultūras un cilvēka etniskās identitātes sastāvdaļa, savas un pasaules kultūras izziņas līdzeklis;
- 11.2. apzinās savu atbildību par dzimtās valodas saglabāšanu, par savas runas kvalitāti;
- 11.3. zina dzimtās valodas attīstības vēstures faktus;
- 11.4. analizē valodas materiālu, lai rekonstruētu tautas priekšstatus par vērtībām;
- 11.5. atrod tekstā kulturoloģisku informāciju, vērtē to un izmanto savā pieredzē.

Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Matemātika.
Mācību priekšmeta standarts 1.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Matemātika" mērķis ir attīstīt izglītojamā matemātisko kultūru, kas ietver zināšanu un prasmju sistēmu, kā arī priekšstatu par matemātisko metožu lietojumu pasaules izzināšanā, kā arī vispārējās intelektuālās spējas un prasmes, ieskaitot domāšanas paņēmienus un metodes, un pilnveidot garīgā darba iemaņas.

2. Mācību priekšmeta "Matemātika" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:
- 2.1. attīstīt skaitļa jēdziena izpratni, apgūt prasmes un iemaņas izpildīt darbības ar racionāliem skaitļiem galvā un rakstos;
  - 2.2. apgūt prasmes un iemaņas identiski pārveidot algebriskas izteiksmes, risināt vienādojumus un nevienādības;
  - 2.3. apgūt prasmes risināt teksta uzdevumus ar aritmētiskiem paņēmieniem un sastādot vienādojumu vai vienādojumu sistēmu;
  - 2.4. veidot izpratni par funkcijām un to grafikiem;
  - 2.5. attīstīt prasmi pētīt plaknes ģeometrisko figūru īpašības un izmantot tās praktiska satura uzdevumu risināšanā;
  - 2.6. attīstīt telpiskos priekšstatus un iztēli.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Skaitļi un darbības ar tiem:

- 3.1. naturālie skaitļi;
- 3.2. parastās daļas;
- 3.3. decimāldaļas;
- 3.4. racionālie skaitļi;
- 3.5. reālie skaitļi;
- 3.6. lielumi un to mērīšana.

4. Algebriskas izteiksmes un darbības ar tām:

- 4.1. algebriskas izteiksmes;
- 4.2. vienādojumi un nevienādības;
- 4.3. elementārās funkcijas;
- 4.4. statistikas, kombinatorikas un varbūtību teorijas elementi.

5. Ģeometriskās figūras un to pētīšana:

- 5.1. plaknes ģeometriskās figūras un to īpašības;
- 5.2. ģeometriskie ķermeņi;
- 5.3. ģeometriskie lielumi un to mērīšana.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 4.klasi

6. Naturālie skaitļi līdz miljonam:

- 6.1. lasa, raksta un salīdzina skaitļus miljona apjomā; lasa, salīdzina, pieraksta skaitļus, kas doti dažādos informācijas avotos;
- 6.2. izpilda četru darbību vienkāršos aprēķinus galvā simta apjomā;
- 6.3. rakstos saskaita un atņem četrdesmit skaitļus, tos reizina un daļa ar viencipara vai divciparu skaitli;
- 6.4. izlasa un uzraksta divu darbību izteiksmes (summu, starpību, reizinājumu, dalījumu);
- 6.5. aprēķina vērtību skaitliskai izteiksmei, kurā ir 3–4 darbības (arī iekavas), pa darbībām vai saistītā pierakstā;
- 6.6. risina 2–3 darbību saliktos teksta uzdevumus (dažādas vienkāršo uzdevumu kombinācijas);
- 6.7. teksta uzdevumos izvēlas racionālāko risināšanas paņēmieni, novērtē darbību rezultātu atbilstību reālai dzīves situācijai;
- 6.8. plāno reālu dzīves situāciju praktisko darbību loģisko secību (algoritmu); veic nepieciešamos praktiskos aprēķinus;
- 6.9. sameklē nepieciešamo skaitlisko informāciju dažādos avotos (piemēram, autobusu un vilcienu sarakstos, televīzijas un radio programmā, telefonu katalogā);
- 6.10. lieto enciklopēdijas un rokasgrāmatas uzdevumu datu noskaidrošanai.

7. Parastās daļas. Lasa un pieraksta pamatdaļas, kā arī daļas ar nelieliem saucējiem un attēlo tās.

8. Lielumi, to mērīšana un novērtēšana:

- 8.1. pārveido un salīdzina mērus;
- 8.2. izpilda četras darbības ar mēriem;
- 8.3. risina vienkāršus un saliktus teksta uzdevumus, izmantojot sakarības starp lielumiem (ātrums, laiks un attālums vienmērīgā taisnvirziena kustībā; preces cena un vērtība), proporcionālo dalīšanu, kā arī uzdevumus ar divu lielumu atbilstošām starpībām, uzdevumus par kopīgu darbu;
- 8.4. nosaka priekšmeta izmērus, aprēķina attālumu, zinot mērogu;
- 8.5. veic laika aprēķinus dažādās praktiskās dzīves situācijās;
- 8.6. veic aprēķinus ar naudu (piemēram, samaksa par pirkumu, pasākumu izmaksas).

9. Algebras elementi:

- 9.1. aprēķina izteiksmes vērtību, ja dota burta vērtība;
- 9.2. aprēķina darbības nezināmo locekli;
- 9.3. pārbauda vienkāršāko nevienādību atrisinājumu.

10. Ģeometrijas elementi:

- 10.1. pazīst un uzzīmē punktu, taisni, nogriežni, lauztu līniju, staru, leņķi, daudzstūri (trijstūris, četrstūris utt.), riņķa līniju un apzīmē tos ar burtiem;
- 10.2. mēra nogriežņu un laužas līnijas garumu;
- 10.3. salīdzina, grupē, klasificē ģeometriskās figūras;
- 10.4. aprēķina taisnstūra un kvadrāta perimetru un laukumu; veic mērījumus un aprēķinus praktiska satura uzdevumos.

11. Statistikas un kombinatorikas elementi:

- 11.1. sagrupē dotos materiālos objektus (piemēram, priekšmetus, ģeometriskās figūras) pēc 1–3 pazīmēm;

- 11.2. sakārto dotos naturālos skaitļus vai kāda lieluma skaitliskās vērtības pēc to lieluma augošā vai dilstošā secībā;
- 11.3. salīdzina skaitļus vai mērus pēc to starpības vai attiecības;
- 11.4. lasa dotās tabulas un sakārto dotās skaitliskās vērtības tabulā;
- 11.5. lasa dotās diagrammas un zīmē vienkāršas "stabiņu" diagrammas.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

12. Naturālie skaitļi:

- 12.1. veic galvā darbības ar naturāliem skaitļiem simta apjomā;
- 12.2. saskaita, atņem, reizina, dala un kāpina naturālus skaitļus rakstos, veic darbības, izmantojot to īpašības;
- 12.3. aprēķina izteiksmes skaitlisko vērtību, sastāda atrisinājuma izteiksmes pēc teksta uzdevumu nosacījumiem;
- 12.4. zina dalāmības pazīmes ar 2, ar 3, ar 9, ar 5; ar 10, 100, 1000;
- 12.5. nosaka skaitļa dalītājus un skaitļa dalāmos;
- 12.6. nosaka pirmskaitļus un saliktus skaitļus;
- 12.7. sadala skaitļus pirmreizīnātājos, nosaka divu skaitļu lielāko kopīgo dalītāju, nosaka divu skaitļu mazāko kopīgo dalāmo.

13. Parastās daļas:

- 13.1. lasa un atšķir īstu daļu, neīstu daļu un jauktu skaitli, saīsina daļas, vienādo daļu saucējus, salīdzina daļas;
- 13.2. saskaita, atņem, reizina un dala parastās daļas;
- 13.3. aprēķina skaitļu vidējo aritmētisko;
- 13.4. aprēķina daļas vērtību un visa skaitļa vērtību, zinot tā daļu, kā arī vienu skaitli kā otra skaitļa daļu;
- 13.5. sastāda proporciju un risina uzdevumus, izmantojot proporciju;
- 13.6. risina uzdevumus, izmantojot jēdzienu par tiešo vai apgriezto proporcionalitāti.

14. Decimāldaļas:

- 14.1. lasa, saīsina, paplašina un salīdzina decimāldaļas, noapaļo decimāldaļas, izsaka parasto daļu kā decimāldaļu un otrādi;
- 14.2. saskaita, atņem, reizina un dala decimāldaļas;
- 14.3. izpilda vienkopus darbības ar parastajām daļām un decimāldaļām;
- 14.4. pārveido procentus daļās un otrādi;
- 14.5. pieraksta doto skaitli trijos veidos (kā parasto daļu, kā decimāldaļu, procentos);
- 14.6. aprēķina procentu vērtību, visu skaitli, zinot tā procentus, vienu skaitli kā cita skaitļa procentus.

15. Racionālie skaitļi:

- 15.1. nosaka skaitļa moduli;
- 15.2. atliek pozitīvus un negatīvus skaitļus uz koordinātu taisnes un salīdzina skaitļus pēc lieluma;
- 15.3. saskaita, atņem, reizina, dala un kāpina racionālus skaitļus;
- 15.4. aprēķina izteiksmes skaitlisko vērtību un risina teksta uzdevumus, izmantojot aritmētiskus paņēmienus (pa atsevišķām darbībām vai sastādot atrisinājuma izteiksmi).

16. Reālie skaitļi:

- 16.1. pazīst un atšķir racionālu skaitli, iracionālu skaitli un reālu skaitli;
- 16.2. aprēķina aritmētisko kvadrātsakni;
- 16.3. risina uzdevumus, izmantojot skaitlisku nevienādību īpašības;
- 16.4. izsaka skaitli normālformā un otrādi, izpilda darbības ar skaitļiem, kas pierakstīti normālformā.

17. Algebriskās izteiksmes:

- 17.1. aprēķina burtu izteiksmes skaitlisko vērtību;
- 17.2. vienkāršo izteiksmi, atbrīvojoties no iekavām un savelkot līdzīgos locekļus;
- 17.3. izmanto pakāpes ar naturālu kāpinātāju definīciju un īpašības pakāpju reizināšanā, dalīšanā, reizinājuma kāpināšanā, pakāpes kāpināšanā;
- 17.4. uzraksta monomu normālformā, saskaita un atņem monomus, lieto pakāpes ar naturālu kāpinātāju īpašības monomu reizināšanā, kāpināšanā un dalīšanā;
- 17.5. pārveido polinomu summu vai starpību par polinomu normālformā, monomu reizina ar polinomu, polinomu reizina ar polinomu, izmanto saīsinātās reizināšanas formulas;
- 17.6. vienkāršo izteiksmes, kurās ir polinomi;
- 17.7. aprēķina kvadrātrinoma saknes;
- 17.8. sadala polinomu reizinātājos, izmantojot kopīgā reizinātāja iznešanu pirms iekavām, saīsinātās reizināšanas formulas un kvadrātrinoma sadalīšanu reizinātājos;
- 17.9. izmanto daļas pamatīpašību algebrisko daļu paplašināšanā un saīsināšanā, kā arī zīmju maiņā algebriskajā daļā;
- 17.10. saskaita, atņem, reizina un dala algebriskās daļas;
- 17.11. izmanto pakāpes ar negatīvu kāpinātāju definīciju aprēķinos un pārveidojumos, izmanto pakāpes ar veselu kāpinātāju īpašības aprēķinos un pārveidojumos;
- 17.12. aprēķina saknes vērtību un izmanto aritmētiskās kvadrātsaknes īpašības.

18. Vienādojumi, vienādojumu sistēmas, nevienādības un nevienādību sistēmas:

- 18.1. nosaka, vai dotais skaitlis ir vienādojuma sakne;
- 18.2. pārveido normālformā lineāru vienādojumu un atrisina to;
- 18.3. pārveido normālformā un atrisina kvadrātvienādojumu;
- 18.4. atrisina daļveida racionālu vienādojumu;
- 18.5. izsaka mainīgo lielumu no formulas;
- 18.6. nosaka, vai dotais skaitļu pāris ir vienādojuma ar diviem mainīgajiem atrisinājums vai vienādojumu sistēmas ar diviem mainīgajiem atrisinājums;
- 18.7. konstruē lineāra vienādojuma $ax + by = c$ grafiku;
- 18.8. grafiski atrisina divu lineāru vienādojumu sistēmu;
- 18.9. ar ievietošanas paņēmienu atrisina vienādojumu sistēmu, kurā ir divi pirmās pakāpes vienādojumi, viens pirmās un viens otrās pakāpes vienādojums;
- 18.10. ar saskaitīšanas paņēmienu atrisina vienādojumu sistēmu, kurā ir divi pirmās pakāpes vienādojumi, viens pirmās un viens otrās pakāpes vienādojums;
- 18.11. atrisina teksta uzdevumu, sastādot atbilstošu vienādojumu vai to sistēmu;
- 18.12. attēlo uz koordinātu taisnes dažādu veidu skaitļu intervālus un uzraksta to apzīmējumus divējādi;
- 18.13. nosaka, vai dotais skaitlis ir nevienādības vai nevienādību sistēmas atrisinājums;
- 18.14. pārveido normālformā lineāras nevienādības un atrisina tās;
- 18.15. atrisina divu lineāru nevienādību sistēmu;
- 18.16. atrisina divkārtšās lineārās nevienādības;
- 18.17. nosaka reizinājuma vai dalījuma zīmes nevienādību atrisināšanā;

18.18. atrisina otrās pakāpes nevienādības.

19. Elementārās funkcijas:

- 19.1. atzīmē un nolasa punktu koordinātas uz koordinātu taisnes un koordinātu plaknē;
- 19.2. nosaka, kurā kvadrantā atrodas dotie punkti;
- 19.3. izsaka tiešās un apgrieztās proporcionalitātes sakarības starp preces cenu, daudzumu un samaksu, kā arī starp ātrumu, laiku un attālumu vienmērīgā taisnvirziena kustībā;
- 19.4. veic aprēķinus, izmantojot Latvijas, kā arī ārvalstu naudas vienības; pārveido vienas valsts naudas vienības citas valsts naudas vienībās;
- 19.5. pēc formulas aprēķina funkcijas vērtību, ja dota argumenta vērtība, un argumenta vērtību, ja zināma funkcijas vērtība;
- 19.6. sastāda funkcijas vērtību tabulu;
- 19.7. analītiski noskaidro punkta piederību pie funkcijas grafika;
- 19.8. nosaka intervālus, kuros funkcijas vērtības nemaina zīmi;
- 19.9. aprēķina funkciju grafiku krustpunktu koordinātas;
- 19.10. shematiski parāda funkciju grafika novietojumu koordinātu plaknē: a) $y = kx$ un $y = k/x$ atkarībā no k zīmes; b) $y = kx + b$ atkarībā no k un b zīmes; c) $y = ax^2$ atkarībā no a zīmes; d) $y = ax^2 + c$ atkarībā no a un c zīmes; e) $y = ax^2 + bx + c$ atkarībā no a zīmes un diskriminanta vērtības;
- 19.11. konstruē tiešās un apgrieztās proporcionalitātes, lineāru, pakāpes ($y = x^2$, $y = x^3$), kvadrātsaknes funkciju un kvadrātfunkciju grafikus;
- 19.12. nosaka funkcijas vērtību, izmantojot funkcijas grafiku, ja dota argumenta vērtība, un argumenta vērtības, ja zināma funkcijas vērtība, kā arī funkcijas augšanas un dilšanas intervālus, intervālus, kuros funkcija nemaina zīmi, un funkcijas grafiku krustpunktu koordinātas.

20. Ģeometrija:

- 20.1. zina ģeometrisko figūru un to pamatelementu nosaukumus un definīcijas;
- 20.2. lieto terminoloģiju, kas apraksta figūru savstarpējo novietojumu plaknē (punkti un taisnes, divas taisnes, riņķa līnija un taisne, divas riņķa līnijas);
- 20.3. zina un lieto ģeometrisko lielumu nosaukumus un to mērvienības;
- 20.4. zīmē visu veidu trijstūrus un konstruē tos, izmantojot rasēšanas instrumentus;
- 20.5. izmanto teorēmu par trijstūra leņķu summu, lai aprēķinātu leņķus vienādsānu un taisnleņķa trijstūros, trijstūros, kuri veidojas, novelkot trijstūrī bisektrisi, mediānu vai viduslīniju, kā arī lai noteiktu trijstūra veidu;
- 20.6. izmanto trijstūru vienādības pazīmes, lai pierādītu trijstūru vienādību, kā arī trijstūru atbilstošo elementu vienādību;
- 20.7. pierāda taisnleņķa trijstūru vienādību, izmantojot taisnleņķa trijstūru vienādības pazīmes;
- 20.8. izmanto Pitagora teorēmu un taisnleņķa trijstūra šaurā leņķa trigonometriskās funkcijas, lai aprēķinātu dotā vai iegūtā taisnleņķa trijstūra malu garumus un leņķu lielumus;
- 20.9. izmanto uzdevumu risināšanā līdzīgu trijstūru definīciju un īpašības;
- 20.10. pierāda divu trijstūru līdzību, izmantojot līdzības pazīmes, un aprēķina līdzīgo trijstūru elementus;
- 20.11. konstruē paralelogramu un trapeci pēc dotajiem pamatelementiem;
- 20.12. aprēķina dažādu veidu paralelogramu elementus un pierāda atsevišķus konkrētus faktus;

- 20.13. pazīst un saskata paralelogramu un tā veidus, izmantojot apgūtās definīcijas un pazīmes;
- 20.14. pazīst un saskata trapeci; aprēķina trapeces elementus, izmantojot apgūtās īpašības, un pierāda atsevišķus konkrētus faktus;
- 20.15. konstruē riņķa līniju un riņķa līnijas pieskari;
- 20.16. izmanto riņķa līnijas un tās pieskares īpašības;
- 20.17. izmanto sakarības starp riņķa līnijas loka mēru (grādos) un tam atbilstošā centra leņķa un ievilkta leņķa lielumiem;
- 20.18. aprēķina regulāru daudzstūru elementus, riņķa līnijas un tās loka garumu;
- 20.19. aprēķina figūras laukumu, izdarot nepieciešamās konstrukcijas un mērījumus;
- 20.20. aprēķina figūru laukumus, izmantojot laukuma īpašības;
- 20.21. aprēķina daudzstūra, riņķa un tā sektora laukumu, kā arī izrēķina nepieciešamos elementus, lai pēc tam varētu izmantot aprēķinos laukuma formulas;
- 20.22. aprēķina dažādu ģeometrisku figūru tilpumu un virsmas laukumu (arī iepriekš izdarot nepieciešamos mērījumus).

21. Statistikas, kombinatorikas un varbūtību teorijas elementi:

- 21.1. lasa un zīmē vienkāršas tabulas, stabiņveida diagrammas, sektoru diagrammas un grafikus;
- 21.2. aprēķina doto skaitļu vidējo aritmētisko;
- 21.3. veido no dotās kopas elementiem to pārus vai trijniekus ar noteiktām īpašībām;
- 21.4. praktiski veido dotās konkrētās kopas elementu savienojumus un vienkāršākos gadījumos izskaitļo arī to skaitu.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

28.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Dabaszinības.

Mācību priekšmeta standarts 1.–3.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Dabaszinības" mērķis – iepazīstināt izglītojamo ar apkārtējo dabu (kā dzīvo, tā nedzīvo, tās neatdalot), parādīt, kā cilvēks izmanto dabu savām vajadzībām, vingrināt un izkopt bērna intelektu, rosināt ieskatīties un ieklausīties dabas skaistumā un klusumā, veicināt saudzīgu attieksmi pret dabu; sniegt pirmos priekšstatus par vides izglītību, kuras mērķis ir panākt, lai katrs izglītojamais izvēles priekšā spētu prasmīgi analizēt situāciju un pieņemt lēmumus, kas sekmētu vides kvalitātes uzlabošanos.

2. Mācību priekšmeta "Dabaszinības" uzdevumi ir šādi:

- 2.1. rosināt interesi par dabu;
- 2.2. veidot zināšanas par dabas objektiem un parādībām, to būtiskajām pazīmēm;
- 2.3. veidot iemaņas rīkoties ar vienkāršām ierīcēm (pulksteni, lineālu, sadzīves svāriem, kompasu, termometru);
- 2.4. iemācīt veikt vienkāršus dabas parādību un procesu novērojumus;

- 2.5. veidot iemaņas fiksēt novērojumu rezultātus;
- 2.6. palīdzēt izprast dzīvās un nedzīvās dabas saistību, kā arī cilvēka un dabas mijiedarbību;
- 2.7. veidot praktiskās darbības spējas dabas izzināšanā;
- 2.8. attīstīt ētisko normu izpratni cilvēka un dabas attiecībās;
- 2.9. izprast, ka visu pārmaiņu pamatā ir noteiktas likumsakarības;
- 2.10. veidot speciālas (piemēram, pētniecības) prasmes un iemaņas dabas izzināšanā, līdztekus izkopt prāta darbības prasmes un iemaņas, rosinot izglītojamā radošo darbību.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Informācijas avoti.

4. Novērošana un datu vākšana:

- 4.1. novērošana;
- 4.2. mērīšana;
- 4.3. salīdzināšana.

5. Saules sistēma, Zeme:

- 5.1. Saules sistēma;
- 5.2. Zeme;
- 5.3. Mēness;
- 5.4. zvaigznes;
- 5.5. diennakts daļas. Gadalaiki.

6. Apkārtnes attēlojums zīmējumā:

- 6.1. mērogs, nosacītie apzīmējumi;
- 6.2. globuss, karte;
- 6.3. orientēšanās apkārtņē.

7. Latvija – valsts pie Baltijas jūras.

8. Ūdens, tā raksturojums:

- 8.1. iztvaikošana, kondensēšanās, kušana un sasaldēšana;
- 8.2. ūdens riņķojums dabā;
- 8.3. ūdens nozīme.

9. Ieži:

- 9.1. granīts, oļi, laukakmeņi;
- 9.2. irdenie ieži: grants, smilts, māli, to īpašības;
- 9.3. augsne.

10. Gaiss:

- 10.1. gaisa sastāvs: skābeklis, ogļskābā gāze, slāpeklis;
- 10.2. gaisa īpašības. Gaisa nozīme;
- 10.3. elpošana. Degšana.

11. Dabas parādības atmosfērā:

- 11.1. negaiss, pērkons, zibens, varavīksne, nokrišņi, vējš, vētra;

11.2. lietus un gubu mākoņi.

12. Dzīvā daba:

12.1. augi. Savvaļas augi un kultūraugi;

12.2. augu nozīme cilvēku un citu organismu dzīvē;

12.3. aizsargājamie augi.

13. Ēdamās un indīgās sēnes.

14. Dzīvnieki:

14.1. savvaļas dzīvnieki un mājdzīvnieki;

14.2. dzīvnieku saistība ar citiem organismiem;

14.3. aizsargājamie dzīvnieki.

15. Cilvēka organisms un tā higiēna.

16. Dzīvās un nedzīvās dabas saistība:

16.1. tuvākās apkārtnes dabas ainavas;

16.2. cilvēka un dabas attiecības;

16.3. dabas resursi;

16.4. aizsargājamie dabas objekti.

17. Enerģija:

17.1. enerģijas nepieciešamība;

17.2. enerģijas avoti;

17.3. atjaunojamie un neatjaunojamie enerģijas avoti;

17.4. enerģijas taupīšana.

18. Zemeslodes daba.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei

19. Informācijas avoti:

19.1. izmanto elementārus informācijas avotus: kalendāru, apkārtnes plānu, karti, elementāru uzziņas literatūru, grāmatu;

19.2. atšķir un lieto informācijas līdzekļus.

20. Novērošana un datu vākšana:

20.1. pareizi lieto salīdzinošus jēdzienus: mazs – liels, stiprs – vājš, lēns – ātrs, silts – auksts, ciets – mīksts, tāls – tuvs;

20.2. novērtē ķermeņu garumu; laika ilgumu starp diviem notikumiem; ķermeņu tilpumu; temperatūru (klasē, telpā, ārā, ūdenī); izprot mērījumu iespējamo kļūdu (nulles jeb sākumdaļas kļūda, novērotāja kļūda);

20.3. mēra attālumu ar lineālu, temperatūru; nosaka laiku ar pulksteni; mēra masu ar svariem, tilpumu; pieraksta iegūtos rezultātus, lietojot atbilstošās mērvienības;

20.4. izprot drošības noteikumu ievērošanas nepieciešamību.

21. Saules sistēma, Zeme:

21.1. izprot, ka Saule ir zvaigzne, Zeme – planēta, Mēness – dabiskais Zemes pavadoņš;

- 21.2. raksturo Zemes atrašanās vietu Saules sistēmā un Zemes kustību;
- 21.3. izprot Saules kā gaismas un siltuma avota nozīmi dabā;
- 21.4. raksturo un salīdzina diennakts daļas un gadalaikus;
- 21.5. pareizi lieto jēdzienus diennakts, diena, nakts, vakars, rīts, mēnesis, gads;
- 21.6. pareizi lieto jēdzienus: gadalaiki, ziema, rudens, saulgrieži, saulstāvjī;
- 21.7. dabā nosaka Mēness fāzes;
- 21.8. zina atsevišķus zvaigznājus un saskata tos zvaigžņotajās debesīs vai attēlos.

22. Apkārtnes attēlojums zīmējumā:

- 22.1. pazīst kartē zemienu, augstienes, kalnus, upes, jūras un pilsētas;
- 22.2. nosaka un zīmē vienkāršākos apzīmējumus kartē;
- 22.3. sastāda apkārtnes plānu, izmantojot vienkāršos apzīmējumus; lieto mērogu (1 cm : 1 m);
- 22.4. parāda uz globusa ekvatoru, Ziemeļpolu, Dienvidpolu, kontinentus, pasaules daļas, okeānus;
- 22.5. orientējas pēc Saules, kompasu un citām pazīmēm;
- 22.6. mēra attālumus ar lineālu un mērlenti, prot tos izteikt mērogā.

23. Latvija – valsts pie Baltijas jūras:

- 23.1. raksturo Latvijas atrašanās vietu (kontinents, pasaules daļa);
- 23.2. nosauc un parāda kartē Latvijas novadus;
- 23.3. parāda kartē 3 lielākās Latvijas upes, ezerus, augstienes, augstākos Latvijas zemes virsmas punktus, pilsētas;
- 23.4. parāda kartē pilsētu vai ciemu, kurā dzīvo.

24. Ūdens, tā raksturojums:

- 24.1. izskaidro ūdens nozīmi augu, dzīvnieku un cilvēku dzīvē;
- 24.2. izprot dzeramā ūdens nozīmi;
- 24.3. izprot ūdeņu aizsardzības nepieciešamību;
- 24.4. novēro ūdens agregātstāvokļa maiņas, ievietojot to ledusskapja saldēšanas kamerā; novēro ūdens izplešanos, tam sasilstot;
- 24.5. taupīgi lieto ūdeni sadzīvē;
- 24.6. prot meklēt palīdzību, ja noticis nelaimes gadījums ūdenī.

25. Ieži:

- 25.1. atšķir laukakmeņus, oļus, granti, smilti, mālus un paskaidro to īpašības un nozīmi;
- 25.2. izprot augsnes veidošanos;
- 25.3. prot atrast akmeņus kolekcijām, salīdzināt tos pēc lieluma, formas un krāsas;
- 25.4. dabā prot atšķirt auglīgu augsni no neauglīgas.

26. Gaiss:

- 26.1. izskaidro gaisa nozīmi augu, dzīvnieku un cilvēku dzīvē;
- 26.2. izprot gaisa aizsardzības nepieciešamību;
- 26.3. veic vienkāršus eksperimentus ar gaisu (sasilšana, atdzišana);
- 26.4. izprot telpu vēdināšanas nepieciešamību.

27. Dabas parādības atmosfērā:

- 27.1. nosauc novērotās dabas parādības, atšķir nokrišņu veidus;
- 27.2. prot pareizi izturēties dzīvībai un veselībai bīstamu dabas parādību laikā;

- 27.3. novēro dabas parādības;
- 27.4. veic elementārus ierakstus dabas kalendārā.

28. Dzīvā daba:

- 28.1. pazīst izplatītākos augus;
- 28.2. parāda augu orgānus (lapa, stumbrs, sakne, zieds, auglis, sēkla);
- 28.3. dabā pēta un salīdzina dažādu lakstaugu saknes, stumbrus un lapas pēc to formas, krāsas un lieluma;
- 28.4. vāc augu daļas un veido herbārijus un kolekcijas;
- 28.5. salīdzina dažādus augus pēc to raksturīgajām pazīmēm;
- 28.6. veic eksperimentus par augu augšanu.

29. Ēdamās un indīgās sēnes:

- 29.1. grupē izplatītākās sēnes pēc to raksturīgajām pazīmēm (cepurīte, kātiņa forma, krāsa, lapiņas);
- 29.2. pazīst izplatītākās sēnes;
- 29.3. atšķir ēdamās un indīgās sēnes pēc izskata (dabā vai attēlā);
- 29.4. prot pareizi ievākt sēnes;
- 29.5. zina un ievēro, ka nedrīkst vākt nepazīstamus augus un sēnes.

30. Dzīvnieki:

- 30.1. pazīst izplatītākos dzīvniekus;
- 30.2. izprot jēdzienus: vairošanās, attīstība, augšana, barošana, pārvietošanās;
- 30.3. nosauc dzīvnieku ķermeņa daļas;
- 30.4. piedalās putnu barotavu izlikšanā un novēro putnu barošanos.

31. Cilvēka organisms un tā higiēna:

- 31.1. raksturo cilvēka ķermeņa daļu nozīmi;
- 31.2. parāda cilvēka orgānu sistēmas attēlos;
- 31.3. ievēro veselīga dzīvesveida pamatprincipus, zina izplatītākās slimības;
- 31.4. ievēro dienas režīmu un sava ķermeņa kopšanas higiēnas noteikumus;
- 31.5. prot atrast un saskaitīt pulsu pirms un pēc slodzes;
- 31.6. seko izmaiņām acs zīlītē, pārejot no tumsas gaismā; apskatot tālus un tuvus priekšmetus.

32. Dzīvās un nedzīvās dabas saistība:

- 32.1. grupē dotos dabas objektus dzīvās un nedzīvās dabas objektos;
- 32.2. grupē dotos augus un dzīvniekus (attēlus) atbilstoši to dzīves videi (upe, mežs, pļava, purvs, ezers);
- 32.3. atšķir dažādas tuvākās apkārtnes dabas ainavas un pazīst to raksturīgos objektus;
- 32.4. raksturo tuvākās apkārtnes aizsargājamās dabas objektus; izprot dabas aizsardzības nozīmi;
- 32.5. izprot tīras un sakoptas vides nozīmi;
- 32.6. apmeklē tuvāko dabas aizsardzības objektu;
- 32.7. veic iespējam atbilstošus dabas aizsardzības darbus.

33. Enerģija:

- 33.1. izprot enerģijas nepieciešamību;
- 33.2. zina enerģijas avotus: uzturs, kurināmais, baterijas;
- 33.3. izskaidro enerģijas taupīšanas nepieciešamību;

- 33.4. zina un ievēro drošības noteikumus darbā ar enerģijas avotiem;
- 33.5. atšķir atjaunojamus un neatjaunojamus enerģijas avotus.

34. Zemeslodes daba:

- 34.1. nosauc un parāda kartē klimata joslas;
- 34.2. salīdzina un raksturo dažādu klimata joslu augu un dzīvnieku valsti;
- 34.3. raksturo dabas zonu, kurā atrodas Latvija.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

29.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Literatūra.

Mācību priekšmeta standarts 5.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

- 1. Mācību priekšmeta "Literatūra" mērķis ir, mācot latviešu un cittautu folkloru, literatūras klasiku un mūsdienu rakstnieku darbus, radīt izpratni par vispārcilvēciskajām, ētiskajām un estētiskajām vērtībām, tautas dzīvesziņu un nostiprināt tās izglītojamo apziņā un rīcībā.
- 2. Mācību priekšmeta "Literatūra" uzdevumi ir radīt izglītojamam iespēju:
  - 2.1. mācēt saskatīt savu vietu pasaulē, veidojot personības morāles principus, priekšstatus par dzīves jēgu un vērtību;
  - 2.2. veidot nacionālo kultūrapziņu, audzināt latvietību;
  - 2.3. veicināt lasītāri, spēju pārdzīvot un novērtēt lasītos darbus;
  - 2.4. mācēt lasīto izprast, patstāvīgi un brīvi interpretēt;
  - 2.5. veidot izpratni par daiļliteratūru kā mākslas veidu un tās vērtībām;
  - 2.6. rast priekšstatu par daiļliteratūras veidiem un žanriem, mākslinieciskās izteiksmes iespējām;
  - 2.7. iemācīties loģiski, brīvi, izteiksmīgi un koptā valodā runāt un rakstīt.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Literatūras teorijas jautājumi par daiļdarbu vai tā fragmentu:

- 3.1. tematika;
- 3.2. saturs;
- 3.3. paustās domas;
- 3.4. tēli.

4. Zīmīgākās mākslinieciskā veidojuma īpatnības:

- 4.1. tautasdziesmu panta forma;
- 4.2. pantmēri;
- 4.3. daiļdarbu kompozīcija;
- 4.4. tēlainās izteiksmes līdzekļi:

- 4.4.1. salīdzinājums;
- 4.4.2. paralēlisms;
- 4.4.3. epitets;
- 4.4.4. metafora;
- 4.4.5. personifikācija;
- 4.4.6. alegorija;
- 4.4.7. hiperbola.

5. Folkloras iedalījums:

- 5.1. tautasdziesmas;
- 5.2. vēstītājfolklora:
  - 5.2.1. latviešu tautas pasakas;
  - 5.2.2. sakāmvārdi un parunas;
  - 5.2.3. mīklas.

6. Priekšstats par daiļliteratūras veidu un žanru:

- 6.1. lirika;
- 6.2. līroepika:
  - 6.2.1. eposs;
  - 6.2.2. balāde;
  - 6.2.3. poēma;
  - 6.2.4. fabula;
- 6.3. epika:
  - 6.3.1. romāns;
  - 6.3.2. novele;
  - 6.3.3. stāsts;
  - 6.3.4. mākslinieciskais apraksts;
  - 6.3.5. literārā pasaka;
  - 6.3.6. miniatūra;
  - 6.3.7. aforisms;
- 6.4. dramaturģija.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

7. Izglītojamais:

- 7.1. prot plānveidīgi un saprotami mutvārdos un rakstiski pastāstīt par apgūtajiem daiļdarbiem, to:
  - 7.1.1. tematiku;
  - 7.1.2. domu;
  - 7.1.3. saturu;
  - 7.1.4. tēliem;
  - 7.1.5. mākslinieciskā veidojuma īpatnībām;
- 7.2. nosaka daiļdarba veidu, žanru, pamato pazīmes;
- 7.3. prot izteiksmīgi norunāt no galvas iemācītos tekstus.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

30.pielikums
Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Latvijas un pasaules vēsture.
Mācību priekšmeta standarts 5.–9.klasei

I. Vispārīgais jautājums

1. Mācību priekšmets "Latvijas un pasaules vēsture" aptver dzimtā novada (pilsētas), Latvijas, Eiropas un pasaules vēstures materiālu no aizvēstures līdz mūsdienām. Latvijas vēstures tematikai jāvelta ne mazāk kā 1/3 no kopējā vēstures stundu skaita. Veidojot mācību priekšmeta programmu Latvijas un pasaules vēsturē, Latvijas vēstures tēmas var mācīt kā atsevišķu nodaļu vai mācīt integrēti ar saturiski atbilstošām Eiropas un pasaules vēstures tēmām.

II. Mācību priekšmeta mērķi un uzdevumi

2. Mācību priekšmeta "Latvijas un pasaules vēsture" mērķis ir radīt interesi un veidot priekšstatu, kā arī sniegt zināšanas par cilvēces un tās kultūras attīstības pamattendencēm telpā un laikā.

3. Mācību priekšmeta uzdevumi ir:

- 3.1. attīstīt nacionālo un eiropisko identitāti, veidot atbildīgu un demokrātisku savas valsts un Eiropas pilsoni;
- 3.2. veidot izpratni par mūsdienu pasauli, izzinot pagātņi un apzinoties savu darbību sabiedrībā.

III. Mācību priekšmeta obligātais saturs

4. Aizvēsture:

- 4.1. cilvēka izcelšanās;
- 4.2. pirmatnējo cilvēku dzīvesveids;
- 4.3. aizvēsture Latvijas teritorijā.

5. Senie Austrumi:

- 5.1. daba un iedzīvotāju dzīvesveids;
- 5.2. valsts veidošanās;
- 5.3. ievērojamākie sasniegumi.

6. Antīkā pasaule:

- 6.1. grieķu un romiešu sabiedrība un dzīvesveids;
- 6.2. grieķu demokrātija un tās būtība;
- 6.3. Romas Republika, romiešu iekarojumi un impērija;
- 6.4. grieķu un romiešu ievērojamākie sasniegumi;
- 6.5. kristietība, tās izcelšanās.

7. Viduslaiki:

- 7.1. Eiropas zemju attīstība viduslaikos;
- 7.2. kristīgā baznīca;
- 7.3. kārtas un to dzīvesveids;

- 7.4. sasniegumi izglītībā, zinātnē un kultūrā;
- 7.5. arābi un islāms;
- 7.6. Latvijas teritorija krustnešu iebrukuma priekšvakarā. Livonija.

8. Jaunie laiki:

- 8.1. izmaiņas Eiropas sabiedrībā un saimniecībā;
- 8.2. renesanse;
- 8.3. reformācija;
- 8.4. lieli ģeogrāfiskie atklājumi un atklāto zemju (piemēram, Ķīnas, Amerikas) ievērojamākie kultūras sasniegumi;
- 8.5. Eiropas un pasaules zemju attīstība jaunajos laikos;
- 8.6. sasniegumi izglītībā, zinātnē un kultūrā;
- 8.7. apgaismība;
- 8.8. Latvija Polijas–Lietuvas, Zviedrijas un Krievijas varā;
- 8.9. Kurzemes hercogiste;
- 8.10. nacionālā atmoda Latvijā.

9. Jaunākie laiki:

- 9.1. pasaules attīstība jaunākajos laikos;
- 9.2. Pirmais pasaules karš;
- 9.3. valstu attīstība starpkaru posmā;
- 9.4. Otrais pasaules karš;
- 9.5. divas sistēmas pēc Otrā pasaules kara;
- 9.6. 20.gs. sasniegumi un mūsdienu pasaules globālās problēmas;
- 9.7. Eiropas un pasaules integrācija;
- 9.8. nozīmīgākās starptautiskās organizācijas;
- 9.9. Latvijas valstiskuma attīstība un okupācijas režīmi 20.gs.;
- 9.10. kultūra un izglītība Latvijā 20.gs.;
- 9.11. mūsdienu Latvijas aktuālās problēmas.

IV. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

10. Vēstures process, tā nepārtrauktība un pārmaiņas:

- 10.1. prot stāstā par pagātņi sakārtot notikumus secībā;
- 10.2. prot sakārtot zināmus faktus hronoloģiskā secībā;
- 10.3. prot aprakstīt zināmā periodā notikušās pārmaiņas;
- 10.4. prot atšķirt dažādus vēsturisko pārmaiņu veidus (straujas, pakāpeniskas, vietējas, valstiskas);
- 10.5. izprot, ka laika gaitā zināmas lietas mainījušās, citas – ne;
- 10.6. izprot, ka pārmaiņas un progress nav viens un tas pats.

11. Cēloņi un sekas:

- 11.1. prot nosaukt rīcības iemeslus;
- 11.2. prot pamatot cilvēku darbību pagātnē, minot konkrētus iemeslus;
- 11.3. zina konkrēta vēsturiska notikuma vai notikumu attīstības iemeslus;
- 11.4. prot parādīt, kā var būt saistīti kāda vēsturiska notikuma dažādie cēloņi;
- 11.5. prot paskaidrot, kāda saistība pastāv starp cēloņiem, iemesliem un sekām;
- 11.6. izprot, ka vēstures notikumiem parasti ir vairāki cēloņi un sekas;
- 11.7. izprot, ka visi cēloņi un sekas nav vienādi nozīmīgi.

12. Kopīgais un atšķirīgais:

- 12.1. spēj nosaukt atšķirības starp pagātņi un tagadni;
- 12.2. prot izskaidrot atšķirības starp dažādiem pagātnes periodiem;
- 12.3. prot raksturot kāda vēstures perioda dažādas iezīmes.

13. Mūsdienu attieksme:

- 13.1. prot aprakstīt kādas vēsturiskas situācijas dalībnieku idejas un attieksmi;
- 13.2. izprot, ka dažādu cilvēku idejas un nostāja reizēm ir saistīta ar viņu dzīves apstākļiem;
- 13.3. izprot cilvēku ideju, viedokļu un apstākļu daudzveidību sarežģītās vēsturiskās situācijās.

14. Vēstures skaidrojumi:

- 14.1. prot atšķirt faktu no viedokļa;
- 14.2. spēj izskaidrot, kā avotu izvēle ietekmē vēstures interpretāciju;
- 14.3. spēj izprast, kāpēc dažādas cilvēku grupas sabiedrības vēsturi skaidro un izmanto atšķirīgi;
- 14.4. izprot, ka stāsti var būt par reālām personām vai izdomātiem varoņiem;
- 14.5. izprot, ka stāstījumi par pagātņi var sniegt dažādas versijas par notikušo;
- 14.6. izprot, ka vēsturiskas informācijas trūkums var būt par iemeslu atšķirīgam pagātnes skaidrojumam;
- 14.7. izprot, ka stāsti par pagātņi var atšķirties no tā, kas mums zināms par notikušo.

15. Avotu (piemēram, vēstures avotu, literatūras, karšu, diagrammu) izmantošana:

- 15.1. prot iegūt informāciju no dažādiem avotiem;
- 15.2. prot izdarīt secinājumus, balstoties uz avotiem;
- 15.3. prot apkopot dažādu avotu sniegto informāciju;
- 15.4. prot salīdzināt avotu vērtību kāda konkrēta uzdevuma veikšanai;
- 15.5. prot novērtēt avotu ticamību vai vērtību, balstoties uz apstākļiem, kādos tie radušies;
- 15.6. prot parādīt, kā neuzticams avots tomēr var izrādīties noderīgs;
- 15.7. izprot, ka avoti var izraisīt jautājumus par pagātņi un palīdzēt rast uz tiem atbildes;
- 15.8. izprot, ka avota vērtība atkarīga no uzdotā jautājuma.

16. Izprot un lieto jēdzienus: vēsture, vēsturnieks, vēstures avoti, gadsimts, pirms Kristus jeb pirms mūsu ēras, arheoloģija, muzejs, ģints, cilts, reliģija, templis, valsts, valdnieks, priesteri, ierēdņi, likumi, nauda un maiņa, algotņi, pilsētvalsts, demokrātija, aristokrātija, verdzība, vergi, republika, kolonija, filozofija, reformas, province, impērija, veto, barbari, senāts, konsuls, kapitāls, klosteris, garīdzniecība, feods, senjors, vasalis, islāms, pilskalns, pils–sēta, saime, bruņinieks, krustneši, ģilde, cunfte, rāte, naturālā saimniecība, parlaments, monarhija, klaušas, bruņinieku ordenis, hronika, muiža, muižnieks, dzimtbūšana, dzimtzemnieks, protestantisms, konfesija, buržuāzija, algotie strādnieki, merkantilisms, manufaktūra, koloniālisms, baznīca, absolūtisms, parlamentārisms, revolūcija, diktatūra, kapitālisms, sociālisms, nacionālisms, nācija, arodbiedrība, politiskā partija, imperiālisms, aneksija, okupācija, fašisms, holokausts, aukstais karš, cilvēktiesības, totalitārisms, starptautiska organizācija, integrācija, progress, regress.

31.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Bioloģija.
Mācību priekšmeta standarts 6.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Bioloģija" mērķis ir pilnveidot izglītojamā izpratni par dabas vienotību, sekmēt līdzatbildīgas attieksmes veidošanos vides un veselības saglabāšanā un uzlabošanā, izzinot bioloģiskās sistēmas un likumsakarības dabā.

2. Mācību priekšmeta "Bioloģija" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 2.1. apgūt bioloģijas terminus un pamatjēdzienus, kas ļauj iepazīties ar bioloģijas likumsakarībām un mūsdienu bioloģijas zinātnes pamatiem;
- 2.2. veidot priekšstatu par dzīvo organismu uzbūvi un funkcijām, to savstarpējo saistību un atbilstību dzīves videi;
- 2.3. veidot priekšstatu par sugu bioloģisko daudzveidību dabā un nepieciešamību to saglabāt, apgūt iemaņas izplatītāko augu un dzīvnieku noteikšanā un paziņā;
- 2.4. veidot zināšanas un praktiskās iemaņas, kas palīdz saglabāt savu veselību un pieņemt veselību veicinošus lēmumus;
- 2.5. veidot prasmes eksperimentu un novērojumu veikšanā, augu audzēšanā, pētniecības darba veikšanā un noformēšanā.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Dzīvības pazīmes.

4. Šūna – bioloģiska sistēma.

5. Audi, orgāni un orgānu sistēmas:

- 5.1. augu audi;
- 5.2. augu orgāni;
- 5.3. augs – vienots vesels organisms;
- 5.4. dzīvnieku (arī cilvēka) audi;
- 5.5. dzīvnieku orgāni un orgānu sistēmas;
- 5.6. dzīvnieku organisms – vienots vesels;
- 5.7. cilvēks un viņa veselība;
- 5.8. cilvēka orgāni un orgānu sistēmas;
- 5.9. cilvēks un apkārtējā vide.

6. Dzīvo būtņu daudzveidība un sistemātika:

- 6.1. baktērijas;
- 6.2. sēnes;
- 6.3. augi: aļģes, ķērpji, sūnas, paparžaugi, kailsēkļi, segsēkļi;

6.4. dzīvnieki: vienšūņi, sūkļi, zarndobumaini, plakantārpi, veltņtārpi, posmtārpi, gliemji, posmkāji, hordaini: zivis, abinieki, rāpuļi, putni, zīdītāji.

7. Cilvēks un apkārtējā vide.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

8. Dzīvības pazīmes:

- 8.1. lieto jēdzienus: vielmaiņa, elpošana, barošana, augšana, vairošanās;
- 8.2. zina dzīva organisma pazīmes – kustības, elpošana, barošana, augšana, attīstība, vairošanās, kairināmība;
- 8.3. zina, kā nodrošināt organisma dzīvības norisēm nepieciešamos apstākļus (augu, mājdzīvnieku kopšana), rūpējas par veselību, ievēro higiēnu un dienas režīmu;
- 8.4. atšķir dzīvās būtnes no nedzīviem objektiem;
- 8.5. raksturo augu, sēņu, dzīvnieku un cilvēka dzīvības pamatnorises;
- 8.6. raksturo dzīva organisma saistību ar apkārtējo vidi.

9. Šūna – bioloģiska sistēma:

- 9.1. lieto jēdzienus: citoplazma, membrāna, šūnapvalks, kodols, hromosoma, gēns, organoīdi (plastīdas, vakuola, mitohondrijs, ribosoma, endoplazmatiskais tīkls);
- 9.2. zina, ka šūna ir visu dzīvo organismu uzbūves un dzīvības norišu pamatvienība;
- 9.3. prot salīdzināt šūnas pēc formas, izmēriem un dzīves ilguma;
- 9.4. raksturo šūnas ķīmisko sastāvu (neorganiskās vielas – ūdens un sāļi, organiskās vielas – oglehidrāti, olbaltumvielas, tauki) un šūnas vielmaiņu (barības vielu uzņemšana, vielmaiņas gala produktu izvadīšana, elpošana, augšana un vairošanās daloties);
- 9.5. izmanto lupu un gaismas mikroskopu šūnu pētīšanā, aprēķina mikroskopa palielinājumu;
- 9.6. pagatavo vienkāršus mikropreparātus.

10. Audi, orgāni un orgānu sistēmas:

- 10.1. lieto jēdzienus: augu audi – veidotājaudi, segaudi, vadaudi, pamataudi un dzīvnieku audi – epitēlijaudi, muskuļaudi, nervu audi, saistaudi;
- 10.2. pagatavo augu audu vienkāršākos mikropreparātus (lapas epidermas, saknes, stumbra un lapas šķērsriezums);
- 10.3. pazīst audu pamatgrupas, aplūkojot gatavus mikropreparātus;
- 10.4. izprot, kā audu uzbūve saistīta ar audu funkcijām;
- 10.5. zina un raksturo auga orgānus – sakni, stumbru, lapu, ziedu, augli – un to uzbūvi un saistību ar funkcijām;
- 10.6. izprot augsnes mēslošanas, irdināšanas un laistīšanas nozīmi auga dzīvē;
- 10.7. raksturo dzīvnieku orgānu un orgānu sistēmas uzbūvi, kā arī to saistību ar funkcijām, ko tā veic;
- 10.8. zina dzīvnieku elpošanas orgānu daudzveidību – žaunas, trahejas, plaušas – un to funkcijas saistībā ar vidi, ko tie apdzīvo;
- 10.9. izprot divējādās un divkāršās elpošanas atšķirības;
- 10.10. izskaidro asinsrites sistēmas uzbūves un darbības atšķirību dažādiem dzīvniekiem, lietojot jēdzienus: asinis (arteriālas, venozas), asinsvadi (artērijas, vēnas, kapilāri), slēgta asinsrite, vaļēja asinsrite, sirds, asinsrites loki (lielais, mazais);
- 10.11. izskaidro saistību starp dzīvnieku gremošanas orgānu uzbūvi un uzturā izmantojamās barības veidu, lietojot jēdzienus gremošanas trakts (mute, rīkle, barības

- vads, guza, kuņģis, zarnas, tūplis), zobi (priekšzobi, ilkņi, dzerokļi), gremošanas dziedzeri (siekalu dziedzeri, aizkuņģa dziedzeris, aknas), žults;
- 10.12. zina dzīvnieku gremošanas sistēmas funkcijas un nozīmi;
  - 10.13. zina, kas jāievēro mājdzīvnieku un dzīvās dabas stūrīša iemītņieku barošanā;
  - 10.14. pazīst shēmās dzīvnieku galvenos elpošanas, gremošanas, asinsrites, izvadsistēmas un dzimumsistēmas orgānus un to saistību ar funkcijām;
  - 10.15. izskaidro dzīvnieku vielmaiņas galaproduktu izvadīšanas nepieciešamību, lietojot jēdzienus nieres, urīnpūslis, urīnvads, urīns;
  - 10.16. izskaidro dzīvnieku dzimumorgānu sistēmas nozīmi un funkcijas, lietojot jēdzienus olšūnas, spermatozoīdi, dzimumdziedzeri, hermafrodīti, šķirtdzimuma dzīvnieki, ola, embrijs, placenta, dzemdības;
  - 10.17. izskaidro nervu sistēmas un maņu orgānu attīstības saistību ar vidi, ko dzīvnieks apdzīvo;
  - 10.18. izskaidro nervu sistēmas un maņu orgānu lomu organisma dzīvības norišu regulācijā;
  - 10.19. izprot dzīvnieku orgānu un orgānu sistēmu, un funkciju savstarpējo saistību;
  - 10.20. novēro sezonālās izmaiņas dzīvnieku dzīvē;
  - 10.21. zina, kā jāpiebaro putni un meža dzīvnieki ziemā.

11. Cilvēks un viņa veselība:

- 11.1. zina balsta un kustību orgānu sistēmas nozīmi un funkcijas;
- 11.2. izprot fiziskās slodzes nozīmi balsta un kustību orgānu sistēmas attīstībā;
- 11.3. pazīst nozīmīgākos skeleta kaulus un skeleta muskuļus;
- 11.4. pierāda eksperimentāli kaulu sastāvu un to saistību ar kaula īpašībām;
- 11.5. shēmās pazīst kaulu savienojumu veidus;
- 11.6. izpēta muskuļu noguruma iestāšanos pēc statiska un dinamiska darba veikšanas;
- 11.7. sniedz palīdzību balsta un kustību sistēmas traumu gadījumos;
- 11.8. zina elpošanas nozīmi organismā;
- 11.9. nosaka plaušu dzīvības tilpumu;
- 11.10. ievēro higiēnas noteikumus elpošanas ceļu infekcijas slimību gadījumos;
- 11.11. sniedz palīdzību elpošanas apstāšanās gadījumā;
- 11.12. zina elpošanas slimību (bronhīts, pneimonija, plaušu tuberkuloze, difterija) profilaksi;
- 11.13. izskaidro asinsrites sistēmas funkcijas;
- 11.14. zina asins grupas un asins pārliešanas noteikumus;
- 11.15. izprot imunitātes un vakcinācijas saistību;
- 11.16. prot saskaitīt pulsu;
- 11.17. sniedz palīdzību asiņošanas gadījumos;
- 11.18. novērtē asins analīzes un asinsspiediena mērījumu rezultātus;
- 11.19. zina asinsrites orgānu sistēmas slimību profilaksi;
- 11.20. zina gremošanas orgānu uzbūvi un darbību un fermentu nozīmi gremošanā;
- 11.21. ievēro mutes dobuma higiēnas un uztura higiēnas noteikumus;
- 11.22. sniedz palīdzību gremošanas sistēmas darbības traucējumu gadījumos;
- 11.23. prot sastādīt un ievēro veselīgu ēdienkarti;
- 11.24. zina un ievēro pārtikas produktu pareizas uzglabāšanas noteikumus;
- 11.25. zina zarnu infekcijas un zarnu invāzijas slimību profilaksi;
- 11.26. zina izvadorgānu sistēmas nozīmi un funkcijas cilvēka organismā;
- 11.27. ievēro izvadorgānu higiēnas noteikumus;
- 11.28. zina dzimumorgānu uzbūvi un funkcijas;

- 11.29. ievēro dzimumorgānu higiēnas noteikumus (izsargāšanās no seksuāli transmisīvajām slimībām un nevēlamas grūtniecības);
- 11.30. zina nervu sistēmas uzbūvi un funkcijas;
- 11.31. ievēro nervu sistēmas higiēnas noteikumus;
- 11.32. sniedz palīdzību galvas un muguras traumu gadījumos (ātrās medicīniskās palīdzības izsaukšana);
- 11.33. zina refleksa loku, nosacījuma un beznosacījuma refleksu nozīmi;
- 11.34. izprot aktīvās un pasīvās atpūtas nozīmi cilvēka dzīvē;
- 11.35. izprot alkohola, nikotīna, narkotisko vielu un zāļu ietekmi uz nervu sistēmu;
- 11.36. zina maņu orgānu uzbūvi un funkcijas;
- 11.37. sniedz palīdzību maņu orgānu traumu gadījumos;
- 11.38. ievēro maņu orgānu higiēnas noteikumus;
- 11.39. izvairās no kaitīgu faktoru ietekmes, kas pasliktina redzi un dzirdi;
- 11.40. pēc shēmām nosauc cilvēka iekšējās sekrēcijas dziedzerus (vairogdziedzeris, aizkrūtes dziedzeris, epitēlijķermenīši, hipofīze, epifīze) un to svarīgākās funkcijas;
- 11.41. zina iekšējās sekrēcijas dziedzeru darbības saistību ar izmaiņām organisma darbībā.

12. Cilvēks un apkārtējā vide:

- 12.1. zina cilvēka vietu biosfērā;
- 12.2. izprot cilvēka radīto pārmaiņu pozitīvo un negatīvo ietekmi dabā;
- 12.3. rūpējas par veselību veicinošu vidi, kā arī skolas un dzīvesvietas apkārtnes sakopšanu;
- 12.4. novērtē ekoloģiskās situācijas;
- 12.5. zina sistemātikas pamatprincipus dažādu organismu uzbūves salīdzināšanai;
- 12.6. lieto sistemātikas kategorijas: augiem – valsts, nodalījums, klase, rinda, dzimta, ģints, suga; dzīvniekiem – valsts, tips, klase, kārta, dzimta, ģints, suga;
- 12.7. klasificē dzīvās būtnes, izmantojot noteikšanas tabulas un noteicējus;
- 12.8. zina baktēriju nozīmi piena un dārzeņu skābēšanā, augsnes auglības palielināšanā;
- 12.9. zina baktēriju iznīcināšanas veidus (dezinficēšana, karsēšana);
- 12.10. analizē baktēriju nozīmi dabā un cilvēka dzīvē;
- 12.11. zina, kādi profilaktiskie pasākumi jāveic pret mikroorganismiem, lai izsargātos no infekcijas slimībām;
- 12.12. pazīst biežāk sastopamās ēdamās un indīgās cepurīšsēnes;
- 12.13. zina par rauga sēņu izmantošanu mīklas raudzēšanā;
- 12.14. zina, kā izsargāties no saindēšanās ar indīgajām sēnēm un citām patogēnajām sēnēm (ādas sēnīšslimību profilakse);
- 12.15. atšķir aļģes no citiem augiem, prot aplūkot aļģes mikroskopā;
- 12.16. izprot aļģu saimniecisko nozīmi un nozīmi dabā;
- 12.17. zina ķērpju uzbūvi un nozīmi dabā, to daudzveidīgo izmantošanu;
- 12.18. pazīst dabā izplatītākos ķērpjus;
- 12.19. zina sūnu vispārīgo raksturojumu un nozīmi dabā;
- 12.20. atšķir sūnas no citiem augiem;
- 12.21. zina paparžaugu (kosu, staipekņu, paparžu) vispārīgo raksturojumu un nozīmi dabā;
- 12.22. atšķir paparžaugus, kosas un staipekņus no citiem augiem;
- 12.23. pazīst dabā aizsargājamās paparžaugus;
- 12.24. zina kailsēkļu vispārīgo raksturojumu un nozīmi dabā;
- 12.25. atšķir kailsēkļus no citiem augiem;

- 12.26. zina segsēkļu vispārīgo raksturojumu;
- 12.27. atšķir viendīgļlapjus un divdīgļlapjus;
- 12.28. pazīst un nosaka izplatītākos vietējos augus un aizsargājamus augus;
- 12.29. zina viensūņu uzbūves pamatprincipus un to uzbūves saistību ar dzīvības norisēm;
- 12.30. zina viensūņu izraisītās slimības (malārija, amebiālā dizentērija, toksoplazmoze) un metodes, kā izvairīties no tām;
- 12.31. pazīst biežāk sastopamos viensūņus, izmantojot mikroskopu;
- 12.32. zina daudzsūņu dzīvnieku atšķirības no viensūņiem;
- 12.33. zina sūkļu, zarndobumaiņu, plakantārpu, velņtārpu, posmtārpu, posmkāju, gliemju un hordaiņu būtiskākās pazīmes un to nozīmi dabā;
- 12.34. novēro ūdensdzīvniekus, sauszemes dzīvniekus un pēc noteiktām pazīmēm tos raksturo;
- 12.35. ievēro profilaktiskos pasākumus, lai izvairītos no parazitiskajiem tārpiem (lenteņu, cērmju, fasciolu, spalīšu invāzijas novēršana);
- 12.36. zina slietu nozīmi augsnes auglības uzlabošanā un par dēļu izmantošanu medicīnā;
- 12.37. zina vēžu, zirnekļu un kukaiņu klases raksturīgās pazīmes un nozīmi dabā;
- 12.38. pazīst izplatītākās posmkāju vietējās sugas un aizsargā aizsargājamās sugas;
- 12.39. raksturo un salīdzina mugurkaulniekus: zivis, abiniekus, rāpuļus, putnus un zīdītājus;
- 12.40. prot ierīkot un pareizi rūpēties par akvārija vai terārija dzīvniekiem;
- 12.41. pazīst un aizsargā aizsargājamus abiniekus, zivis, rāpuļus, putnus un zīdītājus;
- 12.42. zina abinieku nozīmi dārza kaitēkļu iznīcināšanā;
- 12.43. zina, kā rīkoties, ja iekodusi čūska;
- 12.44. izprot mājputnu audzēšanas nepieciešamību;
- 12.45. lieto zīdītāju kārtu (kukaiņēdāju, sikspārņu, grauzēju, zaķu, plēsēju, airkāju, pārnadžu, nepārnadžu un primātu) raksturīgākās pazīmes, raksturojot to saistību ar dzīvnieku dzīvesveidu;
- 12.46. zina par zīdītāju izmantošanu piena, gaļas, vilnas un kažokādu ieguvei;
- 12.47. izprot sugu daudzveidības saglabāšanas nepieciešamību;
- 12.48. izskaidro sugu mijiedarbību ekosistēmā un sastāda barības ķēdes;
- 12.49. izprot vielu apriti dabā;
- 12.50. izprot cilvēka radītās izmaiņas ekosistēmās, to aizsardzības nepieciešamību;
- 12.51. rūpējas par sakoptu Latviju.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

32.pielikums

Ministru kabineta

2006.gada 19.decembra

noteikumiem Nr.1027

Ģeogrāfija.

Mācību priekšmeta standarts 6.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Ģeogrāfija" mērķis ir pilnveidot izglītojamā izpratni par dabas un sabiedrības procesiem pasaulē, to ģeogrāfiskajām likumsakarībām un apgūt ģeogrāfijas zināšanu praktisko lietojumu.

2. Mācību priekšmeta "Ģeogrāfija" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 2.1. mācīties izprast daudzveidīgos Zemes dabas procesus, parādības un to veidošanās ģeogrāfiskās likumsakarības;
- 2.2. izprast dabas procesu un sabiedrības mijiedarbību, veidojot humānu attieksmi pret to daudzveidību;
- 2.3. apgūt un lietot ģeogrāfijas valodu praktiskā un pētniecības darbībā;
- 2.4. veidot saprātīgu attieksmi par dabas un sabiedrības vienotu veselumu kā pret ētisku un estētisku vērtību.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Zeme Saules sistēmā:

- 3.1. Saules sistēmas uzbūve;
- 3.2. Zemes forma un izmēri;
- 3.3. cilvēku zināšanas par Zemi senatnē un mūsdienās;
- 3.4. Zemes kustība diennaktis un gada laikā;
- 3.5. laika joslas.

4. Litosfēra un reljefs:

- 4.1. zemeslodes iekšējā uzbūve;
- 4.2. Zemes garozas uzbūve;
- 4.3. Zemes garozas reljefa galvenās formas;
- 4.4. Zemes parādības, procesi (zemestrīces, vulkānisms).

5. Zemes hidrosfēra:

- 5.1. ūdens uz Zemes;
- 5.2. pasaules okeāns un tā daļas;
- 5.3. pasaules okeāna dabas apstākļi un dabas resursi;
- 5.4. sauszemes ūdeņi Āfrikā, Austrālijā, Dienvidamerikā, Ziemeļamerikā, Eiropā un Āzijā;
- 5.5. ledāji (kontinentālie un kalnu).

6. Zemeslodes klimats:

- 6.1. atmosfēras uzbūve;
- 6.2. gaisa plūsmas un valdošie vēji uz zemeslodes;
- 6.3. Saules apgaismojuma joslas uz zemeslodes;
- 6.4. gaisa temperatūra un atmosfēras nokrišņi;
- 6.5. zemeslodes klimats un klimata joslas;
- 6.6. klimata veidi kontinentos un pasaules daļās.

7. Dabas zonas (ģeogrāfiskās ainavas):

- 7.1. dabas zonas kontinentos un pasaules daļās;
- 7.2. dabas zonu augstumjoslojums kalnos;
- 7.3. pārmaiņas dabā cilvēku darbības ietekmē.

8. Zemeslodes iedzīvotāji un valstis:

- 8.1. iedzīvotāju izvietojums kontinentos un pasaules daļās;
- 8.2. apdzīvoto vietu daudzveidība pasaulē.

9. Saimnieciskā darbība:

- 9.1. iedzīvotāju saimnieciskā darbība reģionos un valstīs;
- 9.2. Latvijas saimniecība;
- 9.3. cilvēka un dabas vides mijiedarbība.

10. Praktiskā, radošā un pētniecības darbība ģeogrāfijā:

- 10.1. kartogrāfiskās informācijas lietojums;
- 10.2. grafiskā informācijas analīze un veidošana;
- 10.3. novērojumi dabā;
- 10.4. projektu izstrāde.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

11. Zināšanas un izpratne par Zemi Saules sistēmā:

- 11.1. zina par planētas Zemes, Zemes pavadoņa un pārējo planētu izvietojumu un kustību Saules sistēmā;
- 11.2. izprot Zemes attēlojumu uz globusa un dažādu mērogu kartēs;
- 11.3. prot analizēt ģeohronoloģisko tabulu un noteikt Zemes veidošanos, dzīvības attīstību;
- 11.4. skaidro dienas un nakts miju, gadalaiku miju Zemes dienvidu un ziemeļu puslodē;
- 11.5. zina, kas ir datumu maiņas līnija, un nosaka joslu laiku;
- 11.6. skaidro Zemes pavadoņa Mēness ietekmi uz dažādiem dabas procesiem, minot piemērus.

12. Izpratne par Zemes litosfēru un reljefu:

- 12.1. izprot Zemes litosfēras plātņu kustības būtību un tās ģeogrāfisko izvietojumu;
- 12.2. raksturo dabas parādību (vulkāni, zemestrīces) izraisītos postījumus un vērtē to ietekmi uz dabas procesiem un cilvēku dzīvi;
- 12.3. izprot salu un pussalu veidošanās likumsakarības un nosaka ģeogrāfiskā izvietojuma raksturīgākās pazīmes;
- 12.4. izprot Zemes reljefa veidošanos un pārveidošanos dažādu faktoru ietekmē, nosakot un raksturojot kartēs kalnu, kalnu sistēmu un līdzenumu ģeogrāfisko izvietojumu;
- 12.5. raksturo Zemes iežus pēc izcelsmes un derīgo izrakteņu izvietojuma likumsakarības saistībā ar reljefa formām;
- 12.6. raksturo un salīdzina cilvēku dzīves un saimnieciskās darbības ietekmējošos faktorus kalnos un līdzenumos;
- 12.7. nosaka kontinentu reljefa raksturīgākās pazīmes;
- 12.8. prot raksturot tuvākās apkārtnes reljefu dabā.

13. Izpratne par Zemes hidrosfēru:

- 13.1. zina hidrosfēras sastāvdaļas un izprot ūdens resursu nozīmi dabas procesu apritē un cilvēku dzīvē dažādos pasaules reģionos;
- 13.2. izprot ūdens apgādes problēmas pasaules reģionos un Latvijā;
- 13.3. raksturo un salīdzina pasaules okeāna un tā daļu dabas apstākļus, dabas parādības un dabas resursu daudzveidību;

- 13.4. zina par Baltijas jūras ekoloģiskajām problēmām;
- 13.5. prot raksturot okeānu straumes pēc to īpašībām un izprot to nozīmi atsevišķu reģionu klimata veidošanā;
- 13.6. raksturo upes, to baseinus, lielākos ezerus pēc to izcelsmes, veidošanās, ūdensguves režīma, pēc dažādām notiekošajām dabas parādībām;
- 13.7. skaidro sniega līnijas, ledāju, šļūdoņu un lavīnu veidošanās un darbības noteicošos faktorus kalnos;
- 13.8. zina par kontinentālo un kalnu ledāju nozīmi zemeslodes saldūdens resursu struktūrā un raksturo to ģeogrāfisko izvietojumu.

14. Zināšanas un izpratne par zemeslodes klimatu:

- 14.1. izprot atmosfēras uzbūvi un raksturo atsevišķos tās slāņos notiekošos dabas procesus un parādības;
- 14.2. zina, kas ir gaisa masas, izprot gaisa masu veidošanās likumsakarības un prot novērtēt to ietekmi uz klimatu pasaules reģionos;
- 14.3. izprot gaisa temperatūras un nokrišņu sadalījuma galvenās likumsakarības uz Zemes un raksturo klimata veidošanās noteicošos faktorus kontinentos;
- 14.4. nosaka galveno un pārejas klimata joslu raksturīgākās īpašības un prot raksturot klimata veidu noteicošos elementus kontinentos;
- 14.5. izprot ciklonu, anticiklonu, musonu un pasātu veidošanās likumsakarības, skaidro to darbības izpausmes ģeogrāfisko izplatību;
- 14.6. salīdzina un vērtē klimata ietekmi uz cilvēku un dažādu saimnieciskās darbības veidu attīstību kontinentos;
- 14.7. izprot temperatūras paaugstināšanās iemeslus pasaulē un analizē klimata maiņu ietekmējošos faktorus Latvijā.

15. Izpratne par dabas zonām (ģeogrāfiskām ainavām) un to izvietojumu uz Zemes:

- 15.1. izprot ģeogrāfisko ainavu izvietojuma likumsakarības kontinentos un pasaules daļās;
- 15.2. prot raksturot augu un dzīvnieku savdabību kontinentos un to pielāgošanos konkrētiem dabas apstākļiem;
- 15.3. izprot ģeogrāfisko ainavu izvietojumu kalnos, raksturo un salīdzina to;
- 15.4. iegūst un izmanto informāciju par starpvalstu līmenī risinātajām dabasvides problēmām;
- 15.5. raksturo dabas ainavu ģeogrāfisko izvietojumu Latvijā, spēj tās pazīt dabā.

16. Izpratne par pasaules iedzīvotājiem un valstīm:

- 16.1. zina iedzīvotāju skaitu pasaulē, Latvijā un izprot iedzīvotāju nevienmērīgu izvietojumu veicinošos (dabas un vēsturiskos) faktorus atsevišķās pasaules daļās;
- 16.2. zina iedzīvotāju migrācijas veidus un izprot ieceļotāju (ienācēju) pārvietošanās cēloņus;
- 16.3. zina Latvijas sauszemes un jūras robežvalstis un prot raksturot un novērtēt Latvijas un sava rajona, pagasta ģeogrāfisko stāvokli;
- 16.4. zina, kāds ir Latvijas administratīvais iedalījums, un, izmantojot kartogrāfisko materiālu, prot analizēt un novērtēt administratīvo reformu būtību dažādos periodos;
- 16.5. izprot katra kontinenta pamatiedzīvotāju dzīvesveidu dažādību un prot to raksturot un salīdzināt, izmantojot dažādus informācijas avotus;
- 16.6. izprot iedzīvotāju nacionālā sastāva pārmaiņas Latvijā; apzinās savas tautas tradīcijas un etnogrāfiskās īpatnības Latvijas novados.

17. Izpratne par cilvēku saimniecisko darbību:
- 17.1. zina, kas ir atjaunojamie un neatjaunojamie dabas resursi, un spēj novērtēt to nozīmi cilvēku saimnieciskajā darbībā reģionā, valstī;
  - 17.2. salīdzina dabas resursu veidu ģeogrāfisko izvietojumu pasaules daļās un to ietekmi uz saimniecības nozarēm;
  - 17.3. raksturo savas apdzīvotās vietas (pilsēta, pagasts, rajons) saimnieciskās darbības veidus un salīdzina to ar citiem Latvijas rajoniem;
  - 17.4. analizē un novērtē ekonomiskos un sociāla rakstura procesus pasaulē un Latvijā, izmantojot dažādus informācijas avotus;
  - 17.5. apzinās saimnieciskās darbības ietekmē radītās ekoloģiskās problēmas Latvijā un Baltijas jūras baseina valstīs;
  - 17.6. izprot dabas katastrofu ietekmi uz valsts saimniecības attīstību;
  - 17.7. izprot cilvēku saimnieciskās darbības ietekmē izraisītās negatīvās un pozitīvās pārmaiņas dabasvidē;
  - 17.8. apzinās dabas aizsargājamo teritoriju (nacionālie parki, rezervāti, dabas parki) nepieciešamību un to nozīmi kontinentos dabasvides saglabāšanā.

18. Praktiskā, radošā un pētniecības darbība:
- 18.1. saprot un lasa kartogrāfiskos apzīmējumus dažāda satura kartēs un plānos;
  - 18.2. prot izmantot informācijas avotus (mācību literatūra, kartogrāfiskie izdevumi, tabulas, diagrammas, kartogrammas, klimatogrammas, skaidrojošās vārdnīcas, enciklopēdijas) un strādāt ar tiem;
  - 18.3. veic novērojumus dabā, veido aprakstus par dabas objektiem, lietojot ģeogrāfijas terminoloģiju;
  - 18.4. izmanto iegūtās zināšanas matemātikā, lai veiktu mērījumus un aprēķinus plānā vai kartē;
  - 18.5. nosaka plānā vai kartē teritorijas vai punkta absolūto augstumu;
  - 18.6. nosaka vietu pēc dotajām ģeogrāfiskajām koordinātām un dotā punkta ģeogrāfiskās koordinātas kartē vai plānā;
  - 18.7. attēlo noteiktu teritoriju kartoshēmā vai plānā atbilstoši kartogrāfiskajām prasībām, veidojot ekskursijas maršruta shēmu, iekļaujot tajā dabas un kultūrvēsturisko objektu aprakstus;
  - 18.8. prot sadarboties dažādu projektu izstrādē un nodot citiem iegūto informāciju.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

33.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Fizika.
Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta mērķis ir pilnveidot skolēnu izpratni par dabas vienotību un sekmēt skolēnu līdzatbildīgas attieksmes veidošanos apkārtējās vides kvalitātes uzlabošanā, izzinot fizikālās parādības un procesus, to cēloņus un likumsakarības.

2. Mācību priekšmeta uzdevums ir radīt skolēnam iespēju:
- 2.1. apgūt prasmi novērot parādības un procesus dabā un saskatīt likumsakarības starptiem;
  - 2.2. iemācīties rīkoties ar vienkāršākajām mērierīcēm un veikt fizikālo lielumu aprēķinus, izmantojot pamatformulas;
  - 2.3. veidot prasmi lietot fizikas jēdzienus;
  - 2.4. veidot jēdzienu sistēmu kā pamatu tālākai izglītībai;
  - 2.5. attīstīt spēju saskatīt fizikas kā dabas zinātnes lomu teknikā, ekoloģijā un citās ar cilvēka darbību saistītās jomās;
  - 2.6. veidot racionāla darba iemaņas un prasmi iegūtās zināšanas izmantot praktisku un pētniecības uzdevumu risināšanā.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Viela:

- 3.1. vielas stāvokļi. Vielas stāvokļa maiņa;
- 3.2. cietas vielas, šķidrums un gāzes īpašības;
- 3.3. vielas uzbūve un daļiņu kustība vielā;
- 3.4. garuma, laukuma, tilpuma un laika mērīšana;
- 3.5. masa un blīvums.

4. Gaisma:

- 4.1. gaismas avoti;
- 4.2. gaismas izplatīšanās, atstarošana un laušana;
- 4.3. apgaismojums;
- 4.4. gaisma un krāsas.

5. Skaņa:

- 5.1. skaņas rašanās un izplatīšanās;
- 5.2. skaņas veidi.

6. Siltums:

- 6.1. siltums un temperatūra;
- 6.2. vielas īpašību atkarība no temperatūras;
- 6.3. siltuma pārnese;
- 6.4. siltuma daudzums;
- 6.5. sadegšana. Siltuma dzinēji un dzesēšanas iekārtas.

7. Ķermeņu kustība:

- 7.1. kustības veidi un ātrums;
- 7.2. spēks un tā darbības raksturs;
- 7.3. gravitācija un svars;
- 7.4. spiediens šķidrumsos un gāzēs. Arhimēda spēks;
- 7.5. darbs. Jauda. Enerģija.

8. Elektrība un magnētisms:

- 8.1. ķermeņu elektrizācija;
- 8.2. elektriskā strāva un spriegums. Pretestība;
- 8.3. elektriskā ķēde. Oma likums;

- 8.4. elektroenerģijas patērēšana;
- 8.5. strāvas magnētiskā darbība. Elektromagnētiskie viļņi.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

9. Zināšanas un izpratne par vielu:

- 9.1. zina par vielu daudzveidību un stāvokļiem, klasificē vielas pēc to stāvokļa;
- 9.2. zina galvenās cietas vielas, gāzes un šķidrums īpašības (cietība, elastīgā un plastiskā deformācija, materiāla izturība un trauslums, plūstamība) un salīdzina vielas pēc to fizikālajām īpašībām;
- 9.3. raksturo vielas uzbūvi un daļiņu kustību cietā vielā, šķīdumā un gāzē;
- 9.4. nosaka vielas stāvokli atkarībā no attēlotā vielas daļiņu savstarpējā izkārtojuma;
- 9.5. zina attāluma, laukuma, tilpuma, laika un blīvuma vienības;
- 9.6. nosaka mērierīces mērapjomu un iedaļas vērtību;
- 9.7. eksperimentāli nosaka laiku, ķermeņa tilpumu, masu un blīvumu;
- 9.8. saista tilpuma un masas vienību ar praksē izmantojamām vienībām;
- 9.9. izprot vielas blīvuma jēdzienu, uzzina vielas blīvumu no tabulām un aprēķina blīvumu.

10. Zināšanas un izpratne par gaismu:

- 10.1. atšķir dabiskos un mākslīgos gaismas avotus, izskaidro ēnas un pusēnas rašanos (Saules un Mēness aptumsumi) un gaismas izplatīšanos dažādās vidēs;
- 10.2. salīdzina gaismas izplatīšanās ātrumu gaisā, stiklā, ūdenī un tukšumā;
- 10.3. zina par gaismas izplatīšanās virziena maiņu uz robežvirsmas;
- 10.4. lieto jēdzienus: gaismas atstarošana, savācējlēca, izkļaidētājlēca, fokuss, optiskais stiprums un apgaismojums;
- 10.5. konstruē krītošo, atstaroto un laužto staru, kā arī krišanas, atstarošanas un laušanas leņķus;
- 10.6. konstruē staru gaitu, gaismai pārejot no gaisa ūdenī un no ūdens gaisā, un priekšmeta reālu attēlu savācējlēcā;
- 10.7. eksperimentāli nosaka savācējlēcas fokusa attālumu un aprēķina optisko stiprumu;
- 10.8. paskaidro redzes defektu labošanu ar lēcām un optisko instrumentu (mikroskopa, teleskopa, diaprospektora, fotoaparāta) izmantošanas iespējas;
- 10.9. zina divus krāsu sajaukšanas veidus.

11. Zināšanas un izpratne par skaņu:

- 11.1. zina par skaņas rašanos, uztveršanu un skaņas viļņiem;
- 11.2. lieto jēdzienus: svārstību frekvence, skaņa, muzikāla skaņa, tonis, troksnis, infraskaņa un ultraskaņa;
- 11.3. salīdzina skaņas izplatīšanās ātrumu dažādās vidēs, izmantojot tabulas;
- 11.4. raksturo skaņas izplatīšanos dažādās vidēs, skaņas rimšanu un atstarošanu;
- 11.5. izskaidro atbalss veidošanu;
- 11.6. paskaidro infraskaņas izmantošanu zemestrīču reģistrēšanā, ultraskaņas nozīmi dzīvnieku pasaulē un ultrasonogrāfijas izmantošanas iespējas medicīnā;
- 11.7. attēlo grafikā dažāda augstuma un skaļuma skaņas.

12. Zināšanas un izpratne par siltumu:

- 12.1. lieto jēdzienus: temperatūra, Celsija grāds, kušana, sacietēšana, iztvaikošana, kondensācija, vārīšanās, siltuma daudzums, īpatnējā siltumietilpība, īpatnējais kušanas, iztvaikošanas un sadegšanas siltums, džouls un kalorija;
- 12.2. nosauc termometru veidus, izskaidro šķidrums termometra darbību, nosaka termometra mērapjomu un iedaļas vērtību, prot izvēlēties atbilstošu termometru temperatūras mērīšanai un mērīt temperatūru;
- 12.3. izskaidro gāzes, šķidrumu un cietu ķermeņu īpašību maiņu atkarībā no temperatūras, cietu vielu izmēru maiņas nozīmi tehnikā un ūdens īpašību nozīmi dabā un sadzīvē;
- 12.4. zina un atšķir siltuma pārnese veidus (siltumvadīšana, konvekcija, siltumstarojums);
- 12.5. salīdzina vielas pēc kušanas un vārīšanās temperatūras, īpatnējās siltumietilpības, īpatnējā kušanas siltuma, īpatnējā iztvaikošanas siltuma, siltumvadītspējas, īpatnējā sadegšanas siltuma, izmantojot tabulas;
- 12.6. izskaidro siltuma zudumu cēloņus ēkās un raksturo siltuma zudumu novēršanas iespējas;
- 12.7. aprēķina sasilšanas, kušanas, iztvaikošanas, sadegšanas siltuma daudzumu un kurināmā masu, kas jāsadedzina, lai iegūtu nepieciešamo siltuma daudzumu, ievērojot siltuma zudumus;
- 12.8. eksperimentāli nosaka ķermeņa saņemto un atdoto siltuma daudzumu;
- 12.9. attēlo grafiski temperatūras maiņu, nolasa temperatūru, laiku vai siltuma daudzumu no grafika un nosaka vielas stāvokli pēc temperatūras maiņas grafika;
- 12.10. raksturo ūdens kā siltumnesēja izmantošanas iespējas apkures sistēmās un izskaidro iztvaikošanas nozīmi nokrišņu veidošanās procesos;
- 12.11. nosauc kurināmā veidus, raksturo kurināmā krājumus Latvijā un ar kurināmā izmantošanu saistītās ekoloģiskās problēmas;
- 12.12. izskaidro enerģijas pārvērtības siltuma dzinējos, atšķirību starp dažādu veidu dzinējiem pēc to darbības principiem un izmantojamās degvielas un paskaidro dažādu veidu dzinēju izvēli transportlīdzekļos.

13. Zināšanas un izpratne par ķermeņu kustību:

- 13.1. lieto jēdzienus: taisnlīnijas un līklīnijas kustība, vienmērīga un nevienmērīga kustība, trajektorija, ceļš, svārstības, rotācija, periods, frekvence, ātrums, inerces, spēku līdzsvars, svira, trīsis, slīpā plakne, gravitācija, smaguma spēks, svars, bezsvara stāvoklis, spiediens, atmosfēras spiediens, darbs, jauda, kinētiskā un potenciālā enerģija;
- 13.2. zina ceļa, perioda, frekvences, spēka, spiediena, darba un jaudas vienības;
- 13.3. atšķir kustības veidus pēc trajektorijas;
- 13.4. eksperimentāli nosaka svārstību periodu, frekvenci, mēra spēku ar dinamometru, nosaka cieta ķermeņa spiedienu uz virsmu un Arhimēda spēku;
- 13.5. aprēķina svārstību frekvenci, kustības ātrumu, ceļu pēc ātruma grafika un ātrumu pēc ceļa grafika;
- 13.6. konstruē vienmērīgas kustības ātruma un ceļa grafikus, nolasa grafikos attēlotos lielumus;
- 13.7. zina spēku veidus un to nozīmi dabā un tehnikā, nosaka ķermenim pielikto spēku veidu un darbības virzienu un saskaita spēkus, ja tie darbojas pa taisni;
- 13.8. saskata vienkāršos mehānismus sadzīvē (šķēres, airi, grieztuve, pedāļi);
- 13.9. paskaidro gravitācijas spēka maiņu, izmainot attālumu starp ķermeņiem vai ķermeņu masu;

13.10. paskaidro svāra maiņu vertikālā kustībā un ķermeņu deformēšanos (tilti, sijas, ēku sienas);

13.11. paskaidro savienoto trauku darbības principu izmantošanu (artēziskajās akās, ūdenstorņos, sifonos, hidrauliskajās spiedēs un celtnos) un gaisa spiediena nozīmi transportlīdzekļu riepās un durvju mehānismos;

13.12. aprēķina smaguma spēku, cietu ķermeņu spiedienu uz pamatni, šķidrumu spiedienu uz trauka pamatni un Arhimēda spēku, darbu un jaudu;

13.13. nolasa spiediena vērtības spiediena mērierīcēs un saista spiediena vienību ar sadzīvē izmantotajām vienībām;

13.14. zina par Arhimēda spēka darbību šķidrumos un gāzēs, izprot ķermeņa peldēšanas nosacījumus;

13.15. attēlo zīmējumā spēkus, kas darbojas uz šķidrumā vai gāzē iegremdētu ķermeni;

13.16. salīdzina divu dažādu ķermeņu kinētisko enerģiju vai potenciālo enerģiju;

13.17. izskaidro enerģijas pāreju no viena veida citā ķermeņa vertikālā kustībā;

13.18. nosauc enerģijas avotus, salīdzina atjaunojamus un neatjaunojamus enerģijas avotus, raksturo enerģijas krājumus dabā.

14. Zināšanas un izpratne par elektriskajām un magnētiskajām parādībām:

14.1. lieto jēdzienus elektrizācija, elektriskie lādiņi (elektroni, protoni), elektriskā strāva, strāvas stiprums, izolatori, vadītāji, spriegums, pretestība, īpatnējā pretestība, elektriskā jauda, pastāvīgie magnēti, elektromagnēti, kompass, elektromagnētiskie viļņi, gaismas ātrums;

14.2. zina strāvas stipruma, sprieguma, pretestības, jaudas un enerģijas vienības;

14.3. nosaka lādētu daļiņu mijiedarbības virzienu pēc lādiņa zīmes un salīdzina divu lādētu ķermeņu lādiņu lielumus, izmantojot elektrometru rādījumus;

14.4. izskaidro ķermeņu elektrizācijas izpausmes sadzīvē un zibensnovēdēja nepieciešamību;

14.5. eksperimentāli nosaka strāvas stiprumu, spriegumu un pretestību;

14.6. salīdzina vadītājus pēc to īpatnējās pretestības, izmantojot tabulas;

14.7. aprēķina vadītāja pretestību, ja ir zināma īpatnējā pretestība, vadītāja garums un šķērsriezuma laukums;

14.8. zina elektriskās ķēdes elementus, to apzīmējumus un strāvas stipruma, sprieguma un pretestības likumsakarības virknes un paralēlajā slēgumā un saslēdz elektrisko ķēdi pēc uzzīmētās shēmas;

14.9. attēlo grafikā strāvas atkarību no sprieguma, nolasa no grafika strāvas stiprumu un spriegumu un aprēķina pretestību;

14.10. aprēķina strāvas stiprumu, spriegumu un pretestību ķēdes posmā;

14.11. zina un ievēro drošības noteikumus, lietojot elektroenerģijas patērētājus;

14.12. salīdzina dažādu patērētāju jaudu, izmantojot tehniskās pasas datus un tabulas;

14.13. nolasa elektroenerģijas skaitītāja rādījumus un aprēķina patērēto

elektroenerģiju kilovatstundās, ja ir zināma elektroierīces jauda un tās lietošanas laiks;

14.14. novērtē patērētājā plūstošās strāvas atkarību no tā jaudas un izvēlas atbilstošu drošinātāju;

14.15. nosaka magnēta polus pēc kompasa rādījuma un magnētu mijiedarbības virziena;

14.16. salīdzina elektromagnēta īpašību atkarību no strāvas stipruma un serdes materiāla un novēro strāvas magnētisko darbību;

14.17. nosaka dažādu diapazonu elektromagnētisko viļņu frekvences, izmantojot elektromagnētisko viļņu skalu, un nosauc piemērus starojuma izmantošanai medicīnā.

34.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Ķīmija.
Mācību priekšmeta standarts 8.–9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Ķīmija" mērķis ir kopā ar citiem dabas zinātņu priekšmetiem veidot priekšstatu par apkārtējās pasaules kopīgajām likumsakarībām; veidot zināšanu, prasmju un iemaņu sistēmu, lai veicinātu cilvēka organisku iekļaušanos apkārtējā vidē, sagatavotu indivīdu patstāvīgai un racionālai rīcībai, spējai nodrošināt savu un apkārtējo drošību un veicinātu cilvēka spēju būt saprātīgam patērētājam.

2. Mācību priekšmeta "Ķīmija" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju:

- 2.1. apgūt ķīmijas valodu un pamatjēdzienus, lai varētu brīvi iepazīties ar ķīmijas likumsakarībām;
- 2.2. veidot priekšstatu par reakcijas norises likumsakarībām;
- 2.3. sniegt pamatzināšanas par vielu svarīgākajām īpašībām un noderību praktiskā lietošanā;
- 2.4. veidot priekšstatu par nepieciešamību aizsargāt cilvēku, augsni, ūdeni un gaisu no ķīmijas produktu iedarbības;
- 2.5. veidot priekšstatu par ķīmijas zinātnes vēsturisko attīstību;
- 2.6. veidot prasmes un iemaņas vienkāršāko ķīmijas eksperimentu veikšanā saistībā ar to noderību ikdienas dzīvē;
- 2.7. attīstīt prasmes vienkāršāko ķīmijā nepieciešamo aprēķinu veikšanā.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Ķīmijas pamati:

- 3.1. ķīmijas priekšmets;
- 3.2. vielas un ķermeņi;
- 3.3. vielas fizikālās īpašības; fizikālās un ķīmiskās pārvērtības (ķīmiskās reakcijas); vielas ķīmiskās īpašības; ķīmisko reakciju pazīmes un norises apstākļi;
- 3.4. vielas sastāvs: molekulas, atomi, joni; atoma uzbūve I–III perioda elementiem; relatīvā atommasa;
- 3.5. ķīmiskie elementi; ķīmisko elementu simboli;
- 3.6. ķīmisko elementu periodiskās sistēmas uzbūves pamatprincipi;
- 3.7. vienkāršas un saliktas vielas; alotropija; tīras vielas; maisījumi; vielu attīrīšanas paņēmieni – filtrēšana, ietvaicēšana, iztvaicēšana, destilācija;
- 3.8. ķīmiskās formulas; vērtība vai oksidēšanas pakāpe; relatīvā molekulmasa; analīze un sintēze; vielas sastāva nemainība; ķīmiskie savienojumi un maisījumi;
- 3.9. vielas daudzums, tā pamatvienība – mols; molmasa; gāzes moltilpums;

- 3.10. vielas masas nezūdamība, tās saistība ar atoma nezūdamību; ķīmisko reakciju vienādojumi, to atbilstība masas un atomu nezūdamībai;
- 3.11. ķīmisko reakciju veidi: savienošanās, sadalīšanās, aizvietošanās un apmaiņas reakcijas; neutralizācijas reakcijas;
- 3.12. enerģijas nezūdamība ķīmiskajās reakcijās; eksotermiskas un endotermiskas reakcijas.

4. Neorganiskās vielas:

4.1. skābeklis:

4.1.1. skābekļa fizikālās un ķīmiskās īpašības; vienkāršu un saliktu vielu degšana; oksidēšanās;

4.1.2. skābekļa iegūšana un izmantošana; katalizatori;

4.1.3. skābekļa izplatība; gaiss, tā sastāvs; ozons;

4.2. ūdeņradis:

4.2.1. ūdeņraža fizikālās un ķīmiskās īpašības; reducēšanās;

4.2.2. ūdeņraža iegūšana un izmantošana;

4.2.3. ūdeņraža izplatība;

4.3. ūdens:

4.3.1. ūdens sastāvs; ūdens fizikālās un ķīmiskās īpašības;

4.3.2. ūdens atrašanās dabā; ūdens nozīme un izmantošana; dzeramais ūdens, tā iegūšana un aizsardzība; ūdens resursu aizsardzība un ar to saistītās problēmas Latvijā;

4.3.3. šķīdumi; piesātināti un nepiesātināti šķīdumi; ūdens – šķīdinātājs; izšķīdušās vielas masas daļa šķīdumā un tās izteikšana; šķīdība; šķīdības tabula;

4.4. metāli:

4.4.1. metālu raksturīgākās fizikālās un ķīmiskās īpašības; metālu ķīmiskās aktivitātes rinda;

4.4.2. metāli dabā; metālu sakausējumi; dzelzs rūšēšana;

4.5. nemetāli:

4.5.1. nemetālu atrašanās dabā; izmantošana;

4.5.2. metālu un nemetālu savstarpējā iedarbība;

4.6. oksīdi:

4.6.1. oksīdu formulas, nosaukumi;

4.6.2. skābie un bāziskie oksīdi, to fizikālās un ķīmiskās īpašības;

4.6.3. oksīdu izmantošana;

4.7. bāzes:

4.7.1. bāzu formulas, nosaukumi;

4.7.2. šķīstošas (sārmi) un nešķīstošas bāzes, to fizikālās un ķīmiskās īpašības;

4.7.3. bāzu izmantošana; drošas darba metodes darbā ar sārmiem;

4.8. skābes:

4.8.1. skābju formulas, nosaukumi;

4.8.2. skābekli saturošas un skābekli nesaturošas skābes; skābju ķīmiskās īpašības; stipras un vājas skābes;

4.8.3. skābes dabā, to noteikšana pēc skābās garšas augļos, sulās, piena produktos;

4.8.4. skābju izmantošana; drošas darba metodes darbā ar skābēm;

4.9. sāļi:

4.9.1. sāļu formulas, nosaukumi;

4.9.2. normālie sāļi, to fizikālās un ķīmiskās īpašības;

4.9.3. sāļi dabā;

4.9.4. sāļu izmantošana.

5. Organiskās vielas:

- 5.1. organiskās vielas – oglekli saturošas vielas; organiskā ķīmija – oglekļa savienojumu ķīmija;
- 5.2. ogļūdeņraži, metāns, etāns, propāns, butāns, etilēns, acetilēns, benzols: degšana, izmantošana;
- 5.3. ogļūdeņražu dabīgie ieguves avoti: dabasgāze, nafta, akmeņogles; kurināmais;
- 5.4. priekšstats par polimēriem; polietilēns; polivinilhlorīds; fenoplasti;
- 5.5. skābekli saturošie organiskie savienojumi; spirti (metanols, etanols, glicerīns); karbonskābes (etiķskābe, skudrskābe, citronskābe);
- 5.6. tauki; ziepes;
- 5.7. ogļhidrāti (glikoze, saharoze, ciete, celuloze), to nozīme;
- 5.8. aminoskābes; olbaltumvielas; olbaltumvielu nozīme;
- 5.9. organisko vielu nozīme dzīvajos organismos.

6. Ķīmijas zinātne; ķīmija un dabas aizsardzība.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

7. Ķīmijas valodas, teorētisko pamatzināšanu un eksperimentālo prasmju (iemaņu) apguve:

- 7.1. zina pamatjēdzienus: ķīmiskais elements, vienkārša viela, salikta viela (ķīmiskais savienojums), vielu sastāva nemainība, vielu formulas, analīze, sintēze, vielas daudzums, mols, molmasa, moltilpums;
- 7.2. izprot sakarības starp vielas masu, molmasu, daļiņu skaitu un vielas daudzumu, starp vielas daudzumu, gāzes tilpumu un moltilpumu;
- 7.3. prot uzrakstīt 20–30 pazīstamāko elementu simbolus, tos nosaukt un izrunāt;
- 7.4. prot sastādīt un lasīt ķīmiskās formulas binārām saliktām vielām, skābēm, bāzēm un sāļiem un nosaukt šīs vielas;
- 7.5. prot aprēķināt molmasu, elementu masas daļas un izteikt tās procentos, noteikt vielas formulu pēc dotā sastāva (analīzes datiem), vielas daudzumu un masu, gāzes daudzumu, tilpumu, masu, noteikt elementa masu noteiktā saliktas vielas masā un atrast saliktas vielas masu, ja zināma elementa masa.

8. Priekšstats par atoma un vielas uzbūvi; ķīmisko elementu periodiskā sistēma:

- 8.1. zina jēdzienus: atoms, atommasa, molekula, molekulmasa, oksidēšanās, reducēšanās un oksidēšanās pakāpe vai vērtība;
- 8.2. izprot elementu periodiskās sistēmas uzbūves pamatprincipus;
- 8.3. prot raksturot vielas sastāvu (daļiņas) un atoma uzbūvi (atoma kodols, elektroni) I–III perioda elementiem, un elektronu izvietojumu pa līmeņiem;
- 8.4. prot noteikt elementa oksidēšanās pakāpi (vērtību) binārās saliktās vielās;
- 8.5. prot pēc elementu periodiskās sistēmas noteikt elementa atoma kodola lādiņu un kopīgo elektronu skaitu, elementu relatīvo atommasu, elektronu skaitu ārējā enerģētiskajā līmenī, augstāko un zemāko elementa oksidēšanās pakāpi (vērtību) savienojumos, elementa atrašanās vietu, tipiskākos metālus, nemetālus, cēlgāzes.

9. Vielas īpašības; ķīmiskās reakcijas; ķīmisko reakciju vienādojumi un aprēķini pēc tiem:

9.1. zina jēdzienus: viela un ķermenis, fizikālās īpašības, ķīmiskās pārvērtības, savienošanās, sadalīšanās, aizvietošanās, apmaiņas, neitralizācijas, eksotermiskas un endotermiskas reakcijas;

9.2. prot atšķirt ķermeņus un vielas;

9.3. prot raksturot vielu pēc fizikālajām īpašībām, atrast rokasgrāmatās fizikālās konstantes;

9.4. prot atšķirt fizikālās un ķīmiskās pārvērtības;

9.5. prot ķīmijas laboratorijā veikt vienkāršas ķīmiskas reakcijas;

9.6. izprot ķīmisko reakciju vienādojumu atbilstību masas un atomu nezūdamībai;

9.7. prot sastādīt un lasīt ķīmisko reakciju vienādojumus un aprēķināt pēc ķīmisko reakciju vienādojumiem reaģējušo vai radušos vielas daudzumu, masu vai tilpumu;

9.8. prot noteikt ķīmisko reakciju veidu;

9.9. izprot enerģijas nezūdamību ķīmiskajās reakcijās.

10. Tīras vielas un maisījumi; šķīdumi:

10.1. zina jēdzienus: tīra viela, maisījums, viendabīgi un nevienābīgi maisījumi, šķīdums, šķīdinātājs, šķīdība, piesātinātie un nepiesātinātie šķīdumi;

10.2. prot raksturot ikdienas dzīvē sastopamus maisījumus;

10.3. prot aprēķināt izšķīdušās vielas masas daļu un izteikt to procentos, šķīduma vai šķīdinātāju masu vai tilpumu;

10.4. ķīmijas laboratorijā ievēro drošas darba metodes, kā arī prot pareizi rīkoties ar laboratorijas traukiem un ierīcēm, attīrīt vielu, to nostādinot, filtrējot, ietvaicējot vai iztvaicējot, svērt vielu un mērīt šķīduma tilpumu, pagatavot šķīdumu ar dotu masas daļu šķīdumā;

10.5. prot lietot šķīdības tabulu.

11. Neorganiskās vielas:

11.1. prot klasificēt dotās neorganiskās vielas, norādīt, kuras no dotajām vielām ir metāli, nemetāli, oksīdi, skābes, bāzes, sāļi;

11.2. zina neorganisko vielu sastāvu, svarīgākās ķīmiskās īpašības, raksturīgākos iegūšanas paņēmienus un praktisko nozīmi;

11.3. prot sastādīt reakciju vienādojumus atbilstoši ķīmiskajām īpašībām: saliktu un vienkāršu vielu degšana, oksidēšanās, reducēšanās, metālu reakcijas ar nemetāliem, metālu reakcija ar ūdeni, metālu reakcija ar skābēm, sāļu reakcijas ar metāliem, skābo oksīdu reakcijas ar ūdeni, bāzisko oksīdu reakcijas ar ūdeni, skābo un bāzisko oksīdu savstarpējā iedarbība, skābju un bāzu savstarpējā iedarbība, nešķīstošo bāzu sadalīšanās karsējot, skābju reakcijas ar sāļiem, skābo oksīdu reakcijas ar sārmiem, bāzisko oksīdu reakcijas ar skābēm, sāļu savstarpējā iedarbība, sārnu reakcijas ar sāļiem;

11.4. prot lietot metālu ķīmiskās aktivitātes rindu;

11.5. prot ķīmijas laboratorijā no gatavām detaļām sastādīt gāzu ieguves aparātus, iegūt, uzkrāt un pierādīt gāzi;

11.6. izprot svarīgāko neorganisko vielu pārvērtības un zina par to praktisko lietošanu;

11.7. prot raksturot praktiskajā dzīvē lietojamās vielas (minerālmēsli, kaļķi, ģipsis, soda, rūgtā sāls, smiltis, stikli, sakausējumi) un vielu pārvērtības (dzelzs rūšošana, kaļķu dzēšana, kaļķakmens apdedzināšana);

11.8. izprot sakarības starp svarīgākajām neorganisko vielu klasēm un prot rakstīt reakciju vienādojumus atbilstoši pārvērtību virknēm, kas atspoguļo šo sakarību.

12. Organiskās vielas (priekšstati par organiskām vielām):
- 12.1. izprot jēdziena "organiska viela" nosaukuma nosacītību;
  - 12.2. prot noteikt, kuras vielas ir organiskas, kuras – neorganiskas;
  - 12.3. zina ogļūdeņražu sastāvu, molekulformulas, fizikālās īpašības, izmantošanu un ieguves avotus;
  - 12.4. prot uzrakstīt ogļūdeņražu molekulformulas un degšanas reakcijas vienādojumus un raksturot šo reakciju praktisko nozīmi;
  - 12.5. zina kurināmā veidus un svarīgākos naftas pārstrādes produktus;
  - 12.6. prot raksturot skābekli saturošu organisko savienojumu sastāvu, praktisko nozīmi un pazīt tos laboratorijā pēc fizikālajām īpašībām;
  - 12.7. prot raksturot ogļhidrātu, olbaltumvielu, kā arī citu dzīvajiem organismiem svarīgu savienojumu nozīmi dzīvajos organismos;
  - 12.8. prot raksturot polimērus un to materiālu svarīgākās īpašības.
13. Ķīmijas zinātne; ķīmija un dabas aizsardzība:
- 13.1. prot raksturot ķīmijas attīstības vēsturiskos posmus;
  - 13.2. izprot nepieciešamību aizsargāt ūdeni, gaisu un augsni pret piesārņošanu;
  - 13.3. prot raksturot ūdens, gaisa un augsnes izplatītākos piesārņojuma avotus.

Izglītības un zinātnes ministre

B.Rivža

35.pielikums
Ministru kabineta
2006.gada 19.decembra
noteikumiem Nr.1027

Civilzinības.
Mācību priekšmeta standarts 9.klasei

I. Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

1. Mācību priekšmeta "Civilzinības" mērķis ir palīdzēt izglītojamiem kā daudzveidīgas kultūras, demokrātiskas sabiedrības brīviem pilsoņiem integrētā pasaulē attīstīt spēju pieņemt pamatotus un pārdomātus lēmumus, lai veicinātu sabiedrisko labklājību.
2. Mācību priekšmeta "Civilzinības" uzdevums ir radīt izglītojamam iespēju iegūtās zināšanas par sabiedrību izmantot personiskajā pieredzē:
  - 2.1. veidot izpratni par saikni starp nepieciešamību pēc pašizglītības un pienākumu veicināt kopēju labumu;
  - 2.2. gatavot skolēnus dzīvei sabiedrībā un mācīt darboties kā pilsoņiem, piedaloties sabiedrības pārvaldē un politisku lēmumu pieņemšanā;
  - 2.3. mācīt patstāvīgi analizēt un vērtēt visus sabiedrībā notiekošos procesus.

II. Mācību priekšmeta obligātais saturs

3. Personiskā identitāte:
  - 3.1. ģimene;
  - 3.2. personiskās vajadzības un kopējās vajadzības;

3.3. cilvēku uzskatu daudzveidība.

4. Sabiedrības struktūra:

4.1. sabiedrības kopienas;

4.2. skola;

4.3. vietējās sabiedrības kopienas.

5. Darbs un izglītība:

5.1. tavs darbs;

5.2. darba dzīve.

6. Vara un pārvalde:

6.1. tiesības un likumi;

6.2. cilvēka pamattiesības;

- 6.3. likumi Latvijā;
- 6.4. sabiedrība, sabiedrības sastāvdaļas un dažādība;
- 6.5. demokrātiska valsts;
- 6.6. Latvijas Republikas Satversme;
- 6.7. pilsoņu līdzdalība demokrātiskā valstī;
- 6.8. draudi demokrātiskām valsts iekārtām.

7. Latvija pasaulē:

- 7.1. valsts robeža;
- 7.2. apvienotā Eiropa;
- 7.3. starptautiskās organizācijas;
- 7.4. vides piesārņojums un tā ietekme uz sabiedrību.

III. Pamatprasības mācību priekšmeta apguvei, beidzot 9.klasi

8. Personiskā identitāte:

- 8.1. prot aprakstīt personisko saikni ar vietu un laiku;
- 8.2. prot aprakstīt pārmaiņas savos uzskatos laika gaitā;
- 8.3. prot aprakstīt, kā ģimene, dzimums, vecums (paaudze), tautība ietekmē personību;
- 8.4. nosaka un apraksta veidus, kā apkārtējā vide, paražas, tradīcijas, izglītības līmenis un nodarbošanās ietekmē cilvēku ikdienas dzīvi;
- 8.5. nosaka, kādas ir personiskās vajadzības un kādas ir kopējās vajadzības;
- 8.6. prot aizstāvēt savus uzskatus un uzklaut citus;
- 8.7. vērtē cilvēku uzskatu daudzveidības objektīvo raksturu.

9. Sabiedrības struktūra:

- 9.1. zina jēdzienus: kolektīvs, sociālā loma, sabiedriskais stāvoklis, sociālā grupa, masu saziņa, sabiedriskā doma;
- 9.2. prot nosaukt dažādas sabiedrisko attiecību formas;
- 9.3. prot raksturot veidus, kā cilvēki cenšas aizstāvēt savas intereses;
- 9.4. prot minēt piemērus, kā sociālie institūti (ģimene, baznīca, sabiedriskās organizācijas) nodrošina stabilitāti un attīstību;
- 9.5. izprot saikni starp personiskajām un sabiedriskajām interesēm;
- 9.6. izprot noziedzības un narkomānijas cēloņus un sekas.

10. Darbs un izglītība:

- 10.1. zina nodarbinātības formas, darba devēja un darba ņēmēja tiesības un pienākumus;
- 10.2. prot aprakstīt dažādas nodarbinātības formas;
- 10.3. analizē savas spējas;

- 10.4. prot orientēties darba likumdošanā;
- 10.5. analizē, kā personiskās vērtības ietekmē nodarbošanās izvēli;
- 10.6. izprot saikni starp izglītību un darbu nākotnē.

11. Vara un pārvalde:

- 11.1. zina cilvēka pamattiesības;
- 11.2. zina jēdzienus: brīvība, vienlīdzība un taisnīgums, tautas suverenitāte, vairākuma vara un mazākuma tiesības, likuma vara, brīvas un vienlīdzīgas vēlēšanas, varas dalīšana, demokrātija, kompromiss, alternatīva, interešu konflikts, partija, diktatūra;
- 11.3. zina savas pilsoņa tiesības un pienākumus;
- 11.4. zina Latvijas Republikas Satversmes pamatprincipus;
- 11.5. zina valsts iekārtas pamatfunkcijas (arī Valsts prezidenta, Saeimas, Ministru kabineta un tiesu sistēmas pamatfunkcijas);
- 11.6. zina balsošanas procedūras kārtību valsts un pašvaldību vēlēšanās;
- 11.7. zina veidus, kā pilsoņi var tieši vai netieši ietekmēt politisku lēmumu pieņemšanu (piemēram, parakstu vākšana, petīcijas, demonstrācijas, streiki);
- 11.8. prot izskaidrot politikas jēdzienu kā grupu interešu sadursmes un risinājuma procesu, atšķirt politiska lēmuma specifiku;
- 11.9. prot izskaidrot demokrātijas būtību un izprast pamatprincipus;
- 11.10. prot salīdzināt parlamentārisma un prezidentālisma sistēmas;
- 11.11. prot izmantot plašsaziņas līdzekļu informāciju, lai paustu savu viedokli par politikas problēmām.

12. Latvija pasaulē:

- 12.1. zina starptautisko attiecību tiesiskos pamatprincipus (neiejaukšanās, suverenitāte, starpvalstu līgumi);
- 12.2. zina lielākās valstu organizācijas un to funkcijas;
- 12.3. prot raksturot veidus un situācijas, kad valodu, kultūru un tradīciju atšķirības veicina vai kavē saprašanos tautu un to pārstāvju starpā;
- 12.4. prot aprakstīt kopējās vajadzības, kas liek tautām konfliktēt vai sadarboties (teritoriju un resursu pārdale, darba dalīšana, integrācija);
- 12.5. prot aprakstīt globālās problēmas un to starptautisko risinājumu veidus (vides piesārņojums, slimības, resursu nevienlīdzība, ekonomiskā attīstība, drošība);
- 12.6. prot analizēt, ko dod Latvijai dalība starptautiskajās organizācijās;
- 12.7. prot formulēt un pamatot savu viedokli;
- 12.8. prot nosaukt nevalstiskas starptautiskas organizācijas un raksturot to nozīmi.